

K

178248

3

საქართველოს
საგარეო
კულტურის
მემკვიდრეობის
სამსახური

მკვირ
საგარეო
კულტურის
მემკვიდრეობის
სამსახური

საქართველოს
საგარეო
კულტურის
მემკვიდრეობის
სამსახური

ბიველს მწიკლთა კვშირთან არსებული მხატვრული
თარგმანისა და ლიტერატურულ ურთიერთობათა
მთავარი საბეღამო კოლეგია

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

სკებ-2000
შემოწმებულია

ÖMER SEYFEDDİN

საქართველოს
საბავშვო ლიტერატურის
ცენტრი

HIKAYELER

„SABGOTA SAKARTVELO“ YAYINEVI
TBİLİSİ
1979

2012

1-10

რედაქცია სერიოზული

კონტრპუნქტი

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“
თბილისი
1979

178241
3

ომერ სეიფედინი გამოსენილი თურქი მწერალი, თურქული ეროვნული ნოველის ჯანრის ერთ-ერთი ფუძემდებელი და მხატვრული სტილვის აღიარებული ოსტატია.

სულ რაღაც 12 წელიწადში დაბადული და ნაყოფიერი შემოქმედებითი შრომით შექმნა მდიდარი მხატვრული და პუბლიცისტური პროდუქცია. დაწერა 110 მოთხრობაზე მეტი, ერთი პიესა, ორი რომანი (ველარ დაამთავრა), თარგმნა „ოდისეასა“ და „კალევალას“ თითქმის ნახევარი, გამოაქვეყნა ბევრი სტატია თურქული სალიტერატურო ენის შესახებ.

მწერლის მხატვრულსა და პუბლიცისტურ შემოქმედებაში სრულყოფილად აისახა მე-19 საუკუნის მიწურულისა და მე-20 საუკუნის პირველი მეოთხედის თურქეთის რთული პოლიტიკური, სოციალური, კულტურულ-ლიტერატურული ძვრები და პროცესები. სწორედ ამ მოვლენებმა განაპირობეს ომერ სეიფედინის შემოქმედების შინაგანი წინააღმდეგობრივი ხასიათი, ზოგადადამიანური მძაფრი განცდანი, ვნებანი, ფსიქოლოგიურ-მორალური კონტრასტები.

ომერ სეიფედინის სატირული ნიჭის მსხვერპლად იქცა აღამიანის მისატყვებელი თუ მიუტყვებელი სისუსტენი, დაჩაივება, შური, შტრობა, გულნამცეცობა თუ სხვა.

ომერ სეიფედინის მხატვრული მემკვიდრეობა მსოფლიოს ხალხთა მრავალ ენაზეა თარგმნილი.

ქართული მკითხველი მწერალს მხოლოდ ორი პატარა ნოველით („თურქული მოთხრობები“, თბილისი, 1958) იცნობს.

თურქულმა სალიტერატურო კრიტიკამ ომერ სეიფედინს „ლამაზი თურქულის ამირბარი“ შეარქვა.

თურქულიდან თარგმნა ბიორბი შაყულაშვილმა

ბ. მარტის ს. ს. საქმ
სსრ სსხმლფილი
რესპუბლიკური
ბიბლიოთეკა

C 70304 — 221
M 601(08)—79 400 — 79

მთელი სიცოცხლე სინანულსა და წუხილში გამიტარებია. ეს საშინელი სასჯელი თან მას შემდეგ მდევს, რაც შევიცან თავი ჩემი. ალბათ ოთხი წლისაც კი არ ვიქნებოდი, როდესაც პირველი ცოდვა ჩავიდინე და დღესაც კი, სამი ათეული წლის შემდეგ, მისი გახსენება ჯოჯოხეთურ ტკივილს მაყენებს. საოცარი ისიც არის, რომ არცერთი მსგავსი ამბავი არ დამვიწყებია და ჩემი მეხსიერებაც თითქოს იმისთვის არსებობს, რომ დაუსრულებელი მწუხარება მომაყენოს.

ჰო, ოთხი წლისა თუ ვიქნებოდი... როგორც მოგახსენეთ, იმაზე ადრინდელი ამბები არ მახსენდება. ცნობიერება უეცრად იჩენს თავს, უცებ მენივით დაგვეცემა ხოლმე... ტოლსტოი იმასაც კი ამბობს, მშვენივრად მანსოვს რვა-ცხრა თვის ბავშვი აბაზანაში როგორ ჩავძვერიო. სამყაროს პირველი შეცნობა ხომ დიდი ბედნიერებაა!

პირველი ამბავი, რომელიც ჩემს გონებაში აღიბეჭდა, გემზე მოხდა. ახლაც ცხადად მიდგას თვალწინ, თითქოს ქვეყნად იმ წამს გავჩენილიყავ. დედას გულში ვყავდი ჩაბუტებული. ჩვენს გარშემო ქალები ირეთდნენ, ხმაურობდნენ. დედაჩემი ერთ ყვითელთმიან ახალგაზრდა ქალს ებაახებოდა, თან პაპიროსს ეწეოდნენ. დედამ პაპიროსი პატარა ვერცხლის მაშას წამოაცვა. მე იმ მაშას წავეპოტინე.

— აილე, მაგრამ პირში არ ჩაიდო!

დედამ ის პატარა ლამაზი მაშა მე მომცა, პაპიროსის ნაშწვი კი ზღვაში გადაისროლა.

მგონი, ზაფხული იყო — მზიანი კაშკაშა დღე იდგა. დედა მეზობელ ქალს ებაახებოდა, თან ცისფერფრთებიანი მარათოთი წყნარად ინიავებდა. მე დედას მკერდიდან ჩამოვუცურდი, მაგრამ მან ხელის წაგლება მოასწრო და გვერდით მომისვა. ვერცხლის პაწია მაშის რგოლს თითი გავუყარე და დედისგან მალულად პირში ჩავიდე, თან კბილები გამეტებით მოვუჭირე.

ყვითელთმიან ქალს ცისფერი თავსაფარი ეხვია... მე თეთრებში ვიყავი გამოწყობილი. თავზე არაფერი მეხურა. არც მჭირდებოდა.

ხშირი, გაბუნქული თმა მქონდა. დედა თავზე ხელს მისვამდა, თმას მისწორებდა, მე კი უნებლიეთ თავს მაღლა ვწევდი. მზისგან გაბურღული ტენტის კიდეზე შევნიშნე, რომ ხელისგულისტოლა რაღაც ჩრდილი ირწყოდა.

— დედა, შეხედე, — ავევირდი უცებ.

დედამ თავი აიღო.

— ჩიტი ჩამომჯდარა.

— დედა, ის ჩიტი მინდა!

— ვერ დავიჭერთ, შვილო.

მე არ მოვეშვი. იმ ჩრდილს დედამ ქოლგა აუქნია, მაგრამ ჩრდილი არ განძრეულა. მაშინ თანამოსაუბრეს მიუბრუნდა:

— არც კი ინძრევა.

— ნეტავ, რატომ?

— ბარტყი იქნება.

—

— დედა, ბარტყი მინდააა!

დედამ მართლ დაკეცა, იღლიებში ხელი ჩამავლო და მაღლა ამწია. ისე ვეჭირე, თითქოს იმ ბარტყს პატარა თოფს უმიზნებდსო.

— აბა, უცებ წაავლე ხელი!

თავი ტილოს ტენტისკენ რომ შევაბრუნე, მზის კაშკაშა სხივებმა თვალი მომჭრა. ხელები მაინც გავიწოდე და... ჩიტი დავიჭირე. დედამ გამომართვა და აკოცა, ყვითელთმიანმა ქალმაც აკოცა, მეც ვაკოცე.

— აჰ, საცოდავი, ბარტყი ყოფილა.

— თოლიის ბარტყი.

— ამას ფრენა არ შეუძლია.

— ზღვაში თუ ჩავარდა, დაიხრჩობა.

—

საუბარში სხვებიც ჩაერივნენ. თავს დანანებით აქნევდნენ და ამზობდნენ — ამას რაღა აცოცხლებსო.

— აჰ, საცოდავი, საცოდავი, — წუხდა დედაჩემი.

იგი ბარტყს დიდხანს, დიდხანს ეფერებოდა, ბოლოს მე მომცა, შინ წავიყვანოთ, იქნებ იცოცხლოსო, მაგრამ გაფრთხილდი, არ დაახრჩოთ.

— არ დავახრჩობ.

— ისე გეჭიროს.

ვერცხლის პატარა მაშას პატარა პაპირთის წამოაცვია, კვლავ მეზობელ, ყვითელთმიან ქალთან გააბა საუბარი.

საცოდავი ფრინველი ისეთი თეთრი იყო, ისეთი, რომ... ფრთების

წვრილი ძვლები ამკარად უჩანდა. წითელი ფეხები კი ისეთი სუსტი ჰქონდა, რაში გამოდგებოდა, არ ვიცი... წითელი ნისკარტის კიდევ ყვითელი ნიშა ემჩნეოდა, თითქოს რაღაც უჭამია და ზედ დარჩენიან თვალები კი მრგვალი, ძალზე მრგვალი თვალები ჰქონდა. ბარტყი კისერს იგრძელებდა და აქეთ-იქით ისე დებოდა.

დედას თვალი შევაკვლე. საუბარში ისე იყო გართული, ჩემკენ არც იყურებოდა. ფრინველის გაწვდილ კისერს ხელი ჩავავლე და ნელ-ნელა მოვუჭირე. გამწარებულმა ფრთები გაასავსავა. მაშინ ერთი ხელი ფრთებში ჩავავლე, მარჯნისფერი გაწრიოკებული ფეხები მუხლებშია მოვიქციე და უფრო მაგრად მოვუჭირე ხელი. ისე ვუჭერდი, რომ კბილები მტკიოდა... ჩიტს ყვითელნიშნა ნისკარტი აუკანვალდა, ალისფერი წამახული ენა გარეთ გადმოაგდო, მრგვალი თვალები ჯერ გაუფართოვდა, დაებერა, მერე ძალიან დაუპატარავდა და ბოლოს უბეებში ჩაემალა კიდევ. მე უეცრად ხელი შევუშვი, საცოდავი ფრინველი ტყაპანით დაეცა ძირს.

—
დედა მობრუნდა, დაიხარა და ჯერ ისევ თბილი ფრინველი ხელში აიღო. საწყალი მომკვდარაო, წამოიძახა, მერე კი ეჭვით მომაჩერდა.

— რა ჰქენი?

—
— დაახრჩვე?

—
— თქვი!

—
პასუხი არ გამიცია, უცებ ავღრიალდი. ყვითელთმიანმა ქალმა დედას მკვდარი თოლია გამოართვა:

— აჰ, რა დიდი ცოდვაა!

—
— საცოდავი.

—
დანარჩენი ქალებიც აყაყანდნენ. ჩვენ წინ ერთი სქელი მოხუცი ქალი იჯდა. ჩემი საჭიეილი ყველას გააგებინა:

— დაახრჩო, ღმერთმანი დავინახე, რა საძაგელი ბიჭია!

—
ფერდაკარგული დედაჩემი მოღუშული შემომცქეროდა. ხმის კანლით მითხრა:

— შე მხეცო, შენა...

იმდენი ვიტირე და ვიღრიალე, რომ დღესაც არ ვიცი როდის, სად და როგორ გამაჩუმეს. ასე მგონია, სამუდამოდ მტირალი დავრჩი...
დავრჩი...
დავრჩი...

* *

უნებლიედ ჩადენილი ცოდვის შემდეგ ოცდაათ წელზე მეტი გავიდა. ახლაც, როდესაც გემბანზე ავდივარ, როცა თოლიას მოვკრავ თვალს, გუნება მომეშხამება და ბავშვივით ტირილი მომინდება ხოლმე... მკერდის შიგნით რაღაცა ტკივილი გამკრავს, თან ყურებში საწყალი დედაჩემის აკანკალებული ხმა მიდგას:

— შე მხეცო, შენა...

„ბუერის მცოდნე ბუერჯერ შეცდებო!“

(ანდაზა)

შარშან მე და სერმეთი შიშლისკენ მივდიოდით. უცებ, საიდან იყო, საიდან არა, ეფრუზ ბეი გამოგვეცხადა, რომელსაც ჯიბე-უბე წიგნებით გამოეტენა, ილღიაშიც წიგნები ამოეჩარა და დაფიქრებული მიაღაჯებდა. ჩვენკენ არც გამოუხედავს, თითქოს ვერც კი შეგვაშინაო.

— ეი, ბონჟურ, ეფენდი, საით მიიჩქარი? — ველარ მოითმინა სერმეთმა.

— ააა, ბონჟურ, მეგობრებო, სამკითხველოსა შინა...

— რომელ სამკითხველოში!

— ჯერ მეც არ ვიცი.

— როგორ თუ არ იცი, — არ ეშვებოდა სერმეთი.

— ნამდვილად რომ მოგახსენოთ, მეც არ ვიცი. ერთი წიგნი დამჭირდა და ალბათ ბუერგან მომიწევს შევლა.

ეფრუზ ბეის თმა ჩვეულებრივზე მეტად გასწეწოდა, თუმცა დანამდვილებით ვიცოდით, რომ პოეზიით გატაცებამ კარგა ხნია გაუარა. მაგრამ ახლა სოციოლოგიის ცეცხლი შემოსდებოდა და გამუდმებით ლექციებს ესწრებოდა „თურქულ ნაპიზე“.

— კაცო, ამ მშვენიერ ამინდში ნესტიან სამკითხველოში შეისვლება, ათასგვარი მიკრობებით სავსე წიგნებს ხელი მოეკიდება? — შევეცადე ეფრუზ ბეისთვის ხასიათი წამეხდინა.

სერმეთმა მაშინვე მხარი ამიბა.

ეფრუზმა ჯერ კოპები შეიკრა და ორივე სათითაოდ აგვათვალიერა-ჩაგვათვალიერა, მერე კი მრავალმნიშვნელოვნად ჩაიღიმა:

— შეისვლება, რათა ვეძიოთ და ვიპოვოთ ცხოვრების რთული კანონები... თქვე უსაქმურებო, ქარაფმუტებო... ქვეყანას მეცნიერება სჭირდება, ქვეყანას მსოფლმხედველობისა და აზროვნების შექმნა სჭირდება, სამშობლოს შრომა და გარჯა სჭირდება... ახლა თუ რამე გვიხსნის, ისევ სოციოლოგია თუ გვიხსნის... თქვენ კი აგიღიათ თავი და დაეხეტებით...

უცებ ენა ჩაგვივარდა.

სერმეთი მზად იყო ეფრუზისთვის კვერი დაეკრა და თხანავით თავის კანტური დაეწყო, მაგრამ მე აღარ ვაცალე.

— მაპატიე, ეფრუზ ბეი, — ვუთხარი ნახევრად ზუმრობის კილოთი, — მაგრამ წიგნი თუ წყართა ცოდნისა, სიბრძნე უშუალოდ ცხოვრებისეული მოვლენა ვახლავს. ჩვენ მიგვაჩნია, რომ უმჯობესია იყო ბრძენი, ვიდრე სწავლული, რამეთუ, ძვირფასო ეფრუზ, ჭეშმარიტება უშუალოდ ცხოვრებაშია საქმბნელი და არა წიგნებში...

ეფრუზ ბეი შედგა, შავი წარბები შეიჭმუნხნა, ჩაფიქრდა და თქვა:

— მეც ასე ვფიქრობ!

— ჰოდა, გიშველოს ღმერთმა. დაეხსენ ამ თხერ წიგნებს, ახლოს მიდი ცხოვრებასთან, შეისწავლე. ეს გამაყვეყნებელი წიგნები კი არა, ცხოვრება იკითხე, ცხოვრება!

— სოციოლოგიაც ხომ ამას გვეუბნება.

— კიდევ უკეთესი, მე თუ არა, მეცნიერებას მაინც ერწმუნე.

— მართალი ხარ.

— აბა, მაშ ერთად გავწიოთ.

გზას გავუდექით. დილის მზე ისეთ ნათელს აფრქვევდა, რომ თვალს გვჭრიდა.

ეფრუზ ბეიმ სოციოლოგიაზე გაკვიბა საუბარი. საბრალო სერმეთი დიდსულოვნად უსმენდა. მე კი, როგორც ყოველთვის, ოცნებაში წასულს, კანტი-კუნტად მესმოდა: „აგრარული“, „სოციალური“, „საზოგადოებრივი საკუთრება“, „მორალური“, მესმოდა და ყურს მიხვრეტდა.

შიშლის გავცდით. შორს ქათჰანეც გამოჩნდა. ყურე ფეტვის ყანასავით ლაპლაპებდა. არ ვიცი, რანაირად, მაგრამ სერმეთმა მოახერხა ეფრუზ ბეი გაეზუმებინა და საუბრის თემა შეცვალა:

— ეჰ, ახლა წყალში ჩაგვაყურყუმელავა?!

ეფრუზმა სიშორე მთიმოზეზა.

— მაგრამ, რა სასიამოვნო ამინდია, — დავუმატე მე და ცოტა ხნის შემდეგ დავუმტკიცე კიდევ, რომ ცხოვრება მოძრათბაა, ხოლო ტანვარჯიში ფიზიკო-სოციალური, ე. ი. ადამიანის ორგანულ-საზოგადოებრივი თვისება!..

ამ „მეცნიერულმა“ ტერმინოლოგიამ ჩვენი სოციოლოგი მოაღბო:

— წავიდეთ, მაგრამ ეს წიგნები?

— კაცო, ხიდის ყურესთან ბუზქებში ჩავმალეთ. როცა დავბრუნდებით, წამოვიღოთ.

- რომ მოიპარონ?
- ორი წელიც რომ ეწყოს, კაციშვილი ხელს არ მოჰკიდებენ?
- ნებს ვინ რაში გამოიყენებს?!
- მაშ, წავიდეთ.
- წავიდეთ. ნაბიჯით იარ!..

ქვის ხიდამდე სწრაფად დავეშვიტ სწორი, ლარივით გაბმული შარავით. გამგლეღ-გამომგლეღლთ ყურადღებას არ ვაქცევდით და კვლავ ტანჯვით ვისმენდით ეფრუზ ბეის ლექციას სოციოლოგიის რთულ საკითხებზე. ჩვენი მეგობრის წიგნები ხიდის ყურესთან საგულ-დაგულოდ დავმალეთ. ეფრუზ ბეი ისე შემსუბუქდა და ისე თავისუფლად განაგრძო გზა, თითქოს ფრთები გამოესხათ.

ქათპანესთან მყუდრო ადგილი მალე მოვძებნეთ. ჩაკიდებულ ტირიფების ქვეშ მთვრალეობით ტორტმანებდნენ და თვლემდნენ დაბმული ნავეები. შეყვარებულთა ბანალური წყვილები და ბოშათა კარვები რაღაც არასასიამოვნო ელფერს აძლევდა მიდამოს. ეფრუზ ბეი კვლავ არაფერს აქცევდა ყურადღებას და ჯიუტად განაგრძობდა ლექციას ჩვენი რენესანსის, ნედიმისა და იბრაჰიმ ფაშას შესახებ. დანგრეულ კოშკებსა და იავარქმნილ სასახლეთა შორის მივდიოდით და ეს გზა თავისი ნაღვლიანი, უკაცრიელი იერით რაღაც შეუცნობ კაემანს გვკვრიდა.

- იბრაჰიმ ფაშა თავისი საუკუნის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი სოციოლოგი იყო, - კვლავ უსიამოდ ეღარუნობდა ეფრუზის ხმა.

ერთ პატარა ბორცვზე ისე ავედით, რომ ეფრუზის ლაქლაქისთვის ყურადღება არ მიგვიქცევია. ბორცვიდან ხელისგულივით გამოჩნდა სოფელი ალი ბეი, რომლის მოწყენილი და სევდიანი იერი ახლახან წანახ განადგურებულ სასახლეებს გვაგონებდა.

- ვითომ და რა იქნება, რომ წავიდეთ და დავათვალიეროთ? - მოულოდნელად წამოიძახა სერმეთმა, - მე ჯერ არასოდეს ვყოფილვარ იქ.

ეფრუზი სასწრაფოდ დაეთანხმა და მე ისლა დამრჩენოდა, რომ უწუმრად გავყოლოდი.

პაპანაქება სიცხეში გაოფლილები, თავჭაქინდრულები გავყევით ოღრთოღრთ გზას, რომელზედაც აუარებელი ხვლიკი დარბოდა.

ეფრუზ ბეიმ საუბარი ახლა სოფლისა და ქალაქის მოსახლეობის ზნე-ჩვეულებებზე გავიბა. თურმე ისინი ერთმანეთისაგან ისე განსხვავდება, როგორც ცა და მიწა. უზნეობა და სიმდაბლე, აუვი და ურცხვობა, ერთი სიტყვით, ყველა უმსგავსობა, რაც კი დედამიწის

ზურგზეა, ქალაქის კუთვნილება ყოფილა. სოფლის მცხოვრებნი კი
ზნეობრივადაც მალლა დგანან და სინდის-პატიოსნებითაც გამოირჩე-
ვიან...

ამასობაში სოფელს მივადექით. ეფრუზი შედგა, მარჯვენა ხელის
სალოკი თითი შემართული რევოლვერით სოფელს დაუმიზნა და
რიხით თქვა:

— ახლა თქვენ ნახავთ და დარწმუნდებით, თუ რა არის დიდსუ-
ლოვნება და სტუმართმოყვარეობა. ნახავთ და დარწმუნდებით, რო-
გორ არის ფეხმოკიდებული სიმართლისა და ადამიანის სიყვარული ამ
უბრალო ხალხში!

გაგანია სიცხე და ეფრუზ ბეის დაუსრულებელი ლექცია ბოლს
მიღებდა. თანაც ძალზე მოგვშივდა. როცა სოფელში შევედით, ასე მე-
გონა, აღთქმულ სამოთხეში შევალწიეთ-მეთქი...

მინგრულ-მონგრული თრღობები ნაკელით იყო სავსე. ქათმების
მეტი სოფელში სულიერი არ ჩანდა. მხოლოდ ეგ არის, ზოგჯერ ძაღ-
ლები აგვედევნებოდნენ ყეფით და მერე სიცხით შეწუხებულები, კუდ-
ამოძუებულნი ისევ ჩრდილებისკენ მილასლასებდნენ. ერთ სახლთან
ქალები გამოჩნდნენ, დაგვინახეს თუ არა, ჭუჭყიანი ჩვრები სახეზე
აიფარეს და სანამ კარგა არ გავშორდით, არ განძრეულან. რამდენიმე
დავრდომილი და გასაცოდავებული მოხუციც შემოგვხვდა, რომლებმაც
სალამი კი არა, ზედაც არ შემოგვხედეს... ასე მეგონა, უხსოვარ დრო-
თა ნანგრევებში დაგხეტილობ-მეთქი.

ეფრუზ ბეის ნირი წაუხდა. ჩვენ ბედზე ერთი შავტუხა, ნახევრად
ტიტლიკანა ბიჭი შემოგვხვდა და ჩვენდა გასაოცრად გაგვიცინა კი-
დეც...

- შვილო, სადმე ყავახანა ხომ არ არის? — შეეკითხა სერმედი.
- არის, ბიძაჩემო, როგორ არ არის!
- სად?
- აი, იქით...
- თუ არ გეზარება, მიგვასწავლე....
- მეზარება არა!...

იმ ბავშვის მოთხუპნული სახე ისეთი სიმპათიური გვეჩვენა, რომ
სამივემ სიყვარულით გადავხედეთ. როცა ყავახანასთან მივედით,
ეფრუზ ბეიმ ჯიბიდან რამდენიმე გროში ამოიღო, უნდოდა ბიჭისთვის
მიეცა, მაგრამ იმან იუარა.

ყავახანა პირუტყვისგან მიტოვებულ საჯინიბოს უფრო წააგავდა.
სკამებზე, რომლებიც კაცს ნაპირებმომტვრეული ცარიელი ვოშები

ეგონებოდა, ჭრელა-ჭრულა ტანსაცმელში გამოწყობილი თხუთმეტოდე კაცი ჩამწკრივებულიყო. არცერთ მათგანს ჩვენთვის არ შემოუხედავს. ყავა შევუკვეთეთ. ყავახანის პატრონს სახეზე რაღაც ბოროტმა ელფერმა გადაჰკრა და საქმეს უგულოდ შეუდგა. როცა პურიც მოვი-თხოვეთ, გულმოსული მოგვიბრუნდა:

— პური რა, აქ სახაშე კი არ არის!..

პასუხი არ გაგვიცია. აქაც იმ ტიტლიკანა ბიჭმა დაგვიხსნა, რომე-ლიც კარებში მდგარიყო.

— ძია, თუ გინდათ, მე გიშოვიო!

მაშინვე მივეცით ფული. ყავა ჯერ სანახევროდაც მზად არ იყო, რომ ბიჭმა პური მოგვიტანა. ეფრუზმა კვლავ ჯიბეზე გაიკრა ხელი, ბავშვის დასაჩუქრება უნდოდა, მაგრამ ბიჭმა ფულს ხელი არ ახლო. ეფრუზ ბეიმ ახლა კი გამარჯვებული კაცის იერი მიიღო, მოგვიბრუნ-და და სოფლელების ადათ-წესების ქება-დიდებას მოჰყვა:

— აი, ჭეშმარიტი კეთილშობილება იხილეთ! მართალია, პირვე-ლად გლეხები ცოტა ცივად შეგვხვდნენ, მაგრამ თუ გეოგრაფიულ გა-რემოს მივიღებთ მხედველობაში, მაშინ ყველაფერი ადვილი ასახსნე-ლია. ეს სოფელი სტამბოლთან ახლოს მდებარეობს და მისი გავლე-ნის უტყუარი კვალიც ატყვია. მაგრამ ჭეშმარიტი გლეხი, ჭეშმარიტი ბუნების შვილი, აი, ეს, ძონძებში გახვეული ბიჭია. ასეთმა ღარიბ-ღა-ტაკმა ნაჩუქარ გროშებს ხელი არ მოჰკიდა და სრულიად უსასყიდლოდ მოგვემსახურა. ეს კი მის გულკეთილობასა და უანგარობაზე მიუთი-თებს!...

ამ დროს შევნიშნეთ, რომ ყავახანის პატრონმა ზოგიერთ მუშტარს მაწონი მიუტანა და თითო ულუფაში ათი ყურუში გამოართვა.

— ჩვენც მოგვიტანე ერთი ოფა მაწონი, — შეეხმარა ეფრუზ ბეი მედუქნეს.

ყავის ფინჯნები აქეთ-იქით მივწიეთ და მოზრდილი, სავსე მათ-ლაფა შუაში ჩავიდგიით.

— კოვზები მოგვიტანე!

— კოვზები არა, მოვზები! — ქვებივით მოგვაყარა მედუქნემ.

პასუხის გასაცემად ვაჟკაცობა აღარ გვეყო.

— აბა, თურქულად, მამა-პაპურად! — შევძახე მე და პური მაწონ-ში ამოვასველე.

ჭამა ხელით დავიწყეთ.

ყავახანაში რაღაც უსიამოვნო დუმილი ჩამოწვა. ყველა ჩვენ მოგ-კწერებოდა. ისე შევწუხდი, ყავაზე უარი ვთქვი და ფეხზე წამოვხტი:

— ახლა კი წავიდეთ!
 ეფრუზ ბეი დანახარჯის გადასახდელად გაემართა. ვაჟურ კაპულო
 წლოვანების ქოსა, ჩასუქებულ მედუქნეს თვალი არც კი დაუნამხამე-
 ბია, ისე მიახალა:

— თახმოცი ყურუში!
 — რაო?
 — რაო და თახმოცი ყურუში მერგება!
 ეფრუზ ბეიმ ჯერ ჩვენ შემოგვხედა, მერე მდუმარე გლეხებს მიუბ-
 რუნდა და იკითხა:

— კაცო, სამი ყავა და ერთი ოყა მაწონი თახმოცი ყურუში?
 — ყავა ათ-ათი ყურუში...
 — მერედა, ერთი ოყა მაწონი რა ღირს?
 — ორმოცდაათი ყურუში...
 — სხვებს რომ ათ-ათ ყურუშად მიეცი?
 — მივეცი!
 — მერე, ჩვენ ამდენს რატომ გვართმევ?
 — საქონელი ჩემია და, როგორც მინდა, ისე გავყვიდი!
 — ეს ხომ უსინდისობაა!...
 — უსინდისოც ხარ და იმაზე მეტიც, შენი... — ქოსა ადგილიდან
 წამოხტა და წელში გაიმართა.

მე მივხვდი, რომ აქ აყალ-მაყალი ატყდებოდა და გვარიანადაც
 მიგვტყეპავდნენ...

— მიეცი, ეფრუზ... რასაც ვახოვენ, მიეცი, — ვუთხარი სისხლივით
 გაწითლებულ ეფრუზ ბეის.

ეფრუზმა თახმოცი ყურუში გადაუთვალა, გამოსვლისას თავი ვე-
 ღარ შეიკავა, გლეხებს მიუბრუნდა და ახალბედა ორატორივით დაი-
 წყო:

— ბატონებო!.. რაოდენ სამწუხაროა, რომ თქვენ ყველანი ესოდენ
 უსინდისოები ყოფილხართ... გლენობა ყოველთვის პატიოსნებითა და
 სტუმართმოყვარეობით გამოირჩეოდა და გამოირჩევა. თქვენ კი?... რთ-
 ცა შემოვედით, არცერთი თქვენგანი არ მოგვესალმა, ორყურუშიანი
 ყავა ათ ყურუშად მოგვყვიდეთ, ათყურუშიან მაწონში ორმოცდაათი
 წაგვკვლიჯეთ... დიახ, არცერთი თქვენთაგანი კაცთმოყვარე არ ყოფი-
 ლა, არცერთი თქვენთაგანი ნამდვილი თურქი გლეხი არ ყოფილა!

—
 მერე მიბრუნდა, კარებში მდგარ შავტუსა ბიჭზე მიუთითა და გა-
 ნაგძობ:

— თქვენს შორის წაუმხდარი მხოლოდ ეს ბიჭი აღმოჩნდა. როცა სოფელში შემოვედით, გზა ამის მეტმა არავინ მოგვასწავლა, ლუკმა არავინ გამოგვიწოდა. მერე? სანუქრად მიძღვნილ ფულს ჩელი არ ახლო!... აი, ასეთი უნდა იყოს ნამდვილი თურქი გლეხი. გაუმარჯოს ჭკმმარითად თურქ ბიჭუნას!...

ყავახანაში სიცილმა იფეთქა. აქამდე მიჩუმებული გლეხები ახლა თავშეუკაცვებლად ხარხარებდნენ. გავოცდით. პატარა ბიჭი კარებში გაძვრა და მიიმალა. ქოსა მდუქნე სიცილით იგუდებოდა.

— რა ვაცინებთ? — გულმოსულად იკითხა ეფრუზ ბეიმ.

— ის ბიჭი თურქი არ არის!...

— სტამბოლელია?

— არა.

— მაშ ვინ არის, სადაურია?

— ბოშაა!..

ეფრუზ ბეის ხმა აღარ ამოუღია. სიცილი მე და სერმეთსაც გადაგვედო.

სოფლიდან გამოვედით და სტამბოლის გზას გავუდექით. ეფრუზ ბეის მარცხმა მის ცოდნაშიც მეტისმეტად დაგვაეჭვა. ახლა ნათელი იყო, თუ რა დიდი სოციოლოგი უნდა ყოფილიყო იბრაჰიმ ფაშა, რომელმაც ექვსი საათის წინ, ვიდრე ნაკუწ-ნაკუწ აკაფავდნენ, ვერ გაიგო რევოლუციის არსი, იმ რევოლუციისა, რომელიც წალეკვით ემუქრებოდა.

სერმეთი და ეფრუზი რაზე ფიქრობდნენ, არ ვიცი, ეს კია, სულ გადაგვავიწყდა, ჩვენი მეგობრის წიგნები მოგვეძებნა, დილას რომ ხედის ყურესთან დავმალეთ.

ათი წელი იქნება მეჭმედ ეფენდი ამ პატარა ქალაქში ცხოვრობს. რაც სოფლად ადგილ-მამული ჰქონდა — მინდორი, ბაღი, ბაღა, ყველაფერი მოზიარეს დარჩა. ხშირად თავის დარდსა და ნალველს ანლო მეგობარს ჰაჯი ალი ეფენდის გაუზიარებდა ხოლმე.

— ამ ქვეყანაზე ყველას ცეცხლი უნდა წაუკიდო და ნაცრად აქციო... მთელ დუნიაზე ერთ პატიოსან კაცსაც ვეღარ იპოვი...

მუფთი ჰაჯი ალი ეფენდი კი, რომელსაც ამქვეყნად ღირსებისა და სიკეთის არსებობა ძვალ-რბილში სარწმუნოებასავით ჰქონდა გამჯდარი, შეეკამათებოდა ხოლმე:

— ეჰ, რას ამბობ, კაცო. არის, როგორ არ არის, მაგრამ შენ ვერ გიპოვია!..

ამის გამგონე მეჭმედ ეფენდი ცოფდებოდა ხოლმე:

— არ არის, არ არის, არ არის!... ღმერთი და რეული, არ არის! ყველა ცრუ და მატყუარაა... არვინ დამრწმუნია, რომ არ გამოთქვადოს — არც მტერი და არც მოკეთე. ძმა რომ ძმია, იმანაც კი არ დამინდო და ნომატყუა!

— კაცო, თუკი ასეა, წადი და შენს ქონებას მიეპატრონე!

— მართალს ამბობ, ტყუილად კი არ არის ნათქვამი: „თუ გემი მოგეცეს, საჭმესთან უნდა იჯდე, თუ მამული — იქიდან არ უნდა მოიგვლო ფეხით“. როგორ მოვიქცე, აქაც ამდენი საქმე მაქვს, დრო ვერ მიპოვია.

— მაშინ ადექი და რაც სოფელში რამ გაბადია, ყველაფერი მიყიდ-მოყიდე.

— როგორ გავყიდო?!.. ქვეყანას პირი შეუკრავს, იმის მამულს არავინ გაეკაროსო, არც ყიდულობენ...

მუფთი ეფენდი დარწმუნებული იყო, რომ ამქვეყნად სიკეთისა და სიმართლის მიმყოლი კაცი ჯერ კიდევ არსებობდა, მაგრამ თავისი მეგობარი ამაში როგორ დაერწმუნებინა? ყველაზე დასანანი კი ის არის, რომ მეჭმედ ეფენდივით ზოგიერთები ვიღაც გასუქებულ, უგვანო პირების სიცრუის ბადეში ებმებიან და რწმენა ერყვით. მერე? მერე ისა, რომ ერთხელაც დრო დადგება და კაცი კაცს აღარ დაუჯერობს. კაცი კაცს აღარ ენდობა...

- ერთი ნაცნობი მწყემსი მყავს, ძალზე ალალ-მართალი კაცი.
- მწყემსი?
- ჰო...

მეჰმედ ეფენდის სახე ისე მოექცა, თითქოს ჭრილობაზე კიდეც ჭრილობა მიუმატესო.

- მწყემსი, კაცო! რას ამბობ, - მეჰმედმა ღრმად ამოიხვნეშა, - კაცო, მწყემსებმა მიყვეს, რაც მიყვეს, ათასსუთასი სული ცხვრიდან ორმოცდაათილა დამიტოვეს...

- კარგი. აიღე და ის შენი ორმოცდაათი ცხვარი ჩემს ნაცნობ მწყემსს მიაბარე. მოუვლის, უპატრონებს და ცოტა ხანში ასად გიქცევს!

-

- ნუ ხუმრობ, კაცო, - გაეღიმა მეჰმედ ეფენდის.

- კი არ ვხუმრობ, მართალს გეუბნები.

ჰაჯი ალი ეფენდი მოდგა და თავის ნაცნობ მწყემსზე მოჰყვა ლაპარაკს. თურმე ისეთი კაცია, ამ ქვეყანაზე სიცრუე და ბოროტება თუ არსებობს, ისიც კი არ იცის.

პირდაპირ, წმინდანივით უცოდველი კაცია. მთელი სიცოცხლე მთასა და ველზე აქვს გატარებული. ამქვეყნად ლოცვისა და ღმერთის გარდა იმისთვის სხვა არაფერი არსებობს...

ჰაჯი ალი ეფენდიმ თავისი ნაცნობი მწყემსი იმდენი აქო, იმდენი, რამ ბოლოს და ბოლოს მეჰმედ ეფენდი მოაღბო.

- რაც არის, არის, ჩემი ცხვარი შენს ნაქებ მწყემსს მივაბაროთ!.. მეთრე დღესვე იალალზე ამბავი აფრინეს და მწყემსი დაიბარეს.

მეჰმედ ეფენდიმ თავის მეგობარს შეთანხმების პირობები გააცნო, თავის ორმოცდაათ ცხვარს ამ მწყემსს გაატანდა, მიღებული ნაჭარბის ერთ მენუთედს მას მისცემდა. ცუდი გარიგება არ იქნებოდა. გაურიგდა თუ არა, მაშინვე სოფლიდან ცხვარი ჩამოარეკინა და ჩააბარა.

გაიარა დღემ, კვირამ, თვემ.

ერთხელაც მეჰმედ ეფენდი მეგობარს შეხვდა და უთხრა:

- ეს მწყემსი თუ პატიოსანი კაცი გამოდგა, სოფლის მთელ საქმეებს იმას ჩავაბარებ.
- ნახავ, ნახავ!
- ინშალაჰ...

K178245

გაიარა ერთმა წელმა. ერთ უქმე დღეს მეჰმედ ეფენდი სახლის ქვემო სართულზე იჯდა, როცა ის მწყემსი გამოეცხადა. ხელში დიდი რუხი ჩანთა და ცხვრის ჯერეთ ისევ სველი ტყავი ეჭირა. მწყემსმა მეჰმედ ეფენდის არც სალამი მისცა, არც შეხედა და ყველაფერი იქვე, ტახტის გვერდით ფანჯარასთან მიალაგა...

- მშვიდობით მოხვედი?
- მშვიდობით დამხვედი!
- აბა, ერთი, დაჯექი, ვნახთ...
- ეივალაჰ!
- ცხვრისა რა ისმის, დოლი დაიწყო?
- რა დოლი, ერთსაც კი არ უსავესვია...
- არც ერთს არ მოუგია?
- არა...
- მატყლი რა უყავი?
- არ გამიპარსავს...

მეჰმედ ეფენდემ კარგად ვერ გაიგო:

- რა თქვი?
- თორმეტი სული მოიპარეს...
- რას ამბობ, კაცო?...
- რამდენი სული დარჩებოდა?
- ოცდათორმეტი.
- ოცდათორმეტს პეპელა გაუჩნდა და დახოცა...
- ჰა?
- რამდენი დარჩებოდა?
- ექვსი.
- ხუთი მგელმა მოიტაცა.
-
- რამდენი სული დარჩებოდა?
- ერთი!...

- იმ ერთ ცხვარს თვალის ჩინივით ვუფრთხილდებოდი. გუშინწინ საღამომდე საღ-საღამათი მყავდა. რძისგან მაწონი გა-ვა-კე-თე. გუშინ დილას საძოვრიდან რომ ჩამოვრეკე, საცოდავი ხევში გადაიჩეხა. ჩავედი, რას ვხედავ, კვდებოდა... რაღას ვიზამდი, უსულადოდ ხომ არ მოვკლავდი. დავკალი და გავატყავე. ესეც ტყავი.

მწყემსმა ფანჯარასთან მიგდებულ ტყავზე მიუთითა. მეჰმედ ეფენ-

დომ შეჭადარავებულ წვერზე ხელი იტაცა. ჯერ გაწითლდა, მერე გაყვი-
ვითლდა...

მწყემსი კი განაგრძობდა:

— მაწონი ორნახევარი ოყაა. ნახევარი ოყა ჩემია. ტყავი კი შენ
მოგიტანე, ჩემი წილიც შენთვის მიჩუქნია!

მეკმედ ეფენდის კრინტი არ დაუძრავს. ფეხზე წამოდგა. მაწვნის
ქილას ხელი წამთავლო და მწყემსს მიუახლოვდა. უცებ ქილა
მოიქნია და მთელი ძალით მწყემსს თავში სთხლიშა...

— აიღე, შენი წილი აიღე, შე პირუტყვო! — აღრიალდა მეკმედ
ეფენდი და მწყემსს მუშტები დაუშინა. მერე პანლურიც ამოჰკრა და
გარეთ გაავდო.

* *

ამ დროს მუფთი ეფენდი თავის მეგობართან სტუმრად შოდიოდა.
მაწვნით თავ-პირმოსვრილი მწყემსი კარებში შეეჩეხა. მუფთი
ეფენდი ძალზე გაოცდა:

— ეს რა მოგსვლია, ბიჭო?

მწყემსი ამ მოულოდნელი ამბით დაბნეული კი იყო, მაგრამ თავ-
გზა მაინც არ დაჰკარგვია და თავის კეთილისმყოფელს საყვედურით
მიმართა:

— რა უნდა მოხდეს, ეფენდი. იმ ღირსეულსა და ალალ-მართალ
კაცს, ვინც სწორ ანგარიშს გასწევს, ვარეთ ავდებენ...

— ?

• ლი ჯანიბს

ეს მოთხრობა კარგა ხნის წინათ, ახალგაზრდობაში დავეწერე, მაგრამ სითამამე აღარ მეყო, რომ სადმე დაამებუჭლა ახლა საცოდავი დედანემის წიგნებში ვიპოვე, რაღაც ცხოველი ინტერესით წავიკითხე და ძალიან მომეწონა. მაშინ რატომ დავიწუნე, ან ახლა ასე რატომ მომწონს? ალბათ საწყალი, გულკეთილი დედანეში თუ გამახსენდა?

როგორც არ უნდა იყოს, საყვარელო ჯანიბ, დღეს ამ მოთხრობას ჩემს ერთ-ერთ საუკეთესო თხზულებად ვთვლი და შენ მოგიძღვნი.

— იმ დროს, დიდი-დიდი, ოცი წლის ჭაბუკი თუ ვიქნებოდი, — დაიწყო სუპრან ბეიმ, — მამაჩემს ფოსტა-ტელეგრაფის სამინისტროში საკმაოდ მაღალი თანამდებობა ეკავა. პირველ ხანებში მამაჩემი თავაშეებულსა და წრეგადასულ ცხოვრებას ყურადღებას არ აქცევდა, მაგრამ, როცა ყოველგვარ საზღვარს გადავედი, მოთმინების ძაფი გაუწყდა, საჩქაროდ შეკრიბა მთელი ოჯახი, დედანეში, დიდედანეში, ბებრუცუნა მამიდაც მოიწვია და ერთხმად გადაწყვიტეს — ვიდრე მოლად ხელიდან არ წასულა, სტამბოლს მოვაშორეთ და სადმე გავგზავნოთ!

იმ ხანებში იანიას ვილაიეთის ინსპექტორად მამაჩემის მეგობარი იყო. ჰოდა, იმ ვილაიეთის ერთ დაბაში უნდა წავსულიყავ და ფოსტაში კორესპონდენციებზე მემუშავა. იმათი აზრით, იქ მე ჭკუაში ჩავვარდებოდი და დავდინჯდებოდი...

— ძალზე გახდი, შვილო, — ტკბილი ხმით შემომამპარა დედამ, — ჰაერის გამოცვლა მოგიხდება. თანაც ქვეყნიერებას ნახავ, გონს მოიკრებ, ეგეც არ იყოს, ქვეყანას ხომ უნდა გამოადგე!... — ვიდრე დედანეში თავის შესავალს დაამღერებდა, მე ველარ მოვითმინე და გაბრაზებულმა მივასალე:

— არსადაც არ წავალ!

მაგრამ ჩემი სიჯიუტის საპასუხოდ დედამ მიაბო, თუ როგორ გაშმაგდა მამაჩემი, როცა ჩემი მორიგი თავგადასავალი შეიტყუა. დედამ დაიფიცა, რომ რამდენიმე თვის შემდეგ მამას შეევედრებოდა და ისევ უკან დამაბრუნებდნენ.

მე დედის ფიცსა და მისს რას დაუჯერებდი, მაგრამ იმ მხარის მონახულება თვითონვე მინდოდა.

— კარგი, მაგრამ, იცოდე, სამ თვეზე მეტ ხანს არ გავჩერდები!

კარგა ბლთმად ფული მომცეს წინასწარი ხარჯებისათვის — ოთხას ორმოცდაათი ყურუში ხუმრობა საქმე როდი იყო, მაგრამ, მართალი ვითხრათ, ჩემი საყვარელი სტამბოლის დატოვება, ძალზე მეძნელებოდა. ხუთი წელი ქალაქიდან ფეხი არ გამიდგამს და ისე შევეჩვიე, თითქოს აქ ვყოფილიყავ დაბადებულ-აღზრდილი.

მაგრამ, ხომ მოგეხსენებათ, კაცი თავის გასამართლებელს ყოველთვის იბოვის!.. მეც გამახსენდა იმ საპორტო ქალაქების მშვენიერი ადგილები, რომლებიც მამაჩემის უკანასკნელი სამუშაო ადგილიდან — კრეტადან ბავშვობისას წამოსულს მენახა.

— ახლა ბევრად უკეთეს დროს გავატარებ, — გავივლე გულში, — მაშინ ხომ მთლად ბავშვი ვიყავი... და მთლიანად ოცნებას მივეცი იაფი...

...პირველი პორტი, სადაც შევალ, სალონიკი იქნება. შემდეგ იზმირი, ბეირუთი, პირსი, ათენი, პელეპონესი, ფერუზი, იქიდან კი იანიაში, ჩემი სამსახურისაკენ გავწევ. დიდებული მოგზაურობა იქნება!

ოჯახთან ხანმოკლე გამოშვებობების მერე მამაჩემისგან იმ სიგრძე დარიგება მოვისმინე, რომ ჩამეწერა, ქალაქდის სამ თაბახზე არ დაეტეოდა! როგორც იქნა, თავი დავისსენი და გემბანზე ავვარდი.

სალონიკში ორ დღეს დავრჩი. აბა, იმის მოყოლა რა საჭიროა, როგორ გავატარე ორივე ღამე ერთ ხმაურთანა და მხიარულ სახლში.

სალონიკის შემდეგ ცოტა უქეიფოდ გავზდი, იზმირშიც ორი დღე დავყავით, მაგრამ მე აქ დროსტარებაზე უარი ვთქვი, ბარემ მოვითმენ, ათენში ჩავალ და თუ დროსტარებაა, დროსტარება იყოს-მეთქი!... მაგრამ ჩემი ჩალმიანი თანამგზავრებივით ღამეს გემზე რა გამათენებინებდა?! მაშინვე სასტუმროს მივაშურე.

ვასშამზე შევნიშნე, რომ ერთი ვიღაც წვეროსანი ბატონი დაჟინებით შემომცქეროდა. ცოტა არ იყოს, აწწრიალდი, მაგრამ ეს მოუსვენრობა დიდხანს არ გაგრძელებულა. ვასშმის შემდეგ, როცა ყავას შევექცეოდით, იმ ბატონმა სახელი მკითხა. მე ვუთხარი. მერე მამაჩემის

ვინაობის გაგება ისურვა. ეგეც რომ ვუპასუხე, მოხუცმა საოცარი მთქმ-
რაობით ხელი ზედ ცხვირთან მომიტანა და:

საბჭოთა კავშირი

— აბა, აბა, ბიძაშენს ხელზე აკოცე!

ცოტა არ იყოს, დავიბენი, მაგრამ მალე ვინი მოვიკრიბე, დავა-
კვირდი და ნელ-ნელა გამახსენდა... როცა მოხუცის ფუნჯულა ხელს
კვოცნიდი, მომაგონდა ჩემი თავაზიანი და კეთილი ბიძა, რომელიც
სპარსეთში საელჩოს მდივნად მსახურობდა. იგი მე ბავშვობაში სპარ-
სულ ენას მასწავლიდა. მას შემდეგ ბევრი დრო გავიდა, მაგრამ მო-
ხუცი არ გვივიწყებდა, ყოველ წელიწადს მუჰარემის სადღესასწაულოდ
მოსალოც ბარათს გვიგზავნიდა ხოლმე.

საოცარი შეხვედრა...

მოხუცი სტამბოლს ბრუნდებოდა.

ბიძამ დაწვრილებით გამომკითხა თჯახისა და მისი წევრების
ამბავი. ღამის სამ საათამდე ყავახანაში ვისხედით და ვმუსაიფობდით.
სასტუმროში რომ დავბრუნდით, ისე მეძინებოდა, დამძიმებულ ქუ-
თუთოებს ზევით ვეღარ ვწევდი. ბიძაჩემი პირველ სართულზე ცხოვ-
რობდა. როცა ოთახის კართან მივედით, მან მხრებზე ხელი მომითა-
უნა და მოხვია:

— ღმერთმა სიკეთე ნუ მოგიშალოს, შვილო; დილით ადრე ვერ
ვიღვიძებ, თუ შეიძლება, გამაღვიძე.

— ბატონი ბრძანდებით!

დავშორდით ერთმანეთს.

მე ჩემს ნომერს მივაშურე.

იმ საღამოს თავდაჭერილობამ ფასდაუდებელი შეხვედრა და სამა-
გიერო მომიზღო!

არავითარი ეჭვი არა მქონდა, რომ სტამბოლს დაბრუნებული ბიძა-
ჩემი ჩემიანებთან კეთილ სიტყვას შემაწვედა და წესიერსა და პატი-
ოსან ჭაბუკად დამახასიათებდა...

დილით ადრე გამეღვიძა, უმაღლ ჩავიცვი და დანაპირების შესას-
რულებლად ძირს დავეშვი. მაგრამ მოხუცს ადგომაც დაესწრო, ჩაც-
მაც და ახლა ფესს იწმენდა.

სარკეში თვალი შემასწრო და მომიბრუნდა:

— დილა მშვიდობისა, შვილო, იმედია, დღეს გამაცილებ!

— მაქვს პატივი, ეფენდი, — გამეცინა მე.

უცებ ყვითელთავებიანი რკინის საწოლთან რაღაც უცნაურ საგანს
შევასწარი თვალი. თეთრი ქურჭი ეგდო... თუ ძაღლი იწვა... ცნობის-

მოყვარეობით მიუყახლოვდი და რა დავინახე? ორი მბრწყინავი მავი...
თვალი მე მომჩერებოდა... არც ძაღლს გავდა, არც კატას...

— ვაჰ, რა ლამაზი რაღაცაა! — უცებ წამოვიძახე.

ბიძაჩემმა გაწმენდილი ფესი დიდი გულიწყურით დაიხურა, გაისწორა და ჩემთან მოვიდა:

— ნამდვილად რომ ლამაზია. ეს მაიმუნი ერთმა ინდოელმა ვაჭარმა: მიფეშქაშა. ახლა, წაშოსვლისას, ვერც გასასყიდად გავიმეტე და ვერც მივატოვე.

— ბიჭოს, ეს განა მაიმუნია? თეთრ მაიმუნს პირველად ვხედავ, — ვთქვი უფრო გაკვირვებულმა. მოხუცს გაეღიმა, თეთრ მაიმუნს მოეაღერსა და მითხრა:

— ასეთი ჯიშის მაიმუნი მხოლოდ ინდოეთში იცის. არაჩვეულებრივად გონიერი და ლამაზია.

ვიდრე მე მაიმუნს ვათვალიერებდი, მოხუცი მიაშობდა, თუ როგორი ონავარი, დაუდეგარი იყო ეს პატარა ცხოველი და რა არა ჰქონდა ჩადენილი.

— მე როგორც გატყობ, ძალიან მოგეწონა. საჩუქრად მომიბრძოლებია.

აი, უბედურება თუ გინდა, ეს არის!

რაში მჭირდება ეს ერთი ციცქნა ცხოველი?

არა, მომწონდეს მაინც... ერთადერთი, რითაც ყურადღებას მიიბყრობს და გაგაოცებს ის არის, რომ ძაღზე თეთრი ბეწვი აქვს.

— არ მინდა.

მოხუცმა ჩემი უარი თავაზიანობაში ჩათვალა და მარწმუნებდა, რომ მოსარიდი არაფერი მქონდა.

რა უნდა მექნა, დავთანხმდი.

იმავე დღეს ბიძაჩემი სტამბოლს გაემგზავრა, მაიმუნი კი მე დამიტოვა. ეს თეთრი მაიმუნი ძუკნა ყოფილიყო. ისეთი ლამაზი, ისეთი კოსტა იყო, რომ... სხვა ჯიშის მაიმუნებივით სახე დაღრეჯილი კი არა ჰქონდა... არა, თეთრი მბრწყინავი ბეწვი ესხა, წვრილი, ფაფუკი და კოსტა ხელები ჰქონდა. იმ ნახშირით შავ თვალებს ისე საყვარლად აბრიალებდა, ისე რომ... როცა ხელში ავიყვანე, ერთი ქვიპინი ატეხა.

ვემზე დიდი სენსაცია გამოიწვია. ჩემი არ იყოს, არავის ენახა თეთრი, კატასავით კრუტუნა მაიმუნი.

პიროსში გაყიდვა მოუწოდომე, მაგრამ ათ ლირაზე მეტი არავინ შემადგლია. მეც ვიძუნწე, ასე იაფად არ მივეცი. ისე კი, ამ ლამაზ მაიმუნში თავისი ფასი არ გაიმეტეს. რას იზამ, ბერძნების ქვეყანაა!

ჩემი მოგზაურობის დასასრულს დღეები სიზმრებივით სწრაფად ვარბოდა. ფერვები და იანია უკან მოვიტოვე და ბოლოს დანიშნულ ადგილს მივალწიე. იქაურობა ძალიან ლამაზი აღმოჩნდა. ყველაფერი ბაღნარში იყო ჩაფლული. შორს, შორს ლურჯი მთები აყუდებულა, უფრო იქით მეწამული მთებია... სამუშაო ოთახის მაღალ სარკმელში სასიამოვნო ნიავი იჭრება. დაბა მთლიანად ბერძნებითაა დასახლებული.

პირველი კვირა რაღაც უხალისოდ და უნდოდად მიიწურა. გამასკენდა, დედაჩემს რომ ავუსირდი — სამ თვეზე მეტს არ დავრჩები-მეთქი!

რა თქმა უნდა, არც ჩემი ნათქვამისა მჯეროდა და არც დედაჩემის დაპირებისა. აშკარა იყო, რომ აქ კარგა ხანს მომიხდებოდა ცხოვრება და საქმეების საფუძვლიანად მოწესრიგებას შევუდექი.

ჩემი კოლეგა მოფილოსოფოსო კაცი აღმოჩნდა, სამუშაო ოთახი თავმინებებული და მოუვლელი დამხვდა. გავასუფთავებინე, დავალაგებინე, სავარძელი ისე იყო ნირწამხდარი და გაჭუჭყიანებული, რომ იძულებული გავხდი, შალითა გამომეცვლევიინებინა. ცოტა რომ ამოვისუნთქე, წერილებისა და დეპეშების გაგზავნა დავიწყე.

ახლომახლო მხარის ტელეგრაფისტები მესალმებოდნენ:

— კეთილი იყოს თქვენი მოსვლა!

— კეთილი იყოს თქვენი დახვედრა, — მეც ტელეგრაფით ვპასუხობდი.

ზოგჯერ, ეს უაზრო საუბარი რომ არ გაგრძელებულიყო, უქეიფობას მოვიმიზეზებდი ხოლმე, მაგრამ ტყუილად, თავის დახსნის მაგიერ, უარეს დღეში ვვარდებოდი. ყოველ დილით მთელი რაიონის ტელეგრაფისტები მეკითხებოდნენ: — დღეს ხომ კარგად ბრძანდებით?

ამ ტელეგრაფისტებს თავისი, სულ განსხვავებული სამყარო აქვთ. მიუხედავად იმისა, რომ აპარატთან მარტოდმარტო ზის, მაინც ახერხებს კონტაქტი იქონიოს თავის კოლეგასთან, რომელიც, ვინ იცის, რამდენი ფარსანგით არის მისგან დაშორებული. მიუხედავად იმისა, რომ თვალთ არ უნახავთ ერთმანეთი, ეს კონტაქტი, ეს ურთიერთობა ისე მჭიდროა, რომ, თქვენ წარმოიდგინეთ, ზოგჯერ ერთმანეთს ემდურებიან, ეუმძრახებიან და ისევ ურიგდებიან ხოლმე. ჯერ სახელს გკითხავენ, მერე წლოვანებას, ცოლიანი ხარ თუ უცოლო, ერთი კვირის შემდეგ კი ისე გავიშინაურდებიან და ისეთ რამეს გკითხავენ, რასაც უახლოესი მეგობარიც კი ვერ გაგიბედავდა.

ეს ყველაფერი კარგად ვიცოდი და ტელეგრაფისტების კითხვებს

მოკლე-მოკლე პასუხებს ვაძლევდი. მათ ლაყბობას ცივი სერიოზულობით ვაზრწობდი.

ჩემი ფართო სარკმელიდან შესანიშნავი სურათი იშლება. სარკმელთან სავარძელი მიდგას. სავარძელში საათობით ვზივარ და ლამაზ ბუნებას ვაგვცქერი. ჯანმრთელობა, რომელიც ჩემმა დაულაგებელმა და გარყვნილმა ცხოვრებამ დამიზიანა, ნელ-ნელა გამომისწორდა.

„ძილგატენილი ახალგაზრდა და მძინარა მოხუცი — ორივე ავადმყოფია“, ერთი ასეთი ანდაზა გამახსენებოდა და ძილს ვეძლეოდი. ისევე სავარძელში გამშლართული წავიძინებდი ხოლმე.

მაიმუნი ჩემი ჭკვიანი და დამჯერი მეგობარი გახდა, ხშირად მხმარებოდა კიდევ. თუ ვანიშნებდი, წყალი მწყურთია-მეთქი, მომიტანდა, თუ წამეძინებოდა, რა დროც არ უნდა ყოფილიყო, ტელეფონის ზარის რეკვაზე გამალვიებდა.

ერთ დღეს სადილის შემდეგ ცოტა წამთვლიმა. ვიგრძენი, რომ თმაზე რაღაც მეხება. თვალები გავახილვე და რას ვხედავ?! მაიმუნი მეალერსება, თავზე ხელს მისვამს!.. ამ პატარა, სუსტი, თეთრი, რბილი ხელით მეფერებოდა და რაღაც უცხო გრძნობით შეპყრობილი წინ დამჯდომოდა და მომშტერებოდა. ამის შემდეგ ყოველდღე ასე მეორდებოდა: მეალერსებოდა, მეფერებოდა, მერე კი წინ დამიჯდებოდა და სახეში შემომციცინებდა.

ერთ დილას უკვე პირდაბანილი, ფანჯრის რაფაზე დაყრდნობილი, ბურუსში მთრთოლვარე სივრცესა და მზით შეწითლებულ ღრუბლებს ვაგვცქეროდი. უეცრად კარი გაიღო. მოვტრიალდი. ღია კარებში ახალგაზრდა, ლამაზი ქალი იდგა. მხოლოდ ბერძენი ქალებისთვის დამახასიათებელი თავისუფალი ქცევითა და სიკეკლუცით ბერძნულად მკითხა:

— ტელეგრაფისტი თქვენ ბრძანდებით, ეფენდი?

— დიახ, რა გნებავთ, — ვუპასუხე მე.

აღმოჩნდა, რომ მას ათენში მამისთვის დეპეშის გაგზავნა სურდა, კარგად და კეთილად ვიმგზავრეო. იმის მამას ათენში საბაყლო დუქანი ჰქონია, თვითონ კი დეიდასთან სტუმრად ჩამოსულიყო.

ისე თავისუფლად და ბუნებრივად იქცეოდა, რომ უცნობობის ყოველგვარი საზღვარი ჩვენს შორის უცებ წაიშალა და რაღაც ათ წუთში ათი წლის სალაპარაკო ვილაპარაკეთ. მე ვიგრძენი, რომ მადმუაზელს ძვალში მოუვედი.

— აქაურობა ძალიან კარგია, მაგრამ ხმაურს შეჩვეულმა შესაძლოა მოიწყინოთ.

მეორე დილას, როცა ტელეგრაფის წინ გაიარა, მივსალაშქე, მან-სა-
ლაშქე ღიმილით მიპასუხა.

მალე დავემეგობრდით.

ტელეგრაფის წინ ხეივანი იყო, იმ ხეივანში საათობით დავსეირ-
ნობდით ხოლმე. ელენი ერქვა. არც ძალიან ჭკვიანი ქალი იყო, მაგ-
რამ არც უჭკუო ეთქმოდა. ათენში ფრანგულ ენას სწავლობდა, მაგრამ
ფრანგი მწერლებიდან რასინის, კორნელისა და ფენელონის გარდა,
არავის იცნობდა.

ერთ საღამოს ჩვენს ხეივანში ვმუსაიფობდით. უცებ შევნიშნე, რომ
მაიმუნნი ჩემკენ მოდიოდა.

— რატომ მოდის? — იკითხა მადმუაზელმა.

— არ ვიცი, ვნახოთ, რას იზამს, — ვუპასუხე.

მაიმუნნი ჩამაფრინდა და ქაჩვა დამიწყო.

ერთნაირი ხმა ჰქონდა, იმ ხმაზე მაშინ დაიწყებდა ხოლმე ჭყიპინს,
როცა ტელეგრაფის ზარი რეკდა. ეხლაც იმ ხმაზე აყვირდა.

— მადმუაზელ, მაპატიეთ, ალბათ ზარი რეკს, — მოვიბოდიშე და
შენობისკენ გავემართე. ტელეგრაფს რომ მივუახლოვდი, უკან მოვი-
ხედე და ვნახე, რომ მაიმუნნი რაღაც კმაყოფილი სახით გამომცქე-
როდა.

შიგნით შევედი. აპარატი დავათვალიერე, არავითარი ნიშანი არ
ჩანდა. ზარი მდუმარებდა. აქეთ-იქით დავუკავშირდი, არავინ შე-
ძახდა.

ნუთუ მაიმუნმა მომატყუა?

გამოვტრიალდი და კარი გავიხურე. უცებ ყვირილი შემომესმა.
შორიდანვე შევნიშნე, რომ ელენს სახეზე ხელები აეფარებინა. თავ-
ქუდმოგლეჯილი გავიქეცი, მივვარდი და რას ვხედავ! საწყალ გოგოს
თითებს შორის სისხლი სდიოდა. რა მოხდა-მეთქი, ვიკითხე შეშინე-
ბულმა.

— მაიმუნნი მეცა და დამფხაჭნა, — მიპასუხა ტკივილისაგან თვალ-
დახუჭულმა ელენმა.

უმალ მოხუც ექიმთან გავფრინდი. ელენი სახლში წავიყვანეთ. მად-
ლობა ღმერთს, ჭრილობა სერიოზული არ გამოდგა!

მაიმუნს პირველად გავუჯავრდი და როგორც აღმოჩნდა, ჩემი გა-
ჯავრება პირველიც იყო და უკანასკნელიც. როცა ოთახში დავბრუნდი,
მაგიდის ქვეშ შემძვრალი დამხვდა, კმაყოფილი თვალებით შემომცქე-
როდა. კუთხეში მიყუდებულ მსხვილ ხელჯონს მივწვდი და კარგად
მივტყუებე. მაიმუნს არ შეშინებია, მხოლოდ გაოცებული მიყურებდა.

თავი ვეღარ შევიკავე, ცემა არ ვაკმარე, ქეჩოში ხელი ჩავავლე და გარეთ მოვისროლე... მიწაზე როცა დაეცა, ისეთი თვალით შემომხედა, აქამდე არ დამვიწყებია.

მთელ ღამეს კარს აფხატუნებდა, მეძანდა, მაგრამ მე ხმა არ გამოიცია.

მეორე დღისას გაქრა.

სამი დღე თვალი არ მომიკრავს.

მეოთხე დღეს ერთმა გლეხმა მომიყვანა, მდინარის სათავეში, კლდეებში ვიპოვეო.

საცოდავი, მთლად გალეულიყო, ტალახში იყო ამოსვრილი. ეტყობოდა, თთხი დღის განმავლობაში არაფერი ეჭამა. მაშინვე მისი საყვარელი თხილი მივუტანე, მაგრამ ზედაც არ შეხედა... მე რე თვალები დახუჭა და სლუკუნო აუტყდა. უეჭველად იტყოდით, ტირისო, მაიმუნი ესე შემეცოდა, ისე, რომ პირდაპირ გული მეტკინა, მითუმეტეს, რომ ამ თთხ დღეში სიბრაზემაც გამიარა.

ვცადე, ძალით მეჭმია, მაგრამ არც ამ ხერხმა გაჭრა. პატარა თეთრმა მაიმუნმა არც ჭამა, არც დალია და ათი დღის შემდეგ მოკვდა... მოკვდა კი არა, თავი მოიკლა!

საბრალო, პატარა ცხოველი, ჩემზე ეჭვიანობდა! მერე ჩემგან შეურაცხყოფილმა, განაწყენებულმა თავი მოიკლა... ვუყურებდი იმის თეთრ ხელებს, თეთრ ფეხებს, გვერდზე გადაგდებულ თეთრ თავს და ჩემთვის მანამდე შეუცნობი ისეთი მწუსარება დამეუფლა, რომ ცრემლი მომერია.

მას შემდეგ დიდი დრო გავიდა. ბევრი სიხარული ვიგემე და ბევრი მწუსარებაც გამოვცადე, ეჭვის გრძნობა კი ჩემთვის დღემდე უცნობია. მაგრამ, როცა მასხენდება ჩემი პატარა თეთრი მაიმუნი, რაღაც გაუგებარი სევდა შემომაწვება ხოლმე...

ზოგიერთი გრძნობა ცხოველებს უფრო მეტად აქვთ განვითარებული, ვიდრე ადამიანებს... მაგალითად, სიჯიუტე — სახედარს, ერთგულება — ძალღს, უმადურება — კატას...

იქნებ ეჭვიც ასეთი რამ არის, ჰა?!

ყაზი იბრაჰიმ ეფენდი მთელ დაბაში კაციშვილს არ უყვარდა. სქელი და ბანჯგვლიანი წარბ-წამწამიდან შავი თვალები ისე უბრწყინავდა და გაბუჩქული შავი წვერ-ულვაშიდან დიდრონი თეთრი კბილები ისე უელვარებდა, იტყოდით, ეს-ეს არის მეცემა და შუაზე გამგლეჯსო... ისე სახეშეჭმუნენილი და დაკოპილი დაიარებოდა, თითქოს ძმარი დაუღვევიათ. გაცინებული ხომ არავის უნახავს!..

ჩვეულებრივ, მშვიდ მასლაათშიც სიტყვას ნაწყვეტ-ნაწყვეტ ისროდა, თითქოს იყეფებოდა.

ხალხს იმისი არც საქციელი მოსწონდა და არც საუბარი. ეპიტნავებოდა; ყაზი იბრაჰიმში მაინც თავისას არ იშლიდა — თავი გულკეთილ კაცად მიაჩნდა და დარწმუნებული იყო, რომ ყველასთვის სიკეთე სურდა.

მწარე და მკვახე სიტყვა ხომ იცოდა და იცოდა.

სინამდვილეში იოტისოდენა სიკეთეს არავის გაუწევდა, შესაძლებლობა რომ ჰქონოდა კიდევ.

ვისაც ყაზი ეფენდის სიტყვა არ მოეწონებოდა და უსაყვედურებდა, ასეთ პასუხს ღებულობდა ხოლმე:

— ეჰ, თქვენ რა გესმით. ხალხს ისე ვუყვარვარ, თვალშიც რომ ჩავუვარდე, ხელს არ ამოისვამს...

• •

ერთ პარასკევ დილას ყაზი იბრაჰიმ ეფენდი ვეჭილ ჰუსამედინის კანტორაში იჯდა. კანტორა შადრევნის მოედანზე იდგა. დაბის პატივცემულ საზოგადოებას ნამაზის მოლოდინში აქ მოეყარა თავი და იმაზე საუბრობდნენ, გაუცინარი სახისა და უკმენი სიტყვის კაცი უკეთესია თუ ტკბილი სიტყვისა და მოცინარი სახის კაციო. იბრაჰიმ ეფენდი ყველას ნათქვამს თავისთავზე ღებულობდა. რამდენჯერმე პირიც დაალო, შეპასუხება უნდოდა, მაგრამ ისევ გაჩუმება ირჩია.

კამათმა კი მეტად სერიოზული სახე მიიღო:

— გაუცინარი კაცისთვის ჯოჯოხეთი ზედგამოჭრილია, — თქვა ერთმა.

— ასეთი კაცისა არც ნამაზი, არც ნიაზი, არც შექათი და არც მარ-
ხვა არის დასაჯერებელი; გულში ბოროტების ცეცხლი რომ უნთია,
სახე იმიტომ აქვს...

ერთი სიტყვით, ყაზი ეფენდის გამოსაჯავრებლად ყველა ცდილობ-
და, რაც შეიძლება მეტი აბდაუბდა ეთქვა. ბოლოს და ბოლოს, ყაზი
ეფენდიმ თავი ვეღარ შეიკავა:

— ტკბილი სიტყვა და მცინარე სახე პირმოთნე კაცის თვისებაა.
მართალი სიტყვა მუდამ მწარეა, მართალი კაცი კი — მუდამ მკაცრი
პირსახისა.

მასპინძელი, ვეჭილი ჰუსამედინ ეფენდი, რომელიც დაბაში პოე-
ტის სახელით სარგებლობდა, ყაზის შეეპასუხა:

— სარკე სულისა სიტყვაა,
არვინ უყურებს საქმესა...

მერე ისიც დაუმატა, რომ კაცს რაც გულში უბევს, სახეზეც ის ენა-
ტებათ. ყველა ერთი აზრისა იყო — უპირველესია ტკბილმოუბარი ენა
და მცინარე სახე, დანარჩენი კი...

ამ დროს კანტორის კარებში ვიღაც ახალგაზრდა ურუქი გამოჩნდა.
ხელში ვეება ლანგარი ეჭირა.

— ვის ეძებ? — ჰკითხა ჰუსამედინ ეფენდიმ...

— ყაზი ეფენდი აქ არის?

— აქ არის.

იბრაჰიმ ეფენდი, რომელიც ყურთბალიშზე იჯდა, შესწორდა, რაი-
მე სათხოვარი ექნება, ან რაიმე შესალოციო, გაიფიქრა და შეეკითხა:

— აბა მითხარი, რისთვის მოსულხარ?

— ეფენდი, მამაჩემმა ეს მაწონი გამოგიგზავნა, — უპასუხა შეცბუ-
ნებულმა ბიჭმა.

— რატომ?

— ისა...

— მე მაწონი არავისთვის მითხოვია...

პატივცემულმა პირებმა ერთმანეთს გადახედეს — ეს მაწონი იბრა-
ჰიმ ეფენდის ქრთამად ხომ არ მოართვესო?! ყაზი უხერხულად აიწუ-
რა, სისხლი თავში აუვარდა, წარბები უფრო მეტად შეეჭმუნნა და თვა-
ლები კი საწყალსა და დამფრთხალ ახალგაზრდას ხანჯლებივით გაუ-
ყარა.

— მამაშენს რა ჰქვია?

— ჰათიბ თლლუ აჰმეთ აღა...

— მე არ ვიცნობ, შვილო.

— ის გიცნობს, ეფენდი. ეს მაწონი გამოგიგზავნა. შენ ისეთი სიკეთე გაუწიე, ისეთი, რომ...

პატივცემულმა საზოგადოებამ ყურები ცქციტა — აბა, ვის დააჯიქურებდით, ყაზი ეფენდიმ დაბაში როდისმე ვინმეს სიკეთე გაუწიაო... ახლა კი...

იბრაჰიმ ეფენდიც დაინტერესდა, ასეთი რა მოვიმოქმედო;

— რა სიკეთე, შვილო?

— ცხვრები გადაურჩინე, ეფენდი...

— როდის?

— გუშინლამ...

ყაზიმ ჭაბუკი ყურადღებით შეათვალიერა და გაიფიქრა — ნამდვილად გიჟი იქნება, თორემ გუშინლამ სახლიდან ფენი არ მომიცვლიათ.

— სად, შვილო? — შეეცადა ჭაბუკი ტყუილში დაეჭირა.

— სიზმარში, ეფენდი...

კანტორაში სიცილმა იფეთქა. ყაზი გამოუვალ მდგომარეობაში აღმოჩნდა. სახე უფრო მოეღრუბლა. მაგრამ „ქმნა სიკეთისა“, თუნდაც სიზმარში, საუარო საქმე როდი იყო...

იბრაჰიმ ეფენდიმ ისარგებლა შემთხვევით და მოჰყვა ფილოსოფიურ მსჯელობას. იგი ცდილობდა დაემტკიცებინა, რომ არარეალური, სიზმარეული, წარმოსახვითი სამყარო ჭეშმარიტია, ხოლო ხელშესახები, რეალური და საგნობრივი მხოლოდ და მხოლოდ არაჭეშმარიტი და წარმოსახვითი. ჭეშმარიტების შეცნობა მხოლოდ სიზმარშია შესაძლებელი...

აი, იბრაჰიმ ეფენდი კეთილი გულის კაცი რომ გახლავთ, იქიდანაც ჩანს, რომ სიკეთეს სიზმარშიც თესავს...

თავისი თავის ქება როცა დაასრულა, ბიჭს მიუბრუნდა:

— შვილო, მამაშენს სალამი გადაეცი. ეგ ლანგარი კი აი, აქ დატოვე, ნამაზის შემდეგ ვინმეს გავატან სახლში.

ჭაბუკმა ლანგარი კანტორის კართან დადგა და ის იყო წასვლა დააპირა, რომ ყაზი ეფენდიმ იფიქრა, ამ მიღმური სამყაროს მნიშვნელობა ხომ მშვენივრად ავსენი და მსმენელიც დავარწმუნე, მოდი, ახლა იმასაც შევიტყობ, რა სიკეთე ჩავიდინეთ და ჭაბუკი შეაჩერა:

— შვილო, ხომ არ იცი, როგორ გავავარჩინე მამაშენის ცხვარი?

ჭაბუკმა ისე მიიხედ-მოიხედა, თითქოს მოხერხებულ დასადგომ ადგილს ეძებსო. მერე უკან გაიხედა, ხელები წინ დაიწყო და ვეება ქამარი შეისწორა, ცისფერ შარვალზე რომ ერტყა. მერე ნერწყვი გადაყლაპა, თვალები ჭერს მიაშტერა და დაიწყო:

— გუშინდამ სიზმარში მამაჩემი ცხვარს ალაბირიკის თავზე აძრ-
ვებდა.

— სადა?

— უცებ თურმე საიდანლაც ერთი უზარმაზარი მგელი გამოვარდა.
ცხვარს უეჭველად დააფრთხოდა და სადმე გადაჩეხავდა... ამ დროს
შენ გამოჩნდი თურმე. ერთ უშველებელ, გაცოფებულ გარეულ ტახს
გავდი. იმ მგელს თვალი მოჰკარი თუ არა, ეცი... მგელი გაგექცა, შენ
გამოუდექი. სად გაგექცეოდა, ეშვებით მუცელი გაუფატრე და მამაჩე-
მის ცხვარი დალუპვას გადაარჩინე...

ბიჭმა მზერა თავისდა უნებურად ჭერს მოაშორა და ყაზი იბრაჰიმ
ეფენდის გადახედა, მაგრამ როცა იმის თვალებს წააწყდა, უცებ ხმა
ჩაუწყდა. ისე აცახცახდა, თითქოს მართლა გარეულ ტახს ჩავარდნოდა
ეშვებში, მაშინვე გარეთ გავარდა და მოკურცხლა...

ყველამ ერთმანეთს გადახედა და პირზე ხელები აიფარა, ხარხარი
რომ არ ავარდნოდა.

ყაზი ეფენდი კი...

მე და ჩემი ამხანაგი საპარიკმახერო სალონის სულ ბოლოს, კუთხეში, რაღაც უშნო, სახედრის ყურებივით ფოთლებ-გაფშეკილი პალმის ქვეშ ვისხედით და ჩვენს რიგს ველოდით. წუთები საუკუნეებივით მიიზღაზნებოდა. მაკრატლების გაუთავებელი ჩხაკუნი ყარყატების ყბედობას მაგონებდა, მხოლოდ იმ ყარყატებისა, რომლებსაც ჩვეულებრივის მაგიერ რკინის ნისკარტები ჰქონდათ... მე მოთმინება აღარ მყოფნიდა და წარამარა ვოხრავდი, ვწრიალებდი. მარმარილოს გრძელ მაგიდასთან, რომელიც ვეება სარკის წინ იყო მიდგმული, დინჯად, აუჩქარებლად მუშაობდა ექვსი დალაქი.

— ნეტავ, დედის მუცელში ცხრა თვე რამ გავაძლებინა? — მომიბრუნდა ჩემი ამხანაგი.

— ნახევარი საათია ველოდებით, ძმაო...

— არა, ჯერ არ იქნება მაგდენი!

— კაცო, ღმერთი არა გწამს, ავდგეთ და წავიდეთ!

— მოგწყინდა?

— მომწყინდა და ეგრე?!

— მაშ, უსაქმოდ ნუ გაჩერდები, გულს გადააყოლებ.

— მერედა, რა საქმე გამოვიჩინო?

— ხან მუშტარს შეხედე, ხან აგერ, კედლებზე ჩამწკრივებული სურათები დაათვალიერე, სალაროსკენაც გაიხედე...

მუშტრები, შემოვედი თუ არა, მაშინვე შევათვალიერე, მაინტიერესებდა რომელი მათგანი ადრე ადგებოდა. ერთიმეორეზე მოსაწყენი ტიპები იყვნენ — ჭადარა, წვერშეკრეჭილი, მელოტი... რაც შეეხება იმ სურათებს, აბა, რა საინტიერესო უნდა ყოფილიყო ოდეკოლონისა და ლოსიონის რეკლამები? თვალი სალაროსაკენ გავაპარე... შიგ ერთა ბეწო, მოცუცქნული ბერძენი გოგო იჯდა.

— ეჰ, შენცა ხარ! ჯერ ისევ ბავშვია.

— ბავშვია და, შენც გონებაში გაზარდე. ორი წილი ფანტაზია ერთ წილ სინამდვილეს უდრის. დრო ისე გავა, ვერც კი გაიგებ.

—

ამხანაგის რჩევა ჭკუაში დამიჯდა. ვუყურებდი ამ ციცქნა გოგოს და წარმოსახვაში ათი წელი დავუმატე. დავუმატე და...

აჰა, სალართში ოცდაორი-ოცდასამი წლის მშვენიერი ქალი გამო-
იჭიმა... თქმა არ უნდა, რომ ამ ასაკში ღია წაბლისფერი თმა ცოტათი
გაუმუქდება, სუსტი, ჩავარდნილი მკერდი ამოებურცება, ეს გაწრი-
კებული კისერიც შეეცლება... მაგრამ ჩემი წარმოსახვა აქ არ შეჩერე-
ბულა: ჩემდა უნებურად ამ მომწიფებულ ქალს ათი წელი კიდევ მივუ-
მატე, მერე არც ამას დავეჯერდი და კიდევ ოცი წლით გავზარდე!

ეჰ, თეთრკანიანი ადამიანები რა მალე ბერდებიან!

ჩვენს მოლარეს სახე დაუნაოჭდა და ლაქებით დაეფარა, ქუთუთო-
ები გაეცრიცა. ბოლოს გული სულ გავიქვავე და ეს საცოდავი თხზმო-
ცი წლისა გავზარდე!..

ღმერთო, მოწყალეო!

უცნრად ისე მძაფრად შევიგრძენი ამ წარმავალი წუთისოფლის
ამაობა, სხეულში ისეთმა ტკივილმა დამიარა, თითქოსდა ნაღვლის
ბუშტიმ კენჭი მქონოდა...

თავის დასამშვიდებლად ჩემ წინ მელოტი, სამოც წელს გადაცილე-
ბული კაცი რომ იჯდა, იმას წლები ჩამოვაკელი.

ვოგრანავით მოტვლებილ თავზე უცებ თმა წამოეზარდა. დამჭკნარ-
დალარული სახე ამოევსო, გაცრეცილი ლოყები გაუვარდისფრდა, ულ-
ვაშები გაუშავდა და გალურჯებულ ტუჩებს ალუბლისფერი დაუბ-
რუნდა!

მაკრატლები კვლავ გაუთავებლად ჩხაკუნობდნენ და თეთრად შე-
ღებილი სალონის მყუდროებას არაფერი არღვევდა, გარდა პარიკმა-
ხერის შეძახილისა და მეზღვაურის ტანსაცმელში გამოწყობილი შე-
ვირდის პასუხისა.

უცებ ქუნაში გამავალი ფანჯრის მინები ისე საშინლად აზრიალდა,
ჯვეკონა, მიწა იძრაო. მაკრატლები მიჩუმდა. კლიენტები, პარიკმახე-
რები, მე, ჩემი ამხანაგი, შევირდი და ციცქნა გოგოც კარებს მივაჩერ-
დით.

ღმერთო ჩემო! ლამის გამისკდა გული! კარებში ვიღაც მთაკაცი
შემოეყუდა. ორი მეტრი მაინც იქნებოდა!.. ულვაშები სელიმ მრისხა-
ნისებურად დაეყენებინა და ისეთი საშინელი, ბრიალა თვალები
ჰქონდა, იტყოდით, რასაც დაინახავს, უმალ გადასანსლავსო. ვეებერ-
თელა, ნახევარმეტრიანი შავი ფაფაზი უფრო ამადლებდა. მშიშარა კა-
ცი არ მეთქმის, მაგრამ, უნდა გამოვტყდე, კანკალმა ამიტანა.

ვოლიათმა ზედ არავის შემოგვხედა, უშველებელი, რუსხაყელო-
იანი ტყაპუჭი გაიძრო და შევირდს, რომელიც უმალ წინ გამოეჭიმა,
მსრებზე მოასხა... საწყალმა ბიჭმა სიმძიმეს ვერ გაუძლო და ჩაიჩოქა.

პარიკმახერებმა სამართებლები მიყარეს და წაქცეულს მიეშველნენ, როგორც იქნა, ფეხზე წამოაყენეს...

მე უარესად ავკანკალდი.

— ამ ბიჭბუჭების მეტი სხვა არავინ გყავთ, რომ კაცს ადამიანურად მოემსახუროს? — აბუყბუყდა გოლიათი, — ერთიც ვნახოთ და ფეხი დავადგა, ხომ უნდა გავსრისო?..

— ბატონი ბრძანდებით, ახლავე!..

ფეხებზე შევხედე, შეჯავშნულივით ჰქონდა, ბავშვს გასრესდა კი არა, ქვაფენილს რომ გამეტებით დაჰკრას, მიანგრ-მოანგრევს...

გოლიათმა ფაფახი მოიხადა და პიჯაკი გაიძრო. მსხვილ წელზე ვერცხლის ქამარი ერტყა, ქამარზე რევოლვერი, ხანჯალი და ხანჯლისშვილა ეკიდა.

— კაცო, მომხედეთ-მეთქი! მე ცდა არ შემიძლია და ნუ გამაბრახებთ, — აყვირდა უცებ გოლიათი.

შეშინებულმა პარიკმახერებმა კლიენტები მიატოვეს და გარს შემოეხვივნენ:

— მობრძანდით... მობრძანდით!..

— ასე...

.

— უნდა იცოდეთ, ვის როგორ მოემსახუროთ!..

.

— გეტყობათ, არც კი იცით, ვინა ვარ!..

.

საბედნიეროდ, ერთმა პარიკმახერმა პარსვა მოათავა და ეს საშინელი კაცი დასვა. მე აზრადაც არ მომსვლია მეთქვა, ჩემი რიგია-მეთქი. მოლარე სალაროდან გამოძვრა, გაპარსულს ფული გამოართვა და თავის სალაროში ისე მიიმალა, როგორც ცისკარი ქარიშხლისგან აშლილ ღრუბლებში.

— გაფითრებულხარ, კაცო, — ჩამჩურჩულა ამხანაგმა.

— მაშ რა მომივა; შენ სხვებსაც შეხედე ერთი, ძარღვებში სისხლი გაყინვიათ!..

— ჩვენ რას დაგვიშავებს?

— ვერაფერსაც ვერ დაგვიშავებს!

მარტო იმის შესხედვა კმაროდა, რომ კაცს გული გახეთქოდა.... მერედა, რა სამარცხვინოა? მერედა, რა მოხდა? განა ცირკში, როცა ლომები ღრიალებენ და ბრდღვინავენ, თმა ყალყზე არ გვიდგება ხოლმე? რატომ გვეშინია, მშვენივრად ვიცით, რომ მხეცები გალიიდან

გარეთ ვერ გამოვლენ და ვერაფერს დაგვაკლებენ, ვიცით, მაგრამ მაინც ვძრწით და ვკანკალებთ. მაგრამ, კაცმა რომ თქვას, ასეთ ალიბის რაღა ფასი აქვს? შიში გვერევა და გვალანრებს.

მაკრატლების ჩხაკუნი მისუსტდა. ყველა გასუსული იჯდა და იმ გოლიათის შეხედვა ვერავის გაებდა. ის კი არა, მე სარკეს თვალს ვარიდებდი, რათა იმის თვალებს არ წავეწყდომოდი! მხოლოდ მალულად ვათვალიერებდი იმის მსხვილ, მწითურ კისერს და ფართო მხრებს. კაცს კი არა, გაცოფებულ ბუღას ჰგავდა. იმისი გარეგნობა, გაფარჩხული წარბები, დიდი პირი, რაღაც საშინელ შიშს მგვრიდა.

ვინ იცის, რა ცეცხლში არ მოხვედრილა და მაინც გადარჩენილა, — ვფიქრობდი მე, — მტრის რამდენი რაზმი დაუფრენია, რა გაუგონარი გმირობა არ ჩაუდენია! მე ამ გოლიათს გრანტიისგან გამოკვეთილ, სულჩადგმულ ქანდაკებას ვადარებდი. თურმე, დედამიწის ზურგზე კიდევ ყოფილან ასეთი ზეკაცები და გოლიათები, ჯერაც არ ჩამქრალა „კან-კალესა“ და „ბათალღაზის“ საუკუნეების ცეცხლი...

გამახსენდა ზოგიერთი პაციფისტი ფილოსოფოსი, რომელთაც სურდათ ომებისა და ბრძოლების აღზოცვა, გამახსენდა და გამეცინა.

მაშ, ალაჰმა ეს რჩეული გოლიათური სსეული რისთვის შექმნა, თუ არა ვაჟკაცობისთვის, ბრძოლისათვის, გმირობისათვის. თუ ადამიანებში მოვსპობთ ამ გარეგნობას, ათლეტობას, მაშინ ყველა წმინდა და სათაყვანებელი ტრადიცია დაიწვდება და გაიხრწნება, ჭეშმარიტება შეწყვეტს სიცოცხლეს, ხოლო დიდება, ღირსება თუ ისტორიული რეალობანი მოგონილ სახეს მიიღებენ და ლეგენდის მუქი ბინდით დაიფარება...

ამ ფილოსოფიური განსჯით იმ დასკვნამდე მივდი, რომ ყოველი სრულყოფილებისა და სიკეთის საფუძველთა საფუძველი გმირობა და მამაცობაა!

ფიქრში გართულს არც გამიგია, როგორ გათავისუფლდა სავარძელი და როგორ მოიკალათა ჩემმა ამხანაგმა. ვიჯექი პალმის ძირში, თვალგამტერებული და დაქანცული, ვფიქრობდი, ვფიქრობდი. სელიმ სიბრრი გამახსენდა, რომელსაც უთქვამს: იმ ფიცარზე, რომელზედაც თეთრი და შავი კვადრატებია დახატული, შაშის კოჭებმა ფეხი რომ აიდგან და ათამაშდნენ, განა სპორტის ახალი სახეობა არ იქნება?

უეცრად საპარიკმახერო წელანდელზე ძლიერ შეინძრა და ახმაურდა. ამჯერად მართო კარ-ფანჯრების შუშები კი არ აზრიალდა, გრძელი სარკე, მარმარილოს მაგიდა და სავარძლებიც აჰყვა. გამოვერკვიე

და რა დავინახე: ეს ჩვენი გოლიათი იატაკზე ჩაცუცქულა; შურგით
სალაროს მიყრდნობია და განწირული სმით ყვირის:

— ვაიმე, მიშველეთ!

— ! ? ! ? ! ?

ყველა გოლიათს შემოეხვია და შეშინებული, გაოცებულნი ეკითხე-
ბოდნენ:

— რა მოხდა, რა არის?

— რა ამბავია?

— ვაიმე, მიშველეთ! აი, მაგაზე, ვალაჰ!

— რაზე, ვისზე?

— აი, იმაზე, იმაზე...

აკანკალებული გოლიათი იმ პარიკმახერზე გვითითებდა, რომლის
სამართებელსაც გამოექცა და თან ისევ შველას ითხოვდა. იმავე წუთს
ექვის ჭია შემიჯდა — ამ პარიკმახერმა, ეშმაკმა იცოდეს იმისი თავი,
ბერძენია თუ თურქი, ამ ლომკაცას არტერია ხომ არ გადაუჭრა-მეთქი?
მაშინვე ფეხზე წამოვიჭერი.

არა, განა ცოტაა ისეთი შემთხვევა, როცა ამგვარი ვაჟკაცები ლა-
ნართა და მფრთხალთა სიმუხთლის მსხვერპლნი ხდებიან? ისტორიას
ბევრი ასეთი ფაქტი შემოუნახავს.

მე პარიკმახერები გავწი-გამოვწიე, გოლიათს თავს წავადექი და
კვითხე:

— ჩვენებურო, რა მოგივიდა, რა მოხდა?

შეშინებული თვალები გადმოატრიალა. დაჟღაჟა სახე ახლა ლიმთ-
ნივით გაყვიოთლებოდა. აკანკალებულ ყბებზე ისევ ეცხო აქაფებული
საპონი.

— აი, იმაზე ვალაჰ, ზედ, — საცოდავად ამოილულულა.

ან დანის საქმეა, ან ნემსი აქვს გადაყლაპული, ან მოწამლულია-
მეთქი, გავიფიქრე; მერე იმ პარიკმახერს, რომელიც გოლიათს პარსავ-
და, თვალი თვალში გავუყარე და რიხიანად ვუთხარი:

— აბა, ერთი, ის შენი რაღაც ამოილე!

— რა ამოვიღო?

— მე გეუბნები, ამოილე!

— რა ამოვიღო, ბატონო?..

არა, კაცმა რომ თქვას, რა უნდა ამოეღო? ეს მეც არ ვიცოდი. მე

მზერა შიშისაგან თვალედაჭყეტილ პარიკმახერს მოვაცილე და სალა-
როს ძირას ჩაყუნტულ, ციებიანივით აცაცცახებულ გმირს მივაშტერე.

- სად დამალა?
- არ და-უ-მა-ლავს!...
- მაშ, რა უყო?

შიშისგან სლოკინი აუტყდა და მეტყველება წაერთვა:

- ზედ ა... ა... ა... აქვს!
- სად ზედ?

-

- წელზე, ჯიბეში?
- არა, სა... ყე... ლოს... თან...

პარიკმახერს თეთრი ტილოს ხალათი ეცვა, დაკვირვებით ავხედ-
ნავხედუ, ვერაფერი შევნიშნე. უეცრად გოლიათმა წამოიფვირა:

- ვაღლაჰ, მიცოცავს?
- მიცოცავს? - უფრო დავიბენი და გავოცდი...

გაურკვეველი ვითარება შეიქმნა. ცოტაც და შესაძლოა სასაცილო
გავხდე! მე გუმანი რაიმე მჭრელ იარაღზე ან საწამლაგზე მქონდა, ეს
კი ცოცხალი, თანაც მცოცავი სულიერი ყოფილა?!

კლიენტები და პარიკმახერები გაუბედავად მიუახლოვდნენ და სა-
ყელოს სინჯვა დაუწყეს.

მე იმ გაიძვერასავით გავილურსე, რომელიც საქმეს უმაღ აულებს
აღლოს და განუმდება ხოლმე...

სხვა რა უნდა ყოფილიყო, თუ არა მკბენარი, პაწაწინა ტილი...
პაწაწინა, მაგრამ დიდი სიკვდილი?! დიახ, უეჭველად ტიფის გველეშა-
პი უნდა ყოფილიყო; ჩემმა გონებამ, რომელიც მუდამ მზად იყო ფი-
ლოსოფიური განსჯისათვის, ახლა საქმის პედანტური აწონ-დაწონა
და ფიქრი იწყო.

ამ გოლიათის საქციელი სულაც აღარ მიკვირდა. ერთი მიბრძანეთ,
ვინ არ წახდებოდა ასეთი მტრის წინაშე, მტრისა, რომელსაც ვერ
შეებრძოლები... მე დარწმუნებული ვიყავი, ეს უზარმაზარჩემებიანი,
მრისხანე და გოროზი შესახედაობის წვეროსანი, რომელიც ყარადა-
ღული რევოლვერითა და ჩერქეზული ხანჯლით იყო შეიარაღებული,
სადმე მგლის ხროვას, რომელიმე გარეულ მხეცს ან ვეფხვს რომ გა-
დაჰყროდა, თვალსაც არ დაახამხამებდა, ისე მოსპობდა და გაანადგუ-
რებდა. მაგრამ, რა უნდა ექნა, თუ შეჩვენებული ტიფის მიკრობი სხე-
ულში შეუფუდებოდა? რაში გამოადგება ეს ბელავარი სხეული, ეს ია-
რადი ან ქვის გული?

— დაბრძანდით, ეფენდი, გაგპარსოთ! — სავარძელზე მიუთითა პარიკმახერმა.

— მე აქ გამჩერებელი აღარა ვარ! — მიუგო ნირწამხდარმა გოლიათმა, — მერე სანქტოდ პიჯაკი და ტყაბუჭი ჩაიცვა, ის ვეებერთელა ჩერქეზული ბოსხი თავზე ჩამოიმხო და ნახევრად გაპარსული, ნახევრად გასაპნული ტყვიასავით გავარდა გარეთ.

ჩვენ და სარკეში არეკლილი ჩვენი გამოსახულებანიც მონუსხულებივით გავცქეროდით მიმავალ გოლიათს.

საშინელი ქარაშოტის შემდეგ პორიზონტზე რომ ცისკრის ვარსკვლავი გამობჟუტდება, ისე გამოიხედა საღაროდან ჩვენმა მოლარემ. თლონდ ახლა ძალზე მხიარული და სახეგაბრწყინებული იყო. კარგა ხანს უყურა ჩვენს გაქვავებულ სახეებს; მერე გადაიკისკისა და წკრი-ალა ხმით აყვირდა: — ჰესთო, დიავოლო, ... ჰესთო... დიავოლო...

ყოველივე ამან ელვის სისწრაფით გამოიელვა თავში და როცა დასკვნა გამოვიტანე და შიშით აკანკალებული გოლიათიც გავამართლე, ამ დროს ვიღაცამ იყვირა:

- აი, აი, სად ყოფილა!
- მკბენარია, არა, — მაშინვე ვკითხე.
- არა.
- მაშ?

იმ პარიკმახერმა, რომელზედაც გოლიათი უთითებდა, და რომელიც მე დამნაშავე მეგონა, გაბრაზებულმა შემომხედა და მიპასუხა...

- რას ბრძანებთ, მკბენარი კი არა, კრაზანაა.
- კრაზანა?

მე გოლიათს მივუბრუნდი, რომელიც ჯერ კიდევ ცახცახებდა:

- კრაზანა ყოფილა!
- კრაზანა, ჰო, კრაზანა, ღვთის გულისათვის დაიჭირეთ... დაიჭირეთ... დაიჭირეთ და იქვე გასრისეთ... ამ კრაზანებისა და სოჭოებისა ისე მეშინია, ვკვლები კაცი! — აყვირდა იგი.

ამის თქმა იყო და, ის პატარა შევირდი ბიჭი, რომელიც ახლახან ლამის ტყაბუჭმა ქვეშ მოიყოლა, გამოვარდა, კრაზანა დაიჭირა და უმალ გასრისა. აკანკალებული გოლიათი ძლივს წამოდგა, გაიმართა, კისრიდან პირსახოცი მოიგლიჯა და მაგიდაზე მიაგდო.

ერთ ჩემს მეგობარ ოფიცერთან ერთად ყავახანაში ვიყავი. ჩვენ გვერდით მაგიდასთან, წვეროსანი, ფაფახიანი, გორბი შესახედაობის ბრგე ვაჭკაცი იჯდა, რომელიც მკვეთრი ჩერქეზული აქცენტით ესაუბრებოდა მეინახეებს. კავკასიიდან ახალმოსულს ჰგავდა.

— მაშ, გზები გახსნილა, პა? — მიუბრუნდი ამხანაგს.

— რომელი გზები? — გაოცებით მომაჩერდა ჩემი თანამოსაუბრე.

— რომელი და... შავი ზღვისა!

— საიდან იცი?

— აგერ, შეხედე ამ ჩერქეზს, ეტყობა, ახალჩამოსული უნდა იყოს.

— ჩერქეზი?

ჩვენ გვერდით მჯდომზე ვანიშნე.

ჩემმა ამხანაგმა ისეთი ხარხარი ატეხა, რომ ლამის გაიგუდა.

— რას იცინი?

— ახა, ხა, ხაა,... ეგ სადაური ჩერქეზია...

— მაშ, რა ენაზე ლაპარაკობს?

— ცოტა მოიჩერქეზულეებს...

— თავშესაქცევად?

— სრულიადაც არა, ძმაო.

— მაშ?

— მაშ და... თავს ჩერქეზად თვლის, მორჩა და გათავდა...

კვლავ წვეროსან გოლიათს შევხედე. სკამზე ისე გადაელაჯებინა, თითქოს ცხენზე ამხედრებულიყო, თავს მძიმე-მძიმედ აქნევდა და თან ვერცხლისტარიან მათრახს წარამარა ჩექმაზე იტყაბუნებდა.

— ნუ ხუმრობ, — შევესიტყვე მეგობარს, — სუფთა ჩერქეზია.

— ალაპ, მართალს გეუბნები, — დაიფიცა მან.

— საიდან იცი?

— ჩემი კლასის ამხანაგია...

— მართლა?

— სადღესასწაულოდ და უქმე დღეებში ჩერქეზულად გამოეწყობა ხოლმე.

— მაშ, ქართველი იქნება?!...

- არა!
- ჩეჩენი?..
- არრრააა!
- ლეკი?
- ?
- მაშ?...
- თურქია, ბიჭო, თურქიიიი!...
- სადაური?

- სადაური და აქაური, სტამბოლელი!...
- მერე და, რას აუხიბებია ეს ჩერქეზობა?

— აქეთ მოიწი და გეტყვი, — გაიცინა ჩემმა მეგობარმა, — ამ ვითომ ჩერქეზს მაჰმედი ჰქვია. ადრე აზრდაც არასოდეს მოსვლია, რომ სხვა ერის კაცი გამხდარიყო. ერთხელ, როცა უფროსი კლასის მოსწავლეები ვიყავით, რამაზანის არდადეგებზე, ერთმა ჩვენმა ამხანაგმა თავისთვის ყარამუსალიდან ლამაზი ჩერქეზული ქაშარი ჩამოიტანა. ქაშარი ყველას გვიჩვენა... მართლაც ძალზე შნოიანი რამ იყო. ბალოები ვერცხლით ჰქონდა მოსევადებული, თვითონ კი ლაჟვარდისფერი გადაჰკრავდა. მაჰმუდმა ის ქაშარი წელზე შემოიკრა და... იმ დღის შემდეგ თურქობაზე ხელი აიღო, სულ იმას ცდილობდა, ჩერქეზს დამსგავსებოდა. ერთი წლის შემდეგ, ყარამურსელში გასწია, თუმცა იქ ნაცნობი არავინ ჰყავდა. ვიდრე ჩვენ აქ ვომობდით, მუჰამედ ბეიმ თურქული გამოთქმა შესანიშნავი ჩერქეზული აქცენტით შეცვალა. მაგრამ, მხოლოდ აქცენტი. ჩვენ მას „ჩერქეზ მაჰმუდი“ შევარქვით და წარმოიდგინე, სიხარულით ცას ეწია. ერთ დღეს ვცადე ჩერქეზ ფაშას გადაეყარა და იმასთან ერთად სტამბოლიდან გაქრა, ამბობდნენ, კავკასიაში გაიქცაო. ბევრი ინეტიალა, ბოლოს ჩერქეზის ქალიც შეირთო. კონსტიტუციის შემდეგ სტამბოლს დაუბრუნდა. ახლა, სადაც კი მივა, თავისი ჩერქეზული აქცენტით თავს იწონებს და თან ჩერქეზების ქება-დიდებას მოჰყვება ხოლმე... ახლა თურმე „ჩერქეზების ისტორიის“ დაწერასაც აპირებს.

კვლავ ძალად ჩერქეზი შევათვალეირე...

— ალბათ ვინმე ნათესავი ეყოლება ჩერქეზი.

— არა, ჩემო ძმაო, — მომიბრუნდა მეგობარი და ქვის მაგიდას მუშტი დაჰკრა, — წმინდაწყლის თურქია. ახლაც კი ერთი სიტყვაც არ იცის ჩერქეზული. მაგრამ, რაც ის შეჩვენებული ქაშარი ნახა, თითქოს ჯადო გაუკეთესო, ისე შეიცვალა...

• •

თითქმის ნახევარ საათს მიყვებოდა ჩემი მეგობარი „ჩერქეზ მაჭმუდის“ სასაცილო ამბავს.

ვეება, გორიში შეხედულების კაცს თურმე ცხვირიც არ შეუყვია ომში. სროლის გაგონებაზე თავის სროს ეძებდა. როგორც კი მობოლიზაცია დაიწყო, მაშინვე ნაცნობ-მეგობრებს დაატრიალებდა და თავს გადაირჩენდა ხოლმე.

ამასობაში მაჭმუდ ბეი წამოდგა, ფაფახი შეისწორა და ბუფეტთან მივიდა. როცა ჯიბიდან ფულს იღებდა, დაეინახე, რომ წელზე, ოცი წლის წინათ ყარაპურსელიდან ჩამოტანილი, ქამრის ვერცხლის ბალთები უბრჭყვიალებდა.

ჩმაგო აჰმედი უბნის ცნობილი ავარა და ჩხუბისთავი გახლდათ. ჯერ სულ რაღაც თექვსმეტი წლის ცხვირმოუხოცავი ბიჭი იყო, როცა ქურდების ერთი ძველისძველი მითავე აქსარაიელი ბარდღია გვარიანად დაზილა, ხოლო სამათიელი ხუჭუჭა უმინე დანით რვა ადგილას დაჭრა და სამი წელი ვირის აბანოში გაატარა. კონსტიტუციის ხმაური რომ არ ატეხილიყო, თქმა არ უნდა, სტამბოლის თავი ბიჭი იქნებოდა, მაგრამ 23 ივლისის ამბებმა კოვში ნაცარში ჩაუგდო. მესანძრეების საკრებულოები და სემაის ყავახანები თანდათან დაცარიელდა. ახალგაზრდობა ჯარში გაიწვიეს. ძველმა ბიჭებმა ახალი მთავრობის უწყალო დევნას თავი გააარიდეს და მიიფანტ-მოიფანტნენ. ყალთაბანდობასა და თაღლითობას ბოლო მთელი.

გალათას საროსკიბოების პატრონებმა, რომლებიც აქამდე ქულხანბეიების მფარველობით სარგებლობდნენ, ერთ საღამოს სრული დამოუკიდებლობა გამოაცხადეს და თავიანთი მფარველები გარეთ გაყარეს.

ყველამ, ვინც მოახერხა და „ავარასა“ და „მაწანწალას“ სახელი აიცილა, დუქანი გახსნა, ან ჩიტებით ვაჭრობა დაიწყო, ან დარაჯად მოეწყო; ზოგი მოსამსახურედ დადგა, ზოგმა ქუჩებში გაზეთების გაყიდვას მიჰყო ხელი, ზოგმა...

ჩმაგო აჰმედი არცერთ საქმეს არ გაეკარა...

არიფივით ოფლი ვღვარო და იმით ვიცხოვრო, — ზიზღით იტყობდა ხოლმე.

ენაჩავარდნილი მთელი დღეები ცოფიანი აფთარივით დაეთრეოდა და მაინც ძველ სარდაფებს ვერ შორდებოდა. ადრე აქ ბიჭები იყრიდნენ ხოლმე თავს, ახლა კი... ეს ბუმბერაში მედუქნეები ძველებურად წვრილ ფულს როდილა უყრიდნენ ჯიბეში... თავი ისე აიგდეს, რომ ორი-სამი ჭიქა გადასახუხის ფულსაც კი სთხოვდნენ!..

ეს ოხერი ქვეყანა ორ-სამ კვირაში ძირფესვიანად შეიცვალა, კაცი ვეღარ იცნობდა. მედუქნეებს ჩმაგო უნდილად გაუღიმებდა, რა მალე

დაავიწყდათ უწინდელი დროთ, გაივლევდა გუნებაში და საფასურს
თუთის სველ დახლზე დაუყრიდა:

— არა უშავს რა, როგორმე გაუძლებს კაცი...

საფასურს
გაივლევდა
გუნებაში

გავიდა ერთი წელი, ორი, სუთი... არაფერი შეცვლილა. მხოლოდ
უნდარმები შევიდნენ ხანში, მაგრამ უფრო გაიწაფნენ და ამ რუსქუ-
დიანი პოლიციელების შიშით ხელის განძრევაც კი აღარ შეიძლე-
ბოდა.

ჩმაგო აჰმედი უწინდებურად ჯიუტობდა და საქმეს ხელს არა ჰკი-
დებდა. ჩავარდა, იჯდა, გამოვიდა. კვლავ სტამბოლს დაუბრუნდა,
მაგრამ არც ყავახანა გაუსხნია და არც დუქანი, არც ჩიტებით ვაჭრობა
დაუწყია და არც გაზეთები უფრიალებია ქუჩებში.

მხოლოდ, შიგადაშიგ, თავისთვის ჩაიბურტყუნებდა ხოლმე — მე ჩე-
მი ბებუთი მაცხოვრებსო და რაღაც სასიამოვნო გრძნობა სიამაყით
უვსებდა გულს, თუმცაღა თვითონვე ხვდებოდა, რომ ის სიამაყე ლი-
ტონი და რიოში იყო... ასლა ჩმაგო არამც და არამც აღარ იყო იმ
„ძეწინისფოთოლა“ ბურსული ბებუთის დამტრიალებელი, რომლითაც
აღრე ყველას შიშის ზარს სცემდა. ჯიბიდან რა ამოაღებინებდა, როცა
ბებუთის ჩრდილისაც კი ეშინოდა.

თავს ყომარბაზობით ირჩენდა. საიმისო საქმეც ვახლდათ. ჩმაგო
აჰმედი გულგრილი, ფლეგმატური კაცი იყო. რისთვისაც არ უნდა
მოეკიდა ხელი, ყველაფერი წინასწარ დაგეგმილი და აწონ-დაწონილი
ჰქონდა. აი, მაშინაც, როცა „სანდიკ ბურუნში“ იჯდა და ქუდს ჭერში
ისროდა, მუინახებს დაწვრილებით ჩაუკენჭა, თუ ერთი საათის შემ-
დეგ ხუჭუჭა ემინე სად უნდა ენახა და დანა რამდენ ადგილას უნდა
ჩაერთყა...

როცა ბანქოს ჩაუჯდებოდა, ჯერ თავის ფულს გადათვლიდა და
დათქვამდა, თუ ამდენსავე მოვიგებ, აღარ ვითამაშებ, თუ ამის ნახე-
ვარს წავაგებ, აღარც მაშინ გავაგრძელებო... ამალამ ბედი არა მწყა-
ლობსო, იტყოდა ხოლმე და იქაურობას გაეცლებოდა. მოგების შანსი
მთვარის შუქსა ჰგავსო, თუ მთვარე ამოვიდა, კარგია, თუ არა და ინა-
დი არ უნდა გაუწით. როგორც ბუნებაში თვეში საშუალოდ 30 დღეა,
ბანქოს თვეც ოცდაათდღიანია. ორი კვირა მთვარიანია, ორი კვირა —
უმთვარო.

მთვარიან დამეში სათამაშოდ გადაღებული ფულს ერთი იმდენს
აგებინებდა, უმთვაროში, ორჯერ ნაკლებს აგებდა. ამიტომ იყო, რომ

ჩმაგო აჰმედი ბოლოს და ბოლოს მოგებული რჩებოდა. მხოლოდ ეგ იყო, რომ ბანქოს ღამეები ისე, ჩვეულებრივი ღამეებივით ბუნებას არ ემორჩილება. დღეს, შეხედავ, მთვარე ვერცხლისფრად ქააქათებს, ხვალ კი კუნაპეტი ღამეა...

თათავლიდან წამოსული ისე იყო მთვარის უკანონობაზე ფიქრში გართული, რომ არც კი შეუნიშნავს ბოლაზქესენთან როგორ განდამ. უცებ შედგა, მიიხედ-მოიხედა, გამოერკვა. ხელი ჟილეტის მარჯვენა ჯიბეში ჩააცურა და შიგ რომ ვერაფერი იპოვა, ცალებად გაიღიმა:

— ბიჭოს, რა მალე დამვიწყებია?!

მერე საათის ნახვა მოინდომა... ისიც წუხელ წაგო ძეწკვიანად...

ცას ახედა, მოქუშულიყო და ცრიდა. შუადღე კარგა ხნის გადასული იქნებოდა. მძაფრი შიმშილით კუჭი ეწვოდა, ჯიბეში კი ხიდზე გადასასვლელი გროშიც აღარ ეგდო.

ანგარიშმიუცემლად დაიღუნა, ხავერდის შარვლის ტოტები აიკეცა, ტრიპოლური ქამარი გაიჭირა, შავი ფესიდან გამოჩრილი გაქონილი თმა შეისწორა და ხელები უკან შემოიწყო. შიბაქისგან დაგრეხილ ფეხებს გან-გან ადგამდა, კიბოსავით გვერდ-გვერდ მიდიოდა... ჩმაგო აჰმედს განიერი მხრები უფრო ადაბლებდა და აჩმაგებდა. დაბერილ ლოყებზე მკრთალი ფერი ედო — გუშინდელს აქეთ არც ლუკმა დაუღეჯავს და არც თვალი მოუხუჭავს...

— ალბათ გამოვტვინდი, ეს ოხერი, — ჩაიბურტყუნა და ბრტყელი თავი გააქან-გამოაქანა, თან სახეზე სინანული ელვასავით აეკლაკნა, ვიწრო შუბლზე ნათჭები აესხა და პატარა თვალეები წერტილებად ექცა...

გუშინ საღამოს თამაში არც კი დაეწყო, რომ მთელი ფული ამოჟაჭა. კარგად ვერ გაერკვია, მთვარიანი ღამე იყო, თუ უმთვარო. უცხო ბიჭები იყვნენ, ითაკილა, ჩვეულებისამებრ თამაში არ მიატოვა და გაატყავეს კიდევ. ოქროსძეწკვიანი საათი, ვერცხლის პორტსივარი, ქარვის მუნდშტუკიც კი აღარ შეარჩინეს.

არა, როცა ნახა, რომ ხელი არ მოსდიოდა, უნდა ამდგარიყო...

— ჩემი ბრალი, ჩემი, — თავი კვლავ სინანულით გააქან-გამოაქანა. დაგრეხილი ფეხები უფრო ააჩქარა და დაღმართზე დაეშვა. თავჩალუნული მიალაჯებდა...

უცებ ვიღაც დაეჯახა და წააბარბაცა, თვითონ კი ლამის გადაინახა.

თითქოს ღრმა ძილიდან გამოერკვაო, თავი ასწია და უაზროდ მიიხედ-მოიხედა. ეტყობოდა, წუხანდელი წაგება ვერ მოენელებინა, უცებ წამოენთო:

— ჩოშ, ჩოშ..

—

ის ვიღაც კი არ გაჩერებულა, არც მოუხედავს.

აჰმედს თავში სისხლი აუვარდა, უკან შემოწყობილი ხელები ჩამო-
უცვივდა. მიუბრუნდა და მწარედ შეუკურთხა. იმას ყური არ შეუბერ-
ტყია.

— ეს ოხერი, ყრუ იქნება, — გაიფიქრა აჰმედმა.

ყრუ კი არა! უბრალოდ, კაცად არ ჩააგდო...

როცა ვინმე აწყენინებდა, აჰმედს მაშინვე ძველი დრო გაახსენდე-
ზოდა ხოლმე... ახლაც ბებუთი ინატრა, მაგრამ ბებუთი კი არა, ზედ
ქინძისთავიც არა ჰქონდა. თუმცა, ბებუთი რად უნდოდა, მუშტებსაც
ამყოფინებდა...

უკან აედევნა.

მიმავალი შუახნის კაცი იყო. თავზე ძველი ფაფახი ეხურა, დაგლე-
ჯილსა და ქუსლებმოდრეცილ ფეხსაცმელებს მიაფრატუნებდა. გაწრი-
ოკებულ კანჭებზე ფარატინად ქცეულ შარვლის ტოტებს ფართხაფურ-
თხი გაჰქონდა...

დაეწია და მხარში სწვდა:

— ყრუ ხარ?...

—

— ბრმა ხარ?

ფაფახიანი შედგა, ჩმაგო აჰმედს სახეში მიაჩერდა, კრინტი კი არ
დაუძრავს.

— რა იყო, ვერ მიცანი?

— გიცანი.

— მიცანი?

— ჰო...

—

ერთი ამას დამიხედეთ, მასხარადაც იგდებს, იცნობს და...

აჰმედმა დოინჯი შემოიფარა და ფაფახიანი თავითფეხებამდე გა-
ზომა: წვერმოშვებული, გაყინული ტუნები, გაცრეცილი ცხვირი, ჩა-
სისხლიანებული თვალები... ერთი ვიღაც ხინჩლიანი ჩანდა.

— ერთს ისეთს ჩაგაფარებ, რომ! — ბოღმით შეუღრინა, მაგრამ
ზურგი შეაქცია, აყალმაყალს მოერიდა.

— რად უნდა გამარტყა, აჰმედ, ბე?..

ჩმაგო აჰმედი ელდანაცემივით შემოტრიალდა და კვლავ უცნობა

შეაჩერდა, რომელიც უნდილად იღიმებოდა და ჩაყვითლებულ კბილებს კრეჭდა...

- სახელიც იცი!
- შენ კი ვერ მიცანი?
- ვერა...
- შენ უყურე, მე კი მაშინვე გიცანი.

ჩმაგო აჰმედის ცნობა იოლი საკმე იყო. როგორც ათი წლის წინათ, ახლაც ქულხანბეის მოდაზე იცვამდა. თავზე შავი ფესი ეხურა, ღია ფერის შავი ყაითნით მოსირმული შარვალი ეცვა ტრიპოლური აბრეშუმის ქამარი ერტყა. ტანზე მუქყვითელი ფილდეკოსის პერანგი, მსხვილ კისერზე ვერცხლის თილისმა... ვიწროსახელოებიანი ტრიკოს პიჯაკი, ლაქის „კვერცხისქუსლიანი“ ფეხსაცმელი...

აჰმედმა გაკვირვებით ასწია ცხვირი და გულმოდგინედ დახედა. მოეჩვენა, თითქოს ამ კაცს საჯინიბოსა და ჩონჩორიკის სუნი ასდიოდა. ტანსაცმელი ჩამოგლეჯილ-დამონძილი და ჭუჭყში ამოსვრილი ჰქონდა. გაქონილ კისერზე არ შეეხედებოდა, ფაფახიდან თმა გამოსჩენოდა. ციხიდან გამოსულ ცხენის ქურდსა ჰგავდა.

- ვერ გიცნობ...
- აბა, დამაკვირდი!
-
- უცქირა, უცქირა, მაინც ვერ გაიხსენა.
- რა გქვია?
- მურადი.
- რომელი მურადი?
- დედალ მურადი, ბე!
- დედალ მურადი?
- ჰო.
- რომელი დედალ მურადი?
- ვა, როგორ თუ, რომელი დედალ მურადი!...
- ?

ჩმაგო აჰმედმა ერთი ნაბიჯით უკან დაიხია და პირი დააღო. სქელი წარბები მოექუშა, ხოლო პატარა ქუთუთოები ისე დაეჭიმა, ლამის ძარღვები დააწყდა.

- ვაჰ, ბიჭო!..
- ცხოვრება ასეა...
- ? ! ? !

— ღმერთის გული ვერა და ვერ მოვიგე, ბე!

— ? ! ? !

ცხრა წელი იქნება მმაკაცი აღარ უნახავს, ამასობაში გადაავიწყდა კიდეც... მაგრამ უცებ ყველაფერი გაახსენდა...

რა ბიჭი იყო მურადი?!

იმისი სახელი ყველას პირზე ეკერა—გალათაში, ეიოფში, უსკუდარში, მთელ სტამბოლში... სემაის ყავახანებში მურადივით ვინ ჩააწიკწიკებდა დასთანებსა თუ მანიებს? რისკიანი ბიჭი იყო, მაგრამ საქმის შედმეტად აწონ-დაწონა უყვარდა და იმიტომ შეარქვეს „დედალი“, თორემ! ერთხელაც არ ჩავარდნილა. პოლიციას გუმანიც კი არა ჰქონდა მასზე და მთელ სტამბოლში ანგელოზად მიაჩნდათ. ეგ კი არა, კანცელარიის ჩინოვნიკებიც კი ადგილიდან ესალმებოდნენ...

მთულოდნელი შეხვედრით გაოცებული და სუნთქვაშეკრული ორი მმაკაცი კარგა ხანს უაზროდ შესცქეროდა ერთმანეთს. ჩმაგო აჰმედს შეებრაღა დედალ მურადა.

— სად იყავი, ე, მკვდარი იყავი?

— ნუ მკითხავ.

— თქვი, ბიჭო...

— ჯერ თავისუფლებაზე დამაფიცეს და სივასში მიკრეს თავი. იქ ყავახანა გავხსენი.

— აქაურებივით, არა?... მერე?

— ბალკანეთის ომში მოხალისედ წავედი.

— მერე?

— უარი მტკიცეს, დიდი მუცელი გაქვსო. ორი წელია სოფელ არნაუტში ერთ მდიდარ ბეისთან მოსამსახურედ ვიდექი, ცხენებს ვუვლიდი, მაგრამ ცუდად მაჭმევდა და ლამის ფეხები გავფშიკე.

— ახლა?

— უმუშევარი ვარ.

— რატომ წამოხვედი?

დედალ მურადამ მკერდზე მუშტი აიბრაგუნა, თვალები მოწურა და თავი გააქან-გამოაქანია:

— ნუ მკითხავ...

— თქვი, კაცო...

— მე არ წამოვსულვარ, ბეიმ გამომაგლო.

— ბიჭო, დედალო, ნუ აჩმახებ... შენი გამოჰქერა ეგრე ადვილია? მაინც რა მოხდა?

მურადს მიმქრალი, გაცივებული თვალები უცებ წამოენთო, ჩაყ-

ვითლებული კბილები ისე ააკრაჭუნა, თითქოს მხეცს ნადავლი უმო-
ვია და გაგლეჯას უპირებსო.

— რა არ გადამხდა. ბურღულის სუბს მაჭმევდნენ, შიგ ერთი წვე-
თი ცხიმო არ ეგდო... ორ ცხენს ვუვლიდი და ვპატრონობდი... დღეში
ოთხჯერ სამურველით დავარცხნე, დაბანე, კბილები გაუწმინდე, ესეც
გააკეთე, იქაც გაიქეცი...

— ვაჰ, მაშ, რაღად გამოგაგდო, ე?

— ერთი კვირის წინათ ბეის ცხენი გამოვიყვანე. ის გაზეთს კითხუ-
ლობდა. გაზეთის შრიალზე ცხენი დაფრახა, ყალყზე შედგა. როცა
ვიურვებდი, ფეხი მომიხვდა...

— მერე რა?

— ჰოდა, აიღო და გამომავდო!...

აჰმედმა კარგად ვერ გაიგო:

— ბეის რომ ფეხი დაადგი, იმიტომ გამოგაგდო?

— არა, ჯანუშ...

— მაშ!

— ცხენს ფეხი რად დაადგი ჩლიქზეო...

— ჰო...

აჰმედი არახრახდა. პატარა წვრილი უღვაშები აიგრიხა. „ის
მკვდარძაღლი, ეს რაღა დანაშაულია“, — გაიფიქრა მან, — მაგრამ კაცს
ოუ ღმერთი ერთხელ გადაუდგა...

აჰმედს ოდესღაც სახელიანი ძმაკაცი ისე შეებრაღა, კინაღამ ცრემ-
ლი მოერია კიდევ, მაგრამ ისევ გაცინება არჩია;

— რა მამაძაღლი და უსამართლო კაცი ყოფილა ის შენი ბეი!

— ქვეყნად სამართალს სახელიღა შერჩა.

— ნუ დარდობ, გავივლის.

— არა ვდარდობ.

ჩმაგო აჰმედმა ჯიბეში ხელი ჩაიყო. ღმერთო მაღალო, ერთი პაპი-
როსი მაინც ჰქონოდა, ამ საცოდავს მისცემდა.

— დაიცა, თუ არა დარდობ, ასე რამ ჩაგაფიქრა?

— არა, ჯანუშ!

— ნუ უარობ. შენ ისევ ძველი დედალ მურადა ხარ. შენ ადგილზე
იმ ბეის დედას ვუტირებდი. პოლიციისა შეგეშინდა? ახლა კი ცხვირი
ჩამოვიშვია და ბოლმას გულში იტრიალებ, გამოშტერებულხარ.

— როდის ჩამომიშვია, როდის გამოვშტერებულვარ?

— როდის და, დამეჯახე, ლამის წაიქეცი, ვერც კი შემამჩნიე.

— შენ დაგეჯახე?

— ერთი ამას უყურე, ვერც კი გაიგო, როგორ წასულა ფიქრებში...
 შურგიდან ვერ გიცანი და შემოგიკურთხე. არც კი მოგიხედავს, დაყ-
 რუვდი კიდევ?

- დავყრუვდი არა!
- ბიჭო, მაშ რა დაგემართა?

დედალ მურადამ ნაღვლიანად შეათვალიერა გამობრანჭული ძმა-
 კაცი და მწარედ გაიღიმა. ტუნების გარშემო ჭუჭყიანი ნაოჭები ისე
 შეგროვილიყვნენ, რომ სქელ ჯაგარივით წვერსაც ვერ დაეფარა. გა-
 თითილი, ჯაფისაგან დაბებრილი და დაკორძილი ხელები მუცელზე
 შემოეწყობო...

- მშიერი ვარ, ბე!..
- მშიერი?
- სამი დღეა პირში ლუკმა არ ჩამიდვია...

— ბიჭო, სამი დღე მშიერი რამ გაგაძლებინა, სვლიკი ხომ არა
 ხარ... მოიცა, მართლა არაფერი გიჭამია?

— გუშინ სალიფაზარში ერთ სახლთან გავიარე, ნაგვის ყუთი ეგდო
 ყირამალა. ნაგავში ქულბასთის სამი ძვალი ვიპოვე... მენაგვეს შევე-
 ცოდე, ხმა არ გაუცია.

- მერე შეჭამე?
- შევჭამე, მაშ, რა უნდა მექნა?

- ალლაჰ!
- ჯერ კარგად გამოვხარი, მერე ქვით დავფხვენი და...
- ბიჭო, როგორ შეჭამე, ჰა?

— შევჭამე რა...

...კაცმა ძალღვივით გამოხრას ძვალი?! ჰა? ეს ამბავი აჰმედს ცოტა
 არ იყოს, მოეწონა კიდევ. მარჯვენა ხელი ბარძაყზე დაიტყაპუნა.

- ბიჭო, გაძეხი?
- სული მოვითქვი.
- მაშ, ეგრე გამოშტერებული შიმშილისაგან ხარ?
- მშია...

ჩმაგო აჰმედი განუმდა.

არა, მაინც ვერ მიმხვდარიყოს, რომ კაცს ხელ-ფეხი ჰქონდეს და
 შიმშილით ამ დღეში ჩავარდეს?.. ეჰ, ეს დედლობა რა ყოფილა, ჰა?
 თვითონაც ბევრჯერ ყოფილა უფულოდ, მაგრამ უჭმელი არასოდეს
 დარჩენილა. ეეე, რა არ შეიძლება მოხდეს ამ ოხერ წუთისოფელში?!

- მაშ შიმშილმა ჩაგვაფიქრა?

— ჰო.

— მერედა, ვგ რა საფიქრელია. მე მეგონა, იმ ბეიზე ^{სყავი-დაბლ-} მილი.

— შიმშილით ვკვდები, ბიჭო.

— ნუ გეშინია, გაგაძლებ. წამოდი, შე დოყლაპიავ...

მურადს ნაძალადევად გაეღიმა, გაცრეცილი ლოყები შეუფაკლდა.

— მადლობელი ვარ, ბე, — წაიბურტყუნა.

— აბა, გამოადგი ფეხი, შე ჩერჩეტო.

დაღმართზე დაეშვნენ. ჩმაგო ერთხანს შეჩერდა, ჩაფიქრდა. აქეთ-იქით გაიხედა, მერე პირდაპირ გალათასკენ გაემართა.

ქუჩაში ტრამვაის რამდენიმე ვაგონი გაჩერებულიყო და შორიდან ულოკომოტივო მატარებლის შემადგენლობას ჰგავდა.

აჰმედმა ერთხანს იწრიალა, ბოლოს ერთ დუქანს მიადგა, რომელსაც გათხუპნილ ფანჯრებზე ცისფერი საღებავით ეწერა: „რესტორანი კელესთანი“.

— შევიდეთ!

— ასე აბრანძულ-დაბრანძული აქ როგორ შემოვიდე, — გაოცდა მურადი.

— ვისაც არ მოეწონები, ქალს ნუ გაგატანს...

— აჰმედ, მოდი ნუ შევალთ. შენ შედი, პური და ყველი გამოართვი და წავიდე.

— რას ამბობ... სად გავთნილა მშიერი კაცი პურითა და ყველით გაძლეს?! შემოდი-მეთქი!

—

აჰმედმა კარს ხელი ჰკრა, შეაღო და შიგნით შევიდნენ. რესტორნის პატრონმა, ჩასუქებულმა ებრაელმა, მათ დანახვაზე წარბი შეიკრა, ეტყობოდა, მუშტრები არ მოეწონა, რომ ჩვეულებისამებრ არ უთხრა— მობრძანდითო. მხოლოდ ეგ იყო, ნერწყვი გადაყლაპა. დედალ მურადა დანაშაულში დაჭერილი ბავშვივით აიწურა და გაქონილი ხელები მუცელზე შემოიწყო.

რესტორანში არავინ ჩანდა.

აჰმედმა თვალი ვიტრინას მოავლო: სორცი, ფლავი, მწვანელი, ბაკლავით საუსე დიდი სინი, რომელსაც მხოლოდ რამდენიმე აკლდა...

— კარგია.

დახლის სიახლოვეს შავი მარმარილოს მაგიდა იდგა, აჰმედი მივიდა, სკამზე დაეშვა და მერე ძმაკაციც იხმო, რომელიც საცოდავად ატუზულიყო.

— აბა, ორი ულუფა სორცი, — დაუყვირა აჰმედმა რესტორნის პატრონს, რომელიც თავის უცნაურ მუშტრებს დაბნეული და პირდაღებული შეჰყურებდა.

— ცივია, ბატონო.

— სულ ერთია, რომ გეუბნები, მოიტა.

რესტორნის პატრონს სახე აეჭმუჭნა. სორცი კი მოიტანა, მაგრამ მხოლოდ თითო ნაჭერი პური მოაყოლა და მეტის მოტანას არც აპირებდა.

— ეი, რას წუწურაქობ? ორი ოყა პური! რამდენი უნდა? ჰოდ, მოიტა...

რესტორნის პატრონი გამოცოცხლდა. ბევრი აღარ უფიქრია, ხელსაყრელი დრო იპოვა — იმ გამხმარ პურს სამმაგ ფასში მაინც გაასაღებდა. მაშინვე დახლთან გაჩნდა, ჭუჭყიანი წითელი ფარდები მისწი-მოსწია და ორი პური გამოიღო.

ჩმაგო აჰმედსაც შიოდა. მან პურის მოზრდილი ლუკმა პირში ჩაიდო და ორივე ყბით შეუდგა ღეჭვას, თან ღიმმორეული სამი დღის ნაშიმშილევ ძმაკაცს შესცქეროდა, რომელიც ჭუჭყიანი ხელების კანკალით პურს წვენში აწებდა, უმალ პირისაკენ გააქანებდა და დაუღუჭავად ყლაპავდა, თანაც მათლაფას თვალს არ აშორებდა; ლუკმა გრძელ ყანყრატოში კაკალივით ჩაცურდებოდა, ცოტა ხანს შეჩერდებოდა, მერე კი ერთბაშად გაუჩინარდებოდა ხოლმე. აჰმედმა ღვინოც მოითხოვა. დალიეს. ყველა კერძი სამ-სამი ულუფა მიიერთვეს, ზედ ათ-ათი ბაკლავაც დააყოლეს.

— ეჰ, ახლა თითო პაპიროსი გვქონოდა! — ინატრა აჰმედმა.

მურადი ტუჩებს ილოკავდა, მუცელში კი რაღაც საამო სიმძიმეს გრძნობდა. ხელები აღარ უკანკალებდა. შავი ქამარი მოიშვა და ტიკტორასკვით გაბერილ მუცელზე შარვალი მოირგო. საფეთქლები უხურდა. ის საოცრად ცხოველი სითბო ზურგისკენ მიიწევდა, ისე ეჩვენებოდა, თითქოს ის სითბო აბანოს ოდნავ ღია კარიდან გამოდიოდა. ღიმმორეული თავის ძველ ძმაკაცს ისე შესცქეროდა, თითქოს იმის წინ ჩმაგო აჰმედი კი არა, ყოველისშემძლე ალაპი მჯდარიყო.

— კიდევ ხომ არ გინდა რამე? — ჰკითხა აჰმედმა.

— არა.

— თქვი, კაცო, ყავა ხომ არ დაგველია?

— არა, ღმერთმანი, ახლა ავდგეთ და წავიდეთ.

— მაშ ავდგეთ.

— მაგრამ?

— ჰო, ავღვეთ, რა მაგრამ?

— ?

— ბიჭო, მე ჯიბეში ერთი გროშიც კი არ მიგვლია, — გადაიხარხარა აშეღმა.

— ჰა?

— ღმერთმანი...

— ვაიბე, მერედა, ხომ იცი, არც მე მაქვს?

— ეეე, როცა შიმშილით გული მიგვლიოდა და გაწუნული ვირივით ყურები ჩამოგვეყარა, მაშინ ფიქრის დრო იყო?

— მაშ?

— მაშ და, ახლა იფიქრე, რა ვქნათ?

— რა ვქნათ?

— არ ვიცი!

დედალ მურადი ბევრს ეცადა რამე მოეგონებინა, მაგრამ მაძლარი მუცლით ფიქრი ძნელი აღმოჩნდა. უნებლიეთ თვალი დუქანს მოავლო და რესტორნის პატრონის თვალებს კი წააწყდა... იგი გატრუნულიყო და თავის უცნაურ მუშტრებს უსმენდა. შემდეგ მოელვარე თვალები ნელ-ნელა მოედრებლა, წარბები შეიკრა და პირი დააღო... ისეთი სასაცილო იყო ისეთი, რომ...

დედალ მურადმა ვეღარ მოითმინა, თავი ჩაღუნა და ხითხითი დააწყო, თან კი უშნოდ აწოწილ მხრებს სასაცილოდ ატუნავებდა.

აღბათ ერთი საათი იქნებოდა, რაც ისადილეს. ცოლქმარი, როგორც ყოველთვის, ყავას ახლაც აგარაკის აივანზე მიირთმევდა. ცაზე მილურსმული, ვერცხლის თეფშის მსგავსი მთვარე არემარეს ანათებდა და აღრენილ ზღვაზე გრძელსა და ქათქათა ოქროსფერ კვალს ტოვებდა. დაღლილ-დაქანცული მთები, ჩამუქებული სანაპირო, გაყუჩებული კორომი, საიდანაც ბუღბუღები ერთიანად გაკრეფილიყვნენ, იისფერ, გრილ ნისლში გახვეულიყო.

სადი ბეი უკვე მესამე პაპიროსს ათავებდა. იგი ჯერ ოცდაათ წელშიც კი არ იყო გადამდგარი და სამოც წელს მიღწეულ დაუძლურებულ, დავრდომილ მოხუცს წააგავდა. თმის ცვენა ძალზე ადრე დასწყებოდა და ახლა თავზე, რომელიც მთვარის შუქზე გოგრასავით ულაპლაპებდა, ერთი ღერი ბეწვიც აღარ გააჩნდა. იგი გაშტერებული იჯდა და შორს, სადღაც შორს იმზირებოდა.

იმის ცოლს, ჯევერიე ხანუმს, თითქოსდა ქმრის ჯიბრზეთ, ჯანმრთელს, სისხლსავსეს, ხორცსავსესა და სიცოცხლით სავსე 25 წლის ქალს, ისეთი შესახედაობა ჰქონდა, კაცი იფიქრებდა ბევრი-ბევრი 14—15 წლის ვოგო იქნებოთ. თანაც პოეტი ვახლდათ!

რითმა და ეროვნული ზომა ლექსისა მასზე სიცოცხლის ელექსირით შემოქმედებდა. როცა თავის ახალ ლექსებს კითხულობდა, იფუყებოდა და ისე ღვივებოდა და ფუვდებოდა, როგორც თოქათლის მარწყვის ნაყინი ზაფხულის აუტანელ სიცხეში... თან ისეთ მადაზე მოდიოდა, რომ დღეში ათჯერაც რომ ეჭამა, მაძღრობას მაინც ვერა გრძნობდა.

— აჰ, რა დიდებული სანახაობაა!

—

სადი ბეის კრინტი არ დაუძრავს, თითქოს ცოლის ნათქვამი არც კი გაუგონიათ. ჯევერიე ხანუმი შემოტრიალდა, ცალი ხელი აივნის კიდეზე ჩასჭიდა, მეორე გულზე დაიდო და ხვნეშით წარმოსთქვა:

— აჰ, ვკვდები!...

სადი ბეი თითქოს ღრმა ძილიდან გამოერკვათ, ცოლს ლენწივით მიაჩერდა და ჰკითხა:

— რატომ, ჩემო კარგო?

- სევდისაგან...
- რომელი სევდისაგან?
- ხედავ, რა დღეში ვარ?
- ვხედავ.
- რას ხედავ.
- ბევრი ჭამე და მონელება გიჭირს...
- ვაიმე, დედავ, რანი არიან ეს მამაკაცები...

ჯევრიე ხანუმს სლუკუნი აუტყდა. მერე ფეხების ბაკუნს მოჰყვა თან ისე აცაბაცად იქნევდა, თითქოს უნახავ, მხოლოდ გონებით წარმოდგენილ ველოსიპედზე გადამჯდარათ.

- აჰ, სადი, სადი! შენ ჩემი არაფერი, სულ არაფერი გესმის!
- სადი ბეის კი თავისი ცოლისა მშვენივრად ესმოდა.

მიუხედავად იმისა, რომ ჯევრიე ხანუმი ასეთი მგრძნობიარე და სევდიანი ქალი გახლდათ, მაინც ყოველდღიურად წონაში იმატებდა, სუქდებოდა და სივდებოდა. ნაღველი, სევდა და მგრძნობიარობა არც ფერს აკლებდა და არც ხორცს...

სადი ბეი კი, ძალზე პრაქტიკული ჭკუის კაცი, ყოველივეს გულცივობით სჯიდა და სწონიდა. ასეთი იყო, და მაინც, რაც თმი დაიწყო, ამჩნევდა, რომ შარვლის სალტე ყოველ წელს სუთი თითით უგანიერდებოდა, საყელს ოცდაცხრამეტ ზომას ხმარობდა ხოლმე, ახლა კი ოცდათორმეტ ნომერშიც კი ისე ულაღლალებდა კისერი, თითქოს შვედური გიმნასტურა აცვიოთ...

- განა ასე ბევრი ჭამისგან ვარ, - კვლავ ჰკითხა ჯევრიე ხანუმმა.
- არ ვიცი...
- თუ არ იცი, მაშ რად მაბრალებ, კაცო?!
-

სადი ბეიმ პასუხი არ გასცა, კვლავ ჩაფიქრდა. მაგრამ ჯევრიე ხანუმს ბრაზმა არ გადაუარა, ქმარს კვლავ გააღმასებული გასცქეროდა:

- კაჭკაჭი რა არის და, კაჭკაჭის მგრძნობიარობაც კი არ გაგაჩნია. შენი აზრი, ფიქრი, გონება საჭმელ-სასმელს არ სცილდება. თევზის ბაზრის დალალი ხარ თუ რა არის, კაცო? ვინა ხარ, რა სულიერი ხარ? ბრინჯის ფასი, ცხიმის ფასი, ყველის ფასი... აი, შენი საფიქრალი. იფიქრე ბატონო, იფიქრე... თითქოს მაგით ფასები დაიწვედეს... მაშინ, როდესაც ჩემი ფიქრი და ოცნება ესოდენ ნაღველიანი და სანტიმენტალურია... ვუყურებ ცაზე მბრწყინავ მთვარეს და ვფიქრობ, ეს სევდიანი მნათობი ახლა დედამიწის ნახევარს დასცქერის და ვინ იცის, რამდენი სოყვარულის, რამდენი წმინდა კავშირის უტყვი მოწმეა...

სადი ბეიმ მხრები აიჩეჩა და ნერვიულად გაეპასუხა:

— მერე და ჩვენ რა? რამდენიც უნდა, უცქიროს!

ჯვევრიე ხანუმმა ქმარს შეხედა, დიდხანს უყურა, მერე ხელები მთვარეს გაუწოდა:

— ჰოი, სახებავ ღვთაებისა, ნეტავ, თუ უწყი, შენთა მხიარულთა თვალთა ქვეშე რაოდენი პირუტყვი ცოცხლობს?

მოწმენდილ ცაზე ეულად მცურავი მთვარე უფრო ილიმებოდა, თითქოს ამბობდა — ვიცი, როგორ არ ვიცი, ყველაფერი კარგად ვიციო...

ნიაკი ზღვაზე გაწოლილ გრძელ, თქროსფერ ანარეკლს უფრო და უფრო აფართოებდა.

— მე იმის დრო არა მაქვს, რომ სხვათა სასიყვარულო ისტორიებს ვეთვალთვალო, — ჩაიბურტყუნა სადი ბეიმ.

— დაღალობის დრო ხომ გაქვს?

ცოლ-ქმარმა ერთმანეთს გადახედა.

— იცი, რაზე ვფიქრობ? — ჰკითხა ბოლოს სადი ბეიმ.

— ვიცი.

— რაზე?

— ხორცზე.

— არა.

— ბრინჯზე.

— არა.

— ცხიმზე...

— არა.

— ბიჭოს, მამ... ლობიოზე.

— არა!

— ხმელ ლობიოზე.

— არა-მეთქი, ხანუმ!

— რაზე?... რაზე და კარტოფილზე!...

— არა...

ჯვევრიე ხანუმს იმის წარმოდგენაც კი არა ჰქონდა, თუ იმის ქმარს სხვა რამეზეც შეეძლო ეფიქრა.

— ეჭვი არ არის, მთელი საათია პოეტურ ოცნებაში იწვი...

— რეალურში, პოეტურში არა!

— აბა, ერთი ბრძანე, რაზე ფიქრობ?

— სხვა რაზე უნდა ვიფიქრო, ახალ-ახალ ხარჯებზე!..

— რომელ ხარჯებზე?

— იმ ხარვეზზე, ჩვენი თჯახის ბიუჯეტს რომ თავდაყირა დააყენებს... ამ თვეში მესამე საჩუქარი უნდა ვიყიდოთ.

ჯვერიე ხანუმი ვერაფერს მიხვდა:

— რა საჩუქარი, კაცო?

— ბიძამენს ბავშვების წინადაცვეთა აქვს. ხვალ სალამოსთვის დაპატიჟებული ვართ. რა უნდა წავუღოთ? ამ თვეში ჩვენი ნათესავების თრ ქორწილში ვბრძანდებოდით და თითოეულს ხუთ-ხუთ ლირიანი საჩუქარი მივართვიო!

— კაცო, რა აუცილებელია, რომ საჩუქრად უეჭველად რაღაც ნივთი წავუღოთ. ჩვენც ავდგეთ და სულიერი საჩუქარი მივართვათ. უფასო, მაგრამ ძალზე მნიშვნელოვანი რამ...

— მაინც?

— ერთ ლექსს დავწერ და გავუგზავნოთ...

— ასეთი ხუმრობა არ შეიძლება...

— ვაიშე, დედავ... მაშ შენ ლექსი არარაობად და სახუმარო საქმედ მიგაჩნია?...

— სულიკო...

— რა იყო?

— ასეთი რამ შეიძლება?

— რატომ არა?

— შემდეგ ჩვენზე...

— რას იტყვიან?

— გიჟები ყოფილანო, ასე იტყვიან.

ცოლ-ქმარი თითქმის ნახევარ საათს კამათობდა. ისე, როგორც ყოველთვის, მათ კამათს არც ამჯერად მოჰყოლია შედეგი.

მთვარე კი, ისინი უფრო უკეთ რომ დაენახა, ტაატი მთების კალთებზე ადიოდა და მერე უფრო ზევით, ცის ტატნობისაკენ მიიწევდა.

ჯვერიე ხანუმი ქმარს გაუკაპასდა, შენი ლაყბობით მთელ ჩემს პოეტურ ფანტაზიასა და წარმოსახვას მიფანტავო და ლირიკული შთაბეჭდილებებით აღსავსემ ზმორებითა და მოქნარებით საწოლ ოთახს მიამურა.

აივანზე, ამ დიდებულ სანახაობაში მარტოდ დარჩენილი სადი ბეიკი იმაზე იმტვრევა თავს, თუ ხვალ რა საჩუქარი ეყიდა.

— რა ვუყიდო, ნეტავ, რა ვუყიდო? — იმეორებდა წარამარა.

წყვილი წინადასაცვეთი ყმაწვილი... სათითაო მაჯის საათი? ექვს ლირაზე ნაკლები არ დაუჯდება. სათითაო საწერ-კალმის მოწყობილო-

ბა? უფრო ძვირია, ერთი კომპლექტი ხუთი ლირა ღირს. ამას წინათ, პიგმალიონში, ქაღალდის საჭრელი ძვლის დანის ფასი იკითხა და უკან ორი ბიჯით ისე გადმოხტა, თითქოს მაფრთხობელა სპორტული თამაშო ცხენი ყოფილიყო.

სადი ბეი ფიქრობდა, დიდხანს ფიქრობდა.

ქვეყანაზე აღარაფერია იაფი.

ამ თვეში საჩუქრებისთვის ათ ლირას ვერა და ვერ დახარჯავდა. თვის ბოლომდე კიდევ თვრამეტი დღე იყო დარჩენილი...

თვალეები ცას მოსწყვიტა და ზღვას გადახედა. მთვარის ანარეკლში რაღაც შავი სილუეტი მიიჩნეოდა. დააკვირდა, ნაღმოსანი მიცურავდა...

ცაზე მთვარე... ზღვაზე მთვარის ანარეკლი, მთვარის ანარეკლში ჩუმად, უნმაუროდ სატორპედო კატარლა, რომელიც მოქროვილსა და მოვერცხლილ შხეფებს აქეთ-იქით ისროდა. ეჰ, მხატვარი რომ ყოფილიყო...

სადი ბეი ამას ფიქრობდა და თან ისე აფორიაქდა, თითქოს მართლაც და მხატვარი ყოფილიყო:

— ვიპოვე!.. ვიპოვე!..

ცოლს ჯერ კიდევ არ ეძინა. საწოლ თთახიდან გაწეწილი თავი გამოჰყო:

— რა იპოვე, კაცო!

— საჩუქარი, საჩუქარი, ხელმისაწვდომი საჩუქარი!..

— რა არის, იაფი რამეა?

— იაფია, თანაც უძვირფასესი...

— უძვირფასესი!.. რამდენი ყურუში ღირს, ათასი?

— ერთი ცალი?

— ერთი ცალი.

— შენ ჭკუაზე ხომ არ შეიშალე, ამდენ ფულს სად იშოვი?

— ერთ მილიონ ყურუშად ფასობს, მაგრამ ცალი ერთი ლირა ღირს...

— რა არის?

— აბა, თუ გამოიცნობ?

— მესუმრები?

— არა, ღმერთმანი, მართალს გეუბნები.

— ღვთის გულისათვის, თქვი, რა არის?

— არ გეტყვი. იფიქრე და გამოიცან...

— გემუდარები, მითხარი. ახლა გონება ისე მაქვს დაფანტული, რომ...

— სულიკო, განა შენ სწრაფი აზროვნების უნარი არა გაქვს?

— შენ არა გაქვს სწრაფი აზროვნების უნარი.

სადი ბეიმ ხარხარი ატეხა:

— ძალიან კარგი. შე არა მაქვს სწრაფი აზროვნების უნარი, შენ კი — გაქვს. რადგან ასეა, გეკითხები — ისეთი საჩუქარიც არსებობს, რომლის ფასი მილიონი ყურუშია, მაგრამ მისი შეძენა ერთ ლირად შეიძლება. რა არის, გამოიცანი...

— დამცინი, მასხარად მიგდებ?..

— არ დაგცინი.

— იჭმევა?

— არა, ერთი მილიონი ყურუშის ღირებულებისა შეიძლება კაცმა ჭამოს?

— დიდია თუ პატარა?

— ხელისგულისტოლა.

ჯვევრიე ხანუმი ფანჯრიდან ისე გადმოეკიდა, ლამის აივანზე გადმოვარდა. ქმარს შესცქეროდა, ტვინს იჭყლეტდა, მაგრამ ვერა და ვერ ამოიცნო.

— რბილია თუ მაგარი?

— რბილია, მაგრამ ბამბასავით კი არა, ქალღმერთით რბილია...

— პირველი ასო მითხარი.

— ფარი.

ჯვევრიე ხანუმმა ბევრი რამ ჩამოთვალა, რომელიც ასო „ფ“-ზე იწყებოდა:

ფალუსტაკი,

ფანარი,

ფინჯანი,

ფარგალი,

ფაფახი,

ფესი,

ფენსაცმელი,

ფიალა,

ფოტოაპარატი,

...მაგრამ რომელსაც კი დაასახელებდა, სადი ბეის ხარხარი მოსდეკდა:

— განა ეკ მილიონ ყურუშად ფასობს?

ჯვერიე ხანუმმა ვერ გამოიცნო. ისე შეწუნდა, ისე, რომ ქმარს მუდარა დაუწყო:

— კაცო, გეხვეწები, თქვი, თორემ ღმერთს გეფიცები, დავკრავ ფეხს და აქედან გადავბტები!..

— ძირს რად უნდა გადაბტე. შენ მარტო აღიარე, რომ მოსაზრების უნარი არ გაქვს და მაშინვე გეტყვი, — ეუბნებოდა სადი ბეი, ლაპლაპა თავს აქნევდა და სიცილით იგუდებოდა.

— კარგი, არა მაქვს, კარგი...

სადი ბეი სკამიდან წამოხტა, ცნობისმოყვარეობისაგან სახემოქცეულ ცოლს შეხედა და ხარხარი ატეხა:

— ფლოტის ლატარიის ბილეთი, ქალო!..

სადი ბეი იმ გაჭირვებული კაცისთვის დამახასიათებელი სიხარულით მოჰყვა ხელების ფშვნეტას, რომელმაც მძიმე ხარჯებს მოულოდნელად თავი დააღწია. მერე შიგნით შევიდა და იმ ღამეს მშვიდად და უშფოთველად დაიძინა.

ეჰ, სულ სხვა ყოფილა ახალგაზრდობა!

როგორც კი მზე თავს ამოჰყოფს, კაცი თბილ ლოგინში ისე მხნედ და იმედინად იღვიძებს, რომ... არც გაიზმორება, არც ბუდარაობას ნიჰყვება, არც რძესა და ყავას დაელოდება, საწოლიდან სხარტად გადმოფრინდება და თვალბმთოფშენეტავად, დაულრეჯავად პირდაპირ პირსაბანს მიაშურებს.

ამ ორი კვირის წინ მეც ასე ლაღად და გუნებიანად გამეღვიძა. ის იყო ინათა. ღამენათევი და სიყვარულისგან გათანგული ბულბულის კენესა ისევ ისმოდა. საოცარი სიმსუბუქე ვიგრძენი. საწოლიდან გადმოვხტი და ფანჯარა გამოვადე. ნესტიანი ვრილი ნიავი, რომელიც თოხაში შემოიჭრა და თან გვირილისა და ახლადგაფეთქილი ხის ტოტების უხილავი, თრთქლივით შეგუბებული სურნელი შემოიტანა, სახეზე შეაღერსებოდა. რაღაც ჩემთვის ამოუცნობი სიხარული დამეუფლა... მინდოდა ცარიელ ქუჩებში გავჭირილიყავი, მოვლემარე ზღვის სანაპიროზე მერბინა და რაც შეიძლება ხმამაღლა მეყვირა, მეღრი-აღლა...

მარცხნივ, თეთრი სახლის სახურავზე, მეწამულ ბურუსს იისფერი განთიადი არღვევდა. გულმა რაღაც უცნაურად დამიწყო ფართხალი. ვინ იცის, რამდენი წელი იქნება, რაც მზის ამოსვლა აღარ მინახავს... ტანსაცმელს ხელი წამოვავლე და ფათა-ფუთით დავიწყე ჩაცმა. თან თვალს არ ვაშორებდი ზეცას, რომლის მეწამული ფერი თანდათან იცრიცებოდა და უფერულდებოდა. მერე კიბეზე დავეშვი. დაბლა მოსამსახურეს შევხვდი, რომელიც ჩემს დანახვაზე საოცრად დაიბნა: ამ დროს ამდგარი არასოდეს ვენახე:

- ეფენდი, ყავას არ მიირთმევთ?
- არ მინდა, მეჭმედ, საჩქარო საქმე მაქვს, არ მინდა!

ნამიანი მდელი გადავიარე და ეზოდან გავედი. აღმოსავლეთისკენ კაჭიმულ ქუჩას გავხედე. უკაცრიელი იყო. იქით გავემართე. ისე მეჩვენებოდა, თითქოს სახლებს ფანჯრები ძილმორეული თვალბივით დაეხუჭათ. ასე ვიარე ათ წუთზე მეტი. ვონებაში უეცრად, ქოტურად ერთმანეთში ამერია ქალთა სახეები, ჩიტების ჭიკჭიკი და გაუშლელი

ტიტები, დავიწყებული ტრფიალი და ალერსი, ამ ქვეყნიდან გადაბარ-
გებული შეყვარებულები, ძველი და ახალი ამბები...

ბაღჩების მესერზე პეპლები დაფარფატებდნენ. ამასობაში ჩიფთუ-
პავუზში დავეშვი და ფენერბაღჩეს მივადექი. დალლა არ მიგრძენია.
ცოტა ხანში უკვე კალიძიშის ნაპირებს მივყვებოდი. ბოსტნების მიდა-
მოები ჟიულ ვერნის რომანებში აღწერილ სურათებს მახსენებდა. გა-
დარეულ ლოტოსს მთლად მიერეგვ-მოერეგვა ზღვის ბალახი, გროვე-
ბად დაეყენებინა და წარამარა გადახტომა მიხდებოდა. გარშემო
ყველაფერი თეთრ, მბრწყინავ ნისლში იყო გახვეული. ამომავალი
მზის სხივით გაჩახჩახებული კადიქი რაღაც მოუსელებელ, მიუწვ-
დომელ მირაჟით ჩანდა. ნათესები კარგა წამოზრდილიყო.

მაინც, კაცმა რომ თქვას, რა სასიამოვნო რამ არის დილაუთენია
გაქათქათებულ, ფართო, ჯერ ისევ ცარიელ ქუჩაში ხეტიალი!

ბაღდადის ქუჩაზე გავუხვიე და კადიქოსკენ გავემართე. მივდიო-
დი და თან კუშდილისა და ფიქრის გორას ისე დაკვირვებით ვათვალი-
ერებდი, თითქოს პირველად ვხედავდი. ფურნებთან ჯგუფ-ჯგუფად
ირეოდნენ მოსამსახურე გოგოები. ყავახანებსა და დუქნებს ზანტად
აღებდნენ მედუქნეები. ღრმად დარწმუნებული ვიყავი, რომ უზრუნ-
ველ, უნაღვლოსა და ბედნიერ ქალაქში დავაბიჯებდი...

არც კი მახსოვს, როგორ აღმოვჩნდი ნავსადგურში, სადაც მსიარუ-
ლად ყავანებდნენ გამობარანჭული ქალები და მოსწავლე გოგო-ბიჭობა.
მეც იმათში გავერიე და ბილეთი ავიღე. ვიღაც პატარა ბიჭმა ხელში
ძალით მომაჩენა გაზეთი, რომელიც წაუკითხავად ჩავიჩარე ჯიბეში.
მერე გემბანს მივაშურე და მერსზე ჩამოვჯექი. ზღვა ვერცხლისფერი
ჩრდილივით გაწოლილიყო. სტამბოლის მინარეთებიანი, ნაღვლიანი
სილუეტი თანდათან წაიშალა და მეც ოცნებით ზღაპრულ ბაღებში
ჩაფლულ, მარმარილოს კოლონიებიან გრანდიოზულ სასახლეებში და-
ვიწყე სეირნობა...

ამასობაში გალათას ხიდსაც მივადექით. გასასვლელისკენ გავემარ-
თე, სადაც ხალხი ერთმანეთს აწყდებოდა, მუჯღუგუნს ჰკრავდა, ესეთ-
ქებოდა და გასვლას არ აცდიდა; ისე ჩქარობდნენ, თითქოს ეშინოდათ,
დაპირებულ სამოთხეში შესვლა არავინ დაგვასწროს.

მწვავე შიმშილი შევიგრძენი. უკვე ბეიოღლუზე გამოვსულვარ კი-
დეც. ჩემდა გასაოცრად, პროსპექტი ხალხით იყო გაჭედილი. ბევრი
აღარ მიფიქრია, თეფებაშის ბაღს მივაშურე და ხეტიალი დავიწყე გუ-
ვერნიორებს შორის, რომლებიც პატარებს დილის ჰაერზე დაასეირ-
ნებდნენ. ერთ ადგილზე ვეღარ ვისვენებდი. დაჯექი, ისევ ავდექი,

გავიარ-გამოვიარე... შიმშილმა ისე შემაწუხა, რომ ერთ სასადილოში ძალით შევიჭერი, ყურადღება არ მივაქციე ოფიციალტების ნათქვამს — კაცო, სად მოდიხარ, ჯერ მზად არაფერი გვაქვს, შევიჭერი და მავი დასთან გამოვიჭიმე. საჭმლის შოლოდინში ბავშვით ვცმუკავდი. როცა საუზმე მომიტანეს, ნაშიმშილევი სპორტსმენივით ვეცი...

საჭმელი ისე მამბრუებს, თითქოს არაფი გადამეხუხოს. ახლაც სასადილოდან შეზარხოშებულებით გამოვედი. ისე კი, მართალი რომ მოგხსენოთ, მომწონს ზარხოშად ყოფნა, მომწონს ეს უმიზეზო ტკბილი, სასიამოვნო განწყობილება...

შემოვიარე თავსიში, ნიშანთაში, ჰარბიე, შიშლი. როცა ჰურიეთეფეს მივაღწიე, ვნახე, რომ მთლად ოფლში ვიყავი გაწუწული — ნიავი ჩამდგარიყო. უკვე შემაღლებულ მზეს ბული დაეტრიალებინა. ცოტას შევისვენებ-მეთქი და ლუდხანას მივაშურე, მაგრამ უმალ გადავიფიქრე — ამ სიცხეში ოთახში ჯდომა რა სიამოვნებას მომგვრიდა!

უკან გამოვბრუნდი და ისევ ფეხით განვაგრძე გზა. შიშლის პროსპექტზე გასულმა თავი სახლების ჩრდილს შევაფარე.

უეცრად ჩემი მეგობარი ინჟინერი სერმეთი შემომეყარა:

— სად მიდიხარ, კაცო.

— ვსეირნობ...

— ამ ხეტიალს ის გირჩევნია ჩემთან წამოხვიდე, სტუმრები მყავს ჩაიზე დაპატიჟებული.

— ჩემთვის რომ არაფერი გითქვამს? — უარის თქმა დავაპირე.

გაიცინა, მკლავში ჩამაფრინდა და დამითრია:

— აბა, ნუ ლაქლაქებ... შენ რაღა პატიჟი გინდა. თუ არადა, ახლა გაპატიჟებ, ბატონო...

ბევრი არ გვივლია. ერთ დიდ სახლს მივადექით და სადარბაზოში შევედით. სერმეთი მეორე სართულზე ცხოვრობდა. ფართო მარმარილოს კიბე შეუსვენებლივ ავირბინეთ. სტუმართაგან მხოლოდ რამდენიმე აღმოჩნდა უცნობი. საუბარი ჩვეულებრივ პოლიტიკურ ჭორებზე ჩამოვარდა. მე მშვენიერ გუნებაზე გახლდით. ...სტუმრების სიცილხარხარი არ შეწყვეტილა. მე ჩვენი ლიტერატურის დეკადანსი გადაჭარბებული, მუქი ფერებით შევაფერადე, გამოვაჯავრე რამდენიმე ახალგაზრდა პოეტს და ძველების კარიკატურული სახეც წარმოვადგინე. ქალები სიცილით იგუდებოდნენ! როგორ მიყვარს, როცა ქალი იცინის! ქალის სილამაზე, კდემა, მომხიბვლელობა მხოლოდ მის დიმილსა და სიცილში იჩენს თავს. ნაღვლიანი ქალი მბჟუტავ ლამპარსა ჰგავს.

ამასობაში ერთი სქელი, ფუნთუშა გოგონა როიალს მიუჯდა, მეორემ, ქერათმიანმა და გამხდარმა ვიოლინო მოიმარჯვა და გაისმა ნაღვლიანი მუსიკის აკორდები. ყველა გაჩუმდა და საკუთარ ფიქრს მიეცა, მეც ვიყუჩე, ისე დამესხა თავბრუ, თითქოს რაიმე შთაგონებულ ლექსს ვისმენდი... ჭეშმარიტი გრძნობით უკრავდნენ.

არც კი ვიცი რატომ და მარცხნივ გავიხედე. შევნიშნე, რომ ორი შავი თვალი დაჟინებით მომჩერებოდა. გავხევი. ის ორი შავი თვალი მიღიმოდა...

— რა სევდიანი მუსიკაა, არა, ეფენდი?

— დიახ, — ძლივს ერთი სიტყვის თქმა მოვახერხე და გულში კი გავივლე: — ეს ის უცნობი ასულია, აგერ, ოცი წლის მანძილზე რომ ვეძებ-მეთქი.

ახლა აღარ მახსოვს, მაშინ რაზე ვისაუბრეთ. სახელი ვკითხე, მედიპა ერქვა.

მუსიკის შემდეგ განვმარტოვდით და ქალს ჩემს სიცოცხლეში პირველად სერიოზულად ვისაუბრე. ვისაუბრეთ ქალთა საკითხზე, ვისაუბრეთ სიყვარულზე... დიახ, სიყვარულზე ვისაუბრეთ. მართალი რომ ითქვას, მისი ნალაპარაკევი არც კი მესმოდა, სმენით კი ვუსმენდი, მაგრამ ისე გაბრუებული ვიყავი, რომ, ღმერთმანი, არ მესმოდა.

მაინცდამაინც დიდად რომანტიკული განწყობილების ქალი არ გახლდათ. მე დაკვირვებით ვათვალიერებდი მედიპას ხელებს, მხრებს, მუხლებს. ისეთი პრთპორციული სხეული ჰქონდა, როგორც მხოლოდ ზოგიერთ ქანდაკებას თუ გააჩნია. ასეთ ქანდაკებას თავისი სრულყოფილობითა და ესთეტიკურობით კაცი ალტაცებაში მოჰყავს... ერთი სიტყვით, მედიპა ისეთი მშვენიერი გოგო იყო, რომ კაცს ქალის უნახავს გახდიდა. შავი, ელეგანტური პელერინის ქვეშ მხრები და მკლავები ისე ცოცხლად და ცხადად გამოკვეთილიყვნენ... მე მონუსხულივით მივჩერებოდი მის ბაგეებს, ნიკაპს, თმას, მივჩერებოდი და კვლავ არაფერი მესმოდა მისი ნათქვამისა. მხოლოდ ჩემთვის ვიმეორებდი:

„ეს ის უცხო მოჩვენებაა, ოცი წელი რომ ველოდებოდი“!...

შავგვრემან სახეს მადლს მატებდა ქუთუთოებზე ოდნავ წასმული სურმა.

სერმეთი შემოგვიერთდა და საუბარში ჩაერია. არ მახსოვს, როგორ გაიპარა დრო, სტუმრები წავიდ-წამოვიდნენ. წასვლისას მედიპამ ერთი ხნიერი, გამხდარი, ქერა, მაღალ-მაღალი, მკაცრი გამომეტყველების

ქალი გამაცნო, ჩემი მამიდააო, მითხრა. მამიდა-ძმისშვილი იოტისო-
დენადაც არ ჰკვანდნენ ერთმანეთს.

მედიპას შემდე სერმეთსა და მის მეუღლეს დავემშვიდობე და ქუჩაში
გავვარდი. არ მესმოდა, რა ხდებოდა ჩემს გარშემო. ჩემი სული, სხე-
ული, ნერვები მხოლოდ მედიპას სახით იყო გარემოცული. ანგარიშ-
მიუცემლად ვალათას ხიდი გადამივლია, ჰაიდარფაშა გამივლია და
მატარებელში ჩავმჯდარვარ. სახლში რომ მივედი, მაშინ გამოვერკვიე.
გამოვერკვიე, მაგრამ კვლავ მედიპას აჩრდილი ამეტუზა თვალწინ,
კვლავ იმის ხეა მედგა ყურში.

სახელდახელოდ წავივასშმე და ისე მივეგდე საწოლზე, რომ შუქი
არც კი ამინთია. ასე მეგონა დამეძინება და ამ საოცარ მოჩვენებას
თავიდან მოვიშორებ-მეთქი. მაგრამ, თქვენც არ მომიკვდეთ, მთელ
დამეს ბუღბუღების კვნესას ვუგდებდი ყურს და მტრედისფერ განთი-
ადს ისევ ღია ფანჯარასთან შევხვდი.

— ეს ის ფერიაა, ოცი წლის მანძილზე რომ ვუცდიდი, — ვიმეო-
რებდი დაუსრულებლივ.

ორი დღე სახლიდან ფეხი არ გამომიდგამს. ნეტავ, თუ შევხვდები
კიდევ? გამასხენდა, რომ მედიპამ თავისი სახლის მისამართი დამიტო-
ვა... იქნებ მივწერო? მაგრამ რა ვუთხრა, მიყვარხარ-მეთქი... ჩემს სი-
ცოცხლეში პირველად მოხდა, რომ კალამი არ მემორჩილება... რა
ვუთხრა ან როგორ ვუთხრა? არ ვიცი, ვერაფერს ვახერხებ...

რალაც გაუგებარს მაინც ვვლაბზნიდი. რაც დრო გადის, მედიპას
ლამაზი სახე უფრო ნათლად და გარკვევით მესახება.

ორ დღე-დამეს თვალი არ მომიხუჭავს. წამთვლემს თუ არა, მედი-
პას შავი თვალები მომანერდება და გარკვევით, მეტად გარკვევით
მესმის:

— რა სევდიანი მუსიკაა, არა, ეფენდი?..

მესამე დილას ჩემმა ამხანაგმა ჯამსაფმა შემოაღო ოთახის კარი
და ლოკინში რომ დამინახა, მკითხა:

— რა დაგემართა?

— არაფერი!

— რა არაფერი, თვალები ჩავშავებია. რამდენი ღამის უძილო ხარ?

— სამი.

— სამი ღამე ზედიზედ ბანქოს თამაშობ, ჰა... აბა, რა სიცოცხლის
ღირსი ხარ. ძალღვივით უნდა ამოვხდეს სული...

— კაცო, რის ბანქო! — წამოვიყვირე მე, — სამი დღეა კაციშვილი
თვალით არ მინახავს.

- ვა, მაშ, რაშია საქმე?
- არაფერი...
- თქვი კაცო!
- ვგონებ შეყვარებული ვარ!...

ჯამსაფმა ისეთი ხარხარი ატეხა, რომ ფანჯრის მინებმა ზრიალი დაიწყო. მერე სავარძელი საწოლთან მოათრია და წინ დამიჯდა:

- აბა, ერთი მომიყევი, რა სიყვარულია ისეთი, რომ სამ დღეს ლოგინში გაგორავებს?!.. ხომ გაგიგონია, ცხენი დაბერდა და თოხარიკი მაშინ მოუნდაო...

მართალი რომ ითქვას, მე თვითონ ვაპირებდი ამბის მოყოლას. ყოველივე სიტყვა-სიტყვით ჩავუკენჭე — სერმედს როგორ გადავეყარე, შინ როგორ წამიყვანა, მედიპას თვალი როგორ შევასწარი, მერე გული როგორ ამიფართხალდა... ახლა კი მედიპას სახეს გონებიდან ველარ ვიშორებ, თვალწინ მიდგას მისი სახე, მხრები, მუხლები, მკლავები, მკერდი, ტანი, ბაგეები, შავი, მბრწყინავი თვალები... ყვეებოდი და თან ვკანკალებდი. ჯამსაფი ღიმილით მისმენდა, მერე თავი ველარ შეიკავა და დამიღრიალა:

- გაჩუმდი, შე გამოჩერე რეტიბულო და გადაბერებულო მამალო! უბრალოდ, გაზაფხულის ბრაღია...

- რა თქვი?

- რა უნდა ვთქვა! როცა მზე ღრუბლებს მიეფარება და მიწაზე რუხი ჩრდილი ჩამოწეება, გამოტვინებულ მამლებს განთიადი ჰგონიათ და ხრინწიანი ხმით ყივილს მოჰყვებიან. ასეთ ცერცეტა მამლებს გლეხები მაშინვე თავს წააგდებინებენ ხოლმე, სიკვდილიანობა იცისო. ასეა გაზაფხულიც. წელთა ბრუნვით დაუძლურებული, ნახევრად დადამბლავებული სხეული უცებ მოჩვენებით სიმსუბუქეს გრძნობს, დრო-ჟამის მტკვრით დაფარული ფანტაზია აიშლება და შენნაირ თავქარიანებს ჰგონიათ, არიქა, უწყალოდ შეყვარებულები ვართ და რაღა გვეშველებაო.

ჯამსაფმა ამიხსნა, თუ როგორი გავლენა აქვს წლის ყოველ დროს მცენარეულ საფარზე, ცხოველთა სამყაროზე, ადამიანის ორგანიზმსა თუ ფსიქიკაზე.

მე კვლავ მედიპას სახე გამახსენდა და ჯამსაფის დიდაქტიკა აინუნშიც არ ჩავაგდე:

- ჰეი გიდი!.. შენ რა იცი სიყვარულისა...

- მე არ ვიცი?
- ჰო. გეფიცები, მიყვარს!
- შენა?..

- ჰო... ჩემს სიცოცხლეში პირველად ვარ შეყვარებული...
ჯამსაფი კვლავ ახარხარდა:

- შე საცოდავო, მკურნალობა გჭირდება!
- უიმისოდ მე სიცოცხლე არ მიწერია..
- ცოლად შეირთავ?
- ალბათ...

- კაცო, გაჩერდი, არაფერი მათქმევინო!
აქამდე ჯამსაფის სახეს ღიმილი არ მოშორებია.

ახლა კი ისე შეიკრა კოპები, რომ მე მაშინვე გავიტრუნე, თითქოს მართლა შემშინებოდეს, ან მართლა მას რამე ჰქონოდა სათქმელი...

მან კი განაგრძო:

- გაზაფხული ასაკგადასული ხალხისთვის ყველაზე სახიფათო დროა. იანვრის თვეში, თოვლში ტიტველი სიარული უფრო არ არის საშიში, ვიდრე გაზაფხულის დილას ყვავილების სურნელით სავსე ამინდში პეპლების დევნა. თუ სხეული გაცივდა, იექიმებ და მორჩები, მაგრამ თუ ბებერ სულში გაზაფხულის სითბო ჩაიდვარა, საქმე წასულია! ხომ გავიგონია, თრმოცი წლის კაცი რომ ჩონგურის სწავლას დაიწყებს, საიქიოს დაუკრავსო. თუ კაცი გაზაფხულის დილით ასაკს დაივიწყებს და გულისთქმას აპყვება, ისეთ სისულელეს ჩაიდენს, ადამიანის მოდგმას აზრადაც არ მოუვა... შენც ერთ მშვენიერ დილას ადექი, ფანჯარა გამოაღე და არც კი გიფიქრია, რომ შეიძლებოდა სურდო შეგყროდა. მერე ხარბად იყნოსე ყვავილთა დამათრობელი სურნელი, დილის გრილ ნიავს შეეგებე... ოცნება აგეშალა, ფანტაზია აგიელვარდა, გარეთ გამოსულმა თავი დაირწმუნე, რომ პირველივე შემხვედრი ქალი უსაზღვროდ გიყვარს და უიმისოდ ვერ გაძლები!..

- როგორ თუ მგონია, სამი ღამეა თვალზე რული არ მომსვლია.

- გეყოფა ამდენი აბდაუბდა! გაზაფხულის ბრალია და მკურნალობა გჭირდება.

- კაცო, რა მკურნალობა მჭირდება, სიყვარულს რით უნდა უმკურნალო...
- იცოდე, საქმე ცუდად წაგივა.

-

მინდოდა ჯამსაფისთვის ფუჭულის ერთი ბაიათი წამეკითხა, მაგრამ ვერ გავიხსენე.

ჯამსაფმა მეცნიერულად დამისაბუთა, თუ ჩემისთანა გადაღლილი და გადაბერებული კაცის ჯანმრთელობაზე რაოდენ ცუდად მოქმედებდა საკუთარი მოჩვენებების აყოლა და ამინდი.

მე მაინც მედიკა მელანდებოდა და ჯამსაფის მტკიცებას უარ-ვეყოფდი.

— ეგ ლაყბობაა და მეტი არაფერი. მოკლედ, მე ვამტკიცებ, რომ შენ შეყვარებული არა ხარ. შენი გრძნობები მოჩვენებითია, მხოლოდ გაზაფხულის ბრაღია. თუ გინდა, ამას დავიმტკიცებ!

— როგორ დამიმტკიცებ?

— უბრალოდ. ერთი თვის განმავლობაში აქედან წაგიყვან, გაზაფხულის მაცდუნებელ სიცოცხლეს არ მოგაკარებ და შენ ისეთივე გახდები, როგორიც იყავი...

— მედიკას დავიფიწყებ?

— ოცდაოთხ საათში!..

— როგორ, კაცო?

— ჯერ იქ უნდა წახვიდე, სადაც გაზაფხული არ იცის!

— ციმბირში?

— არა. ასე შორს წასვლა არ არის საჭირო.

— მაშ, სად?

— ქირენბურუნზე!

— ქირენბურუნის სადღაა?

— ერიკაა! ბატონო მწერალო, ამერიკის ნავსადგომების ეკონომიკაზე რაღაც-რაღაცებს თხზავ, კაცმა რომ გკითხოს, გეოგრაფიაში განსწავლული ბრძანდები და ქირენბურუნის სად არის, ის არ იცი?

— არ ვიცი.

— აი, ერთი ინტელიგენტი კიდეც, რომელიც თავის ქალაქსაც არ იცნობს. კაცო, სად არის და, ბოსფორის ყურეში, სარი-იერის წინ!

— მერედა, იქ გაზაფხული არ მოდის?

— წახვალ და გაიგებ.

წასვლისას დამიბარა, ხვალ მექმედი სახლში იყოს, ქირენბურუნზე უნდა წავიყვანო და ბინა დავიქირაოთო.

მარტო დავრჩი თუ არა, კვლავ მედიკას ღვთიური სახე გამომეცნა-და. თან იმ მთვრალი მენავის სიმღერას ვლიღინებდი, ამ ათი წლის წინათ მოდაზე რომ მოვისმინე:

სიყვარულის დარდისაგან თავს ვერ დაიხსნი,
ვაჰ, თუ არ შეგიყვარა, თავს ვერ დაიხსნი...

მეორე დღეს ჯამსაფმა მეჰმედი წაიყვანა. მარტო დავრჩი. წიგნის კითხვა დავაპირე, მაგრამ ფიქრს თავი ვერ გავართვი, თვალწინ მედიკას ხელშეუხებელი, მაგრამ სრულიად გარკვეული და რეალური სახე მედგა და აშკარად მესმოდა კიდეც — „რა სევდიანი მუხიკაა, არა. ეფენდი“?..

* *

გავთავდი კაცი — უძილობამ და ნალექელმა ჩამომადნო და ჩამომახმო.

ორი დღის შემდეგ მეჰმედთან ერთად ქირეჩბურუნზე გადავბარგდი. ზუსტად ბოსფორის პირდაპირ ღრმა ხეობაში ჩამჯდარი ერთი ციცქნა სოფელია! აქ ხეებს კვირტები ჯერაც არ გამოუტანიათ, ჯეჯილიც არ ამწვანებულა, ჩიტების ჭიკჭიკი არ ისმის და პეპლებს რაღა გააჭაჭანებს?.. ქარი ისე განუწყვეტლად, შეუმჩნევლად უბერავდა, თითქოს ბუნებას თავისი დაუსაბამო მრისხანება აქ გადმოუნთხევიათ. ჩვენი სახლი ზედ ვორაკზე იყო წამოსკუპული. ფანჯრიდან მშვენივრად მოჩანდა ბოსფორის ყურე, რომელიც არარაობაში გაჭრილ ლაქვარდისფერ ხვრელს წააგავდა. ღმერთმანი, ამ დროს შეიძლება ჩრდილო პოლუსზე უფრო მეტად თბილოდეს, ვიდრე აქ!..

მოვედი თუ არა, იმავე დღეს მუცელი ამტკივდა, მეორე დღეს კი რევმატიზმმა შემომიტია. ღუმელი დღენიადაგ გუგუნებდა, მაგრამ ოთახში სითბო მაინც არ იგრძნობოდა. მეჰმედი სარიერში ნავით გავვზავნე და ხუთი ბოთლი კონიაკი ვაყიდინე. სარიერელებს ეთქვათ, რომ ამ წყეულ ქირეჩბურუნზე აგვისტოშიც კი შეიძლება კაცი გაიყინოსო. ღმერთმანი, არ ტყუოდნენ.

მთელი დღეები ლოგინში ვიწექი, ცაცხვის ყვავილისფერ კონიაკს ვსვამდი და თან წამოლებულ წიგნებს კვითხულობდი. ორი კვირის განმავლობაში სითბო არ მიგრძენია. ლოგინიდან ადგომა რომ შემძლებოდა, იქნება რაიმე მაინც დამეწერა, მაგრამ ადგომა კი არა, საბნიდან ხელს ვერ ვყოფდი...

ერთ პარასკევ დღეს ჯამსაფი მეწვია.

— ავად ხომ არა ხარ? — მკითხა მან, ლოგინში რომ დამინახა.

— არა.

— მაშ, რატომ წევხარ?

— ვიყინები, კაცო...

— ოჰო, ეს ძალიან კარგია! როგორ მიდის შენი გამოჯანუხების საქმე?

— სიცვიდან ვერაფერი მომიხერხებია... უძილობას ვიღა ჩივის, დღეღამეში 14 საათი მკვდარივით მძინავს...

— ესეც ასე.

— კაცო, აქ ივლისში რომ მოვიდეს გაზაფხული?

— არ მოვა! — აგვისტოს დასაწყისში აქ ზამთარი დგება!

— სულ აქ ხომ არ ვიქნები?... იქ რომ მოვხვდე, სადაც გაზაფხულია?

— ეეჰ, აღარ ღირს, — ჩაიცინა ჯამსაფმა, — გაზაფხული ველარაფერს დაგაკლებს. ახლა ხომ მიხვდი, რომ შენი მღელვარება ყალბი იყო, შენი გრძნობები — მოჩვენებითი. ერთი სიტყვით აღარ შეცდები!..

ჯამსაფი ლოგინთან ჩამოჯდა და ჩაისა და კონიაკს მივეძაღეთ. ქარი გარეთ კვლავ ცოფიანივით ღმუოდა, სადღაც ზევით, გორაკზე ძაღლი ყეფდა.

* *

.....ამ ქვის ხეთქვაში ერთ თვეს რა გამაძლებინებდა. მეჭმედთან ერთად სტამბოლს მოვუსვი. ჩემს ბაღში ყვავილები სულ ერთიანად გადაშლილიყვნენ, პეპლებიც უფრო მომრავლებულყვნენ.

შევეცადე, მედიკა გამეხსენებინა, თთახში ჩავიკეტე, მაგრამ ვეღარც მისი სახე გავისხენე, ვეღარც ხმა... მაშინ წამოვხტი და სერმედთან წასვლა დავაპირე, მაგრამ შინაგანი ხმა ექიდნურად ჩამჩურჩულებდა:

— ჰეე, სულელო, საქმე გამოგლეჯია და ეგ არი!

საოცარი ისიც იყო, რომ ვეღარც მენავის სიმღერის მოტივი გავისხენე:

სიყვარულის დარდისაგან თავს ვერ დაიხსნი,

ვაჰ, თუ არ შეგიყვარა, თავს ვერ დაიხსნი.

გუშინ საწერად რომ გავემზადე, მაგიდაზე რაღაც ქაღალდი მომხვდა ხელში. რას ვხედავ, მედიკასთან გასაგზავნი წერილია! ოჰ, ღმერთო მაღალო! კიდევ კარგი, ჯამსაფი შემომესწრო და არ გავგზავნე,

თორემ რა სასაცილო ვიქნებოდი?! აბა, მაშ რა? შუახანს მიტანებული
კაცი სატრფიალო წერილებს უგზავნიდეს 17 წლის ლამაზმანს...

ეს სასაცილო წერილი რამდენჯერმე გადავიკითხე, მერე კი ჩავუ-
ჯექი და ეს სტრიქონები დავწერე სამი კვირის წინ გადატანილ შმაგ
ტრფიალზე.

ერთი რამ მაინც ვერ გამიგია. თუ ბუნება ასეთი ჯადოქარია, თუ
გაზაფხულის ცხოველი სითბო ყოვლისშემძლეა, რატომ ოციოდე წლის
წინათ არ შემომინთო ეს ცეცხლი, რატომ იყო, რომ ჩემი ფმაწვილკა-
ცობის ჟამს სიყვარული გულს არ გაჰკარებია?..

ჯამსაფი როცა მოვა, უთუოდ ვკითხავ. ვნახოთ ერთი, რას მიპა-
სუხებს...

მთელ ოჯახს სურდა, რომ ეს ერთი ციციქა, ლამაზი და ახტაჯანა ბედია დიდი კაცისთვის მიეთხოვებინა. თუმცა ორი წელი მაინც იყო, თავის კუზენს, სამედიცინო სასწავლებლის სტუდენტს ეკურკურებოდა, სასიძოს ხნისა კი, ხალხის თქმით, ამქვეყნად ქვავ ალარ ვორავდა, მაგრამ ამას ვინ დაგიდედათ, როცა პენსიანი სასიძო გამოჩენილი პიროვნება გახლდათ და კონსულადაც მსახურობდა. საწყალი გოგო, ერთხანს დედ-მამასა და ბებიას ებუზღუნებოდა, ეს ბებერი და ორმოცდაათი წელი ევროპის ბალ-მასკარადებზე ნათრევი, დაფეხვილი კაცი რად მინდათ, მაგრამ მშობლების გააფთრებულ იერიშებს ველარ გაუძლო და ბედს შეურიგდა...

— ბევრს ნუ ყბედობ, რა ბებერი, ოცდაცხრამეტი წლისაა! მაშ, იმ ბიჭბუჭებს ხომ არ გინდა გაპყვე, ფენერბალჩეს კლუბში ბურთს რომ დასდევენ დღედაღამ?!

ნიშნობის დღისათვის ოჯახის მთელი ნათესაობა და მახლობლები მოიწვიეს. კუზენი ნამიქი ერთი დღით ადრე ჩამოსულიყო. როცა მარტონი დარჩნენ, ჯერ ერთმანეთს აღმაცერად გადახედეს, მერე, როგორც იყო, ნამიქმა გაბედა სიტყვის ამოღება:

— ბედია, შე საცოდავო, პაპაშენის ტოლ კაცს მიპყვები?!..

— ნუ აზვიადებ, ნამიქ.

— არ ვაზვიადებ. ეს შელებილ-შეთხუპნილი კაცი მალე ასი წლისა გახდება...

— როგორ მოვიქცე, დედ-მამას ძვალ-რბილში განდიდების მანია აქვს გამჯდარი. გინდა თუ არა, სიბე დესპანი უნდა იყოსო. თან მარწმუნებენ, ორმოცი წლისაც არ იქნებაო!...

— შენი ცოდვა ედვას კისრად. გეუბნები, ერთ საუკუნეს აღარაფერი უკლია, ან თვითონ როგორ ნამუსობს და ჩვიდმეტი წლის გოგოს როგორ გთხოვლობს?

— არა მგონია, ასე ბებერი იყოს. ნახშირით შავი, გაწყვილი უღვაშები აქვს. თუმცა მელოტია, მაგრამ, ეგ ხომ ჭკუის ნიშანია?

— ვხედავ, ვხედავ იმ უღვაშებს დაუდაგინარ... ის უღვაშები ბამბა-სავით თეთრი რომ ჰქონდეს, მაინც გაჰყვები?

— არ გავყვები! თეთრი კი არა, სულ ცოტა ნინრშეცვლილიც რომ ჰქონდეს, არ გავყვები...

ნამიქი ჩაფიქრდა. მიხვდა, რომ ბედიას კონსულის ცოლობა, საზღვარგარეთის სატახტო ქალაქებში ცხოვრება, ცივილიზირებული ქვეყნების ხილვა იტაცებდა...

— მე ერთი ჯადოსნური სითხე მაქვს. თუ შენ მოახერხებ და იმ სითხით შენს საქმროს უღვაშებს მოაბანინებ, მაშინვე გეტყვის თავის ნამდვილ ასაკს, მაშინაც გაჰყვები?

— ნუ ყბედობ, რა სითხეა?

— ანტისეპტიკა.

— როგორ ჩამოვაბანინო?

— სულ იოლად, ვიდრე ნიშნობის ცერემონიალი დაიწყებოდეს, დაიმარტოხელე.

— ეჰ, — გადაიკისკისა ბედიამ.

— ის შენი ყმაწვილი ცოტათი ააცუნდრუკე. საკონცნელად წამოიწევს...

— მერე?

— მერე უთხარი, რომ ძალზე ცნობისმოყვარე ვარ-თქო. ჯერ ტუჩები ამ სითხით მოიბანე და მერე რამდენიც გინდა, იმდენი მკონცნე-თქო...

— ღმერთო ჩემო, მოიტანე ის შენი ანტისეპტიკა... პირველი შეხვედრისთანავე ექსცენტრიულად მოვაჩვენებ თავს, თითქოს ფრანგი ქალი ვიყო...

* * *

ნიშნობის დღეს სტუმრებმა თავი მოიყარეს. ნამიქმა ბედიას ერთი ლამაზი ბოთლი გადასცა და უთხრა:

— აი, ეს არის ანტისეპტიკა. აბა, შენ იცი, თამამად მოიქეცი!

ბედია ამ გამამხნეველმა სიტყვებმა ააღელვა. პირველი, რაც მას სურდა, ის იყო, რომ საქმროსთვის ეჩვენებინა, ნახე, რა ექსცენტრიული გოგო ვარო. ასე იყო, თუ ისე, კონსული სალონის გვერდით პატარა ოთახში გაიტყუა. ჯერ იყო და საწყალ დიპლომატს ხელზე აკოცა, თავზე ხელი გადაუსვა, მერე მუხლებზე ჩამოუჯდა და სიყვარულზე

გაუბა ლაპარაკი. საწყალი ისეთ დღეში ჩააგდო, რომ... საკოცნელად
გდასწვდა და ვარდისფერ ლოყებზე უღვაშები მოუთათუნა.

— გემუდარებით, თავი შეიკავეთ.

— აჰ...

— მე ძალიან, ძალიან ცნობისმოყვარე გოგო ვარ... ერთ რაღაცას
მოგცემთ, იმით ტუჩები მოიბანეთ და მერე იმდენი მკოცნეთ, რამდენ-
ნიც მოგეხასიათებათ. განა ახლა თქვენი არა ვარ?

პასუხისთვის არც კი მოუცდია, ოთახიდან გავარდა და ნამიქის
მიცემული ბოთლი შემოარბენინა.

— აი, აქ, ფანჯრის წინ...

სურვილისგან ათრთოლებული დიპლომატი უთქმელად დაემორ-
ჩილა ბრძანებას. ბედიამ სითხე მუჭზე დაუსხა, იმან კი ტუჩები და
უღვაშები მოიბანა. მერე ჯიბიდან აბრეშუმის ცხვარსახოცი ამოიღო,
უნდოდა შეემშრალებინა. მაგრამ ამ დროს ბედიამ შეჰკვივლა.

— რა მოხდა, სულიკო?

— არაფერი.

სასიძომ კოცნა მოუნდომა. ბედიას ნერვული სიცილი აუვარდა.
პატარა თითები სპაზმებისგან დაეკრუნჩხა, მაგრამ მაინც მოახერხა და
თეთრ, მბრწყინავ შუბლზე მიუთითა:

— აქ, აი, აქ მაკოცეთ...

დიპლომატმა ბამბასავით თეთრ შუბლზე აკოცა.

— თქვენ ჩემი მამიკო ხართ, არა? — მშვიდად ჰკითხა ბედიამ.

— რას მეუბნები, ჩემო სიყვარულო...

— სარკვეში ჩაიხედეთ და დარწმუნდებით.

დიპლომატი ევროპელი ქალების კაპრიზებს შეჩვეული იყო და ბე-
დიას საქციელს არ დაუბნევია. მიბრუნდა, სარკვეში ჩაიხედა. ჩაიხედა
და თავი ვეღარ იცნო! აბანოზის ხის ფერი უღვაშები თოვლივით
გასთეთრებოდა. დიპლომატმა შეშლილი სახით გადახედა ბე-
დიას:

— საძაგელო!...

მერე ცხვირსახოცი ცხვირ-პირზე მიიფარა, სტუმრებით სავსე სა-
ლონში შევარდა და ნერვულად გაიარა. საკიდრიდან ფესი ჩამოიღო.
პენსნე აღარ ეკეთა, ჯოხი აღარ აულია, ბაღში გავიდა და გიჟივით
გაიქცა.

მთელი ოჯახი და ახლობლები, ვისაც ვერ გაეგო სასიძოს გაქცევის

მიზეზი, ბედიას შემოხვეოდა, რომელიც ფანჯარასთან მდგარი გული
ანად ხარხარებდა.

— რა ჩაიდინე, რა მოხდა?

— არაფერიც არ ჩამიდენია. აი, ამ ბოთლში ერთი სითხეა, ამან
გააქცია, მე უდანაშაულო ვარ.

— რა სითხეა, სულელსო! — ცახცახებდა პრაზმორეული დედა.

— ძალუაჩემო, ამ თქვენ ყომრალ თმას, ერთი ჭკალარაც რომ არ
ურევია, ცოტა წაუსვით და მაშინვე მისვდებით, თუ რა სითხეა, — ბე-
დიას მაგიერ ნამიქმა გასცა პასუხი.

იქაჯიქი, 20 იანვარი

საყვარელო სერვერ!

გუშინ საღამოს შენი ბარათი მივიღე. ეჰ, რა საშინელებაა მთელი წელი სამშობლოზე იდარდოს კაცმა...

მწერ, მარტოხელა ცხოვრება მეტისმეტად მომწონსო, განსაკუთრებით კი — აბეი დორის საჭმელებიო. ალბათ, იმ დროს მგლურ მადაზე ვიყავითო. ახლაც კი, სახლში დამზადებულ საჭმელზე გული არ მიმდის და ტკბილი კომპოტიც კი ჩალის გემოსი მეჩვენებო... თანაც, ძველებურად, ჩვენს ძველ რესტორანში სადილად მეპატიჟები!

ეჰ, ჩემო სერვერ, უარი უნდა გითხრა!..

მას შემდეგ, რაც ბეიოლლუს პანსიონატი მიატოვე, მეც განვშორდი იქაურობას. კაცმა რომ თქვას, ჩემს ოჯახს აბეი დორის გემრიელი სადილების გამო გავეჭეცი. ჩემი ღორმუცელობის ამბავი შენ მშვენივრად მოგეხსენება. ეს ნაკლი ერთი ფილოსოფიური მოძღვრებითაც შევაბაურე. აღარ მახსოვს ვის, მაგრამ ვიცი კი, რომ ერთ ვიღაც დიდ ადამიანს უთქვამს: ადამიანის პირუტყვობა ჭამით განისაზღვრება, ადამიანობა კი — სწავლა-განათლებითაო. იცი, რა გითხრა, აბდაუბდაა და მეტი არაფერი. ეს იგივეა, რომ გვეთქვა — სახლის საყრდენი საძირკველი კი არ არის, არამედ სახურავიო!.. ადამიანობა ჩვენი პირუტყვობის ტყავია, საფარველია. აბა, შენ მიბრძანე, თუ სხეული არ იქნება, ტყავი როგორ იარსებებს, ჰა?

ალბათ გაგახსენდება, ყოველთვის იმას ვამბობდი, მისთვის ვცოცხლობ, რომ ვჭამო-მეთქი...

ღმერთს თავის მონათა უმეტესობა ამქვეყნად ისეთებად შეუქმნია, რომლებსაც ჭამის გარდა სხვა არაფერი აინტერესებთ; რასაც კი დაინახავენ, ყველაფერს ჭამენ, სვამენ, ხეთქავენ და სვლეავენ...

იმ გამოჩერჩეტებულ ფილოსოფოსებს კი, რომელთაც ვერ შეუგნიათ ამა სოფლის უბრალო, მაგრამ დიდებული აზრი, რაღაც ყბადალებული დოქტრინები ჩამოუყალიბებიათ, რომლებიც ჭეშმარიტებისაგან ისე შორს არიან, როგორც ცა დედამიწისაგან...

კარგი ერთი, ნურც ასე ღრმად შევტოპავთ...

ერთი სიტყვით, მე აბეი დორის რესტორანს უკვე სათოფედ აღარ ვეკარები და იმ საჭმელებს თუ გავიხსენებ, შენ რომ მოგნატრებია, გული მერევა...

იმ ერთი ზღაპრის ბრმა მოხუცს ვგავარ!

დაიცა, ჯერ ზღაპარი გაგახსენო:

უწინდელ დროში ერთ ბრმა მელექსეს უცხოვრია. სამოცდაათ-ოთხმოც წლამდე ისე წერდა ლექსებს სილამაზესა და სიმშვენიერზე, რომ არც ერთი მათგანი თვალთ არ ენახა და მხოლოდ წარმოედგინა. ერთ დღეს პოეტის მშობლიურ ქალაქში ერთი ვიღაც მკურნალი ჩამოსულა და იმ მოხუცისათვის თვალი აუხელია. მოხუცს რომ მიუხედ-მოუხედავს და ყველაფერი, რასაც აქებდა და ადიდებდა, თავისი თვალთ უნახავს, ერთი ამბავი აუტეხია: ვაი, ჩემს თავს, კაცო, ლექსებს ამაზე ვწერდიო?!..

მეც ასე დამემართა.

სულ სასმელ-საჭმელზე ვწუწუნებდი და ბოლოს, როცა საკუთარი თვალთ ვიხილე, თუ როგორ მზადდებოდა, მადაც დავკარგე და ცხოვრების გემოც...

არა, ის კი მართალია, რომ სახლში დამზადებული საჭმელი რესტორანში დამზადებულთან გემოთი ვერ მოვა, მაგრამ გეტყვი, ახლა იმისთვის კი აღარ ვცოცხლობ, რომ ვჭამო, პირიქით, ვჭამ, რომ ვიცოცხლო.

ახლა იმასაც მოგიყვები, თუ სინამდვილეში როგორია აბეი დორის სადილები, ჩვენ რომ ასე გემრიელად გვეჩვენებოდა.

რაც შენ დაქორწინდი და წახვედი, პანსიონატში ობლად დავრჩი. ეჰ, რა ძნელია, როცა საყვარელ ამხანაგს განშორდები! გინდა დაიჯერე და გინდა — არა, ამას სანახევროდ სიკვდილი ეთქმის...

ბეიოღლუში ერთი ჩემისთანა ღორმუცელა ამხანაგი მყავდა და ძნელი არ არის იმის მიხვედრა, რას მოვიმოქმედებდით, როცა დავმეგობრდით!.. ჩემთვის რესტორნის გარდა ამ ქვეყანაზე სხვა აღარ არსებობდა რა... დილა-საღამოს დარბაზის კუთხეში, ჩემს მაგიდასთან ეიჯექი და ბებრუხანა მსახურს — მიჰელს ველაზლანდარავებოდი, თან მოუკუპრავში თეფშს თეფშზე ვაპირქვავებდი.

გავიდა ხანი. თანდათან ცხოვრება ისე გაძვირდა და ფასებმა ისე აიწია, რომ, თუმცა მწირვით ვიკვებებოდი, მაინც თითო სადილი ლირანახევარი მიჯდებოდა.

რა უნდა მეღონა?

თვეში ასი ლირა შემოსავალი მქონდა და ისიც ჭამაზე არ მყოფნიდა.

— ეეე, — ვამბობდი, — საქმე კარგად ვერ არის, ჯერი უნდა შევკვიცო...

— რას ამბობ, კაცო, — მიწყრებოდა შინაგანი ხმა, — ეს რა საქნელია?!...

ერთხელ, სიზმარში, აბეი დორის სამზარეულო ვნახე. ახლად შებრაწულ როსტოს ვჭრიდი, ვგლეჯდი და ვსანსლავდი. როცა გავიღვიძე, როსტოს გემო ისევ პირში მაქვს...

— კაცო, — ვფიქრობდი, — მზარეულის თანამემწყედ რომ ვიყო სადმე, ჩემს ბედს ძალლი არ დაჰყვებოდა. საქმელ-სასმელი თავზე საყრელი შექნება და მეც მეტი რა მინდა?

ალარ მიყოყმანია. ბევრი განსჯა და აწონ-დაწონვა საქმეს წაახდენს ხოლმე. მაგრამ, მაინც რა უნდა მეღონა, როგორ უნდა მოვკვიცულოყავ, რომ რომელიმე რესტორანში მზარეულის თანამემწყედ შევმძვრალიყავ?

ეს მთელი პრობლემა იყო. საქმე ის არის, რომ აბეი დორის რესტორანში ყველა მიცნობდა, ზოლო ბეიოღლუს რესტორნის პატრონები თურქებს შევირდებოდ არ იყვანდნენ.

მივდიოდი და თავს ვიმიტვრევდი, თუ როგორ მომეკიდა ფეხი ამქვეყნიურ სამოთხეში. ამასობაში აბეი დორის რესტორანს მივაღექი. მიპელი შემომხვდა, ერთმანეთს მივესალმეთ. იმან ჯერ მენიუ გამაცნო, შერე კი მითხრა, ხვალიდან უკეთესი კერძები გვექნებაო.

— „კოსმოსიდან“ მზარეულს შევირდი გამოექცა და ჩვენთან მოჴდა. ათენელია, კოკორიჩის მომზადება სცოდნია. ხვალ უკვე გვექნება!..

— კოკორიჩი რაღაა?

— ეჰ, არა გცოდნია. ბატკნის ნაწლავებისგან მზადდება, ქალის თმასავით არის დაწნული. ეჰ, ბატონო, აი, ნახავ და, რა მშვენიერი რამ არის, შენ თვითონ დარწმუნდები...

— ვნახოთ...

პასუხი კი გავეცი, მაგრამ გული „კოსმოსისკენ“ გამიქანდა. შენ ხომ გახსოვს ეს რესტორანი? იქაც ვყოფილვართ. აი, ის, კუკის ლუდხანის გვერდით რომ დგას. მაშინვე გეგმები შევადგინე და განხორციელებასაც შევუდექი. პირდაპირ ვალათასკენ დავეშვი. მეძველმანესთან შევიარე, ერთი ხელი გახუნებულ-გაცრეცილი ტანსაცმელი და ერთი

ძველი კები ვიყიდე. შინ დავბრუნდი თუ არა, მაშინვე იმ ძველმანებში გამოვეწყვე და როცა სარკეში ჩავისხედე, საკუთარი თავი ვეღარ ვიცანი. ბერძნისგან ველარ გამარჩევდი.

ალბათ ისიც გეხსოვება, რა სუფთა ბერძნული ვიცი. დიახ, ეს ის საჩუქარი გახლავს, რომელიც რენე მისიონთან ერთი წლის ერთად ცხოვრებამ მიბოძა... ამ ენას ბავშვებს სკოლებში მთელი ათი წელი ჩასწიჩინებენ და მაინც ანა-ბანის მეტს ვერაფერს ასწავლიან. იმ საცოდავმა მოწაფეებმა რა იციან, რომ ამ ქვეყანაზე ენის უპირველესი მასწავლებელი სიყვარულია. უცხო ენის შესწავლის ყველაზე საუკეთესო მეთოდი ქალთან ურთიერთობაა...

ჩინური გინდა შეისწავლო?

მაშინვე ვინმე ჩინელი ქალი გამოძებნე და შეიყვარე. ერთი სამი თვე იცხოვრებ მასთან და იმ ენის გრამატიკას, რომელსაც კაცი 55 წლის განმავლობაში ვერ ითვისებს, იმ სამ თვეში ბულბულივით დაამდერებს...

„კოსმოსის“ სამზარეულოში ჩავედი. შეფ-მზარეული ერთი ჩმაგვი, წვერიანი ბერძენი იყო. ბერძნულად გამოველაპარაკე და ვუთხარი, რომ ჭამა-სმის მოყვარული კაცი ვიყავი და იმასთან მუშაობა მეწადა.

იმან სიტყვა ბანზე ამიგდო, მინიკიბ-მომიკიბა, მაგრამ მე არ მოვეშვი და თავი ისე მოვაჩვენე, თითქოს ათენიდან ახალჩამოსული უმუშევარი ვიყავი. ჯერ სამშობლოზე ჩამოვუგდე სიტყვა, მერე ჯიბიდან 25 ლირა ამოვიღე და ხელში ჩავუდე.

მაშინვე მოლბა:

- მაგრამ, საქმისა რომ არაფერი გაგეგება?
- ვისწავლი.
- არც ერთ რესტორანში არ გიმუშავია!
- მართალია, მაგრამ შინ ვმზარეულობ ხოლმე.
- ეგ არ გიშველის. რესტორნის კერძები სულ სხვა რამაა.
- შევისწავლი.
- აბა, წამოდი, ვნახოთ...

წინსაფარი ავიფარე. ჩემს შეფს რომ მოვწონებოდი, ვუთხარი, რომ ლამაზი და მყავდა და თუ აქ ადგილი გამოჩნდებოდა, იმასაც მოვიყვანდი. ერთი სიტყვით, ტყუილ-მართალის კორიანტელი დავაყენე.

შიგნით შევედი. სამი შავკვრემანი, ლიფსიტა ბიჭი ბრინჯს არჩევდა და მწვანილსა და ბოსტნეულს კეპავდა. სამზარეულოში ბნელოდა, მაგრამ მაინც გარკვევით ჩანდა გამეფებული საშინელი სიბინ-

ბურე და ჭუჭყი. საიდან მოდიოდა, კაცი ვერ გაარჩევდა, მაგრამ ისეთი მყრალი სუნი იდგა, რომ სუნთქვა ჭირდა.

უკვე პირველი საათი იყო დაწყებული, კარგა გვარიანად მოშმიე-
ბოდა. თვალი მოკკარი, რომ შეფ-მზარეულმა ერთ-ერთ შეგიორდს ფუ-
ლი მისცა და ყველისა და ყურძნის საყიდლად გაგზავნა.

გავოცდი.

ალბათ, მარხვა იქნება-მეთქი, გავიფიქრე, მაგრამ მაინც ვკითხე:

— უსტა, ავად ხომ არა ხარ?

— არა.

— მაშ, ყველსა და ყურძენს რატომ ყიდულობ?

— საჭმელად.

— აქ საჭმელი არ არის?

— აქაური საჭმელი იჭმევა?!..

ვერაფერს მივხვდი.

— ოსტატო, მზარეულებს საჭმელი არ ეძლევათ?

— როგორ არა, მაგრამ არავენ არა ჭამს.

მაინც ვერაფერს მივხვდი.

იმან გულიანად გაიცინა და ჭალარა წვერ-ულვაშიდან დაჭიანებუ-
ლი კბილები გამოიჩინა:

— რაც მოგეწონება, აილე და ჭამე. ჯერ არაფერი გაგეგება. ერთი
ენახოთ, ცოტა ხანში როგორ მიირთმევ აქაურ საჭმელს...

შეფ-მზარეულის სიცილი ყურად არ ვილე და ბიფშტექსსა და
ფლავს მივაძენი. ტუჩებს რომ ვიწმენდი, შეფმა ათენზე გამიბა საუ-
ბარი. მერე მოპყვა და დაწვრილებით ამიხსნა, თუ რა კეთდებოდა რეს-
ტორნების სამზარეულოებში. ახლალა გავიგე, მშვენიერი და ლამაზი
არგენტინული სერვიზიდან თუ რა ოხრობას მივირთმევდით ხოლმე...

თურმე, ბაზარში ყასაბს რაც უვარგისი ხორცი არ გაეყიდებოდა,
მზარეულს ჩალის ფასად მოჰქონდა. ბოსტნეულსაც ასე შთოულბოდა.
ცხიმს ხომ ბაზრის მაზანდასთან შედარებით ხუთჯერ იაფად ყიდუ-
ლობდა...

— რანაირად ახერხებ, უსტა? — ვკითხე განცვიფრებულმა.

— ჩვენი ცხიმი ნატურალური არ გეგონოს... ერთი ფაბრიკაა, რეს-
ტორნებს ცხიმით ამარაგებს. თანაც, არ დაივიწყო, ეს ფაბრიკა ასეულ
ტონა ცხიმს ისე ამზადებს, რომ ერთი გრამი რძე და ხორცი არ გააჩ-
ნია. საიდან და როგორ ამზადებენ, მე არ ვიცი, ეს იმათი საიდუმ-
ლოებაა, მაგრამ ის კი ვიცი, რომ კუჭს ისე აფუჭებს, თითქოს გო-
ვირდმჭავა დაგელიოს...

მე გემრიელი ომლეტი გამახსენდა, რომელსაც ყოველ დილით ნეტარებით მივირთმევდი ხოლმე:

— ის ხომ კვერცხია, ნატურალური, იმაზე რაღას იტყვი?

გაეცინა.

— აქ მოდი, ერთი.

სამზარეულოს ბოლოს, საწყობში, გამიყვანა. ელექტრონის დილაკს ოთხი დააჭირა და კაშკაშა შუქზე ერთმანეთზე უწესრიგოდ მიყრილ-მოყრილი ტომრები, ყუთები და ნავთის ბიდონები დავინახე. ერთ-ერთ მათგანს თავი ახადა, შიგ ქონის მაგვარი რაღაც ყვითელი მასა იდგა.

— ესეც ომლეტის კვერცხები...

— აა...

— მაშ...

— ეს რა არის?

— ხომ გეუბნები, კვერცხია. მეთევზეები თოლიების კვერცხებს ავროვებენ, ამტკრევენ და ამ ბიდონებს ავსებენ. მერე მოაქვთ და სასადილო-რესტორნებს ბითუმად მიჰყიდებიან ხოლმე...

— ვაიმე!...

— მაშ...

საღამომდე მელაპარაკა და მთელი თავისი საიდუმლოს ნახევარი მაინც გამანდო.

ჩვენი მიზანი ის კი არ არის, სხვა გავაძლოთ და დავაპურთოთ, ჩვენს კუჭებს უნდა მივხედოთ, — მეუბნებოდა შეფი.

უკვე კარგად ვიცოდი, რომ ძვირადღირებულ ხიზილალას, ოყას რვა-ათ ლირად რომ ჰყიდებიან, ხარის ელენთისგან აკეთებენ...

ფორთოხლის წვენი რეცეპტი ასეთი გახლავთ — ნესვს დამპალ-დუმპალ მხარეს ჩამოაჭრი, გაასუფთავე, გამოწურავ და წყალში ჩაასხამ. ნესვი სუნს აძლევს. ფერისთვის ყაბაყის ქერქს დაუმატებ, მერე ცოტა მჟავასაც გაურევ და ეგვეც შენი „ფორთოხლის წვენი“.

ტკბილეულისთვის შაქარს ვინ გააფუჭებს! სახარინს ხმარობენ...

ღამაზად მორთულ-მოკაზმული სხვადასხვა სალათაც ათასგვარი ბალახბულახისგან მზადდება...

ვეღარ მოვითმინე.

— მაგრამ, უსტა, ასეთი უვარგისი სანოვაგისაგან ამგვარი გემრიელი კერძი როგორ გამოდის, ჰა?

— ესეც საიდუმლოება და ხელოვნებაა, — გაიცინა შეფ-მზარეულმა.

მერე ეს საიდუმლოებაც გამანდო:

— აბა, მიიხედ-მოიხედე!

სამზარეულოს თვალი მოვაველე — ლამაზი და ძვირფასი ჭურჭელი, დანები, საკეპი და საწურავი მანქანები, ათასგვარი ნაცნობი თუ უცნობი ინსტრუმენტი... აბა, ამისთანებს სახლში ვინ მოგცემს?

— ახლა კი ისეთი რამ მოძებნე, რომელიც სახლში გვაქვს, აქ კი არა, — კვლავ მიბრძანა შეფ-მზარეულმა.

დიდხანს და დაკვირვებით ვათვალიერებდი სამზარეულოს. შეფმა კვლარ მოითმინა და მხიარულად გაიცინა:

— საპონი, ბიჭო, აბა, საპონი სადა გვაქვს, ჰა?

მართლაც, საპონი არსად ჩანდა.

იმან ისიც კი მითხრა, თუ რატომ აქვს აქაურ საჭმელებს სპეციფიკური სუნი და გემო. ჭურჭელს არა რეცხავენ, ნარჩენებს ახალს დაუმატებენ და ძველი ახლისთვის თავისებურ საფუარად იქცევა ხოლმე...

ნეტავ არაფერი მცოდნოდა...

* *

ჩემო საყვარელო სერვერ, მას შემდეგ აბეი დორსაც გამოვემშვიდობე, იმ აბეი დორს, რომელიც ასე გვიყვარდა.

ოჯახს დავუბრუნდი და ახლა ჩემი სუდანელი გამზრდელის ხელით გაკეთებულ სუფთა საჭმელ-სასმელს ვეახლები; რაც მართალია, მართალია, გემოთი რესტორნის სადილებს ბევრად ჩამოუვარდება, მაგრამ...

ეჰ, რა იქნებოდა, ახლაც იმ სიბნელეში ვყოფილიყავი, ღორმუცელობის სამოთხეში განცხრომით მეცხოვრა, ჰა?

ახლა სტამბოლში რაღა გავაკეთო... დღედაღამ ზეთისხილი უნდა ჭამოს კაცმა...

„კოსმოსის“ სამზარეულომ ჩემს წარმოსახვაში ის პოეტური, სუფთა და უცოდველი სავანე ისე წაახდინა, რომ ღმერთმანი, ყველსაც კი აღარ ვეკარები.

რაქიასთან გაგზავნილი ფერიდეს ბარათი

გუშინ თვალი შევასწარ. ჩემდა უნებურად ერთი შევ-
ფვირე და მეტი ვერაფერი მოვასწარი. ეტლი თვალს სწრაფად რომ არ
მიჰფარებოდა, უეჭველად შემოვახტებოდი და დავიხსნიდი კიდეც...
გული მეტკინა... იმ უფსკრულის პირას დავინახე, რომლის ძირშიც
უბედურებისა და სიძულვილის მორევია...

თქვი, სად მიდიოდი!

წმინდა იოანეს უცოდველო და უწყინარო ბატკანო, თქვი, სად მი-
დიოდი, სად?..

• •

ვიცი, რასაც მეტყვი — არსადაც არ მივდიოდით!...

იცი რა? ნუ გადათქვამ. ჩემი თვალით დავინახე, სხვას ხომ არ
უთქვამს?

ისეთი მანტო გქონდა მოსხმული, ას ღირად არავინ მოგცემს.

ან ის ქალი ვინა ბრძანდებოდა, გვერდით რომ გეჯდა?

თაქსიმისკენ გაიქროლეთ, თქმა არ უნდა, ან ნიშანთაშუა, ან შიმ-
ლიზე გახვედით. შენ, ალბათ რომელიმე ფეშენებლურ სახლში შებრ-
ძანდი, სახლში, რომელშიც ათას, ათასხუთას ღირაზე ისე დებენ
ნაძღვეს, როგორც ხუთ ან ათ ყურუშზე...

ეს სასახლე, რომელსაც აქვს დიდებული ფასადი და მშვენიერი
სადარბაზო, რომელშიც ჩარიგებულია მარმარილოს ქანდაკებები და
ფარდაგ-ხალებითა და თვალისმომჭრელი ბროლის ჭვალებით არის
მორთული, უბედურების მახე გახლავს...

ადამიანი იმ სახლში მხიარული იერით შედის და მყის პოვებს
ბედნიერებას, მაგრამ გამოსვლით როგორ გამოვა, იცი? ან კი საერ-
თოდ გამოვა? შენისთანა საცოდავ ვოგოებს ამ მახეში თავს ჩაცმა-
დახურვის სურვილი ამოაყოფინებს ხოლმე, მაგრამ, განა ეს მისწრა-
ფება კანონიერი, წესიერი გზით არ შეიძლება დაკმაყოფილდეს? განა

ისე ვერ უნდა მოვირთ-მოვიკაზმოთ, რომ კალთები არ ამოვისვართ?

იცხ, ამაზე ჯერ კიდევ როდის ვფიქრობდი?

ვფიქრობდი, ვფიქრობდი და ბოლოს ისეთი რამ აღმოვაჩინე, რომლის მემკვობით ნამუსიც შევიძლია შეინარჩუნო, სინდისიც და პატიოსნებაც...

დიახ, ყველა ქალი ერთნაირი გულისაა.

ჩემი მშობლები სწავლით კი როგორღაც მასწავლიდნენ, მაგრამ, საცოდავები ისეთი ღარიბ-ღატაკები იყვნენ, რომ ყველაფერზე ოცნებალა თუ შეემძლო. მამა როცა გარდამეცვალა, მე და დედაჩემს თვეში 600 ყურუშით გაგვქონდა თავი. ომის დროს სულ მთლად გავღატაკდით...

როცა ბაზარში წავიდოდი და აბრეშუმის წინდებიან ქალს დავინახავდი, გული ამოვარდნაზე მქონდა. გამოპრანჭული ქალების დანახვაზე თვალთავან ცრემლი წამსკდებაოდა ხოლმე. მაშინვე პირბადეს ჩამოვიფარებდი და ბოღმამორეული ვბუტბუტებდი:

— ღმერთო, როგორ მოვიქცე, რომ მეც ამათნაირად ჩავიცვა და დავიხსურო, როგორ მოვიქცე?..

გავთხოვდე?..

მერედა ვინ წამიყვანდა?

დიდი-დიდი, წვრილფეხა მოხელე თუ მიკადრებდა!..

მერე?

ახლა ქალის მოთხოვნილებებს საშუალო შეძლების კაციც ვერ აუვა, არათუ წვრილფეხა მოხელე.

ახლა ქალის მორთულობა და ტანსაცმელი ოქროზე მეტად ფასობს.

აბა, ოჯახის პატრონი კაცი როგორ შეძლებს, რომ ცოლს ორას ლირიანი თაითრი შეუკეროს? დღეს ადამიანს ჭამა-სმაზე დღეში, სულ ცოტა, ერთი ლირა მაინც უნდა!... შეძლებულთა, მდიდართა უმეტესობა უკვე დაოჯახებული და ხანშიშესულია. ფიქრი იმაზე, რომ შეძლებული ქმარი გეყოლება, ისეთივე ფუჭი ოცნებაა, როგორც ლატარიის ბილეთით დიდი თანხის მოგება...

იმ ქალბატონებს კი, რომლებსაც კოხტად, შნოიანად და ძვირფასად აცვიათ, შემოსავლის წყაროც სულ სხვაგვარი აქვთ...

ეს ყველაფერი კარგად ვიცოდი, მაგრამ მაინც ავდექი და ერთ ჩემს თანაკლასელ ამხანაგთან წავედი. იმისი ქმარი ერთი უბრალო ჩინოვ-

ნიკი იყო. წელიწადში ბევრი-ბევრი 3 ათასი ყურუმი შემოსავალი ჰქონოდა. ჩაცმით კი დიდებულად იცვამდა... წავედი და ვინაზულე გული გადავუშალე, მთელი ჩემი სადარდებელი ჩავუკენე...

სიცილი აუტყდა:

— გათხოვდი...

— ჯელილე, გათხოვდები, მაგრამ ვის წავეყე, ისე ვინ ჩამაცმევს და დამახურავს, აი, თუნდაც შენი ქმარი რომ ახერხებს...

— ქმარი არავის არც აცმევს და არც ახურავს... შენ შენს თავს თვითონ უნდა ჩააცვა...

— როგორ?

— ჩემსავით!..

— რას ამბობ, ქალო, განა შენი ქმარი არ გაცმევს და გახურავს?

— სულელი ხარ, ფერიდე. იმ საცოდავს ამისი ფული ვინ მისცა?

— მაშ, ვინ?

— როცა გათხოვდები, ისწავლი...

— ვინ, მაინც ვინ?

არ მითხრა. მე ძალზე გავბრაზდი. ის კი იცინოდა და იცინოდა...

— შენმა ქმარმა თუ იცის, საიდან და როგორ ყიდულობ ამ...

— ქმარს ვეუბნები.

— რას ეუბნები, ჯელილე?!..

— რას ვეუბნები და... აი, ამა და ამ ამხანაგის ქმარი კომერსანტია. ამას წინათ სულ მუქთად ჩაუგდია მშვენიერი ქსოვილი. არშინი სულ ცოტა ოცი ლირა მაინც ეღირება. მე ხუთ ლირად შაძლევს-მეთქი.

— მერე, რა უნდა მივცეთ ჯელილე, ფული რომ არა გვაქვს? — შეწუხებული ბუტბუტებს ჩემი ქმარი.

— კაცო, წინასწარ არ თხოულობს. ნისიად გვაძლევს. თვეში ხუთ ლირას გადავუხდით...

მაშინ ქმარი მთანხმდება. ის კი არ იცის, რომ ხუთ ლირად იმ ქსოვილს არავინ მოგცემს... საცოდავი, დილიდან საღამომდე სამსახურშია და ასე ჰგონია, შეკერვითაც მე ვიკერავ...

— მერე, ჯელილე, ასეთი ტყუილი გაგდის?

— მაშ! ეჰ, ფერიდე, ფერიდე, კაცებმა ქვეყნის ასავალ-დასავლისა რა იციან... ასე ჰგონიათ, თაიორისა და ჩითის კაბის შეკერვას ერთი ფასი აქვს... ერთი სიტყვით, ქმარი ყოველთვიურად 5 ლირას მაძლევს. მერე, 5 ლირად ჩავიცვამ და დავისურავ? წელიწადში სამოცი ლირა გამოდის... ესეც ებუვრება და წარამარა მსაყვედურობს: ჯელილე, ამ შენს ტანსაცმელზე ბევრსა ხარჯავო... ქალო, თვეში ორმოცდახუთი

ლირა მარტო ბოტებზე მჭირდება... აი, გუშინ პირკა ვიყიდე, სამოც-
დაათი ლირა დამიჯდა....

ჯელელემ სხვა რაღაც-რაღაცეებიც მიაძო.

მე მასავით სიცრუით, უსინდისობითა და უნამუსობით ცხოვრება არ შემეძლო. მაგრამ, როცა საკუთარ გულში ჩავიხედე, იქ კოპწიად ჩაცმა-დახურვის უსაზღვრო სურვილის მეტი სხვა ვერაფერი აღმოვაჩინე.

ამ გასაჭირში რომ ვიყავი, გაზეთში განცხადებას წავაწყდი; ვილაც მკერავს მუშახელი სჭირდებოდა.

უცებ ისიც კი ვერ მოვიპოვე, სად უნდა ყოფილიყო ის ატელიეროვორც იქნა დავმშვიდდი, მისამართი დავადგინე და გზას გაუუღიქი. ატელიეში შევედი და... ღმერთო, ჩემო... სულ სხვა სამყაროში აღმოვჩნდი. სამოთხე იყო, ჩემო რაიქე, ნამდვილი სამოთხე... ყველაფერს გულისფანცქალით შევცქეროდი.

ატელიეს პატრონმა თვეში ოცდაათი ლირა შემომამლია. მეტი რა ჩარა მქონდა?! გამომცადეს, საქმე მომიწონეს. მაშინ ასეთი პირობა შევთავაზე — ხელფასს არ ავიღებდი, მხოლოდ ჩემი ჯამაგირის ანგარიშში ქსოვილი მოეცათ და იქვე უფასოდ შეეკერათ...

ჩემი პირობა უცნაურად კი მოეწვენათ, მაგრამ უარი აღარ მითხრეს. ატელიეს პატრონი იმასაც კი შემპირდა, რომ თუ მუყაითად გავიწვებოდი, ყველაფერში ხელს გამიმართავდა.

ორი დღის შემდეგ უკვე მკერავად ვმუშაობდი. პირველ თვეშივე ერთობ ღამაზი თაიორი შევიკერე. არც შინ ვისვენებდი, ღამით ბლუზებსა კკერავდი და მერე ატელიეს ვიტრინაში გამოვყენდი ხოლმე. მეორე თვეში ამ მეცადინეობით ას ლირაზე მეტი საფასურის ტანსაცმელი შევიძინე. ღამაზად და შნოიანად მეცვა, ნაცნობი თუ უცნობი, ყველა მე შემომცქეროდა.

ექვსი თვის მერე ყველაზე მეტი და გემოვნებიანი კლიენტი მე მყავდა. როცა ატელიეში მოდიოდნენ, ჩემზე უთითებდნენ, აი, ისეთი ფასონისა შეგვიკერეთ, ამ ხანუმს რომ აცვიაო!..

ჩემმა შრომამ უქმად არ ჩაიარა, მალე მანუკენად დამაწინაურეს. ახლა ხელფასს ყოველდღე ვიღებდი და იმდენიც მრჩებოდა, რომ უკანასკნელ მოღაზე ჩაცმული დავიარებოდი... თუმცა არც ქმარი მყავდა, არც სიყვარულის გრძნობა მატკბობდა და არც ოჯახური სითბოსი ვიცოდი რაიმე, თავს მაინც ბედნიერად ვგრძნობდი და ამ ბედნიერებას ისე მივაღწიე, რომ არც სინდისი დამიკარგავს, არც ნამუსი და

არც საზოგადოების პატივისცემა დამუღებია. ჩემს სანუკვარ მიზანს, ჩემო რაიქე, პატიოსანი გზით მივალწიე და ახლა ცხოვრებაში მიმი აღარაფრისა მაქვს...

მე კარგად ვიცნობ, რაიქე, ჩაცმა-დახურვისთვის უფსკრულის პირასა დგახარ. იცოდდე, ვისაც ცოტაოდენი ჭკუა გააჩნია, იმ უფსკრულს მოშორდება, ვისაც არა — ძირამდე ჩავორდება... მოდი, მე მომბაძე, ჩემსავით მოიქეცი.

აბა, დაფიქრდი, ჩვენთვის, ქალებისთვის, იმაზე დიდი ბედნიერება სხვა რაღა უნდა იყოს, რომ დღე-ნიადაგ ნაირ-ნაირ ქსოვილებსა და ჩასაცმელ-დასახურავებში ტრიალებდე; ყოველდღე ასობით ელეგანტურად გამოწყობილ ქალს ხედავდე, სარკის წინ ლამაზად მორთულ სხეულს უყურებდე... ახლა, მოდებზე საუბარი, კამათი?!.. იცი, რა ვითხრა, მოდების ატელიე, მხატვრისა და მოქანდაკის სახელოსნოზე უფრო მიმზიდველია. რამდენი სასიამოვნო შეგრძნებაა აქ, რამდენი სიხარული... არც მხატვრის ზეთისა და საღებავის სუნი ვაწუხებს, არც მოქანდაკის ქვა და თიხა. მერე, ატელიეს წყალობით ის საიდუმლოებაც იცოდდე, თუ სტამბოლის უღამაზესი და უმაღლესი საზოგადოების ქალთა მარაქა ასე ელეგანტურნი როგორ ხდებიან, ნაკლები სიამოვნებაა?

ასე რომ, რაიქე, მოდი ჩემთან, გასცილდი მაგ უფსკრულს, მოდი იქ, სადაც არც სიბინძურეა და არც აუგი, მოდი იქ, სადაც მარტოოდენ სილამაზე და სიკონტავეა.

პარასკევს დილას გელოდები, მოვილაპარაკეთ. როგორმე მოვახერხებ, რომ მანეკენად აგიყვანონ. მოხდენილი ტანსაცმელი ჩაიცვი, მაგრამ სახელს გაუფრთხილდი. გაუფრთხილდი, თორემ, თუ სული გაჭუჭყიანდა და გაბინძურდა, იმას ველარანაირი ლამაზი და შნთიანი ტანსაცმელი ველარ შენიღბავს.

ამ პარასკევს უეჭველად შემოიარე.

აბა, შენ იცი, ჩემს თხოვნას უგულისყუროდ ნუ მოეკიდები. იცოდდე, ჩემი ხმა ის ხმაა, რომელიც უფსკრულისაკენ დაქანებულს დაგისხნის... თვალებს ვიკოცნი...

თუ არ მოგცემს მამუთი,
რა უნდა ქენა, მაჰმედ?
ანდაზა

ახალგაზრდა, ლამაზი, ტანადი ქალი დაუნდობელი და აჯამი ტირანის ხელთ ჩავარდნილ, წარსულ დროთა მონას წააგავდა: ტანზე ნაფლეთებად ეკიდა ჩითის გახუნებული კაბა, სქელი, სუჭუჭა, ყომრალი თმა მარმარილოსავით თეთრ მხრებზე გადმოშლოდა და დამტვრეული ყაფაზის მიგრეხილ-მოგრეხილი ჯუმბადან ქუნას ისეთი სასოწარკვეთილი სახით გასცქეროდა; თითქოს ჯალათის მიერ აღმარ-
ლოული ნაჯახი ეს-ეს არის თავს გააგდებინებსო.

ზეინაბ ქემალის საავადმყოფოსკენ ჩამავალ დაღმართზე არავინ ჩანდა.

ეზობის კედლებიდან გამოჰკიდებულ, გაზაფხულის ყვავილებით დახუნძლულ ხის ტოტებს მინგრეულ-მონგრეულ ქვაფენილზე ლეჩა-ქივით თხელი და გამჭვირვალე ჩრდილი გადაეფინა. სახურავის კი-დეზე, დამტვრეულ კრამიტებს შორის, თავიანთ ბუდეებში, უზრუნვე-ლად ყრანტალებდნენ ყვავები და ისე ირეთდნენ, თითქოს სხვაგან დაწყებულ ღზინს აქ აგრძელებდნენ. მათთვის უცხო იყო კაცთა ჭმუნვა და მწუნარება.

— ა ა ა, — უცებ აღმოსდა ქალს გაურკვეველი ხმა:..

ნერვიულად შეირხა, მუხლებზე წამოიწოქა და იდაყვებით დაეყ-რდნო ფანჯრის რაფას. იმ წამს ისე მშვენიერი და მომხიბვლელი იყო, როგორც კვარცხლბეკზე გაცოცხლებული ქანდაკება...

— საბირე, სა-ბი-რეე!

ქუნაში მიმავალი, კოპჩიად გამოწყობილი ორი ქალი უცებ შე-ჩერდა.

მაღალი შეცბუნდა და მიიხედ-მოიხედა; უნდოდა გაეგო, საიდან შემოესმა ხმა. მან შიფონის მოსასხამის ქვეშ შავი წარბები შეჭმუნა და ჯუმბას ახედა. მერე ბრაზით ოქროს ხელჩანთა გრძელ ბარძაყზე დაირტყა და იკითხა:

- ვინ მეძახის?
- მე!...
- შენ ვინ ხარ?
- ნაჯიე.

იმან ოქროს ჩანთას ორივე ხელი ნერვიულად მოუჭირა და ჯუმბისთვის თვალი არ მოუშორებია, კვლავ იკითხა...

- რომელი ნიჯიე?
- ბაპთიარ ეფენდის ქალი.
- რომელი ბაპთიარ ეფენდისა?
- ხაზინადარ ბაპთიარ ეფენდისა.
- რაო?
- ჰო...

კოპწია ქალი ერთ წამს გაშტერდა, გახევდა, მერე უშნო და უღაბათო სახლი შეათვალიერა, რომლის ჩამტვრეულ შუშებზე გაზეთები გაეკრათ.

- ვაიმე, აქ რას ეძებ, გოგო?!..
- არაფერს.
- რას ჰქვია, არაფერს?!
- ჩემი სახლია!
- შენი სახლი?
- ჰო.

საბირემ და მისმა თანხლებმა ერთმანეთს დაბნეულად გადახედეს და ისე გაიცინეს, თითქოს ვინმე ესუბრებოდათ:

— აი, შე მატყუარავ, აბა, ერთი კარი გააღე და ვნახავ, რასაც აკეთებ, — უნდო ხმით წარმოსთქვა საბირემ და სახლის დაფახფახებული კარისაკენ გაემართა, რომელზედაც ბავშვებს ცარციო ჩიტები დაეხატათ.

* * *

საბირე და ნაჯიე ბავშვობის დობილები იყვნენ. ბალკანეთის ომის დროს ერთის მამა მოსამართლედ მსახურობდა, მეორესი კი ხაზინადრად იყო. ევაკუაციის დროს ერთმანეთი დაკარგეს და აი, ახლა, ექვსი წლის უნახავი მეგობრები მოულოდნელად შეხვდნენ ერთმანეთს...

როცა საბირემ ნაჯიე დაინახა, შეკრთა, თავითფეხამდე შეათვალიერა და წამოიყვირა:

- ეს რა დაგმართვია, გოგო?

ნაჯიე დაბნეული შესცქეროდა გამოპრანჭულ მეგობარს, ძვირფას შავ მოსასხამში რომ გახვეულიყო, ყელზე ზურმუხტის მსხვილი მძივი ეკიდა, ხოლო ხელთ ოქროს მოზრდილი ხელჩანთა ეჭირა.

— რა დამემართა და სილატაკემ ამ დღეში ჩამავდო; ძლივს ჩაილაპარაკა აწურულმა ნაჯიემ.

საბირემ სახლის შესასვლელს ახედ-დახედა. კედლებს ბათქაში ჩამოსცვენოდა, ჭერი ჩამონგრეულიყო... აქაურობა ბოსელს ან საქათმეს უფრო წააგავდა...

— რა ლამაზია, არა? — გადაულაპარაკა ნაჯიემ თანმხლებ ქალს, რომელიც ბინაში შესვლას არ აპირებდა და მხოლოდ კარებიდან იყურებოდა.

— მაშალაპ!

იგი საბირესავით ახალგაზრდა არ იყო, მაგრამ ელეგანტურად გამოწყობილი საბირეზე მომხიბვლელი ჩანდა. შავგვრემან სახეზე წერტილები სიამაყე გადაჰკრავდა.

ამ უხერხულ სიწუმეში ქალები ერთმანეთს თვალით ზომავდნენ.

— ეჰ, ნაჯიე, ნაჯიე. დედაშენი სად არის, გოგო? — აღერსიანი და თანაგრძნობის გამომხატველი ხმით ჰკითხა საბირემ.

— მოკვდა.

— მამაშენი?

— მამაც მოკვდა...

— ძმა?

— იხიც...

— ვაიმე, შენ აქ რას უზიხარ?

— ეს ბინა ჩემი ქმრისაა.

— შენი ქმრისა?

— ჰო.

— შენი ქმარი რა კაცია, გოგო?

— კალატოზი, ახლა ჯარშია.

— სად არის?

— აქვე, ჰაიდარფაშაში, მუშათა ბატალიონში.

კვლავ გაჩუმდნენ. საწყალ ნაჯიეს გამბედაობა აღარ ეყო, რომ გამოპრანჭული ქალბატონები თათხში შეეპატიჟებინა. მხოლოდ საბირემ, მდიდრებს რომ კეთილშობილური თავმდაბლობა ახასიათებთ ხოლმე, ისე გაიღიმა:

— შიგნით შევიდეთ, ცოტა წავიჭორაოთ... ეჰ, ნაჯიე, ნაჯიე, რა უიღბლო ყოფილხარ, გოგო...

— მობრძანდით.

— მოდი, ფუსუნ, ცოტა ხანს ჩამოვსხდეთ ერთი ამ გოგოს კარგად შეხედე. ამისთანა ლამაზ ქალს შეხვედრიხარ? ღვიის გულისათვის, სიმართლე მითხარი, შეხვედრიხარ? ამ თმას უყურე, როგორ ბუნებრივად არის დახვეული, დააკვირდი, კარგად დააკვირდი.

— მაშალაჰ, მაშალაჰ, — ცივად ილიმებოდა საბირეს ამხანაგი, ფუსუნი რომ ერქვა.

ვიწრო, ჭუჭყიანი, ბნელი და მიწისიატაკიანი დერეფანი გაიარეს და როცა ოთახში შევიდნენ, ისეთი სიღარიბე და სიღატაკე დახვდათ, რომ ადვილზე გაიყინენ. ოთახში სკამიც კი არ იდგა, რომ ჩამომსხდარიყვნენ. საწყალმა ნაჯიემ აღარ იცოდა, რა ელონა. ერთ წერტილს თვალმიშტერებული, ალანძული იდგა და ადვილიდან არ ინძრეთდა. თავისი სიღარიბისა ისე რცხვენოდა, თითქოს მისი ბრალი ყოფილიყო.

კუთხეში, დაგლეჯილ ჭილოფზე რამდენიმე ხელი ლოგინი ელაგა. ჭილოფის ბოლოში ნავთქურა იდგა, იქვე თიხის მობრძილი ქოთანის მონანდა, რომლის გვერდით წიგნაკებზე აღებული პური და ზეთისხილით სავსე თიხის მწვანე ჯამი ეწყო. უფარდო ფანჯარასთან მიდგმულ დანჯღრეულსა და ჭილოფგადაფარებულ ტახტზე ვიწრო, ძველი ქეჩის ნაჭერი ეფინა.

— დაბრძანდით, სუფთაა! — სთხოვა ნაჯიემ.

ქალები ტახტზე ფრთხილად ჩამოსხდნენ. ვიდრე ფუსუნი ოთახის დაბალ ჭერსა და შეთეთრებულ კედლებს ათვალიერებდა, საბირემ თავის ძველ მეგობარს საუბარი გაუბა.

— ერთი მოდი, გვერდით მომიჯექი.

ნაჯიეც ტახტზე ჩამოჯდა.

— რა მოხდა, რა დაგემართა, გოგო?

— ბედი ყოფილა!

...მძიმედ, გაჭირვებით დაიწყო თავისი ამბავი:

ნაჯიეს მამა სელანიკში ავად გამხდარა და სტამბოლს დაბრუნებულია თუ არა, ერთი თვეც აღარ უცოცხლია. დედამ და ნაჯიემ ესკუდარში ერთა ოთახი იქირავეს, მაგრამ კაცს ოუ ლმერთი გადაუდგა... მალე დედა ფილტვების ანთებამ გადაიტანა. დარჩა ნაჯიე მარტოდ-მარტო. სახლის პატრონს, ქვრივ დედაკაცს, გოგო ძალიან შებრალებია, წასულა და იმისთვის საქმრო უპოვია. უკვე ოთხი წელია, ქმართან ცხოვრობს. საწყალი, კარგი კაცია, მაგრამ ქვეყანაზე საკუთარი სულის გარდა არაფერი აბადია. ომამდე დღეში ერთ მეჯდიეს მაინც შოულობდა. ახლა ისიც აღარა აქვთ. ქმარი ჯარში წაიყვანეს, ნაჯიეს

კი თვეში 30 ყურში დაუნიშნეს. ერთადერთი ნუგეში ის არის, რომ ზოგჯერ ქმარს მცირე დროით შინ უშვებენ და მასაც თან ჯარისკაცის ულუფა მოაქვს ხოლმე...

— მადლობა უფაღს, თავი როგორღაც გაგვაქვს.

— ასეთი ყოფისა მადლობელი ხარ? — გაცხარდა საბირე.

— დიდება ალაჰს!...

— გოგო, სულ გასულელებულხარ!.. დილიდან საღამომდე წიგნაკებზე აღებული პურისა და ზეთისხილის გარდა არაფერს ჭამ და მაინც ღმერთის მადლიერი ბრძანდები? ერთი შეხედე, ფუსუნ, — მიუბრუნდა საბირე შავვერემან ქალს, — ერთი შეხედე, ალაჰს რა თავდადებული მონა ჰყოლია... არა, მაინც ვერ გამიგია, ამ მშიერ-მწყურვალმა ქალმა ასეთი ლამაზი სხეული როგორ შეინარჩუნა?.. ერთი შეხედე, არც ფერი დაუკარგავს და არც ხორცი...

თვითონ ყველაფერი თავზე გადასდით, საჭმელიც თავზე საყრელი აქვთ და სასმელიც, მაგრამ მაინც სისხლნაკლულნი და ყვიციანები არიან...

— მამაშენი სად არის? — როგორც იქნა გაბედა კითხვა ნაჯიემ.

— არ ვიცი, სადმე საზღვარგარეთ უნდა იყოს!

ნაჯიემ გამოპრანჭულ მეგობარს თვალი გაუსწორა:

— დედა?

— ერთად არიან...

— შენ?

— მე?.. ეჰ, ჩემს ამბავს ვინ მოჰყვება. ჯერ... ჯერ ერთ ოფიცერზე გავთხოვდი, მერე გავცილდი.

— ახლა ვისთან ცხოვრობ?

— ნათესავებთან.

ნაჯიემ აქამდე არ იცოდა, რომ საბირეს სტამბოლში ნათესავები ჰყავდა, თანაც ასე მდიდარი ნათესავები!.. საბირეც ნაჯიესავით რუმელელი იყო...

ალარ ჩაქია და განუმება არჩია.

გამობრანჭული ქალები მასპინძლის სილამაზით გაოგნებულნი ეალერსებოდნენ, ხშირ თმაზე ხელს უსვამდნენ. საბირემ თავი ვეღარ შეიკავა, კეფაში ხელი ჩაავლო, მიიზიდა და აკოცა... ნაჯიე უარესად დაიბნა. სტუმრები ბედის უსამართლობაზე ჩიოდნენ, ამ ლამაზი სხეულისთვის რომ არაფერი გაემეტებინა, ხოლო ბევრი მახინჯი და დამხამული სიმდიდრით ყელამდე აეცხო...

— რეფიკა მოიგონე, ფუსუნ! ქალი კი არა, პალოა. კაცმა რომ შე-

ხედოს, გული გაუსკდება. მერე? რა ბინები აქვს, რა ავტომობილები, ახლა ნაჯიესაც შეხედე?!. ასეთი ქალი ჯემილ ბეის სიზმარში მაინც რომ ენახა, რას იზამდა?

- თვალებს არ დაუჯერებდა!
- ღმერთმანი, არ დაუჯერებდა.

საბირე კი სილატაკით დარცხვენილსა და სტუმრების სიმდიდრით გაცოცხლებულ ნაჯიეს არ ეშვებოდა:

- თქვი, თვეში 30 ყურუშით ცხოვრობ მართლა?
- შარშან ჯარისკაცების ტანსაცმელს ვკერავდი, წელს ისიც ველარ ვიშოვე.

— ვაი, შე საცოდავო!

— არა მჯერა, ცოცხალი როგორა ხარ!

— ჩვეულებრივად!

— გოგო, ცოცხალი როგორა ხარ? ოცდაათ ყურუშად პაწაწკინტელა იადონსაც ვერ გამოკვებავ.

— ჩემი ქმარი ყოველ კვირა როგორღაც ერთ ოყა ზეთისხილს შოულობს და მთაქვს. მეც მყოფნის.

ნაჯიეს მაინც არ დაუჯერეს. გაახსენდათ, რომ ტალღებზე აღებული პურს მათი მოსამსახურეებიც არ ჭამდნენ. გაახსენდათ და მწარედ გაეღიმათ.

— რას იზამ, ეს ქვეყანა ასე ყოფილა მოწყობილი! — სინანულით გააქნია თავი ფუსუნმა, — მაშ, ამ პურის ჭამაც შესაძლებელი ყოფილა. ღმერთო ჩემო, ერთხელ ჩვენ ბობის მივეცით. არ შეჭამა. თან გაბრაზდა და ისეთი ყეფა და ყმუილი ატეხა, რომ გვეგონა, გაცოფდაო.

— არა, მე შენ აქ ველარ დაგტოვებ, — უცებ გაკაპასდა საბირე, — აბა, ადექი და წავიდეთ.

— სად?

— ჩვენთან წავიდეთ.

— როგორ შეიძლება?!

— როგორ და, ძალიან კარგად!

— ქმარმა რომ არ იცის?..

— აბა, სისულელეს თავი დაანებე! წამოდი, ერთი დამე ჩვენთან დარჩი, ჭამე, დალიე, და ვნახოთ, უკან დაბრუნდები თუ არა?

— ა... ა...

— აბა, აბა, წავიდეთ, მე შენ გეუბნები!

ნაჯიეს ვერ გაეუბნა სახლიდან ქმრის დაუკითხავად წასვლა. მარ-

თალია, ის ამაღამ შინ არ მოვიდოდა, მაგრამ... ისიც მართალია, რომ საბირესა და ფუსუნს ძალზე შეებრალათ ნაჯიე, აღარ იცოდნენ რა ექნათ, როცა გაიგეს, რომ ამ ქოხში ოთხი წელი იქნება, რაც ცხელი სადილი არ დამზადებულა... შეებრალათ და თავისთან მიიპატიეს, მაგრამ ქმრისგან ნებადაურთველად?!

საბირე და ფუსუნი დღეს ამ უბანში ეტლით მოსულან, მზარეული უნდა დაიქრათონ! ძველი მზარეული მოსამსახურეებს ვადაჰყიდებია, ამთავ უფიქრიათ, ერთი კაცის შეცვლა აჯობებსო და მზარეულის ძებნაში ნაჯიეს უბანში კი ამოუყვიათ თავი...

თანაც, ფუსუნმა ხომ თქვა, რომ ამაღამ დიდ ვახშამს ვმართავო. ვახშამზე ათასგვარი ტკბილეული და ღვინო ექნებათ...

ნაჯიემ ყურებს არ დაუჯერა, როცა გაიგო, რომ თურმე ფუსუნი მართლ საუზმეზე 40 ლირის შამპანურს ყიდულობს ხოლმე...

შემწვარ-მოხრაკულისა და ტკბილეულის ხსენებაზე საცოდავ ნაჯიეს კუჭმა წვა დაუწყო. თავისი სივაგლახე და უბედობაც უფრო ცხადად დაინახა. წლები გავიდა, რაც სადილსა და ტკბილეულზე ოცნებობს... ზეთისხილისა და ყველის გარდა ყველაფრის გემო გადაავიწყდა...

საშინელი, აუტანელი, მძაფრი შიმშილი იგრძნო.

არა, ერთ ღამეს კი წავიდოდა სტუმრად, მაგრამ ჩასაცმელი რომ არაფერი აბადია?

როგორც იყო, თავისი სადარდებელი ქალებს გაუმჟღავნა.

ფუსუნმა და საბირემ ერთმანეთს გადახედეს.

— მოდი, ნაჯიე ჯერ დოღანჯილარში მუაზიზ ხანუმთან წავიყვანოთ. ისიც ნაჯიესავით მაღალი ქალია. ნაჯიეს იმისი კაბაც კარგად მოუვა და მოსასხამიც, — წამოიძახა საბირემ.

— ღმერთმანი, კარგი რამ მოიფიქრე, — გაუხარდა ფუსუნს, — ის ქარაფშუტაც ჩვენთან წამოვიყვანოთ.

ფეხზე წამოდგნენ.

დილიდან მოყოლებული ნაჯიეს პირში არაფერი ჩაედო. ზეთისხილმა და უვარგისმა პურმა ისე მოაბეზრა თავი, რომ სანამ ძალიან არ მოშივიდებოდა, ხელს არ ახლებდა ხოლმე. საცოდავი, სასმელ-საჭემელზე საუბარმა ისე გაახელა, რომ სხვა აღარაფერზე ფიქრობდა, ივალწინ მხოლოდ თეთრსუფრაგადაფარებული მაგიდა ედგა, რომელზედაც შემწვარ-მოხრაკული, ფლავი, ტკბილეული, კომპოტი და ათასი სხვა რამ ელაგა... იმაზე კი არც დაფიქრებულა, ასე როგორ გაიძიდრდა მისი დობილი.

როცა ქალები წამოდგნენ, ნაჯიეც წამოხტა, ანგარიშმიუცემლად აიღო საწოლზე მიგდებული დაკერებული შავი შალი და მხრებზე მოისხა.

— ერთი ამას უყურე, ფუსუნ, ამ ძონძებშიც კი დედოფალს არ ჩამოუვარდება, არა?

სახლიდან გამოსულებს დიდხანს არ უვლიათ, ერთ პატარა ქუჩაზე ეტლი უცდიდათ.

როცა ეტლში ჩასხდნენ, საბირე მეეტლეს მიუბრუნდა:

— დოღანჯილარში გარეკე!

ნაჯიე წინ დაისვეს. მთელი გზა ჩაცმა-დახურვაზე მუსაიფობდნენ, მაგრამ ნაჯიეს მათი არაფერი ესმოდა, კვლავ უხვად გაწყობილ სუფრაზე ოცნებობდა, რომელსაც ამაღამ მიუჯდებოდა...

ისინი კი ნაჯიეს თვალს ვერ აშორებდნენ, აღტაცებულნი იყვნენ და ნაჯიეს ხელებს ეალერსებოდნენ.

— ნაჯიე ხანუმს ხელები ისეთი აქვს, თითქოს ყოველდღე რძით იბანდეს...

მართლაც, ნაჯიეს მშვენიერი ხელები ჰქონდა. ამ ხელებს კი საღამოობით ზამთარ-ზაფხულს უბნის წყაროდან ამოტანილი ცივი წყლით იბანდა. საპონი ძვირი ღირდა, არ იშოვებოდა და ნაჯიე ცდილობდა ხელები სუფთად შეენახა. ეგ კი არა, აბდესტსაც კი ცივი წყლით იღებდა ხოლმე.

ეტლი ერთ დიდ, თეთრ სახლთან შეაჩერებინეს. სახლი მინგრეულ-მონგრეულ, შეუღებავ ქოხებს შორის უცხოელი სტუმარივით გამოიყურებოდა. კარი გოგონამ გაუღო, რომელსაც ქათქათა წინსაფარი ეკეთა.

— ხანუმ ელენი შინ არის? — იკითხა საბირემ.

— შინ არის.

— წადი და მოახსენე...

— მობრძანდით.

მათ მარმარილოსიატაკიანი დერეფანი გაიარეს, მოსამსახურე გოგო ზევით ავიდა. ქალებიც კიბეს აუყვნენ და როგორც კი აათავეს, სახლის პატრონი გიჟივით გამოეგება:

— აჰ, თქვე საძაგლებო, რომელმა ქარმა გადმოგაგდოთ, რომელმა ქარმა?

ჯერ ფუსუნს მოეხვია, მერე საბირეს, ორივე გადაკოცნა.

— რომელმა ქარმა და, გამოიცანი!

— არ ვიცი, არ ვიცი... ღამეს აქ გაათევთ?

— არა...

მასპინძელი შუახანს გადაცილებული, მაგრამ მაღალი და სკამოვანი ლამაზი ქალი იყო. დიდრონ თვალებზე სურმა ჰქონდა წასმულნი. ნაქვეს ჯიეს რომ შეხედა, თვალები აახამხამა და ქალებს ჰკითხა:

— ეს გადაცმული ქალი ვიღაა?

— გადაცმული კი არა, თავისი ტანსაცმელია...

— ცრუობთ.

— ღმერთმანი, გადაცმული არ არის, — დაიფიცა საბირემ, — შენთან იმიტომ მოვედით, რომ ტანსაცმელი ათხოვო, ამალამ ჩვენთან სტუმრად მოდის.

— ტყუით, ტყუით...

— ღმერთმანი, მართალს ვამბობ...

მასპინძელმა გაწითლებული ნაჯიე კარგად შეათვალიერა, მაინც არ სჯეროდა ქალების ნათქვამისა. ნაჯიეს ერთხანს უყურა, უყურა და მერე მამაკაცური ყინით წამოიძახა:

— ღმერთო, რა ლამაზია!

— შენ ჯერ ჩააცვი და მერე ნახე, როგორი იქნება, — უბასუხა ფუსუნმა.

* *

ფართო საწოლ ოთახში, დიდსარკიან კარადასთან, ქალებმა ნაჯიეს ძველმანები გახადეს და როცა შიშველს შეხედეს, თვალები ლამის ბუდიდან ამოუცვივდათ! დიასახლისმა ხელები თეძოებზე შემოიბრტყა და წამოიყვირა:

— გამჩენო, კაცი რომ ვყოფილიყავ!..

მშვენიერი, თეთრი აბრეშუმის კაბა ჩააცვს, წინდებში გამოაწყვეს, ფომრალი ხშირი თმა მოდაზე დაუვარცხნეს, თან გაუთავებლად სხრავდნენ... მერე შეზღონგებში ჩასხდნენ და გოცებულნი, კმაყოფილებით შესცქეროდნენ მორთულ ნაჯიეს, შესცქეროდნენ ისე, როგორც მხატვარი მიაჩერდება ხოლმე თავის საყვარელ სურათს... ნაჯიე ხმას არ იღებდა, მხოლოდ იღიმებოდა და ეგონა, რომ ქალები ზედმეტად აქებდნენ. „ნეტავ, მართლა ასე ლამაზი ვარ?“ ფიქრობდა და ცალი თვალთ სარკეში იხედებოდა.

მოსამსახურე გოგომ ჩაი შემოიტანა ვერცხლის სინით. მომცრო მაყალთან სკამები მიიწიეს და გარშემო შემოუსხდნენ, თან პაპიროსები გააბოლეს. საუბარი მამაკაცებზე ჩამოვარდა. ნაჯიე უსმენდა, ყუ-

რადღებთ უსმენდა, ვერ ერწმუნა, თუმცა გულში კი ფიქრობდა, რომ ესენი კაი სულის ადამიანები არ უნდა ყოფილიყვნენ! ტანზე აბრეშუმის სამოსი ეცვათ, სკამებსა და სავარძლებზე აბრეშუმი ეფინათ, ფეხქვეშ რბილი და ალისფრად მბრწყინავი ხალიჩა ევით, იქნებ ისიც აბრეშუმისაა? ამ სიმდიდრის პატრონებს როგორი სუფრა ექნებათ? უყურებდა ოქროთი მოვარაყებულ ვერცხლის სასაქრეს და მშვიერს შემწვარი და მოხრაკული, წვნიანი და ტკბილეული ეჩვენებოდა... ამ საღამოს ნაჯიეც ცხელ, ცხიმიან საჭმელს მიიერთმევს...

— რიზა ამ ვოგოს ერთ ღამეში ათას ლირას მისცემს!

— არ მისცემს. მხოლოდ იბლინძება და ყოყოჩობს. როცა საქმე ფულზე მიდგება, ვაჟკაცობა აღარ ყოფნის.

— მილოვიჩს ხომ მისცა ათი ათასი ლირა?

— ეს სხვა საქმეა...

— რატომ სხვა?

— ისე, ჯიბრისთვის...

— ჰაჯი იბრაჰიმს რომ ენახა?

— მეშინია, რომ მისცეს რამე! ისე კი, ბინას ნამდვილად უყიდდა.

ნაჯიე ახლა კი მიხვდა, ქალები რასაც ლაპარაკობდნენ, მიხვდა და გულმა ბაკაბუგი დაუწყო... მამ, ნაჯიე ამაღამ ვილაცას უნდა უფეშქაშონ? ამ ბებრეცუნას ტანსაცმელს ახლავე გაიძრობს, თავის ძველმანებს გადაიცვამს და გაიქცევა... უცებ შენიშნა, რომ ქალები პაპიროსს უწვდიდნენ...

— ღმერთმანი, არ ვეწევი.

არ დაუძალებიათ.

...მაგრამ ეს აბრეშუმის ტანსაცმელი ისე მოსწონს, ეს ალისფერი მაქმანი ისე აუწერელ სიამოვნებას ჰკვრის რომ...

„ერთ ღამეს რა მოხდება? მაშინვე ვინმეს მკლავებში ხომ არ ჩამაგდებენ? ამაღამ ცოტათდენ ცხელ საჭმელს ვჭამ, ხვალ დილით კი გავიქცევი“, — ფიქრობდა ნაჯიე.

მუცელი გულივით უფართხალებდა... უკვე ნალაპარაკევიც აღარ ესმოდა. მხოლოდ ხორცსა და ტკბილეულზე ფიქრობდა, მხოლოდ იმ საჭმელზე ფიქრობდა, რომელიც აკერ უკვე ოთხი წელია თვალთ არ უნახავს... არა, ახლა კიდევ რომ ადგეს და სახლში წავიდეს, იქ რა დაუხვდება?

თვალწინ თავისი ქოხი, დანჯღრეული ნავთქურა და მწვანე ქილა, ზეთისხილი და შავი პური წარმოუდგა. ყველაფერი ეს სასჯელივით ეჩვენებოდა ნაჯიეს. კბილები ისე გააკრაჭუნა, თითქოს იმ შავ პურს

დეჭავდა. ნერწყვი გადაყლაპა და გადაწყვიტა დარჩენილიყო: რაც მოსახდენია, მოხდესო. ერთხელ მაინც ადამიანურად ვივანშმებო და შეეცადა მოსალოდნელ სიფათზე აღარ ეფიქრა.

ქალები თავიანთ განზრახულს უკვე აშკარად ეუბნებოდნენ. აი, ნაჯიეს ვინმე კაცს აჩვენებენ და იმ ვიღაცას გააგიჟებენ, ნამდვილად გააგიჟებენ.

— აბა, ახლავე ეტლში ჩასხედით, იქნებ გემის მეოთხე რეისს მიუსწროთ. მოდაზე გაისეირნეთ, უეჭველად ვინმეს გადაეყრებით, — მბრძანებლობდა მუაზიზ ხანუმი.

წამოხტნენ, ნაჯიესაც შავი აბრეშუმის მოსასხამი წამოასხეს, ხელში კი მოთქროვილი, ხავერდის ლამაზი ჩანთა მიაჩნეს. შემდეგ დიდხანს კოცნიდნენ მასპინძელს. მუაზიზმა ნაჯიეც გადაკოცნა და მერე ყველანი კარებამდე მიაცილა. ქალებმა ნაჯიე წელანდელივით ეტლში ცალკე კი არ დასვეს, შუაში ჩაისვეს. ღონიერმა ცნენებმა ეტლი ცარიელ ქუჩაში ბუმბულივით გაიტაცეს. შიმშილისაგან მისავათებულ ნაჯიეს კვლავ არ ესმოდა საბირესა და ფუსუნის საუბარი. როცა ჰაიდარფაშაზე, ზღვის სანაპიროსთან გავიდნენ, ნაჯიე გაოცებული იყურებოდა გარშემო. საცოდავს, კადიქოსის მეტი არაფერი ენახა. უსკუდარის მინგრეულ-მონგრეულ უბანს შეჩვეულს, სუფთად მოკირწყლული ქუჩები უცნოდ ეჩვენებოდა. გაკვირვებული ათვალიერებდა აგურის მალალ შენობებს და ასე ეგონა, სადღაც უცხო ქვეყანაში ვიმყოფებით. ფუსუნსა და საბირეს ვიღაც გამოპრანჭული კაცები ხელის აწევით ესალმებოდნენ. ბოლოს ეტლი მოედანზე შედგა. მოედნის ბოლოს ვეება ხეები ჩამწკრივებულიყო. ხეებს შორის კი უნაპირო ზღვა მოჩანდა. მოედანზე ბევრი ეტლი იცდიდა. სანაპიროზე ხალხი ირეოდა. სეირნობდნენ, საუბრობდნენ, იცინოდნენ. ნაჯიე ამ სანახაობის ცქერით იყო გართული, როცა იგრძნო, რომ საბირე ვიღაცას გამოესაუბრა. მობრუნდა, საბირესთან ვიღაც გამხდარი, შავწყვრიანი და ქერათმიანი ახალგაზრდა იდგა, რომელსაც თეთრი შარვალი და ლურჯი ჯემპრი ეცვა.

— ღვთის გულისათვის, ვინ არის? — ეკითხებოდა ის ქერათმიანი.

— არ ვიცი, ეტლში აგვემგზავრა, — იცინოდა საბირე.

ნაჯიემ ყურები ცქვიტა და იმათკენ თვალი გააპარა, მაგრამ როცა ახალგაზრდა კაცის თვალებს წააწყდა, დამფრთხალი ფუსუნისკენ შემობრუნდა. ფუსუნი სერიოზული სახით იდგა და თავი ისე ეჭირა, თითქოს იმ ჭაბუკს ვერც კი ამჩნევსო.

— ღმერთი არა გწამს, მითხარი ვინ არის?

- ვინ უნდა იყოს, ადამიანია.
- ადამიანი კი არა, ანგელთაა...
- ასე ფიქრობ?
- საბირე, ძვირფასო, გამაცანი.
- ჩემო კარგო, მამაკაცებს არ ეკარება, არ ესაუბრება, მხოლოდ ჩვენთან...
- ღმერთი არა ვწამს, გემუდარები!
- ამალამ ჩვენთან მოდი.
- სტუმრები გეყოლება, თქვენთან ერთი აურზაური იქნება. ზომ იცი, რომ სმას თავი დავანებე. ბოლო გემით მოვედი, თანაც ნასადი-ლევი ვარ. თქვენ შეექცევით, მე კი შორიდან უნდა გიყუროთ.
- მერე რა, შენც შორიდან გვიყურე!
- მერე და ეს სინდისია?
- შენ რომ ანგელთაზივით ვოგო წაიყვანო, ეს სინდისია?
- საბირე, ნუ ჯიუტობ. ჩვენები ერთი კვირაა ბუიუკადაზე არიან... სახლში მარტო ვარ. ასეთ შემთხვევას ნუ დამაკარგვინებ. გამაცანი. რამდენიმე დღე შენის წყალობით დროს გავატარებ...
- თითქმის ჩურჩულებდნენ, მაგრამ ნაჯიეს თავის გულისცემასთან ერთად მათი ნალაპარაკები სიტყვასიტყვით ესმოდა.
- ჩემი წყალობით რომ დრო ატარო, მერე შე რა?
- რას ისურვებ, თქვი?
- შე რა უნდა ვითხრა!
- ას ლირას ახლავე მოგცემ!..
- ჩამოდი, მეტს ჩამოდი!
- ას ოცი.
- საწვრილმანოს ღუქანში ხარ! რა გროშებს აჩაკუნებ?!
- ასორმოცდაათი, საბირე...
- ჩამოყაჭე! ერთი ის შენი გამხმარი მილოვიჩი მოიგონე და მერე ამ გოგოსაც შეხედე! მეტი ჩამოყაჭე!
- ორასი.
- თვითონ მას რამდენს მისცემ?
- შენ ნუ ჩაერევი...
- თქვი, თქვი...
- ვალაჰ, საბირე, ჩემს სიცოცხლეში ასეთ ლამაზ ქალს არ შევხვედრივარ. საცხოვრებელს გავუჩენ, იქნებ ცოლადაც შევირთო...
- აბა, აქედან მოუსვი. ასე მეც დიდხანს მასულებდები...
- მაგრამ, საბირე, ეს ძალიან ლამაზია!

ერთი სიტყვით, გახურდა ვაჭრობა და ამის მოწმე ნაჯიეს სული შეუწუხდა. იფიქრა, ეტლიდან გადმოვხტები და თავს ვუშველიო, მაგრამ სად უნდა წასულიყო? შიმშილისაგან თავბრუ ეხვეოდა, სახლი გაასხენდა და სიმწრისგან კბილები გააკრაჭუნა.

...ახალგაზრდამ ქალებს წინადადება მისცა გავისეირნოთო. ფუსუნის დათანხმდა. ეტლიდან ჩამოვიდნენ თუ არა, საბირე მკვირცხლად მიუბრუნდა და ნაჯიე იმ ახალგაზრდას გააცნო.

— ჩემი ბავშვობის მეგობარი ნაჯიე ხანუმი. ეს კი ფასიპ ბეი გახლავს, ფასიპ შვილია და ფულებს ქალაღივით აფრიალებს.

შეცბუნებულმა ნაჯიემ ძლივს გაიღიმა. ტროტუარს გაუყვინენ. მოსეირნენი ცნობისმოყვარეობით შესცქეროდნენ.

დიდხანს ისეირნეს.

ნაჯიეს შიმშილისგან მუცელი ეწვოდა და თვალებში ჩრდილები უთამაშებდა.

მზე ხეებს იქით ეკარგებოდა. პორიზონტზე ალისფერი და წითელი ღრუბლები იყრიდა თავს. მოსეირნეთა შორის პატარა ბიჭები ველოსიპედებს დააქროლებდნენ.

— აბა, ბავშვებო, გვეყოფა, ახლა წავიდეთ, ძალზე დავიდალე; ამაღამ სტუმრები გვყავს, გვიცდიან, — თქვა საბირემ, მერე ფუსუნს მიუბრუნდა, — ფასიპ ბეიც წამოვა?

— შენ თვითონ ჰკითხე, არ მოდის.

— მე ვერ წამოვალ, მაბატიეთ, ქალბატონებო, — ბოდიში მოიხადა ფასიპ ბეიმ.

— ფასიპ, — მიუბრუნდა საბირე ახალგაზრდა კაცს, — ამაღამ ჩვენთან ერთი აურზაური იქნება. ნაჯიეს ასეთი ამბები არ უყვარს. ამაღამ შენთან დარჩება სტუმრად!

— დიდი სიამოვნებით, თუ კი მიკადრებს!

ნაჯიემ ხმა ვერ ამოიღო. ისე იყო მისუსტებული, რომ განძრევაც კი უჭირდა. მხოლოდ ოდნავ იღიმებოდა.

მართლაც, საბირესთან რომ წავიდეს, იქნებ შუალამედე ვერც კი მიუსხდნენ სუფრას. ჯერ მუსიკა, ცეკვა, გართობა. ეს ახალგაზრდა კი შინ მარტო ყოფილა. უკვე ღამდება კიდევ. ამათ ხელიდან მაინც ვერსად წაუვა. ფასიპთან წასვლა უფრო ხელსაყრელია. მივლენ თუ არა, მაშინვე ივახშმებენ, მერე დილაამდე როგორმე თავს დაიძვრენს, სისხამ დილას კი გაიქცევა...

ფასიპ ბეის ეტლი მოედნის ბოლოს იცდიდა. საბირესა და ფუსუნს

დაემშვიდობნენ. ახალგაზრდამ ხელკავი გამოსდო და ეტლში ჩასხდნენ. ეტლი გაჩაღებულ დუქნებს შორის მიქროდა. ახალგაზრდა ქათინაურებს არ იმურებდა და ნაჯიეს ქება-დიდებას ასწამდა:

— ღმერთო, დიდებულო, სად დაიბადეთ ასეთი ლამაზი, სად გაიზარდეთ ასეთი მშვენიერი?

ნაჯიე კი იმაზე ფიქრობდა, თუ რა მდიდარი უნდა ყოფილიყო ეს ახალგაზრდა, რომელმაც ნაჯიეს გაცნობისთვის საბირეს თრასი ლირა მისცა. თან ცდილობდა წარმოედგინა ის სუფრა, რომელსაც ამაღამ ფასიპ ბეი გაშლიდა.

ალთინოლალიში, იოლურთჯუ, ბაღდადის ქუჩა, სულ ჭენებით გაიარეს.

ფასიპ ბეის კი ნაჯიეს მოწყენილი, ნაღვლიანი თვალები მეტისმეტად მოსწონდა და გამუდმებით ეკითხებოდა:

- ღვთის გულისათვის, რაზე ფიქრობთ? რა გაწუხებთ?
- არაფერი, ეფენდიმ!
- რატომ ხართ ასეთი სევდიანი?
- არაფერია, ეფენდიმ...

ნაჯიემ დააპირა მობრუნებულიყო და ეკითხა, როგორც კი მივალთ, ხომ მაშინვე ვივანშმებთო, მაგრამ ენას კბილი დააჭირა...

მარჯვნივ, ცის დასალიერს, ჩამავალი მზისგან დანატოვარი მოწითალო ფერი ჯერ კიდევ არ ჩამქრალიყო.

ცაცხვნარი გაიარეს და როცა ეტლი შეჩერდა, ნაჯიე ისე შეკრთა, თითქოს მძინარე გამოაღვიძესო. ფასიპი ძირს ჩამოხტა და ხელი გაუწოდა:

- მობრძანდით....
- რკინის გისოსებიან ჭიშკართან შედგნენ. შიგნით, სიბნელეში, ხეების ხეივნის ბოლოს ვიღაცის სილუეტი მოჩანდა. როცა კარი გააღეს და შევიდნენ, ფასიპმა დაუძახა:

- ისლამ, ისლამ!
- ეფენდუმ, — მოისმა შორიდან ალბანელის ხმა.
- გაიქეცი და სალონში სინათლე აანთე!
- ახლავე, ეფენდუმ, — წინ შემოეგება მაღალი, წარმოსადეგი მსახური.

— შინ მებაღის გარდა არავინ არის, ნურაფრისა მოგერიდება, ჩემო ლამაზო, — მიუბრუნდა ფასიპი ნაჯიეს.

-
- ნურავისი მოგერიდება!...

— კარგი...

ქვის განიერი კიბე აიარეს. ანტრესოლსა და სალონში უკვე გაზის ნათურები ენთო. ნაჯიე, რომელსაც ასეთი ფუფუნება და მორთულობა არასოდეს ენახა, ახლა განცვიფრებული შესცქეროდა აქაურობას. სალონში რომ შევიდა, კინალამ შიმშილიც კი გადაავიწყდა. ხალები და ხალიჩები, კედლებზე სურათები, მძიმე ფარდები, შუაში მაგიდა... ყველაფერს ცალ-ცალკე სინჯავდა და აკვირდებოდა. სალონის დათვალიერება რომ მოათავა, კვლავ მწვავე შიმშილი იგრძნო. რა თქმა უნდა, სასადილო ოთახი ამაზე ნაკლები არ უნდა ყოფილიყო. სასადილო ოთახის გასხენებაზე ნაჯიემ შემწვარი ხორცის სუნიც კი იგრძნო. ფასიპი ღიღინებდა... რალაცას, ნაჯიესთვის გაუგებარს ჰყვებოდა მარადიულ სიყვარულზე, ქორწინებაზე, ბავშვებსა და დაუსრულებელ ბედნიერებაზე...

ნაჯიეს არ ახსოვს, რა დრო გავიდა.

— ახლა კი ზევით ავიდეთ, საყვარელო!

— სად? — უაზროდ კითხა ნაჯიემ, რომელსაც სასადილო ოთახში გაშლილი მაგიდა გონებიდან არ შორდებოდა.

— ჩემს საწოლ ოთახში, საყვარელო!

— მაგრამ...

— რა, საყვარელო?

— ცოტა რამ გვეჭამა, — შეწუხებული ხმით ამოთქვა ნაჯიემ.

— ვაი ჩემს თავს, — წამოიყვირა ფასიპმა, — ნამდვილი დიდფურა ვბრძანდები! შენმა სილამაზემ ისე ვადამრია, რომ არც მიკითხავს გშია, გწყურია... ღვთის გულისათვის, მაპატიე. მე სტამბოლში ვისადილე. მთითმინე, ამ წუთში რამეს მოვიგონებთ.

შემდეგ წამოხტა, ღია ფანჯარაში თავი გაჰყო და დაიყვირა:

— ისლამ, ისლამ!

— ეფენდუმი.

— ერთი აქ მოდი, ჩქარა მოდი.

—

—

— ეფენდუმი!

— აბა, გაიქეცი და საჭმელი რამე მოიტანე.

ნაჯიემ საჭმლის ხსენებაზე ყურები ცქვიტა.

— რა მოვიტანო, ეფენდუმ.

— რაიმე მოიტანე...

— შუალამე გახლავთ, ეფენდუმ, ახლა ყველგან ყველაფერი დაკეტილია.

— ბევრს ნუ ყბედობ. შენ ის გააკეთე, რასაც გეუბნებიან!

მსახური რომ წავიდა, ფასიპი ისევ ნაჯიესთან დაბრუნდა, ლამაზი ხელი დაუჭირა და კოცნა დაუწყო.

— მაპატიე, საყვარელო. ხვალ რესტორანში წავალთ. გონი დავკარგე, მაპატიე...

— რას ბრძანებთ...

— ასეა. ვახშამი სულ დამავიწყდა... შენ რომ დაგინახე, ღმერთმანი, გონი დავკარგე...

მსახურის ფეხის ხმა გაისმა. ნაჯიეს ახლა ფასიპის საუბარი აღარ ესმოდა, ყური ფეხის ხმაზე ჰქონდა გამახვილებული.

— მობრძანდით, მზად არის, ეფენდუმ! — გაისმა მსახურის ხმა.

წამოდგნენ. წინკარში მაგიდას შემოუარეს. ფასიპი კართან შენერდა.

— მობრძანდით, ეფენდიმ!

ნაჯიე სწრაფად შევიდა. არანვეულებრივად ფართო სასადილო ოთახი იყო. ლამპის შუქზე ბუფეტში გაწყობილი ბროლის ჭურჭელი კიაფობდა. დიდ, ოთხკუთხა მაგიდის თავსა და ბოლოში ერთმანეთის პირიპირ ორი სავარძელი იდგა. ერთ-ერთის წინ თეფგი იდგა.

— მობრძანდით, ეფენდიმ!

ფასიპმა ნაჯიე სავარძელში ჩასვა. როცა ნაჯიემ თეფგს დახედა, მწარედ ამოიგმინა...

თეფგზე ზეთისხილი ელაგა, გვერდით შავი პურის ნაჭერი ედო, იმ პურისა, რომელსაც აგერ უკვე ოთხი წელია ზიზღით ჭამდა. მაგიდაზე დაემხო, თავი მკლავებში ჩარგო და მწარედ აქვითინდა. ფასიპი ვერაფერს მიხვდა. იგი სავარძლის უკან იდგა და მხოლოდ ნაჯიეს თეთრ პელერინას ხედავდა, თეფგისთვის არც კი დაუსხდავს. მსახურს სხვა ვერაფერი ეშოვა, ამასაც ტალღებზე იღებდნენ და ძაღლებისთვის ინახავდნენ...

ნაჯიეს ცრემლებმა მკლავები დაუსველა. ფასიპი დაფაცურდა:

— რა მოხდა, საყვარელო, რა მოხდა?

— არაფერი, — როგორც იყო ხმა ამოიღო ნაჯიემ, წამოდგა და კარისკენ გაემართა.

ფასიჰმა შეჩერება სცადა:

— ღვთის გულისათვის, დამესხენით, თორემ მერე ინანებთ! იყვირა ქალმა. ლამაზი, ღია ცისფერი თვალები ნაკვერჩხლებით უკარვარებდა. ახალგაზრდამ გზა მისცა და გახევებულმა თვალი გააყოლა. როცა ბადის ბილიკიდან ქალის ფეხის ხმა მოისმა, თვალებდაჭყეტილმა ფასიჰმა ჩაიბურღღუნა:

— ვაჰ, ეს რა გადარეული ყოფილა, კაცო?!...

სიბნელეში მიაბიჯებდა ნაჯიე... იმისი გაცნობისათვის, მხოლოდ გაცნობისათვის ორასი ლირა გადაიხადეს, თვითონ კი ერთ ვახშამზე ნამუსი ლამის გაყიდა...

კვლავ გაახსენდა დიდებული სასახლენი, მდიდრულად მორთული დარბაზები, ოქრო-ვერცხლით მოჭედილი ნივთები, ბროლ-მინანქარის ჭურჭელი და... ზეთისხილი და შავი პური...

უკვე მიფარფატებდა. აღარ ტიროდა. გული ქვასავით დამძიმებოდა.

რომელიღაც ბნელ ქუჩაზე გაუხვია და ფეხს აუჭქარა. არ იცოდა, სად იყო და სად მიდიოდა. ქუჩა დამთავრდა და შორიდან ტალღების ხათქაბუთქი გაისმა. ქარი წიოდა და ხეებს არჩევდა... ზღვისკენ გაემართა. სანაპიროზე წყვილიადი გაწოლილიყო. იქით გაეშურა. ცივი ქარი სცემდა სახეში. ის წყვილიადი ზღვასთან დასრულდა. ნაჯიე შედგა და მრუმე ზღვას დიდხანს, დიდხანს გასცქეროდა.

აქ უნდა დამთავრდეს ნაჯიეს ცხოვრების გზაც... კარგად იცოდა, რომ ეს ოხერი სიღარიბე სამოთხეშიც კი არ მიატოვებდა... მაგრამ ძალა, ძალა აღარ ეყო... ჩაიკეცა და თვალები ფარანს მიაშტერა, რომელიც ვარსკვლავით კიაფობდა. ფარნის შუქი თითქოს ნელ-ნელა იზრდებოდა, წითლდებოდა, ალისფერი ხდებოდა, თითქოს სუსტი და საამო სინათლე ქვადქვეულ, გაყინულ გულს თანდათანობით ალღობდა და ათბობდა...

თოქათლიანის გაყოლებით 25 ნომერ ბინას ვეძებდი. ლუი დურანი მთელ ქალაქში სიმდიდრით ცნობილი კაცი გახლდათ. შორიდან ვიცნობდით ერთმანეთს — ყოველ საღამოს თოქათლიანში შემოდითა და ხოლმე. იმის ცოლსა და ქალიშვილს მთელი ქალაქი მოჰყავდა აღტაცებაში. ცოლი შავგვრემანი, საოცარი სილამაზის ქალი იყო. ქალიშვილი ჯერ ცამეტ-თოთხმეტი წლისა თუ იქნებოდა; მთელი ბეიოლლუს მოსახლეობა „ოქროს ფერიას“ უწოდებდა. ლამაზი, ძალზე ლამაზი თოჯინა ხომ გინახავთ? აი, ისეთი იყო.

მზე ისე შეუბრალებლად აჭერდა, თითქოს შუა ზაფხული ყოფილიყო, გახურებულ ქვაფენილს აღმური ასდიოდა და სიცხისაგან შეწუხებულს ასე მეგონა ტანზე ჭიანჭველები დამფუთფუთებდნენ. ვიფიქრე, უკეთეს შემთხვევას როდისღა ვნახავ-მეთქი. კარი მოვძებნე და ზარი დავრეკე. ბერძენი მსახური შემომეგება და დამტვრეული ფრანგულით მკითხა:

- მუსიო, ვინ ვნებავთ?
- მუსიო დურანის ნახვა მსურს.
- თქვენი სახელი?..

ჩემი სადარბაზო ბარათი გავუწოდე. მოსაცდელ თთახში შემიძღვა, თვით კი მასპინძელთან ამბის შესატყობინებლად გაბრუნდა.

მივიხედ-მოვიხედე და გავოცდი: კედლები და იატაკი მთლიანად მოფარდაგული იყო... თთახის მოწყობილობა და მორთულობა ხუთას ლირაზე მეტი ეღირებოდა, ეჭვს არ იწვევდა, რომ ლუი დურანი იმაზე მდიდარი კაცი უნდა ყოფილიყო, ვიდრე სახელი ჰქონდა...

მე ავეჯის ფასი მშვენივრად ვიცოდი იმის გამო, რომ რამდენიმე ბინა მქონდა მორთული და გაწყობილი, მაგრამ, იმისმა ღირებულებამ, რაც აქ ვიხილე, პირდაპირ გამახევა...

დურან ბეი თავაზიანად შემომეგება და მეუღლე გამაცნო. მე ვცდილობდი ჩემი თანდაყოლილი სიმორცხვე დამეფარა და თავი თავისუფლად, მხიარულად დამეჭირა. უცებ თთახში „ოქროს ფერია“ შემოფრინდა...

ღმერთო ჩემო, რა ნაზი, რა მოხდენილი, რა მშვენიერი ქმნილება

ყოფილა... იმის დედას დაბალი არ ეთქმოდა, ის კი დედაზე მაღალი განლდათ...

დურან ბეიმ თავისი ოჯახის გენეალოგია გამაცნო: იმის წამოშობით ნორმანდიელი ყოფილა, ამჟამად საფრანგეთში იმისგან დანატოვარი ბინები ჰქონდათ. დედა იტალიელი ებრაელი ჰყოლია.

ნეტავ ცოლი რა ეროვნებისა ჰყავს?

ვითომ სომეხია?

— არა, არა ჰყავს...

ვინც არ უნდა ყოფილიყო, ეს კია, რომ ამ ქალს ლამაზი და გიჟი-ქი მამაკაცისთვის დამახასიათებელი საქციელი ჰქონდა.

მადმუაზელ დურანი კი... ფრთებდამსხვრეულ, მიწაზე დაშვებულ ანგელოზს ჰგავდა. თეთრი, იმდენად თეთრი კანი ჰქონდა, რომ, როცა მის მკლავებს ვუყურებდი, ასე მეგონა, თუ ხელით შეეხები, იმ წამსვე... დაიღვრება-მეთქი. ხშირი, ყომრალი თმა თავზე მძიმე, უბადლო, ფასდაუდებელ და ჯადოსნურ გვირგვინივით ედგა. მუხლებსა და მკერდზე კი ეტყობოდა, რომ ჯერ ისევ ბავშვი იყო.

— დიდი ინტერესით ეკიდება პოლიტიკას, რეგულარულად კითხულობს ევროპის გაზეთებს, — მომიბრუნდა მუსიო დურანი.

— პოლიტიკა კი არა, — გაიცინა გოგონამ, — უბრალოდ, კითხვა მიყვარს.

— ალბათ ლიტერატურა ვიტაცებთ, — ვკითხე ენის ბორძიკით.

გაოცებულმა შემომხედა და სახეზე აღმურმა გადაჰკრა.

— რაღაც სისულელე წამოვროშე-მეთქი, — გამიელვა თავში და შევეცადე, აზრი მომეკრიფა.

— ლიტერატურა? ლიტერატურა ხომ სულის ვაება და კოშმარია. განსაკუთრებით დღევანდელი ლიტერატურა... ჩემი მოძღვარი სასტიკად მიკრძალავს სამიჯნურო პოეზიისა და რომანების კითხვას.

— ეჰ, ეს რა უცოდველი ბავშვი ყოფილა, — გავიფიქრე, თუმცა კი მისი ნათქვამი მაინცდამაინც გულწრფელად არ მომეჩვენა.

— შატობრიანისა და ლამარტინის თხზულებანიც სულის ვაება და კოშმარია? — ჰკითხა მუსიო დურანმა.

— ეჰ, მამიკო, მოძღვარმა მხოლოდ შატობრიანი და ლამარტინი კი არა, რაფაელიც კი აგვიკრძალა...

ამ გოგონას უაღრესად მკაცრად ზრდიან-მეთქი, გავიფიქრე მე. საცოდავმა, მხოლოდ გეომეტრიითა და ტრიგონომეტრიით უნდა გაი-

წყალოს გული და ტვინი... აბა, რა უნდა მისცეს „თანისა“ და „ტაიმა-სის“ მოწინავე სტატიებმა?

აი, თუ „ოსმანთა ვაერთიანების“ იდეალები განსორციელდება, მაშინ კი რამე ეშველება... ამ საცოდავ, ლამაზ ლევიტანელსა და მისთა მსგავსთა. მაშინ ისინი გათავისუფლდებიან ამ სასულიერო პირთა მკაცრი, სულის შემხუთავი აღზრდის მეთოდებისაგან, მაშინ თავს დაიხსნიან და თანამედროვე, პროგრესული მისწრაფებით დაიკმაყოფილებენ სულიერ მოთხოვნილებებს...

თქროს ფერია და მადამ დურანი საუბარში ჩაერივნენ. გოგონამ თვალები ისე მოჭუტა, თითქოს მომავალს თვალნათლივ ხატავსო და მამას კეკლუცად შეეპასუხა:

— ეჰ, კაცობრიობავ, ცივილიზაციაჲ!.. ნუთუ თქვენს საზოგადოებაში ქალს ადგილი არ უნდა ჰქონდეს?..

საუბარი გაგვიგრძელდა.

მუსიო დურანს მოსწონდა ჩვენში ახლად ჩასახული და ამომრავებული აზრი — ოსმალეთის სახელმწიფოში არაბული ანბანის ლათინურით შეცვლის თაობაზე და იმის სურვილიც კი გამოამჟღავნა, რომ ენაც ლათინური დამკვიდრებულიყო... იგი თავგამოდებით ამტკიცებდა, რომ ასეთ შემთხვევაში ევროპის საზოგადოებრიობა მხარსაც დაგვიჭერდა და ეკონომიურ დახმარებასაც გაგვიწევდა...

ისე დავიღალე, რომ უკვე უგულისყუროდ ვუსმენდი.

მადამ დურანმა, ეტყობა, შემამჩნია და მაშინვე სასაუბრო თემა შეცვალა, მოდებდა და სპორტზე გავაბით მასლაათი. მას მთელი ევროპა ჰქონდა მოვლილი და აქაურობა ჯოჯონეთად ეჩვენებოდა, თურქეთი თავშექცევისა და დროსტარების ქვეყანა არ არისო, ამბობდა.

მე უკვე წასვლა დავაპირე, როცა მუსიო დურანი თავის ქალიშვილს მიუბრუნდა და სხვათა შორის ჰკითხა:

— ყულიეტ, ბეის შენს კოლექციას არ აჩვენებ?

თქროს ფერიამ მრავალმნიშვნელოვნად შემომხედა, დიდხანს მიმზერდა, ბოლოს უპასუხა:

— თუ ბეიც ისურვებს, სიამოვნებით...

— რა თქმა უნდა, მადმუაზელ, — მაშინვე თავი ისე დავეუკარი, რომ არც კი მიკითხავს, რა კოლექცია უნდა ეჩვენებინა.

სუსტი, თეთრი ხელებით თმა შეისწორა და წამოდგა:

— მობრძანდით.

მე წამოვხტი და უკან ავედევნე. თქროს ფერიას საწოლ ოთახში შევედი.

ერთი რამ მაინც ვერ გამეგო, ეს გოგონა სულ ახლახან გავიცანი, ორიოდე სიტყვის თქმაც კი ვერ მოვასწარი და უკვე მის საწოლ თათბრის ამოყვავი თავი. თანაც ამბობდა, სატრფიალო პოეზიისა და რომანების კითხვა სულის ვაება და კოშმარიაო...

ოთახში ვეება შავი ძაღლი დაგვსვდა. დამინახა თუ არა, ყფა ატეხა.

— თუ არ გავაგდე, მოსვენებას არ მოგცემს, საშინელი ეჭვიანია, — გადაიკისკისა მან და ცხოველი გარეთ გაუშვა.

არც აქაურობა ჰგავდა ახალგაზრდა გოგოსთვის გაწყობილ ჩვეულებრივ ოთახს...

განიერი საწოლის ცისფერი აბრეშუმის ფარდები გაწეული იყო. საწოლთან საწერი მაგიდა იდგა, მაგიდასთან — სკამი.

— დაბრძანდით, — მითხრა ოქროს ფერია.

— მაგრამ, თქვენ?

— თქვენ დაბრძანდით და ჩემთვის ადგილს მე თვით ვიპოვი!..

მივიხედ-მოვიხედე... ან საწოლის კიდეზე უნდა ჩამომჯდარიყო, ან პირსაბანზე...

სკამზე დავეშვი. ოქროს ფერია დაინარა, მაგიდის უჯრა გამოაღო და იქიდან აბანოზის ხის ყუთი ამოიღო.. ქალიშვილის შავი თმა სახეზე მეხებოდა...

მან ყუთს თავი ახადა და თითქოს აქ არაფერიო, კალთაში ჩამიჯდა... ისე დავიბენი, ისე, რომ ამკარად შემეტყო გაწითლება.

— როგორც ვატყობ, შეგაწუხეთ?

— არა, არა, რასა ბრძანებთ, მაგრამ თქვენმა მშობლებმა არ დაგვინახონ!

— ოჰო, უცოდველი ბრძანებულხართ... განა მათ არ იციან, რომ კოლექციას ვათვალიერებთ, — გადაიკისკისა მან...

...ჩემ წინაშე კი ელაგა ალმასისა და აყიყის, ზურმუხტისა და საფაფის, ქარვისა და მრავალი სხვა ძვირფასი ქვის ნიმუში. ერთ საათზე მეტ ხანს ვათვალიერებდი ამ საუცხოო კოლექციას.

ბოლოს ტანსაცმელი და თმა შევისწორეთ. მე ოთახიდან გამოსვლა დავაპირე.

— ახლა კი, კოლექციის ნახვისთვის, სამასი ფრანკი უნდა გადაიხადოთ, — მომიბრუნდა ოქროს ფერია.

...სამასი კი არა, ხუთასი ფრანკიც კი ღირდა. ჯიბიდან სამი ბანკნოტი ამოვაცოცე და როცა ხელში ვუდებდი, წყნარად ვკითხე:

— ეს თქვენი კოლექცია, სხვა ვინმესაც თუ უნახავს?

— ჩემი სურვილით კი... მაგრამ საფასურის გადაუხდელად მსო-
ლოდ ერთს...

— ვის, დანიშნულს?

— არა, ჩემს ძაღლს.

სალონში მუსიოთ დურანი და მისი მეუღლე გვერდიგვერდ
ისხდნენ და წიგნს კითხულობდნენ. გვიან გამოსული რომ დაგვინახეს,
სიცილი დამაყარეს:

— როგორც გეტყობათ, ვადამეტებულ ინტერესს იჩენთ ამ პატარა
ქვებისადმი...

მადამ დურანსაც პქონდა კოლექცია. დამპირდა, რომ თუ სხვა დროს
შევივლიდი, იმასაც მაჩვენებდა.

მართლაც, თავისი სიტყვის პატრონი აღმოჩნდა. მეორედ სტუმრო-
ბისას მისი კოლექციაც ვიხილე. მშვენიერი რამ იყო, მაგრამ ქალი-
შვილის კოლექციას ვერ შეედრებოდა.

ამ კოლექციების წყალობით ეს ოჯახი პარიზში უკეთ არ იცხოვ-
რებდა?

როცა პირველად ვესტუმრე, იმათმა სიმდიდრემ და ფუფუნებამ გა-
მაოცა. ახლა კი, ღმერთმანი, სულაც აღარ მიკვირს.

ზაფხული... რამაზანი! ისეთი პაპანაქებაა რომ... კაცი იფიქრებს ჩამოშვებული ფარდების იქით რაღაც იდუმალი და უზილა- ჯოჯოხეთის ალი ტრიალებსო. თთასის კედლებზეც მწვანე შპალი- ღია გაკრული, ნიაში და ნეშეთი კარებთან მიდგმულ ფართო სავარ- ჟელზე წამოგორებულან, სიგარები გაუჩაღებიათ და მასლაათობენ:

- მაშ, მაშ.
- პირდაპირ, საკვირველი ამბავია.
- თანაც ასე მოკლე დროში!
- კაცი თვალს აღარ დაუჯერებს...
- არა, ერთი, ამ რვა-ათი წლის წინანდელი ქუჩები, სახლები, ტყეები, ტრამვაი, ჩასაცმელ-დასახური გაიხსენე. გემებიც, გემებიც დაივიწყო.
- მაშ, არც ტელეფონი ყოფილა.
- მერედა, ელექტრობა გვქონდა?
- კინო, კინოზე რას იტყვი?
- ავტომობილი, კაცო?
- ან გრამოფონი?
- არა, გრამოფონი კი იყო, მაგრამ...
- იყო, მაგრამ, არ იტყვი, როგორი იყო?!
- მაინც, როგორი?
- ამ თხუთმეტიოდე წლის წინათ ორმოც ფარად რაღაც რეზინის ლეები ყურში გავიარე და ისეთი სასთებით ვუსმენდი, თითქოს პა- ისე ყოფილიყო...
- აერთბლანზე რას იტყვი?
- საკვირველია....
- ვინ იფიქრებდა, რომ კაცი პაერში ჩიტვიით იფრენდა? თანაც, ცო, თურქებიც რომ იფრენდნენ, ვინ იფიქრებდა, პა?
- დირიქაბლი?
- მაშ, მაშ... ვეებერთელაა, შეჯავშნული და მაინც დაფრინავს.
- ეს ჭეშმარიტებაა.
- ძალიან კარგი, მაგრამ ამ სიძვირეზე რაღას იტყვი?

— ბუნებრივია, რომ ყველაფრის მსგავსად ფულის მსყიდველობითი უნარიც შეიცვალა. ფული ბევრია, დაგროვდა და საქონლის ფასმა აიწია.

- როგორ, კაცო, ფული დაგროვდა, გაბევრდა თუ შემცირდა?
- ღმერთმანი, არ ვიცი.
- არც მე ვიცი.
- რაც არ ვიცით, ნურც გამოვეკიდებით.
- ეს მართალია, მაგრამ.
- მაგრამ, რა?
- ისიც უნდა ვაღიაროთ, რომ უეკლო ვარდი არ არსებობს.
- ბუნებრივია.
- პროგრესსაც აქვს თავისი უარყოფითი მხარეები...
- როგორი?
- მაგალითად...

მაგრამ ნიაზმა მაგალითის მოტანა ვეღარ მოასწრო. ქუჩიდან ოთახში შემოიჭრა ძლიერი, მჭექარე, ცოცხალი, მღელვარე და მუღღიური ხმა...

— ...ეს ქვეყანა ძირფესვიანად შეიცვალა. წარვიდნენ ძველი დღეები... წარვიდნენ და კვალიც აღარ დარჩა ადამიანობისა, დიდსულოვნობისა, კეთილმოწყალებისა. აღარავინ ფიქრობს კაცსა და მოყვარულზე, ყველა პირად სიამოვნებას მისცემია...

ნიაზი და ნეშეთი ერთმანეთს მიაჩერდნენ. უნებურად, სიგარებს საფერფლეზე ჩააქრეს.

- რა არის?
- არ ვიცი...

ქუჩიდან კვლავ ისმის ძლიერი, სასიამოვნო ხვერდოვანი ხმა:

— ქვეყანა ლეშია და მიორი... ვაი იმ ძაღლებს, რომლებიც მისკენ ისწრაფვიან. გამოფხიზლდით და სოფელსა ამას შეხედეთ, ვითარცა ჭკუის სასწავლებელს... ამოსა და არარაობას ნუ გამოეკიდებით, ამოება და არარაობა ნუ გაცთუნებთ!..

ნეშეთი ერთი ხელით თავს იფხანს, მეორე ხელით ბარძაყს.. სახე ელუსება. ნიაზი ზემო ტუჩს იკვნეტს და ნელ-ნელა სწორდება.

- ეს რა არის, კაცო...
- მიქარვაა...
- მაგრამ, რა მშვენივრად, რა გზნებით ლაპარაკობს.
- უეჭველად.

ქუჩიდან კვლავ ისმის:

— დღეს ვართ, ხვალ აღარ ვიქნებით! დღეს დამე მოსდევს, სინათ-
 ლეს — წყვილია. ცეცხლისგან მხოლოდ ნაცარი რჩება, სიცოცხლის
 ბოლო სიკვდილია. ვისა აქვს ეჭვი, რომ სიკვდილი არ არის გარდა-
 უვალი?... თქროშიც რომ ჩავიფლათ, რკინისა და ფოლადის ციხე-კოშ-
 კებშიც რომ ჩავიკეტოთ, ისარი სიკვდილისა მაინც გვიპოვის, ადრე
 თუ გვიან ჩვენამდე მოაღწევს. და ამგვარი, უეჭველი დასასრულის
 არსებობის დროს კაცს, გულგრილს და დაუდევარს, საკუთარი ცხვი-
 რის იქით რომ ვერაფერს ხედავს და მეგობარს ივიწყებს, შეიძ-
 ლება ადამიანი ეწოდოს? არა და არა! იგი პირუტყვია, ოთხ-
 ფეხი!

რა განსხვავებაა ოთხფეხა პირუტყვსა და კაცს შორის, რომელსაც
 ამა ქვეყნად სხვა არარა სწადს, გარდა პირადი განცხრომისა?...

ნეშეთი ფეხზე წამოდგა:

- ეს ვიღაც ფილოსოფოსია!
- თანაც დიდი ფილოსოფოსი!
- მაშ, დიდი ფილოსოფოსი.
- უსმინე, უსმინე, რას ამბობს.

ხმა უფრო მგზნებარე, ძლიერი და შთამბეჭდავია:

— კეთილმოწყალება და სიბრალული აღარ არსებობს. სახელი მო-
 წყალებისა დავიწყებულია... ჭამეთ, დალიეთ, დაუკარიოთ, იცეკვეთ და
 დრო ატარეთ ლამაზად გაწყობილ ბინებში... ინებივრეთ და იძინეთ
 სუფთა საწოლებში...

ეჰ, სადა ხარ კეთილმოწყალება, სად?

- კაცო, სოციალისტი ყოფილა! — ადგილიდან ყვირის ნიაზი.
- როგორ, რანაირად?
- როგორ და დღისით-მზისით, მარტოდმარტო გამომდგარა შუა
 ქუჩაში და რასაც უნდა, იმას ამბობს.
- ერთი ვნახოთ, მართლა მარტოა?

ნიაზი წამოხტა და ფანჯარასთან მივიდა. ფარდა გასწია, გადაიხედა
 და ხარხარი ატეხა.

- ეჰ, სულ სხვა ამბავია!
- რა ამბავი?
- მრდი და ნახე.

ცნობისმოყვარეობით ატანილი ნეშეთი ფანჯრისკენ გარბის. ფარ-
 დებს შორის თავს ყოფს და ძირს იხედება. ქუჩაში დამონძილ-დაკონ-
 კილი კაცი მიფარფატებს, რომელსაც ზურგზე ტომარა ჰკიდია, ხელში
 კი ჯოხი უჭირავს:

— ღვთის გულისათვის, ერთი ლუკმა პური გაიმეტეთ, ღვთის გულისათვის...

ნიაზი და ნეშეთი ერთ წუთს გაშეშდნენ, მერე ერთმანეთს მიაჩერდნენ.

— რას იტყვი?

— სულ სხვა ამბავი ყოფილა!..

— მათხოვარია, კაცო.

— ფილოსოფოსობისგან გამათხოვრებული!

— არა, მათხოვრობისგან გაფილოსოფოსებული!

— თანაც ორატორი.

— განა მარტო ორატორი!

ნიაზიმ აწეული ფარდა ისევ ჩამოუშვა.

— ჩვენს დარულბედაიში ასეთი ზარივით ხმის პატრონი მსახიობი რომ ჰყავდეთ...

— ვალაჰ, მართლაც არა ჰყავთ.

ორივენი იცინიან.

— თანაც რა ძლიერი!

— მაშ, მაშ...

გარეთ კი მათხოვარი მოქალაქეებს კვლავ მოავიწყებს, რომ ყოველივე ცვალებადია და წარმავალი, რომ გუშინდელი დღევანდელს არა ჰკავს, დღევანდელი ხვალინდელს არ ემგვანება...

— იცინეთ, იცინეთ... სიცილის ბოლო ტირილია, პაემანს განშორება მოსდევს... ზაფხულს შემოდგომა ცვლის, ბედნიერებას — უბედურება...

სიცოცხლის ბოლო სიკვდილია! ამ წუთისოფელს ისე უცქირეთ, როგორც გაკვეთილსა და ჭკუის სასწავლებელს... ილაჰ, ილაჰ...

ხმა თანდათან სუსტდება და ახლა შორიდან ლოცვასავითღა ისმის.

ნეშეთი და ნიაზი თავიანთ ადგილებს უბრუნდებიან და სიგარებს აჩალებენ.

— განა ამ რვა-ათი წლის წინათ სტამბოლში მოიძებნებოდა ისეთი პროფესორი, რომელიც სიტყვას ასე დალაგებულად, ასე ლოგიკურად წარმოთქვამდა?

— ახლა კი...

— ახლა მათხოვარიც მჭევრმეტყველი გახდა.

—

— ისე კი, კაცმა რომ თქვას, თავხედობაა!

— დაუჯერებელია...

— ვალაჰ, პირდაპირ საკვირველია...

ასმა ხანუშის პირადად გაგზავნილი პასანთა

პირველად შენ შემეყვარე; ჩემზე ღოცულობდი, მემუ-
 დარებოდი... ჩემი ტრფიალი შენს მღელვარე გულისთქმას მიმქრალ
 ნაღვერდალივით თუ სწვდებოდა... ბოლოს შემირთე. მე მდიდარი ვარ,
 ცხენიც მყავს და ეტლიც მაქვს. ვინ არ მეტრფოდა, მაგრამ შენი ბედი
 ვყოფილვარ, შენ დამისაკუთრე. გაგიმართლე, გაგაბედნიერე... მერე,
 როგორ მოხდა, თანდათან გული იცვალე, ზურგი შემაქციე, გამირბო-
 დი, ბოლოს კი სულ მიმატოვე?!.. ამ ბარათს რომ მიიღებ, იფიქრებ,
 მეხვეწებო, მაგრამ გაცოცხლები ვარ, რატომ აღარ გინდივარ, რად
 შემეჯავრე? რა მაკლია ნეტავი? წელს კადიქოთიში სილამაზით პირვე-
 ლი ადგილი დავისაკუთრე; განათლებით პირველი ადგილი, სიმდიდ-
 რით ხომ — რაღა სათქმელია... მაშ, რატომ არ გინდივარ? დარწმუნე-
 ბული ვარ, ჩემზე ლამაზი რომ იპოვო, ჩემზე მდიდარი მაინც არ იქ-
 ნება!... მაშ, რისთვის, რისთვის მიმატოვე?

ა ს მ ა

პასანთის პასუხი ასმა ხანუშს

დიას, ლამაზო ქალო, მე შენ მიყვარდი, ო, როგორ მიყვარდი?...
 მაგრამ რაა თვით სიყვარული, არ იცი განა? სიყვარული ყველასთვის
 სხვადასხვაგვარია, ისევე, როგორც სხვადასხვაა ადამიანთა ბუნება,
 ხასიათი, ცნობისმოყვარეობა, გემოვნება. აი, ზოგს თვალეუბი იზიდავს,
 ზოგს კანის ფერი, ზოგს ხელი ან ფეხი, ზოგს ტანი; ზოგს გამხდარი
 მოსწონს, ზოგს სქელ-სქელი... მე კი უმალ პროფილს შევავლებ ხოლ-
 მე თვალს. სკოლიდან გამომყვა ეს ჩვევა: როცა ვინმეს ვესაუბრები,
 ვცდილობ უეჭველად პროფილიდან შევხედო. თუ ადამიანს პატარა
 პროფილი აქვს, მის ლაპარაკს ყეფას ვამსგავსებ!.. ისე კი, რამდენი
 ადამიანიცაა, ყველას რომელიმე ცხოველის პროფილი აქვს.

ხიდს როცა გადავდივარ ხოლმე, მის ხალხმრავალ კაზინოში უეჭ-
 ველად შევდივარ და ადამიანთა პროფილებს ვათვალიერებ. ჯერ არ

შევზვედრივარ კაცს, ცხოველის პროფილი რომ არ ჰქონდეს. ყველა ადამიანი ცხოველია, ადამიანის ნიღაბს ამოფარებული ცხოველია. ძაღლი, ხარი, თხა, ყარყატი, ცხენი, სახედარი, ბაიყუში, არწივი, ქათამი, თუთიყუში, ფუტკარი, მტრედი, ყვავი, თევზი, ბატი, დათვი, ვეფხვი... ფიზიონომიის შესახებ ბავშვობისას ზერელედ გადაკითხულმა თეორიებმა ისეთი კვალი დატოვეს ჩემზე, რომ ლაფონტენის ზღაპრების ცოცხალ ალბომში მგონია თავი... ვთქვათ, მეგობარი შემომხვდა: შევხედე — მაღალი, წითელი ფესი ახურავს, ჭრელი კოსტუმი აცვია, ბრჭყვიალა პალსტუხი უკეთია. გრძელი, წვეტიანი ცხვირი აქვს. აფხორილი მხრები... ჯიუტია, გამბედავი... გვერდიდან შევათვალიერებ და ჩემთვის ვფიქრობ:

— ბიჭოს, ეს ხომ მამალია, ყვინჩილა... მოდის, ხელს მართმევს, მის წითელ სახესა და ბიბილოს მსგავს ფესს ვუყურებ. ხმა მკვეთრი მაღალი აქვს, თითქოს გამუდმებით ყიოდეს.

დავშორდები. ახლა სხვა შემომეყრება. განიერი ნიკაპი და პირი აქვს, წვივებმოგრესილი, ტკეპნით ლაპარაკობს, ლოყებს ჭიმავს, იცინის... — იხვია, იხვი, — გავივლებ გულში და ჩემი აღმოჩენით კმაყოფილი ვარ. ის კი ვახვახებს, ვახვახებს. მის ტანზე დამშვიდებული ვეძებ ფრთებსა და კუდს... საოცარია, თითქმის ყველაფერს ვპოულობ...

ცნობილ ადამიანთა, დიდი მწერლების, მინისტრების, დეპუტატების, ჩინოსნების პროფილები კარგად მახსოვს. ამიტომ, ადვილად შემიძლია დავასკვნა, ესა თუ ის მინისტრი თავის პოსტზე ყოფნისას რას მოიმოქმედებს. წინასწარ ვიცი და ვამბობ. მეგობრები გაოცებულნი არიან:

— წინასწარმეტყველი ხარ ნამდვილი!

მათ ჰგონიათ, რომ სასწაულთმოქმედი ვარ. მე კი მხოლოდ პროფილების მიხედვით ვმსჯელობ. თუ კაცი სახედარსა ჰგავს სახით, მაშინ მას საქციელიც სახედრისა ექნება, თუ ლომსა ჰგავს, ლომივით მოიქცევა. ხარის პროფილიანი ადამიანი არც ცბიერია და არც გაიძვერა, სახედრის პროფილიანი ჯიუტია, თვინიერი და ამტანი, ძაღლის პროფილიანი მუდამ იღრინება, კბილებს აჩენს, ვეფხვის პროფილიანმა შებრალება არ იცის, მტარვალია და მჩაგვრელი. თუთიყუშის მგვანი არ გაჩერდება, სულ ვიღაცის გამოჯავრებაშია, მტრედის მგვანი გამუდმებით შეყვარებულისა და საბრალოს კომედიას თამაშობს. მელიის სახიანი ვაჭნილია და მატყუარა, ღორისა — ჭამს, სვამს, მუდამ მუცელზე ფიქრობს...

ასევე არიან ქალებიც — სქელი, დიდმკერდიანი, შთვლემარე და

მბიძე ქალი ზედმიწევნით ჰგავს ძროხას; გამხდარი, ცუდი ზნის, შავი, მახინჯი, მაგრამ ლამაზთვალეებიანი — თხაა; ძალიან ლამაზი ქალი მზეწვია ჩიტს, იადონს ან ავსტრიულ ქათამს ემსგავსება. ამ სამი პროფილიდან შენ არცერთი გაგაჩნია...

გახსოვს, შარშან ზაფხულს ფენერბაღზეში პირველად რომ შევხვდით? მაშინ დიდხანს გაკვირდებოდი, მაგრამ ვერაფერს მიგამსგავსე.

— აჰ, რა საოცარია, — ვამბობდი ჩემთვის და თვალს ვერ გამოვრებდი.

ვერაფერს მიგამსგავსე, პროფილიდან არცერთ ცხრველს, არცერთ ფრინველს არ ჰგავდი, არც მათი ხასიათი და ბუნება გქონდა. ჰოდა... შემიყვარდი! ხან კი საგონებელში ჩავარდნილი ვბუტბუტებდი:

— ვცდები, რაღაცას ჰგავს, მაგრამ ვერ ამოვიცან, ვერ ამოვიცან!.. ჩვენი ქორწინების წინა დღეებში დიდხანს, დიდხანს შემოგცქეროდი. მაინც ვერაფერს გავხვდი. გახსოვს, მთელი ექვსი თვე რა განცრომამში გავატარეთ? მაგრამ ერთ დილას... ეჰ, ნეტავ მაშინ შენზე ადრე არ ავმდგარიყავ!

ერთ დილას წამოვხტი, ფანჯრის რაფაზე ჩამოვჯექი და ჯერ კიდევ მწოლიარეს შეგეხმაურე:

— რა ზარმაცი ხარ, რა ზარმაცი...

შენ საწოლში წამოჯექ, გასწორდი და ჩაცმა დაიწყე. ცოტა გრილოდა, ღუმელი ოთახს ვერ ათბობდა და ამიტომ... ანაზღად გულმა ფართხალი დამიწყო, ყელში რაღაც მომაწვა, თითქოს მახრჩობდა, ... შენ საბნიდან ფეხი გამოჰყავი, ქოშზე დაგდებული იისფერი წინდა მარჯვენა ფეხის თითებით აიღე. მაღლა ასწიე, ჩაიცვი. ახლა მეორე ფეხი ჩამოაცურე... სახე მოვაბრუნე, რომ არ დამენახა. ლამაზო ქალო, შენ ფეხის თითებს ხელის თითებივით მარჯვედ ხმარობდი.

— მეოცე საუკუნეში, ამდენი ასეული წლის განვითარების შემდეგ...

ბურღივით მიტრიალებდა თავში.

კვანკალებდი, გული წამივიდა. რა თქმა უნდა, მიზეზს ვერ მიმიხვდი.

...კიდევ გეტყვი. მეორედ, დაწოლისას, შენ დაჭმუჭნილი პერანგი ფეხის თითებით მითირიე ლოგინში. მთლად ავცანცანდი, კბილს კბილზე მაცემინებდა.

— ალბათ შეგცივდა, კანკალებ, — მითხარი მაშინ. აღარ გეხსომება.

მესამედ, ღუმლის წინ იჯექი, გახსოვს? წინდები არ გეცვა, ჯერ

კიდევ ცივი კარი ღუმლისა ფეხის თითებით გამოაღე, შეშა შეასწორე და ისევ დახურე...

კიდევ ვითხრა? ერთ დღეს შენს საყვარელ კატას გაეთამაშე. წინდები კვლავ არ გეცვა. ლამის გული გამისკდა, მაგრამ, ღმერთმანი თავი შევიკავე, შეგზედე, ფეხის თითები გრძელი გქონდა, ზომაზე გრძელი. კატას თათებში ჩაავლე, პატარა ბავშვივით ასწიე მაღლა. მაშინ სახეზე თვალი შეგავლე და... ტვინი გამეყინა! მაიმუნს ვავდი... ვიწრო შუბლი, წინწამოწეული პირი, ლამაზი და მბრწყინავი კანი... ფეხები კი, ღმერთო ჩემო, მაიმუნის ხელები იყო. გარწმუნებ, შენ რომ ცოტა გაივარჯიშო, არა მარტო წინდასა და პერანგს აიღებ, ღუმელს გამოაღებ და კატას მიუაღერებ, მაგ ფეხის თითებით საჭმელსაც კარგად შეჭამ და პიანინოსაც მშვენივრად დაუკრავ!.. შემეშინდა, შენთან აღარ ვწვებოდი. ასე მეგონა, უღრან, უკაცრიელ ტყეში ვცხოვრობდი რაღაც პრეისტორიულ ქმნილებასთან შეუღლებული. ამიტომ გავირბოდი, გემალებოდი.

ახლა, ეგ ერთ-ერთი ფეხი, ხელზე უკეთ რომ ხმარობ, გულზე დაიდუ და მიბრძანე — განა ჭკვიანი არა ვარ, რომ აღარ მიყვარხარ?!

ასმა ხანუშის სასურაშო ტელეგრამა ზ. კასანთან

შენი წერილი ისე დავხეი, არც კი წამიკითხავს. მეზიზღები. გაფრთხილდი. წერილი აღარ გამომიგზავნო, თორემ საქმე ცუდად წავიგია!..

ქალიშვილებთან ოთახში თუ მარტო დარჩი, წავიდა შენი საქმე! ძალზე სახიფათოა... მითუმეტეს ჩემისთანა გადაბერებული კაცისათვის. შარშან ამ დროს კი მაინც არ ამცდა და ამ ხათაბალაში გადაყვავი თავი.

შემოდგომის ხანს ძალიან მიყვარს ბუიუკადაზე ყოფნა. რა სჯობია განმარტოებით მდგარი ნაძვის ხეებქვეშ ხეტიალს, როცა სადღაც, შორს ამოვარდნილი ნესტიანი ქარი უბერავს და მომაკვდავივით კვნესის. ცა უფანჯრო აკლდამის გუმბათივით ჩამობნელდება, მოიღუნება და იმედს გადაიწყვეტს ხოლმე. ზაფხულის გვალვისაგან გაყვიოლებულ ფოთლებს ქარი მიწაზე ხმაურით მიხვეტ-მოხვეტავს; გაძარცვულ ხეების ტოტებში თითქოს აჩრდილები დაეხეტებიან.

იმ დღეს ცის მოღუშული გუმბათი უეცრად ჩამოიქცა — გადარეულმა ქარმა მოუბერა და ისეთი შხაპუნა წვიმა წამოვიდა, რომ თვალის დახამხამებაში გავილუმპე. რა უნდა მექნა? მაშინვე სერმეთის მაშინდის ბინას მივაშურე. კარებში მოსამსახურე ვოგო შემომეგება და თავით ფეხებამდე გაწუნული რომ დამინახა, სიცილით მითხრა — შინ პატარა ქალბატონის გარდა არავინ არისო.

- დიდი ქალბატონი?
- დილას ადრე წავიდა.
- ნიჰათ ბეი?
- ალბათ კლუბში იქნება.

— ვიდრე წვიმა გადაიღებს, აქ ვიქნები. შენ კი პატარა ქალბატონს ნუ ეტყვი, რომ აქა ვარ, ნუ შეაწუხებ...

საზაფხულო პალტო გავიძრე, სახე ცხვირსახოცით შევიმშრალე და სალონში შევედი. ქარი მოუბერავდა თუ არა, გაავებული წვიმა ფანჯრის დარაბებს ხმაურით ეხეთქებოდა! ბუნების ამ საზარელ მრისხანებას ვუსმენდი, როცა კარი გაიღო. შემოვბრუნდი და დავინახე, რომ ოთახში სუთუდე შემოსულიყო. მე რომ მკითხვით, იგი სტამბოლის ერთ-ერთი ულამაზესი ვოგოა. შავი, დიდრონი თვალები აქვს, ხშირი თმა და თეთრი, რაღაც ზღაპრულად თეთრი კანი!..

ნეტავ თექვსმეტი წლისა თუ იქნება?

არა მგონია, მაგრამ ისეთი მომწიფებული სხეული აქვს, რაც წლი-
სა გვეგონებათ.

საქართველოს
ბიბლიოთეკა

— რატომ გამირბინართ?

წამოვხტი და ხელი გავუწოდე. ძალზე ცხელი ხელი ჰქონდა. თვა-
ლებში მომჩერებოდა. თეთრი ბლუზა უცვა და მოკლე შავი კაბა, რომ-
ლის კალთები კოსტა, ჩამოსხმულ ბარძაყებს ვერ უმაღავდა. ტყვიის-
ფერი ზამშის ფეხსაცმელები ლამაზ აბრეშუმის წინდებს ისე გაძალი-
ზიანებლად, ისე ჰარმონიულად შეხამებოდა, რომ...

— რატომ არ შემატყობინეთ, რომ მოხვედით?

— შეწუხება არ მინდოდა...

— ჩემი?

— თქვენი-მეთქი, თავაზიანობა მინდოდა გამომეჩინა და თქვენო-
ბით ვუპასუხე, მაგრამ ცოტა არ იყოს, უხერხულად გამომივიდა და
ავიწურე...

ავიწურე და, მეტე ვისთან? ჩემს ხელში გაზრდილ ბავშვთან, რო-
მელიც ამ რამდენიმე წლის წინ ხელში აყვანილი დამყავდა ზღვაზე
და ცურვას ვასწავლიდი. მართალია, გაიზარდა, დაქალდა, მაგრამ ასა-
კით უფროს ძმად, და მამადაც კი ვეკუთვნოდი. გაამეცინა.

— ჰო, ჩემი ცუგრუმელას შეწუხება არ მინდოდა.

— თქვენი ცუგრუმელა ვინ არის?

— შენ...

გიჟივით ახარხარდა.

— მე?

— მაშ, მე?

მარცხენა ხელი თუქოზე შემოიღო და კეკლუცად, თავაშვებულად
ცცინოდა. მეტე სავარძელში ჩაეშვა. სადა ჩაცმულობა უფრო მეტად
ამშვენებდა. მე ხმა არ ამომიღია, ხელი არ შემიშლია მისთვის.

— ძალზე უცნაური კაცი ხართ! საინტერესოა, ვის წინაშე ღებუ-
ლობთ პაპის სახეს, ვინც მოგწონთ, თუ ვინც არ მოგწონთ?

როცა ნახა, რომ პასუხი არ გავეცი, თანდათან მოიდრუბლა,
დიდრთნი თვალები მოწკურა, ისრებივით გამიყარა და სახე ქანდაკე-
ბასავით გაეყინა.

ახლა კი გადარეულის როლს გაითამაშებს-მეთქი, გავიფიქრე
და კვლავ ვიფუნე.

— რამდენი წლისა ბრძანდებით?

— ყოველ შემთხვევაში, ჩემო პატარა სუთუდე, შენზე ოცი წლით უფროსი ვარ...

— მერე, „ცუგრუმელას“ მაგიტომ მიწოდებთ?

— უფლება არა მაქვს?

წინ დაუუჯექი და გავახსენე, რამდენჯერ წამიყვანია კინოში, რამდენჯერ დაუდვია თავი ჩემს ნუხლებზე და ჩასძინებია, რამდენჯერ...

უგულისყუროდ მისმენდა.

მერე მთლად გაფითრდა, ტუჩები აუკანკალდა. ავად ხომ არ არის-მეთქი, გავიფიქრე და ყბედობა შევწყვიტე.

— რა მოხდა, სუთუდე?

— არაფერი, — მერე თვალები ძირს დახარა და ჩაილაპარაკა, რამდენი ხანია, თქვენი ნახვა მინდოდაო.

არ ვიცი რატომ, მაგრამ არ მიკითხავს, თუ რისთვის უნდოდა ჩემი ნახვა; ეტყობა, დავიბენი. უნებურად ფანჯარას მივაშტერდი.

არ მახსოვს, რამდენ ხანს ვიყავი ასე. ქვითინის ხმამ გამომაფხიზლა. სუთუდე იდაყვებით სავარძლის სახელურებს დაყრდნობოდა, სახე ხელებში ჩაერგო და ტიროდა. სავსე მხრები, შავი, მბრწყინავი თმა და ზამბახივით თეთრი, ლამაზი მკლავები უცაბცახებდა.

აღბათ ნერვიული კრიზისი თუ აქვს-მეთქი, გავივლე გულში — თიხი-ხუთი თვე იქნება რაც აქ აღარ ვყოფილვარ, გაგებული კი მქონდა, რომ სუთუდეს სერმედის ამხანაგთან, თეფვიქ ჩესბანთან ჰქონდა სატრფიალო ისტორია და შემდეგ დასცილდნენ.

იქნებ მალული სიყვარულისგან აშლილი ტკივილები აწუხებდა?

თეფვიქ ჩესბანი ლამაზი, მოხდენილი, მდიდარი ახალგაზრდა კაცი იყო. სუთუდეს უარი ისე განიცადა, რომ კუნძული მიატოვა, ბეიკოზში ერთ მოტიტვლებულ გორაკზე სახლი იქირავა, ჩაიკეტა და გარეთ ფეხს აღარ დგამდა. სტამბოლში ჭორები დადიოდა, როგორც კი გზა გაიხსნებოდა, სამშობლოდანაც აპირებს გადაკარგვასო.

ფეხზე წამოვდექი, მხრებზე ხელი მოვუთათუნე:

— რატომ ტირი სუთუდე, რა მოხდა?

ცრემლით სავსე თვალები გაახილა... იმის გამოხედვაში ალი, რაღაც შავი ალი შევნიშნე...

— მე შენ მიყვარხარ!...

— მე?

— შენ!

უეცრად გული ლამის ბუდიდან ამომივარდა. მე ამ პატარა გოგონებისა უფრო მეტად მეშინია, ვიდრე ცეცხლისმფრქვეველი გველ-შაპისა...

შიში რომ არ გამემტლავნებინა, გავიცინე:

— გიჟი ყოფილხარ, სუთუდე!

უნებურად მოვტრიალდი, კარს შევხედე; მერე სავარძლის კიდეზე ჩამოვუჯექი...

— ღმერთმანი, შენ მიყვარხარ, აი, უკვე სამი წელია...

— გიჟი ყოფილხარ, სუთუდე, გიჟი, — ნაძალადევად ვიცინოდი. მერე გავიფიქრე, მოდი, რაც იქნება, იქნება, წამოვხტები და გავიქცევი-მეთქი... ამ საცოდავ გოგოს გუნებაში ცუდი ხომ არაფერი უბევს-მეთქი...

სუთუდემ თვალები მომაშტერა. რაღაც უცნაურად, ახირებულად მიყურებდა. მერე წამოდგა, გასწორდა და ჩემკენ წამოვიდა, ალბათ უნდოდა გაეგო, თუ მისმა გამონედვამ ჩემზე როგორ იმოქმედა. მოვი-და და გვერდით მომიჯდა.

ჩემს ხელში გაზრდილი გოგოსგან ისეთი რამ მოვისმინე, რაც ჩემი ასაკისა და მდგომარეობის კაცს არ შეეფერებოდა. ეგ კი არა, ასეთა რამ რომანშიც რომ წამეკითხა, არ დავიჯერებდი. საოცარია ღმერთ-მანი!

უეცრად მუხლზე მომეხვია და ფეხზე უნდოდა ეკოცნა... მე წამოვ-სტი და მისი წამოყენებაც ვცადე. ის კი კვლავ ქვითინებდა და ლულ-ლულეობდა:

— ღვთის გულისათვის ხელს ნუ მკრავ, ნუ გამაგდებ, შენი ფეხთა მტკერი ვიქნები...

რა ხდებოდა ჩემს თავზე, ვერაფერი გამეგო: არც ახალგაზრდა ვარ, არც ლამაზი, არც მდიდარი. ამ შლეგი ბავშვის სათამაშოდ განდღომა კი არ მსურდა. სიცილი შევწვივტი და მძიმედ დავიწყე.

— ჭკვიანად ვიყოთ, სუთუდე, ძალიან პატივს გცემ და...

წამოვაყენე, გვერდით მოვისვი და ტკბილი ხმით ვკითხე:

— ჩესბანს უარი რატომ უთხარი?

— მეზიზღება, — მიპასუხა თვალცრემლიანმა.

— ახალგაზრდაა!

— მართალია.

— მდიდარია.

— ეგეც მართალია.

— ლამაზია!

— მართალია.

— ჩესბანი ულამაზესი ვაჟკაცია, შენსავით კარგია, შენი შესაფერია...
რია...

სახე შეეჭმუნა:

— ძალიან მეზიზღება!

— რატომ?

— ჯერ იმიტომ, რომ ლამაზია.

— მერე?

— მერე იმიტომ, რომ ახალგაზრდაა.

თვალწინ ჩესბანი წარმომიდგა,—ანოვანი, წარმოსადევი, ლამაზი ჭაბუკი. სულჩადგმულ ბერძნულ ქანდაკებას ჰგავდა. გადამშვილდული ყომრალი წარბების ქვევიდან დიდრონი ცისფერი თვალები მშვიდად და კეთილად გამოიყურებოდა, სახე კი ისეთი სიმპათიური ჰქონდა, საკმარისი იყო, კაცს ერთხელ შეეხედა და პატივისცემით განიმსჭვალებოდა. რომ შეუღლებულიყვნენ, იშვიათი წყვილი იქნებოდა...

მივხვდი, სტამბოლის ეს ულამაზესი გოგონა ახალგაზრდობის ერთი ნაწილის ფეხისხმას აპყლოდა და სილამაზეს ზიზღით უყურებდა.

სილამაზე ქალისთვის არის გაჩენილი, სილამაზე მამაკაცისთვის საზიზღარი სიმახინჯეაო, ამბობდნენ ისინი.

ჩვენი კამათი კარგა ხანს გაგრძელდა. მე ყოველნაირად ვცდილობდი სუთუდე დამეყოლიებინა, რომ ჩესბანზე გათხოვილიყო, თან საკუთარ თავს ვაძაგებდი. ვეუბნებოდი, რომ ჩემი ჯანმრთელობა სერიოზულად შერყეულია; ნერვიული სისტემა მთლიანად მქონდა მოშლილი და მელანქოლიაც ხშირად მესტუმრებოდა ხოლმე. ერთი სიტყვით, ექიმისგან აკრძალული მქონდა ალკოჰოლი, შრომა, დაღლა... სიყვარული ხომ!.. ქალი შენთვის შხამიანი ხანჯალიაო, ასე მეუბნებოდნენ ექიმები.

ამას ისეთი სახითა და ტონით ვუყვებოდი, რომ სუთუდეს თვალეებში სიბრაღულმა დაიგუბა, მისი სიყვარული უცებ სიბრაღულით შეიცვალა....

— ესა, ყველაფრის ნატრული ვარ, თითქოს ბნედიანი ვიყო...

— ოჰ, ოჰ, ოჰ, რა საწყენია, — თავს აქნევდა სუთუდე.

ამ ხიფათიდან რომ თავი დამეძვრინა, ველაპარაკებოდი, იმ საოცრად თეთრ ხელებს ვუკოცნიდი. ღმერთო ჩემო, რა ხელები აქვს, რა ტანი, რა...

ვინ იცის, რა ბედნიერება ელის იმ კაცს, ვინც სუთუდეს გულს დაეპატრონება?..

გულში ჩესბანს კიდევ ვამართლებ. ეს კოვონა მხოლოდ და მხოლოდ სიყვარულისთვის იყო გაჩენილი.

ამასობაში წვიმამ გადაიღო, მე ვისარგებლე და წასასვლელად მოვემზადე.

— ამაღამ აქ დარჩით, სადაცაა ჩემი ძმა მოვა, დედაც გამოჩნდება.

— ვერა, სუთუდე, სტამბოლში აუცილებელი საქმე მაქვს...

— ნეტავ, კიდევ როდის გნახავთ?

— ყოველთვის მოვალ, ყოველთვის... რადგანაც ამ სახლში ისეთი გული აღმოვაჩინე, რომელსაც ვებრალები, ყოველთვის მოვალ...

ავდექით ისე, რომ არ გამოგვიცდია თვით პლატონური სიყვარულიც კი...

არ ვიცი, იმ წუთში გონებაში რა უჩამსი, ბოროტი და ბილწო აზრი მიტრიალებდა, როცა ვკითხე:

— მაშ, შენი აზრით, სილამაზეს სიმახინჯე სჯობს, არა?

— ასეა...

— ტყუილია.

— ღმერთმანი, ასეა.

— თუ შენ მაგას გულწრფელად ამბობ, თუ შენ ეგ გვერა, მაშინ შენი სიყვარულის იდეალი ერთი ყბადღებულის კაცი ყოფილა...

— ვინ?

— ყველაზე მახინჯი...!

— აჰ.

— კოჭლი, ჩაუხა...

— ?

— თანაც გადაბერებული, ჩემზე უფროსი...

— ვინ, მაინც ვინ?

— მახინჯების შეფე!...

დიდრონი, შავი თვალები უეცრად მოეღრუბლა, ერთხანს ჩუმი იყო, უეჭველად მახინჯების მეფე წარმოუდგა თვალწინ.

კუნძულზე ასეთი ადამიანი ჰქონდათ; ყოველ წელს, ყველაზე ღამაზე ქალს „დედოფალს“ შეარქმევდნენ ხოლმე. მამაკაცებიდანაც ირჩევდნენ „მახინჯების მეფეს“. ათი წელი იქნება, ალი ბეი ამ ტიტულს უცვლელად ატარებს. ათი წლის მანძილზე იმაზე მახინჯი კაცი კუნძულზე არ გამოჩენილა. ამიტომ იყო, რომ დიდ-პატარა, ყველა იცნობ-

და. თანდაყოლილ ფიზიკურ სიმანინჯესთან ერთად, მორალურადაც გახრწნილი კაცი იყო: ლოთი, მატყუარა, ჩხუბისთავი, თავზეხელაღებული, ჭორიანი და წამხდარი. მთელი თავისი ცხოვრება მოსამსახურე ვოგოებსა და საეჭვო ყოფაქცევების ქალებში გაატარა. წარამარა ცოლს ირთავდა და ისევ ეყრებოდა. სახით წვერგაპარსულ თრანგუტანგს წავავდა. ღმერთმანი, ტყუილს არ ვამბობ... დიდ, საშინელ პირს როცა გააღებდა, დამპალი კბილები მოუჩანდა...

როცა გამახსენდებოდა, ტანში ცივად გამცრიდა ხოლმე.

ბავშვობისას, ძვლის ავადმყოფობისაგან, ცალი ფეხი ხუთი სანტიმეტრით დამოკლებოდა. როცა მიდიოდა, გრძელ, გამხდარ ხელებს მიიქნევდა და 35 კრადუსით მოღრეცილ ფეხს გამეტებით ურტყამდა მიწას... ბავშვები, როგორც კი მომავალ ალი ბეის დაინახავდნენ, ყვირილით გარბი-გამორბოდნენ... იგი ამქვეყნად ბუნების სიმანინჯედ, ბუნების სისაძაგლედ გაჩენილიყო...

სუთუდე ჩაფიქრდა და კარგა ხანს ხმა არ ამოუღია. მე გამოვემშვიდობე და გარეთ გამოვედი. ტალახიან ქუჩებში მივაბიჯებდი, მაგრამ ისეთ სიმსუბუქეს ვგრძნობდი, რომ, ასე მეგონა, ხელები ფრთხილად რომ დავიქნიო, ნავსადგურამდე ფრენით მივალ-მეთქი.

• •

გასულ ზაფხულს მთელი კუნძული აყაყანდა. ყველა გაოცებული იყო და არავის სჯეროდა, რომ სუთუდეს მახინჯების მეფე შეუყვარდა. მაგრამ საქმემ უეცრად სერიოზული სახე მიიღო — ლამაზმა, უნაკლო სუთუდემ იმ უნამუსო და შვიდცოლგამოცვლილი ალი ბეის სარეცელი გაიზიარა. არც მეგობრების რჩევამ გაჭრა, არც მშობლების აურზაურმა უშველა საქმეს. საწყალმა ჩესბანმა ნათი ქორწინების შეორე დღეს ტყვია იკრა შუბლში.

მე კი სინდისი საშინლად მქენჯნის, როცა წარმოვიდგენ მახინჯების მეფე და სუთუდე როგორ ეხვევიან, როგორ კოცნიან ერთმანეთს, სისხლი თავში ამივარდება ხოლმე.

პოეტი ფაზლი სიყვარულზე ამბობდა, რომ იგი ვერაგული და ულმოებული თამაშია ადამის მოდგმის გაგრძელების მიზნით.

საინტერესოა ისიც, რომ ამ ქარაფშუტა ახალგაზრდობის არჩევანი — შეიყვარონ ან ძალზე ლამაზი, ან ძალზე მახინჯი, იმავე უხამსი და ანგარების მოყვარული ბუნების იდუმალი ვერაგობა ხომ არ არის?

მართალი ვითხრათ, ახლა სულ ამაზე ვფიქრობ...

რაც მართალია, მართალია, დარჯინის ნათქვამ სიტყვას უნდა დაუფეროს კაცმა!...

დიახ, ადამიანი მაიმუნისგან არის წარმოსობილი და ამ მოსაზრებაში ეჭვის შეტანა არ შეიძლება!

რატომ?

იმიტომ, რომ ადამიანი რასაც კი დაინახავს, ყველაფერს მაიმუნით ბაძავს.

დიახ, სწავს ბაძავს ადგომასა და დაჯდომაში, ჭამასა და სმაში, სიარულსა და დგომაში. ერთი სიტყვით, ყველაფერში ვილაცავს ბაძავს...

ამქვეყნად რამდენი კაცია, რომელსაც ცალი სათვალე — მონოკლს რომ ეძახიან — მიუპიტებია თვალზე.

მერედა, სჭირდება?

ღმერთი და რჯული, არა!

მაშ, რატომ გაიკეთა?

სრულიად უბრალოდ, მოდების ჟურნალში ნახა და მიბაძა...

• •

სიტყვას არ გავაგრძელებ და ვაღიარებ — მეც ერთ-ერთი მიმბაძველთაგანი გახლავართ. მოდის თავგადაკლული მიმდევარი ვარ.

ამ ეჭვისი-შიდის წლის წინათ ვნახე, რომ ზოგიერთებმა ამერიკელებს წაბაძეს და უღვაშები მოიპარეს. რა თქმა უნდა, მეც უღვაშის გაპარსვა ბუნებრივად ჩავთვალე და მოვიპარსე.

ეჰ...

დიახ, დიახ, მივბაძე და მოვიპარსე. ჭეშმარიტად, როგორც დარჯინი ამბობდა, ჩემს წინაპარს დავემსგავსე...

პირველ დღეებში კი ისე დავილაღე, ისე დავიქანცე, რომ...

ახლავე ყველაფერს მოვიყვებით.

პირველ დღეებში ვინმე ნაცნობს რომ არ გადავყროდი, შინ უკა-

ნა კარით შევდიოდი, კარი ჩვენების ნაშვილებმა გოგომ გამოიღო და შემომხედა თუ არა, ისეთი საშინელი ყვირილი ატეხა და ისე დაფრთხა, თითქოს ფაშატმა მგელი დაინახაო...

მე კარს ხელი ვკარი და დავედევნე... ტუტუცი გოგო, ვინ იცის დედაჩემს რას ეტყობა!

ოთახში დედა შემოვიდა. მე პირზე ხელი ვიტაცე, ვითომდა კბილი მტკიოდა. მაგრამ უკვე გვიან იყო:

— აჰ, შე ბრიყვო, არამზადავ, აღარ თქვა, რომ შენ ჩემი შვილი ხარ, არ გაბედო...

საწყალი დედაჩემი სლუკუნებდა და იცრემლებოდა. გამხდარი, გაწრიოკებული, სისხლგამშრალი თითები უკანკალებდა, თავი უცაცხებდა...

— რატომ, დედაჩემო!

— რატომო? — ღრმად ამოიკვნესა საბრალო ქალმა, — რა უყავი შენი უღვაშები?

— გავიპარსე. ბრიყვი და არამზადა რატომ ვარ? დედამ ტირილს უმატა.

— არა, შენა გკონია, რომ ამ ქვეყნისა არაფერი გამეგება? უღვაშებს ხომ მასონები იპარსავენ?! მაშ, შენც მასონი ყოფილხარ!... არამი იყოს დედის ძუძუ შენზე, არამი... შენ უფურე, ოჯახში მასონი გვყოლია, ჩვენ კი არაფერი ვიცოდით.

ბევრი ვეცადე გამეგებინებინა, რომ ეს სამარცხვინო საქმე მიმბაძველობით დამემართა და სულაც არ ვიყავი მასონი, მაგრამ დედაჩემს ვერაფერი შევაგნებინე. მან უფრო და უფრო უმატა ტირილს თან მუხლები გამოითქვიფა:

— შენ გაჩენას ჯოჯოხეთის ქვა გამეჩინა, ის მერჩია...

სწორედ ამ დროს, საიდან იყო, საიდან არა, მამაჩემიც მოვიდა. ტუტუცმა გოგომ მაშინვე მიახარა ჩემი უღვაშების ამბავი... შუა კარი გაიღო და მამა ოთახში შემოვიდა, ხელში მსხვილი ჯოხი ეჭირა. ეს რომ დავინახე, კანკალმა ამიტანა. მამას სახეზე გაბრაზება ეტყობოდა. მე ხელი ისევ საულვაშეზე მქონდა აფარებული.

— აბა, ჩამოილე — დამიღრიალა მამამ და ჯოხი შემართა.

საქმე ცუდად მიდიოდა. მე მაშინვე ტყუილი შევთხზი:

— მამი, დღეს პაპიროსმა უღვაში შემიტრუსა, იმიტომ მოვიპარსე.

მაგრამ ჩვენს მოხუცს ასე იოლად ვერ მოატყუებდი:

— შენ ვერ მომატყუებ... შენ რომ კაცმა გკითხოს, იმ კონტაპრუ-
წებსაც, ქუჩებში რომ ვეღარ ეტყვიან, პაპიროსმა შეუტრუსა უღვაშე-
ბი და იმიტომ გაიპარსეს არა?

გავჩუმდი, რა უნდა მეთქვა?

მამაჩემმა მოხსნა პირი და ისეთ-ისეთები მითხრა, აქ ვერაფრით
ვერ გავიმეორებ.. გინდა ფესის ფონი მოგიქცევია წინ და გინდ უღვა-
შები გაგიპარსავსო.

თავგზა ამებნა. აბა, მამაჩემთან რა გამივიდოდა?!

ნეტავ თავი მომჭროდა და ეს თხერი უღვაშები არ გამეპარსა
ნეთქი. მამამ ჩემი ლანძღვა-გინებით გული იჯერა და სახლიდან გა-
მაგდო:

— აქედან დაიკარგე, არ იფიქრო, რომ სახლში შემოგიშვა. უღვა-
შები კი ამოგივა, მაგრამ ნამუსი არასოდეს აღარ გექნება.

რა უნდა მეთქვა?

ფესათრეული გავედი და კარი გავიხურე.

მაგრამ სად უნდა წავსულიყავი?

უცებ ერთი მარტოხელა ამხანაგი გამახსენდა, რომელიც თოფკაფის
უბანში ცხოვრობდა.

ბოლოს და ბოლოს, რომ წავსულიყავი, რა მოხდებოდა. მაშინვე
ტრამვაის გაჩერებისკენ გავემართე. ქუჩის კუთხეში ჩემს ამხანაგებს
მოეყარათ თავი. დამინახეს თუ არა, ერთხმად აყაყანდნენ:

— ბონჟურ, ბონჟურ! ადამიანს არ დამსგავსებობხარ? რა იყო, სამა-
რიდან წამომდგარი იენიჩერივით იმ სიგრძე უღვაშებს რომ დაათ-
რეკდი?!

არც პასუხი გამიცია და არც მივსალმებივარ — გზა გავაგრძელე.
დედ-მამამ ჩემს დანახვაზე შეიცხადა, ამ ვაჟბატონებს კი თვალში მო-
კუცედი...

თოფკაფისკენ მიმავალ ტრამვაიში ჩავეჯექი. კაგონი ცარიელი იყო.
დამნაშავესავით მოვიკუნტე და თვალი ერთ წერტილს მივაშტე-
რე.

უცებ გვერდით ერთი ჩალმიანი ხოჯა მომიჯდა.

ფანჯრისკენ კი ვიხედებოდი, მაგრამ მზერა ხოჯასკენ გავაპარე.
ოგი წარამარა შემომცქეროდა. გული ამიკანკალდა, ფრთხილად თუ
არ ვიქნებოდი, შეიძლებოდა ხოჯა ეფენდი მომდგომოდა და კარგა
გვარიანად გამოველანძღე, უღვაშები რად მოგიპარსიაო. ეს აზრი

თანდათან სარწმუნოდ მეჩვენა და გავიფიქრე — ტრამვაიდან ჩავხტები, თავს ვუშველი-მეთქი. წამოდგომა დავაპირე.

ხოჯამ გაიღიმა:

— დიდხანს იცოცხლე შვილო, ავი ნურაფერი შეგემთხვევა.

ჩემს მღელვარებას გაოცებაც დაემატა:

— რატომ ეფენდი?

— გული სიამაყით მევსება ხოლმე, როცა შენისთანა განათლებულ ახალგაზრდებს ვხვდები.

თავი ავწიე.

— ეფენდი, თქვენ საიდან იცით, რომ განათლებული ვარ?

— როგორ თუ საიდან ვიცო, შვილო, — გაიცინა ხოჯამ, — ულვაშები გაგიპარსავს, ეგ რა, განათლების ნიშანი არ არის?

— ?!

(ფანტაზია)

მე ისეთი კაცი არ ვახლავართ, რომ კაპიკ-კაპიკ შეგროვებული ფული მერე უყაირათოდ ვფლანგო და ვფანტო. ჩემს უპირველეს მოვალეობად მიმაჩნია ავწონ-დავწონო საქმის ვითარება და შევაფარდო შემოსავალ-გასავალი. მაგრამ მოვალეობა მდგომარეობის მიხედვით თურმე ხასიათივით იცვლება. საკმარისია კაცი სამშობლოს საზღვრებს გასცდეს, რომ ყველა იმისი განზრახვა, იმედი და სასოება თავდაყირა დადგეს. უცხო კლიმატი, გარემო, ვითარება ჩვენში უჩვეულო, უცხო მიდრეკილებებს აღვიძებს და ისე აღვიძებს, რომ ეს სხვაობა შეიძლება ვერც კი ვიგრძნოთ...

ვერც კი ვიგრძნოთ...

აი, მე, გავცდი თუ არა თურქეთს, ჩემი სახელმძღვანელო დებულებიდან: „შეაფარდე შემოსავალ-გასავალი!“ — აღარაფერი დამრჩენია. ისეთი გრძნობა დამეუფლა, თითქოს პაპანაქება სიცხეში ცივი წყალი გადაესხათ... ჩემი საქებარი ხასიათის შეცვლამ მევე გამოცა — რაც მეზადა, ისე შემომეფლანგა, არც კი გამიგია...

თუმცა, ეს ყოველივე შემთხვევით კი არ მომხდარა... მომისმინეთ: გოზთეფეში დედისეული საკარმიდამო ადგილი მქონდა. სულ იმაზე ვოცნებობდი, იქნებ აგარაკი ავაშენო-მეთქი და შვიდი წლის მანძილზე კაპიკს კაპიკზე ვადებდი. ანლა კი წვითა და დაგვით შეგროვებულ გროშებს ყოველ შემთხვევისთვის სამგზავრო ბიუჯეტში ამოვყოფიანე თავი. კაცნი ვართ — პირველად უნდა მენახა ვენა, ბერლინი, პარიზი, ლონდონი. ჯერ ისევ სტამბოლში ვიყავი, როცა გეგმებს ვადგენდი:

— წავალ, მაგრამ თავს არ ავიგდებ! ვიცხოვრებ მეორე ან მესამე კლასის ოტელში. დილით წავისაუზმებ, შუადღისას წავისადილებ, საღამოს კი კაცმა შეიძლება სულაც არ ივანშმოს... მაგრამ, ნათქვამია, შინ დაბერებული გარეთ არ გამოდგებაო. ჯერ სახლის კარს არ ვიყავი გაცილებული, რომ სამი კოსტუმი შევუკვეთე, რამაც ჩემი ბიუჯეტის ნახევარი შეიწირა. მერე ვიყიდე ფეხსაცმელები, პერანგები, კონტა ჩემოდანი, კიდევ რაღაც წვრილმანები და ნახევარი თვის ხელფა-

სიც თვალსა და ხელს შუა გამიჭრა. არც ამას დავეჯერდი, ჩემ ნავაჭრს ორი შლაპა დაეუმატე! ამ სამზადისს რომ მოვრჩი, ვაგზალს მივაშურე და, ჩემდა უნებურად, პირველი კლასის ვაგონის ბილეთიც გვიღე!

ჩემთან ერთად სუთი ებრაელი, სამი ბერძენი და ერთიც ახალ-გაზრდა ეგვიპტელი მგზავრობდა. ეგვიპტელს ისეთი უცნაური სახელი ერქვა, რომ აქამდე არ დამვიწყებია — მეჰმედ ბაჯანაქ ბეი ელ-რიზა! ვაგონ-რესტორანში ერთ მაგიდასთან მოვხვდით. ეგვიპტელს ღია ყავისფერი, გრძელი და შეუხედავი სახე ჰქონდა, მსხვილი ტუჩები და წინწამოწეული პირი. ერთი სიტყვაც არ იცოდა თურქული. ფრანგულად გავაბით საუბარი. იმან, გამოჩენილ პიროვნებებს რომ სწვევიათ ხოლმე, უცერემონიოდ მკითხა სახელი; მერე პროფესიის გაგებაც ისურვა.

— მწერალი გახლავართ...

— ოოო... ევროპაში რისთვის მიდიხართ, ქალაქის საყიდლად? გამეცინა:

— არა, უბრალოდ სახეტილოდ.

— რა დიდებულია, რა დიდებული... რა ბედნიერი ხართ, რომ საქმე არაფერი გაქვთ!

თვითონ უბედურზე უბედური კაცი გამოდგა. ევროპაში ძალზე მძიმე, ძალზე მნიშვნელოვანი და სერიოზული საქმეების მოსაგვარებლად მიდიოდა. პირდაპირ ყელამდე იყო საზრუნავში ჩაფლული.

მე დავინტერესდი:

— კონგრესისთვის ვემზადებით...

— რა კონგრესისთვის?

ბაჯანაქ ბეი ალ-რიზა და მისი თანამოაზრენი „სახელმწიფოებრივი კანონის“ მეშვეობით აფრიკიდან ინგლისელების კანდენას აპირებდნენ. ეს იდეა ისეთივე დიადი და დიდებული ყოფილა, როგორც სამყარო! (ეს ყოველივე „სახელმწიფოებრივი კანონის“ მეშვეობით).

— შესანიშნავი იდეაა, შესანიშნავი, — კვერს ვუკრავდი მე.

აღარ გავაჭიანურებ. სულ მალე მე და ბაჯანაქ ბეი გულითადი მეგობრები გავხდით. მეტად მდიდარი კაცი იყო — ჭეშმარიტად ფეხადგმულ ბანკს წააგავდა.

— ძვირფასო, მოდი, პირდაპირ მონაკოში წავიდეთ, — მომმართა ბაჯანაქ ბეიმ, — ახლა სეზონია. ეგეც არ იყოს, კაცი ევროპაში პირველად მოგზაურობ და ცოტა უხერხული კია მონაკოს უნახავად დაბრუნ-

დე... ახლა მთელი ევროპა მონაკოში იქნება, შესანიშნავ დროს ვაატარებთ.

უარი ვერ ვუთხარი.

— ეჰ, წიგნებო, წიგნებო...

ათი წლის რომ გავხდი, იმის შემდეგ სადაც წავაწყდები, ხარბად ვკითხულობ... კილომეტრობით, პექტომეტრობით მექნება გადაკითხული ყოველგვარი ლიტერატურა მონაკოს ავ-კარგზე. ეჰ, უგრძესნო, უსაზღვრო და უსასრულო რომანებო... თითქოს მენახოს, თვალწინ მიდგას მისი კაზინო, უფლისწულის სასახლე, ქუჩები, მოედნები, ქანდაკებები; თვით პატარა და მარად ცარიელი საპფრობილე, ერთი ციცქნა არმია... ეგ კი არა, მონაკოს კონსტიტუციასაც კი ვიცნობ. ახლაც წიგნებში მაქვს შენახული გაზეთ „მათინიდან“ ამოჭრილი რეცენზია მონაკოს ასავალ-დასავალს რომ შეეხება.

ახლა შემეძლება ცხადში ვნახო ეს პაწაწინა ქვეყანა... ახლა შემეძლება ვავისეირნო იმ ადგილებში, რომელზე ოცნებითაც ბავშვობიდანვე ვსუნთქავდი და ვცნოვრობდი.

რა ბედი მეწია!..

ვენას რომ გავცდი, ჩემი საბოუჯეტო ჩეკი ბანკნოტებად დავახურდავე.

— ეგვიპტე ეგვიპტელების უნდა იყოს, ვიღაც არაბების კი არა, ჩვენ კოპტები ვართ, კოპტები, — წამოიძახებდა ხოლმე დროდადრო ბაჯანაქ ბეი.

მისი სახის ფერი უნებლიეთ მახსენებდა იმ ციხის დანგრეულ კედლებს, რომლის ახლომახლო ბავშვობისას ჩიტებს ვიჭერდი, აგრეთვე, მდინარე სულუკულეს, რომელიც ცნობილია იმით, რომ მოედინება შავი ფერის რიყეზე...

როგორც მოგახსენეთ, ბაჯანაქ-ბეი მდიდარი კაცი იყო და ხელგაშლილად ცხოვრობდა. მეც ამიყოლია — პირველი კლასის ვაგონი, პირველი კლასის ოტელი, პირველი კლასის რესტორანი... ყველგან პირველი, ყველგან უმაღლესი...

შინაგანი ხმა ყოველ წუთს ჩამძახოდა:

- კაცო, რას აკეთებ, რას სჩადი?!
- არაფერს...
- ბაჯანაქ-ბეი ელ-რიზა შეძლებული კაცია, იქნებ მილიონერიც!
- მისი აყოლა შენ რა ხელს მოგცემს?
-

— დაგავიწყდა, სტამბოლში ტრამვაიში რომ არ ჯდებოდი, ფენით დაჩანჩალებდი, ეგებ თითო-ორთა ვროში გადაგენახა?

საქართველოს
საზოგადოებრივი
საბჭოთაო

— გაიხსენე, რა წვითა და დაგვით გაქვს შეგროვილი ეგ ფული, გაიხსენე!

— კარგი ერთი....

მხრებს ვიჩქნდი, სახეს ვიჭმუხნიდი და ვუბრაზდებოდი იმ უხილავ შინაგან ხმას. ის კი უფრო და უფრო თავხედობდა, სუნთქვას მიშლიდა, მაზრნობდა. მეც გავეჯიუტდი, ნებისყოფა დავძაბე და ისე ჩავედი მონაკოში, რომ იმ ხმის ძახილზე ყურიც არ შემიბერტყია.

რამდენს ვხარჯავდი, მგზავრობით გართულს არ შემომჩნევია, მაგრამ მონაკოში ჩასულს სამგზავრო 150 ლირადან ნახევარიც აღარ მქონდა. ბაჯანაქ-ბეის პოკერი ვეთამაშე. მოვიგე, წავაგე, მერე ისევ მოვიგე, მაგრამ ორი დღის შემდეგ ჯიბეში 90 ლირას გარდა გახვრეტილი გროშიც კი აღარ მეგდო.

ერთი გამოსავალია მქონდა — რაც შეიძლება მოკლე და იაფი გზით სტამბოლს უნდა დავბრუნებულიყავი.

სამგზავრო თადარიგს შევუდექი, ოტელის დანახარჯები გადავიხადე.

— მშვიდობით, მონაკო, სამუდამოდ გემშვიდობები...

სიგარას ვაბოლებდი და დავსეირნობდი კაზინოს ტერასებზე. აქაურობა თავისი სიმშვენიერით იმ ედემს წააგავდა, რომელიც უძველეს ზღაპრულ სასახლეებს ერტყა გარშემო. ჩემს გონებას, ფიქრს, აზრს, უსაზღვრო სურვილს ერთ ფოკუსში მთეყარა თავი, მის გარდა ჩემთვის სხვა აღარ არსებობდა რა... ვიქცეოდი ზუსტად ისევე, როგორც ამ ცხოვრებაზე დახარბებული ზოგიერთი მჯღაბნელი მოიქცეოდა:

— ეჰ, ნეტავი მეც მდიდარი ვყოფილიყავ, ნეტავ...

მხოლოდ ორი დღე გავატარე იმ სამოთხეში, სადაც თავმოყრილი იყო ამა ქვეყნის ყოველგვარი სიკეთე — ქალიც, ბანქოც, სასმელიც, კომფორტიც, სასიამოვნოც და თავშესაქცევიც...

ყოველ წელიწადს კაცმა ორი თვე აქ რომ გაატაროს, ალბათ ამაზე დიდ ბედნიერებას ველარაფერს იპოვის დედამიწის ზურგზე.

საკუთარ თავს ველარ ვცნობდი და ამ ცვლილებას ვჭვრეტდი ცხადად და მწუხარებით. ვეძებდი იმ „მეს“, რომელიც სულ ერთი კვირის წინათ სიმდიდრეს არად აგდებდა, იდეას ანიჭებდა უპირატესობას, იდეებში ხედავდა ბედნიერებას; ვეძებდი იმ „მეს“, რომელიც ერთი კვირის წინათ ბრწყინვალეებითა და თავშექცევით ცხოვრებას ქარაფ-

მუტობად ნათლავდა... რა იქნა იგი, ის „მე“ — უბრალოებასა და მყუდ-
როებაში რომ ეძებდა ბედნიერებას?

ვეძებდი იმ ძველ „მეს“, ვეძებდი და ამასობაში ჩემდა უნებურად
კაზინოში ამოვყავი თავი — ვიტრინის შიგნით უცვრად ოთხ ფესიანს
თვალი მოვკარი და გამოვერკვიე, ალბათ ეგვიპტელები იქნებიან კონ-
გრესზე ჩამოსულნი, — გავიფიქრე და დაკვირვებით შევათვალიერე.

მაგრამ, არა! არც სახის ფერთა და არც ფესებით ეგვიპტელებს არ
ჰგვანდნენ. ერთი წაბლისფერთმიანი იყო, სამი დანარჩენი კი — შავ-
გვრემანი. მეტისმეტად შთიანად ეცვათ. სტამბოლელებს წაგავდნენ.
მეც ბაჯანაქ-ბეის წაბაძვით თავიდან ფესს არ ვიშორებდი. მივესალ-
მე, მომესალმნენ. იმ წაბლისფერთმიანმა უცერემონიოდ მკითხა:

— ჩვენებურო, დიდი ხანია, რაც აქ ხართ?

— ორი დღეა.

— ჩვენ დღეს ჩამოვედით.

— კეთილი იყოს ჩვენი შეხვედრა, — ღიმილით ჩავილაპარაკე და
წასვლა დავაპირე, მაგრამ არ გამიშვეს. მეც გვერდით მივუჯექი.

რასაც აქ ერთ კვირაში გაფლანგავენ, სამშობლოში ერთ წელი-
წადს ეყოფოდათ, ვფიქრობდი მე. არცერთი მათგანი ჩემსაკით გამოუც-
დელი არ ჩანდა. იგონებდნენ შარშან აქ გატარებულ დროს. ერთ-ერთ
მათგანს მაშინ ბანქოში კარგა გვარიანად მოეგო.

— მაგრამ, მგონი კაზინო წელს უფრო მომხიბლავად გამოიყურება!

— გასართობიც მეტი იქნება!

— ვნახოთ.

— ნიცაში მითხრეს, რომ მთელი პარიზის ვარსკვლავები წელს
მონაკოს ცაზე იბრწყინებნენ.

— იმასაც ამბობენ, ვასტროლებზე ცნობილი საოპერო დასი ჩამო-
ვიდაო...

— პრიმადონას აქებენ.

— დაესწართ? — მომიბრუნდნენ მე.

ამ ორ დღეში ოპერაში წასვლა ვერ მოვასწარი.

— არა.

— ამ საღამოს წავიდეთ.

— წავიდეთ.

—

—

ამ ქარაფმუტულ ლაპარაკში რა დრო გავიდა, არ მასსოვს. უცებ
ჩვენ წინ შავფრაკიანი, ლენტითა და ორდენით მკერდდამშვენებული

ლაქია გაიჭიმა. მან თავაზიანად თავი დაგვიკრა და ფრანგულად მოგვმართა:

— ბატონებო, თურქები ბრძანდებიან?

ერთმანეთს გადავხედეთ. წაბლისფერთმიანმა მეგობრებს გადაულაპარაკა:

— ეს ჩვენი ფესების ამბავია. ახლა ხომ მიხვდით, რისთვის მინდოდა, ფესები გვეტარებინა. ევროპელ ქალებს ფესების დანახვაზე პირდაპირ გული მისდით. ახლაც ვინმე ქალბატონი გვიწვევს ალბათ, — მერე მსახურს მიუბრუნდა და უპასუხა: — თურქები ვართ, რაშია საქმე?

— ერთი ამერიკელი მილიონერი ვანშამზე გპატიჟებთ, თუ თქვენ დათანხმდებით.

— სასიკეთო საქმე არ უნდა იყოს. გამოდის, რომ ჩვენ ქერი დავთესეთ, ფეტვს კი ვიმივით! მართალი გითხრათ, მე იქ წამომსვლელი არა ვარ, თუ თქვენ გსურთ, წაბრძანდით, — ჩაიცინა წაბლისფერთმიანმა.

მე გავჩუმდი.

სამივე მას შემოესვია:

— რატომ უნდა ვუთხრათ უარი. კაცი მილიონერი ყოფილა, აუარებელი ქალი ეყოლება. მშვენივრად წამოხვალ!

— არ წამოვალ!

— წა-მო-ხვალ!

— ქეიფს ნუ ჩაგვიშხამებ, კაცო!

— თქვენ ხომ წამოხვალთ? — მე მომიბრუნდნენ.

— სადაც თქვენ, მეც იქ, — მივუგე დაუფიქრებლად.

— მამ წავსულვართ...

ლაქიას ერთხმად თანხმობა განვუცხადეთ.

საღამოვდებოდა. ცისკიდურს წითელი ღრუბლები ჯერ კიდევ შემორჩენოდა და მთელი კაზინო სხივთა ციალში იყო ჩაძირული. კაცი იფიქრებდა, მზით განირაღდნებულ ბროლის კოშკში ვიმყოფებით!

ნახევარ საათსაც არ გაეგლო, რომ ქერა, წვეროსანი, მონაკოს უფლისწულზე უფრო დარბაისლური შესახედაობის მეტრდოტელი გამოგვეცხადა და სხვა დარბაზში გაგვიყვანა.

ჩვენ იქ ერთი ძონძროხა, შავკვრემანი, წარბებგაფარჩხული და ლოყებდაბერილი, შავ კოსტუმში გამოწყობილი უცნობი შეგვეგება. ჩვენდა გასაოცრად ანატოლიურ დიალექტზე გამოგველაპარაკა, „კ“-ს მაგიერ ყველგან „ღ“-ს გამოთქვამდა:

— თანამემამულენო, დიდ მადლობას მოგახსენებთ, რომ თხოვნაზე უარი არ მითხარით და მობრძანდით. მე ასეთი ჩვევა მაქვს — სადაც არ უნდა ვიყო, თუ ჩვენებური შემხვდა, უეჭველად უნდა მოვიწვიო. ამ საღამოს მონაკოში თქვენთვის საღამო-გართობა მინდა მოვაწყო. მაგრამ ამ წამოწყებას ამერიკულად ნუ ჩამითვლით. აი, ნახავთ, წმინდა თურქული იქნება ყველაფერი.

ერთმანეთს გადავხედეთ.

ამერიკელი მილიონერი ჩვენი თანამემამულე?

ვინმე გაქსუებულ-გალაზღანდარებული კაცი ხომ არ არის და ჩვენი გაამბულეა ხომ არ უნდა? მაგრამ ეს თურქული კილო, სახე, გამომეტყველება, გაფარჩხული წარბები?

დაბნეულები მივჩერებოდით...

— მობრძანდით, — მიგვიწვია მილიონერმა და წინ გაგვიძღვა.

მონუსხულებივით ავედევნეთ. წაბლისფერთმიანი ჭაბუკი ენაჩავარდნილივით მოდიოდა.

— სად მივდივართ, — იდაყვი წავკარი მას.

— ალაპი მოწყალეა, ვნახოთ, — ამოიდგა ენა მან.

ჩვენ უამრავ, ბრწყინვალედ მორთულ-მოკაზმულ ქალებსა და ელეგანტურად გამოწყობილ მამაკაცებს შორის გავიარეთ. ალისფრად მოელვარე ხუთმა ფესმა ყველას ყურადღება მიიბყრო.

შვედით თეატრის დიდსა და გაკაშკაშებულ დარბაზში, სადაც ორკესტრის, გუნდის, მსახურთა და ქანდაკებების გარდა არავინ იმყოფებოდა. სცენაზე უშველებელი საქეიფოდ გაწყობილი მაგიდა იდგა.

მილიონერი შედგა:

— ამ საღამოს მთელი თეატრი და ოპერის დასი მე დავიჭირავე. მაშ! ჩვენს მეტი აქ კაცი ფხს ვერ შემოდგამს. სუფრა პირდაპირ სცენაზე გვექნება, იქ უნდა ვსვათ და ვჭამოთ. მუსიკას დაუკრავენ, ჩვენს გარშემო საოპერო დადგმას წარმოადგენენ, ჩვენ კი ვიჭეიფებთ და ვიჭეიფებთ... რას იტყვით, თურქული სუფრა არ იქნება?

— ნამდვილად თურქული იქნება, მადლობას მოგახსენებთ, — გაიცინა წაბლისფერთმიანმა.

- გახეთქვამდე უნდა ვსვათ!
- გახეთქვამდე...
- ნამდვილად, თურქულად...
- დილამდე...
- დილამდე...

მილიონერი სცენაზე პატარა, საუცხოო კიბით ავიდა, ჩვენც მივყევით.

— დაუძახეთ აქტრისებსა და აქტიორებს, — მოუბრუნდა იგი მსახურს, — პიესის მიხედვით კი ნუ იმღერებენ, არა, ყველამ ერთად იმღეროს...

ვეებერთელა მაგიდას მივუსხედით. ასეთი ბრწყინვალე სუფრა არც მანამდე და არც მის შემდეგ არ მინახავს... აუარებული, სხვადასხვა ფერისა და სახის ყვავილები, რომელთა სახელები დღესაც არ ვიცი, ამშვენებდნენ ჩვენს მაგიდას... ბროლის ვედროები, რომლებშიაც შამპანურს აციებენ, თვალისმომჭრელი ელექტრომორთულობა, თეთრი სუფრა და ხელსახოცები, ძვირფასი სერვიზი...

სპექტაკლისთვის გამოწყობილი, კულისებიდან გამოსული მსახიობები გარს შემოგვეხვივნენ.

— თუ თქვენ ამ საღამოს ჩემს თანამემამულეებს ასიამოვნებთ, გართობთ და შეაქცევთ, თითოეულ თქვენგანს საჩუქრად სამი ათას კრონს მივცემ, — დამტვრეული ინგლისურით მიმართა მათ მილიონერმა.

ამ ფულის ყოვლისმომცველი ძლიერების წინაშე ის ოცდაათიოდე მსახიობი, რომლებიც გარს გვერტყა, წელში ისე მოიხარა, თითქოს ფანტიკოსთა წინაშე სალოცავი ტაძარი აღიმართათ.

— ყველა ჩემს თანამემამულეს აქეთ-იქიდან თითო მსახიობი ქალი მიუჯდეს.

— კარგი, ძალიან კარგი...

ჩვენმა მასპინძელმა ერთი ბრძანება კიდევ გასცა:

— არავითარი ცერემონია... ჩემი თანამემამულენი ჩემსავით ვერ ითმენენ ასეთ წვრილმანებს!...

იქ მყოფნი ყოველგვარი ცერემონიისა და ეტიკეტის დაცვის გარეშე შევუდექით სმა-ჭამას; მამაკაცები მაგიდას ჩვენგან მოშორებით მიუსხდნენ.

ქალები ძალზე კმაყოფილნი იყვნენ ასეთი ბანკეტით, რომელიც სიზმარს უფრო წაგავდა, ვიდრე ცხადს. ის ცნობილი პრიმადონა კი, რომელზედაც წაბლისფერთმიანი ჭაბუკი გვიყვებოდა, გაუთავებლად მღეროდა, მღეროდა... ორკესტრიც უკრავდა, თავგამოდებით და სულ-მოუთქმელად...

მე, ცოტა შექეიფიანებული, გაოცებული აღმაცერად ვუყურებდი ამ უცნაურ ღრეობას და ვერასგზით გამომეთვალა, ამ ბრიყვმა მილიონ-

ნერმა რამდენი დახარჯა ამ საღამოს. მონაკოს მდიდართა ჯიბრზე დაიქირავა მთელი თეატრი, ოპერის დასი და მარტო საჩუქრად 90-ათას კრონს აძლევდა...

ნადველი შემომაწვა.

ერთი რამ ცხადი იყო — თანხა მცირე არ იქნებოდა...

სპექტაკლი დაიწყო. დაიწყო ჩვენს გარშემო...

აქტრისებმა ის არ იკმარეს, რომ აქეთ-იქით გვესხდნენ, ანტრაქტებში უფრო ახლო მოგვიცოდნენ და ჭიქების ჭახუნს მტლამა-მტლუმის ხმებიც შეუერთდა.

ამ უაზრო და უგონო დროსტარებაში შუალამე გადავიდა...

მილიონერი ყველა ჩვენთაგანზე მეტს სვამდა. ნაზი და კეკლუცი პრიმადონა მუხლებზე დაესვა, ესვეოდა, ლოშინდა, თან ჯიბიდან ბანკნოტებს იღებდა და კალთაში უწყობდა. ჩემი მეგობრები, რომელთა სახელები დღესაც უცნობია ჩემთვის, ამ ბღლაძუნში მასპინძელს არ ჩამორჩებოდნენ.

მხოლოდ მე ვიყავი მოწყენილი... მენანებოდა ის დიდი თანხა, რომელიც ასე ფუქსავატურად და უმიზნოდ ნიავედებოდა.

ვინ არის ეს მილიონერი? მართლა თურქია? ამდენი ფული საიდან შეაგროვა?

ერთი კი ნათლად ჩანდა — ამ ბრიყვსა და ანაბანის უცოდინარ კაცს აღზრდის იოტისოდენა კვლიც კი არ ეტყობოდა.

თვალკაშტერებული ყოველივე ამაზე ვფიქრობდი, ათასი ვარაუდი მიტრიალებდა თავში, ფანტაზიას ვლესავდი...

უცებ შევნიშნე, რომ მილიონერის მკლავებში მოქცეულმა პრიმადონამ ჭიქა ასწია და ყველას მოგემართა:

— მუსიოს მილიონების სადღეგრძელო იყოს!

— არა, მილიონებს რა ფასი აქვს, — წამოიბღავლა გაღეშილმა მასპინძელმა, — უნდა დავლიოთ ჩემი გონების, ჩემი ჭკუის სადღეგრძელო, რომელმაც ეს მილიონები მოიპოვა!..

შემთვრალ ქალს ეგონა კეკლუცობაში ჩამომერთმევაო და თამამად, გაგულისებულად შეეკამათა:

— თქვენ გონებას რა ფასი აქვს?! მთავარია მილიონები! ნება მომეცით, შევსვა თქვენი მილიონების სადღეგრძელო.

გაღეშილი მილიონერი უცებ გაშმაგდა, ფეხზე წამოდგა. ჩვენ ყველას ჭიქები ხელში შეგვაშეშდა. მილიონერმა მუშტი მაგიდას დაჰკრა. პრიმადონა დანაშაულში დაჭერილ გულუბრყვილო ბავშვივით თავის

სკამზე გაიღურსა. ის კი გამძვინვარებული ლომივით ბრდღვინავდა და მთელ თეატრს ავსებდა მისი ქუჩილი:

— მაშ, ჩემს გონებას რა მნიშვნელობა ა-აქვს? მე გამომგონებელი ვარ, გენიოსი ვარ, გენიოსი...

ყველას ხმა ჩაუწყდა. ორკესტრი ჩაჩუმდა, ხოლო მსახურნი ადვილზე გაიყინენ. მთვრალი მილიონერი ჩვენ მოგვიბრუნდა და ყველას გასაგონად დამტვრეული ფრანგულით მოგვმართა:

— თანამემამულენო, თქვენ მე არ მიცნობთ, მაგრამ მთელ ამერიკასა და ევროპას კარგად მოეხსენება ჩემი სახელი... მე მამისგან ათი ფარა არ დამრჩენია. ჩემი მილიონები სხვა მილიონერებივით კაპიკ-კაპიკ კი არ შემთავსებია... ერთ წუთში, დიახ, ერთ წუთში ვიშოვე და ვისი და რისი წყალობით? ჩემი გონების წყალობით, — ხმას აუწია მილიონერმა, — მე გამომგონებელი ვარ, გენიოსი ვარ, გენიოსი!

ყველა გოცმებული მივჩერებოდით.

— კაისერიში დავიბადე. რუშდიეს გარდა არსად მისწავლია. ვიცოდი, რომ ამერიკაში ფულის შოვნა შეიძლებოდა. ერთ ჩვენებურ სომეხთან ერთად ამერიკაში გავიქეცი. მაგრამ ნიუ-იორკში ჩასულეხს შავი სამუშაოს გარდა არაფერი შემოგვაძლიეს. ორ თვეს ვიმუშავეთ, მაგრამ აღებული ფულით კუჭსაც ვერ ვიძღებდი. ვხედავ, რომ ტყუილად ჩამოვსულვარ. სამშობლოში დაბრუნება გადავწყვიტე, მაგრამ გზის ფული სად მეშოვა? ნიუ-იორკში ერთი ჩვენებური ბერძენი ცხოვრობდა, კარგად ვიცნობდი. ერთ შაბათ დღეს მასთან წავედი, ვიფიქრე თურქეთში დასაბრუნებელ ფულს დავეხსებები-მეთქი. თავი გაიქნ-გამოიქნია — „ბიჭო, თურქი ამერიკაში გამდიდრებას აპირებდიო,“ — მკითხა. „ეჰ, ვაპირებდი, მაგრამ გადასასტომი კარგად ვერ გავზომე და კისერი მოვიტენე-მეთქი“. — ასე ვუბასუხე. ბოლოს, როგორც იქნა, დამთანხმდა, ფული ესესხებინა ჩემთვის, მაგრამ წამოსვლისას მითხრა:

— ბიჭო, დღეს შენ ქუნა-ქუნა უნდა იწანწალო, მე კი სახლს ვალაგებინებ. მოდი, მოგვეშველე, ვალად არ წაგივა.

უარი აღარ ვუთხარი.

მსახურებთან ერთად შევუდექი ავეჯის ვადატან-გადმოტანას და გასუფთავებას. ბინაში ბევრი ძვირფასი ხალიჩა იყო — ზოგი კედლებზე გაეკრათ. ზოგი იატაკზე გაეფინათ. ხალიჩებიც ხომ უნდა გავკებერთყა? როდესაც კედლებიდან ვსხნიდით, შევამჩნიე, რომ ნალურსმებთან ხალიჩას კუთხეები დახეული ჰქონდა, ეტყობოდა, ხშირად სხნიდნენ კედლებიდან. მე ანატოლიელი კაცი ვარ, კარგად ვიცი ხალიჩის

ყადრი და მიყვარს კიდეც. მივხვდი, რომ ხალიჩებს უდიერად ეპყრობოდნენ და, ცოტა არ იყოს, მეწყინა. მთელ ამერიკაში ხალიჩის ფასი არ სცოდნიათ და ალბათ კაცი ერთ მთელ ხალიჩასაც ვერ იპოვის, — ვფიქრობდი მე. საქმეს რომ მოვრჩით, სამგზავრო ფული გამოვართვი და გარეთ გამოვედი. მივდიოდი და გონებიდან არ მშორდებოდა ის ამბავი, რომ ამერიკაში ხალიჩებს ასე უდიერად ეპყრობოდნენ. რაღაც სევდა დამეუფლა. სამუშაო ხალათის სახელო წამოვიწიე და... (მე გამომგონებელი ვარ, მე გენიოსი ვარ, გენიოსი!) რას ვხედავ: საყელო ღუგმით კი არ იკვრება, არამედ კნობით... ჩემს გონებაში უეცრად რაღაც აენტო, გონება უეცრად გამინათდა... ჩემი გენიაც... აელვარდა წმინდა ცეცხლი და ჩემი გენიაც ასპარეზზე გამოვიდა.

მილიონერი შეჩერდა და თითქოს დაიქანცაო, თავი ჩაჰქინდრა. ყველა გაისუსა და სმენად იქცა. პირდაღებულნი შევცქეროდი. ჩვენს მასპინძელს ახლა უნდა გაემჟღავნებინა თავისი საიდუმლო... ჩემს გულს ბაგაბუგი გაჰქონდა ამ საიდუმლოს გაგების მოლოდინში, ერთი წუთი ერთ საუკუნედ მეჩვენებოდა. მილიონერმა მუშტი კვლავ მაგიდას დაჰკრა და განაგრძო: — აი, დიდი კნობები რომ დამზადდეს, დედალ-მამალი, ერთი ნახევარი კედელზე დამაგრდეს, მეორე — ხალიჩაზე დაკერდეს, უკეთესი არ იქნება? უკეთესია! არც ხალიჩა დაიხვევა და ჩამოსახსნელადაც ადვილი იქნება!

ამას მთელი ამერიკა დამიმაძღვს, ხალხი პატივით მომიგონებს. ასეთი რამ ჯერ არავის მოსვლია აზრად!

აღარ დამიხანებია, მაშინვე ერთ სამხატვრო სახელოსნოს მივაპურე და შეკვეთა მივეცი — ერთი დიდი კნობი უნდა დაეხატათ. სახელოსნოდან ჩვენი ქარხნის მდივანთან მოვუსვი. ისიც ჩემსავით თურქეთიდან იყო ჩამოსული.

— აბა, ძმობილო, — ვეცი მდივანს, — ერთი განცხადება დამიწერე პატენტის ასაღებად, რაღაც გამოვიგონე!..

ელტობა, შერევილად ჩამთვალა, ჩემს ნათქვამზე სიცილი დაიწყო. მაინც მკითხა, რა გამოვიგონეო.

მე მთავარი არ მითქვამს, მხოლოდ ვუთხარი, რომ ისეთი რამ გამოვიგონე, რაც მილიონობით ამერიკელის ოჯახს გადაურჩენს ერთ-ერთ უდიდეს საუნჯეს — ხალიჩებს. ჩემი გამონაგონის წყალობით არც ერთი ხალიჩა აღარ დაიხვევა-მეთქი.

სასაცილოდ ამიგდო და მგონი განცხადებაც ჩემს გასაპამპულელებლად დამიწერა. მე ყურადღება არ მიმიქცევია, განცხადება წამოვიღე,

მხატვარს გავუარე, ჩემი რეკლამა გამოვართვი და პირველსავე შემთხვევაში სვედრ იურისტს თავი დავუკარი.

იმან, ჩვენი ქარხნის მდივანივით, სასაცილოდ როდი ამივლო.

— ძალიან კარგი! მე პატენტს ავიღებ. ფულს წინასწარ არ გამოვართმევ. განცხადების გამოქვეყნებასაც მე ვკისრულობ. მერე მოვიგდება.

მე დავთანხმდი. ერთი კვირაც არ იყო გასული, რომ განცხადება გაზეთში გამოქვეყნდა, რომელშიც დაწვრილებით იყო აღწერილი ჩემი მოგონების სიკეთე და დიდი მნიშვნელობა.

განცხადების გამოქვეყნებისთანავე ჩემს იურისტს ოციოდე ფაბრიკანტმა მიმართა. ბევრს აღარ გავაგრძელებ. ბოლოს ერთ მრეწველს შევუთანხმდი და მისი კომპანიონი გავხდი, მხოლოდ იმ პირობით, რომ მოგების ნახევარი ჩემი უნდა ყოფილიყო. იმწამს მე უკვე მდიდარი კაცი ვიყავი. ჩემი გონების წყალობით გავხდი მილიონერი... ამისთვის არ დამიხარჯავს არც ძალა და არც ღონე. დიან (მე გენიოსი ვარ, გენიოსი), ვინ არის ბოლოს და ბოლოს ედისონი? ერთი მითხარით, რა გააკეთა მან? ფონოგრაფი, გრამოფონი და კიდევ რა სათამაშოები!..

მე კი რა შევქმენი? მე შევქმენი ისეთი რამ, რაც ამერიკის ხალხის საუნჯეს იხსნის დაღუპვისაგან! ედისონმა რა მისცა კაცობრიობას? არაფერი... მე? მე დაუფასებელი რამ!

— აბა, თქვენ თქვით, გულწრფელად თქვით, ედისონზე დიდი არ ვარ?

ყველამ, მთელმა სცენამ, ორკესტრანტებმა და მოსამსახურებმაც ერთხმად შეჰყვირეს.

- ედისონზე დიდი ხართ!
- ედისონი ვინ არის?...
- გაუმარჯოს გენიოსს...
- გაუმარჯოს გამომგონებელს...
-
-

გამომგონებლის გენიოსის საპატივსაცემოდ რაღაც საშინელი, გამძვინვარებული სურვილით გამოვცალეთ ტიქები. მალე მე ძალზე მომეკიდა სასმელი. მაგიდა, ოპერის დასი, ორკესტრანტები, სცენა, ერთი სიტყვით, ყველამ და ყველაფერმა ჩემ გარშემო ტრიალი იწყო და ერთმანეთში აირია. დარწმუნებული ვარ, რომ ყველა ჩემზე მეტად იყო მთვრალი და გონდაკარგული.

მსახიობმა ქალებმა ყველას გადააჭარბეს — ჩვენი მუხლებიდან

პირდაპირ მაგიდაზე აბობდნენ. მსახიობი კაცები ვარშემოდგუნ-
დრუკობდნენ, ცეკვაუდნენ... საბრალო ოფიციანტები შამპანურის მო-
ტანას ველარ აუდიოდნენ.

* * *

დილით საწოლში გაშეღვიძა. თვითონ მოვედი თუ მომიყვანეს,
აღარ მახსოვდა. გაუხდელი ვიწექი — ტანსაცმელი მეცვა, ფესი ისევ
თავზე მესურა. მაშინვე წამოვხტი და ოტელში გავვარდი. წამოვკრიფე
ჩემი გუდა-ნაბადი და ისე მოვუსვი ოქიდან, რომ ბაჯანაქ ბეი ელ-
რიზასაც კი არ გამოვმშვიდობებოვარ.

მატარებლის ფანჯარასაც კი არ გავკარებოვარ, ვიდრე მონაკოს არ
გავშორდით. სანამ სტამბოლში ჩავიდოდი, გონებიდან არ გამომსვლია
ის საშინელი საღამო.

არასოდეს მაგიწყდება, თუ ორ დღეში როგორ გავფლანგე შვიდი
წლის განმავლობაში კაპიკ-კაპიკად გადანახული ხუთასი ლირა... არ
მაგიწყდება და სული მიწუხს...

ახლაც, როცა ფული შემომეღვევა, გამახსენდება ხოლმე ის ბრიყვი
მილითნერი, რომელმაც ერთ ღამეში სულ უბრალოდ რამდენიმე ასე-
ული ათასი ფრანკი გაფლანგა. გამახსენდება და საკუთარ თავზე
ვბრაზდები — რატომ მე კი არ შემიძლია გავმდიდრდე კნობებით, თუნდა
დღეებში, თუნდა უბრალო ღილებით... და ცნობილი შარლატანი
კაზანოვას მსგავსად მინდა საკუთარი ხელებით მხრებიდან მოვიგლი-
ჯო საკუთარი თავი და ძირს დავახეთქო, როგორც ერთი უსარგებლო
და გამოუსადეგარი რამ...

საბრალო ჰათიჯე ხანუმი ძალზე ადრე დაქვრივდა. ახალგაზრდაც იყო და მდიდარიც, მაგრამ გათხოვებაზე სიტყვას ვერა-ვინ გაუბედავდა. აბა, მაშ რა იქნებოდა — ცამეტი წლის გოგო სამოც-დაექვსი წლის მოფანჯანებულ კაცს მიათხოვეს და მთელი ათი წელი იმისთვის მამაკაცი სხვა არა იყო რა, თუ არა რეკვატიზმისგან, ნახვე-ლისგან, ბამბისა და იოდის ნარევისგან შექმნილი ჭუჭყიანი და საში-ნელი ნივთიერება...

თუ ვინმე ეტყოდა, ახალგაზრდები სხვაგვარნი არიანო, ჰათიჯე ხანუმი ხელებს გაასავსავებდა ხოლმე — ღმერთმა დამიფაროს... ერ-იხელაღ ხომ დაბურდებიან, მაშინ იმათ რა გაუძლებსო.

მთავარი კი ის იყო, რომ ჰათიჯე ხანუმი სუფთა და პატიოსანი ქალი გახლდათ. გოზთეფეში ერთი სახლი ედგა. ყოველ დილას შინა-მოსამსახურე ელენთან და ნაშვილებ გულთენთან ერთად აწკრიალებ-და და ასუფთავებდა მთელ ბინას. მზარეული მეჰმედი ხომ შეკლულია ჰყავდა. კარგი ბიჭი იყო, ყოველ დილით პირი არ გაეპარსა და თავით ფეხებამდე სუფთად გატკეცილ თეთრ ტანსაცმელში არ გამოწყობი-ლიყო! ელენი და გულთენი სინდის-ნამუსიანი გოგოები იყვნენ. იმათ ჰათიჯე ხანუმი არც საკუჭნაოს კარს უკეტავდა და არც ფულს უმაღავ-და. აი, მეჰმედის პატიოსნებაზე კი კაცი უნდა დაეჭვებულიყო — თავ-ჩაღუნული ლაპარაკი იცოდა, მოსაუბრეს თვალს ვერ უსწორებდა. მაგრამ ჰათიჯე ხანუმი კარნაკეტილ ცხოვრებას ეწეოდა, სახლიდან გარეთ ფეხს არ ადგამდა და ვინ რას მოატყუებდა? ხან სამზარეულო-ში გამოჩნდებოდა ანაზღეულად, ხან სხვენზე ამოჰყოფდა თავს, ხან ოთახში დაბორიანებდა და ყოველ წვრილმანს თვითონ ამოწმებდა. ამასაც არ აკმარებდა და გაუთავებლად ჩასწინინებდა:

— მე მომბაძეთ და ჩემნაირად მოიქეცით. ვინმესთან მისული გი-ნახივართ? არა! ჰოდა, მეზობლების მოჯამაგირებთან და მსახურებ-თან საუბარს მოერიდეთ. ხალხთან მისვლა-მოსვლა ადამიანს ზნეობას უფუჭებს...

სიმართლე უნდა ითქვას, რომ მეჰმედი ამ დარიგებას პირნათლად ასრულებდა. სამზარეულოში, რომელიც სახლის უკანა ბაღში იდგა, მასთან არა თუ სტუმრად მისულ იმათებურ ვინმეს შეხვდებოდიო,

უცხო კატასაც ვერ დაჰკრავდით თვალს. ჰათიჯე ხანუმი სამზარეულოში დღეში ათჯერ მაინც შეიხედავდა, მაგრამ მეჰმედი ყოველთვის მარტოდ მარტო თავის ქვაბებთან გაჭიმული ხვდებოდა ხოლმე.

ჰათიჯე ხანუმს სისუფთავისა და პატიოსნების გარდა ერთი გატაცებაც ჰქონდა — მაღალქუსლიანი ფეხსაცმელი უყვარდა; ლამაზი ქალი იყო, ცოტა ჩასუქებული, ენაწყლიანი და სანდომიანი, მაგრამ დაბალტანიანს სახლშიც კი ერთთავად მთელი მტკავლის სიმალლის ქუსლიანი ფეხსაცმელი ეცვა. შორიდან ლამაზ ჯამბაზს წაგავდა. ამ მაღალი ქუსლებით დაბაკუნებდა. კიბესაც ისე მარჯვედ ჩაიბრუნდა, რომ გაცოდებოდით. ჰოდა, იმდენი იბაკუნა, იმდენი, სანამ ფეხი არ იღრძო. ბოლოს თავბრუსხვევაც კი დაეწყო.

მაშინ მკურნალი მოუყვანეს. ექიმმა ახედ-დახედა, მიზეზებს ჩაეძია და ასეთი დარიგება მისცა:

— თქვენი უსიამოვნო შეგრძნების მთელი მიზეზი მაღალი ქუსლებია! ხანუმ ეფენდი, მოიშორეთ ისინი. მატყლისგან მოქსოვილი რბილი, ხალვათი ფაჩუნები ჩაიცვით და ყველაფერი გაგივლით.

როგორც ექიმმა დაარიგა, ისე მოიქცა. ფაჩუნები აყიდინა. მართლაც თავისუფლად იგრძნო თავი. თავბრუსხვევამ ორ დღეში გაუარა, მუხლების ტკივილებმაც უკლო. ჰათიჯე ხანუმმა სხეულის შვება კი იგრძნო, მაგრამ სამაგიეროდ სულიერი ტანჯვა აეშალა. ის შეხედულება, რაც თავის ხალხზე ცხრა წლის მანძილზე შეუმუშავდა, ორ დღეში დაემსხვრა და დაეშალა. მოულოდნელად აღმოაჩინა, რომ ელენი მისი ჯაგრისით კბილებს იხეხავდა, გულთენს საკუჭნაოში მთლად ამოესვლიბა მურაბის ქილა, ხოლო მეჰმედს, რომელსაც თავი ისე ეჭირა, თითქოს მჭადიდან ნახშირს ვერ გამოარჩევსო, მთელი სინი ხორცი გადაესანსლა, თუმცა იმ დღეს ვეგეტარიანული დღე იყო.

— ღმერთო და გამჩენო, რა დაემართათ, ასე რამ შეცვალა ეს ხალხი? — ბუტბუტებდა ვაოცებული ჰათიჯე ხანუმი.

ერთი კვირის მანძილზე თავისი ხალხი თხუთმეტჯერ მაინც დაიჭირა ქურდობასა და ხელმრუდობაში. ყველა-ყველა, მაგრამ, ეს კი ველარ წარმოედგინა — ერთ დღეს მეჰმედს თავისთან მეზობელი ფაშას ვიღაც კაცი შეეყვანა და ლანგრიდან ბრინჯის ფლავს თქველფდნენ! გაცოფებულმა ჰათიჯე ხანუმმა ყველაფერი გადაკეტა და ბოქლომი დაადო.

— ახლა ვნახთ, რაღას მოიპარავენ, — ამბობდა თავისთვის. მართლაც, მოსაპარად აღარაფერი იყო ხელმისაწვდომი.

მეორე დღეს ჰათიჯე ხანუმი მოგვიანებით ადგა. მაშინვე ძირს

დაეშვა, მაგრამ ვერც ელენს მოჰკრა თვალი და ვერც გულთენს. სამ-
ზარეულოსკენ გაემართა. უნებურად თვალი კარის ღრითს მიაშტერა,
საიდანაც მძიმე სუნთქვა მოისმოდა. პათიჯე ხანუმმა ფრთხილად შეი-
ხედა და ელდა ეცა... მეჰმედი ცეცხლის წინ პატარა, დაბალ სკამზე
ჩამომჯდარიყო, ერთ მუხლზე ელენი ჩამოესვა, მეორეზე გულთენი და
მსხვილი, ტოტყი მკლავები ორივესთვის ქამარივით წელზე შემოეხ-
ვია. პათიჯე ხანუმმა თვალები დახუჭა. მარტო თვალები დახუჭა...
ყურებში თითები არ დაუცვია და ამიტომ მათი საუბარი გარკვევით
ესმოდა:

— გოგო, გულთერ, ახლა შენ შაქარს ველარ იმას იზამ... ველარ
ჩამოიტან?

— როგორ ჩამოვიტანო, ყველაფერი დაკეტა ქალბატონმა...

მეჰმედი ახლა ელენს მიუბრუნდა, თან ტლოშნიდა და თან ეკითხე-
ბოდა:

— გოგო, ღამით რატომ არ შემოხვედი. შენთვის ხალვა მქონდა
შენახული...

— რას ამბობ, ბე, ქალბატონი გაგვიგებს და ყველას გაგვყრის, —
აბუზღუნდა გულთენი.

შიგადაშიგ ბლღაძუნის ხმა და ჩურჩულ-კურკური ისმოდა.

პათიჯე ხანუმი თვალს არ ახელდა, იდგა თვალდახუჭული და გუ-
ლისფანცქალით უსმენდა.

— ოჰ, ის ფაჩუნები... იმან აგვირია ყველაფერი. ახლა ისე წაგად-
გება თავს, ვერაფერს გაიგებ. ეჰ, ადრე რა კარგად ვიყავით!... მისი
ქუსლების ბაკაბუკი სულ მაღლა სართულზეც ისმოდა...

რაც უფრო მეტს ჩურჩულებდნენ, იმდენი უმსგავსო და უნამუსო
რამ ისმოდა სამზარეულოდან, რომ პათიჯე ხანუმს ჭორადაც არ გაუ-
გია. ველარ მოითმინა, თვალები გააღო და ქორივით დააცხრა თავს
მოსამსახურეებს:

— აი, თქვე საძაგლებო, თქვე ქურდებო და უნამუსოებო, ახლავე
აქედან დაიკარგეთ!...

პათიჯე ხანუმმა კარში გაყარა მოსამსახურენი, რომლებიც ცხრა
წლის მანძილზე ერთგულად ემსახურებოდნენ...

* *

ამის შემდეგ რამდენი მზარეული და მოსამსახურეც არ აიყვანა,
ყველა უსირცხვილო, ქურდი, უნამუსო და უსინდისო გამოდგა. ამ

ორი წლის მანძილზე ერთი გულმისასვლელი კაცი არ შეხვედრია, თუმცა ქონებაც ჰქონდა, საცხოვრებელიც, საზრუნავიც ბევრი არაფერი გააჩნდა, მაგრამ მოსამსახურეების აკაცობამ გადაიფიქრა, ფერი დაჰკარგა, გაყვითლდა და ჩამოხმა.

დარწმუნდა, რომ ასე ცხოვრება შეუძლებელი იყო, ადგა და ისევ მაღალქუსლიანი ფეხსაცმელები ჩაიცვა. ამის შემდეგ არც მსახური, არც მზარეული არც ქურდობაში დაუჭერია, არც უნამუსობაში უმხელია; მართალია, თავბრუსხვევამ გაუმეორა და ხელახლა მუსლებმაც ტეხვა დაუწყო, მაგრამ ექიმს აღარ ეჩვენებოდა, ხელმეორედ ფაჩუნები არ გამომიწეროსო.

რაც არ უნდა იყოს, ახლა გული მოსვენებული მაქვსო, ამბობდა ხოლმე ჰათიჯე ხანუმი.

შებინდდა. ორი დღეა რაც აჰმედ რესითი სახლიდან გაგდებული ბებერი ძაღლივით უცნობ უბნებსა და ქუჩებში დაეხეტება. ვისაც მიადგა და ლუკმა-პური სთხოვა, ყველამ კარი ცხვირწინ მიუჯახუნა. რამე მაინც ებადოს გასაყიდი... დაგლეჯილი შარვალი წვივებსაც ვეღარ უფარავს, ხოლო შავი ბონჩური ისეა დაკონკილ-დამონძილი, ვინმეს რომ აჩუქოს კიდევ, ხელს არავინ მოჰკიდებს. ქანცმიღეული ვიღაცის კარის დირეზე ჩამოჯდა, გათოშილი ხელები მიმხმარ მუცელზე შემოიწყო და ჩაიბურტყუნა:

— სიკვდილის მეტი აღარაფერი დამრჩენია!

მართლაც, კაცმა რომ თქვას, იმის შემდეგ, რა ცხოვრებაც მან დაჰკარგა, აღარც კი ღირდა ასეთი სამარცხვინო სიცოცხლე. უნებურად წარსული გაახსენდა — რა მარჯვედ შეაღო ცხოვრების კარი... სასწავლებელი წარჩინებით დაამთავრა. შემდეგ სორბონის უნივერსიტეტში გააგრძელა სწავლა. იქაც უჩვეულო აღიარება მოიპოვა. ევროპელი პროფესორები გაოცებულნი იყვნენ — ასეთი ყურადღება არცერთ უცხოელს არ ხვდომია წილად. სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ, ყველა დაწესებულებამ ფართოდ გაუღო კარი. რესიომა საგარეო საქმეთა სამინისტრო არჩია. კონსულად გაამწესეს. შემდეგ...

შემდეგ... თითქოს მესხიერებას შავი ღრუბელი გადაეფარათ, ვეღარ გაიხსენა რა მოხდა, როგორ დაუსხლტა ფეხი ცხოვრების მაღალ კიბეზე, როგორ ჩავიდა ასე ძირამდე...

ჰო, დაქორწინდა... გაეყარა... არც ხელმრუდობა, არც უნამუსობა გაუვლია ოდესმე ვინემაში.

მაგრამ ყველამ ზურგი შეაქცია, ყველამ მიატოვა. აღარც ამხანაგი, აღარც მეგობარი, აღარც ნათესავი...

ყველა შემოეცალა, ყველა შემოეფანტა.

ერთხელ შემთხვევით ბანქო წაითამაშა და...

მაგრამ ვის არ უთამაშია?

უფულოდ, უმუშევრად და უიშედოდ დარჩენილი რესითი ამჩნევდა, რომ ყველა გაურბოდა. ეს ორგული და მუხთალი ნაცნობ-მეგობრები ჭორებსაც კი უგონებდნენ:

— ჭკუაზე შეცდა, ყომაობაზობა დაუწყია და მგონი სიფილისიც აუკიდიათ...

კარგად გრძობდა, რომ ჭკუაც ძველებურად უჭრიდა და გონიც, მაგრამ ვაი რომ წინ მაღალი კედელი ჰქონდა აღმართული, ხოლო იმ კედლის კარი მჭიდროდ იყო გადარაზული მისთვის.

ვინც კი შემოხვდებოდა, თვალედახუჭული წამოიძახებდა ხოლმე, — ვაა, ეს რა დაგმართნია, რესით ბეი, — და თან ისე საჩქაროდ გაშორდებოდა, თითქოს რესითი კეთრთვანი ყოფილიყოს.

ახლა კი თავშესაფარიც აღარ გააჩნია. ათას სხვა მაწანწალასთან ერთად საკვებსაც კი ნაგვის გროვებში ეძებს.

ასეთი ყოფით თავზარდაცემული ხშირად ბუტბუტებდა:

— ეს რა ამბავია ჩემს თავს, ეს რა მომივიდა?..

წამოდგა. უკვე კარგა შეღამებულიყო. გათშოილი ხელები ჯიბეებში ჩაიწყო, ორად მოხრილმა და მობლუნძულმა ქუნა გადაჭრა და ზღვისკენ გაუხვია; რა იქნება ზღვის ტალღებში ერთი ჩაყვინთოს... რამდენიმე წუთი და, სამუდამოდ თავს დააღწევს ამ ძაღლურ ცხოვრებას... მაგრამ ეს ოხერი ზღვა ყინულივით ცივი იქნება. ეჰ, სადმე ხანძარი რომ ყოფილიყო?!.. წერილს მაინც დავწერო, — გაიფიქრა. მაგრამ მაშინვე სიბრაზისაგან გული ყელში მოაწვა:

— რატომ? ვისთვის? რისთვის?

იმ უსინდისო და გაუტანელი ადამიანებისათვის, რესითი რომ ვაინაპირეს? ცრუმეცნიერების, ცრუფილოსოფიის ეთიკა და მორალი, მისი დამსახურება და იმ ლეგენდის არსი, რომელსაც კაცობრიობა ქმნის, მან ახლა ზედმიწევნით კარგად იცის.

კაცობრიობა, ეს ის პრეისტორიული ტყეა, რომელშიც მხოლოდ მტაცებელი ცხოველები ბინადრობენ. ლოგიკა, პოეზია, ესთეტიკა, სიკეთე — წიგნის ფურცლებს არ სცილდება.

გულამღვრეული მიაბიჯებდა და გრძობდა, რომ სახეში უფრო და უფრო სცემდა ზღვიდან მომავალი სუსხი. ნაბიჯს აუნჭარა. რა საჭიროა სიცოცხლე, რა აუცილებელი?

ადამიანები ცხოველებზე უფრო დაუნდობელნი, ვეფხვებზე უფრო მტაცებელნი და აფთრებზე უფრო შეუბრალებელნი არიან...

ახლა სიკვდილი მხოლოდ სასიამოვნო ხსნა იყო მისთვის, ამიტომ სახეგაბადრული მიიჩქაროდა ზღვისკენ...

უეცრად მის წინ რამდენიმე ჩრდილი აიტუზა:

- განერდი!
- თავისდა უნებურად შეჩერდა.
- ხელები მალლა!

...არ შეშინებია, მაგრამ დაიბნა. ხელები ასწია. ქურდები აღმოჩნდნენ. თვალის დახამხამებაში ჯიბე-უბე გადმოუბრუნეს და როცა საკბილო ვერაფერი უპოვეს, გულმოსულად ჰკითხეს:

- ჯიბეგაფხეკილი დადისარ?
- ჰო...
- აქ რას დაეძებ?
- არაფერს...
- დაფქვი, თორეეეე!

.

ისეთი ტონით იყო ნათქვამი, საცოდავს ლამის წამოსცდა — თავის დასაჩრჩობად მივდიოდიო. ნერწყვი გადაყლაპა:

- არაფერს... სახლი არა მაქვს და კარი... ჰოდა დავხეტიალბე...
- ჰოლო... აბა, მაშ წამომსერდი!..

წინააღმდეგობის თავი აღარ ჰქონდა და უხმოდ აედევნა უკან. ოთხნი იყვნენ. როცა ფარანთან ჩაიარეს, შეათვალიერა. ისინიც მაწანწალები იყვნენ. ცოტა რომ გაიარეს, ქუჩის კუთხეზე მიუთითეს და ჩაუჩურჩულეს:

- შენ იქ დადექი, თუ ზემოდან ვინმე გამოჩნდეს, ჩაახველე და მოკურცხლე, თუ არა და დაგვიცადე, ათ წუთში მოვალთ.
- კარგი.

მაწანწალები გაუჩინარდნენ. რესითი კანკალამ აიტანა. მიხვდა, რომ „ატანდაზე“ დააყენეს. იფიქრა გავიქცევით, მაგრამ სიტყვა მისცა და, რომ გაქცეულიყო, ლანობაში ჩამოართმევდნენ. არ გაიქცეს და... სულის სიღრმეში სინდისი ქენჯნიდა; ნაჩვენებ ადგილზე ჩაიკუნტა და თავი ხელებში ჩარგო. არაფრის განსჯის უნარი აღარა ჰქონდა, სიივისგან თითქოს ტვინიც გაყინვოდა. თვალები დაეხუჭა. ვერც გაიგო, რამდენ ხანს იყო ასე. ქურდების ფეხის ხმამ გამოაფნიზლა.

- ვაჰ, დაგეძინა?
- არა.
- აბა, წავედით!..

რესითი კვლავ უკან აედევნა ქურდებს. ახლა უფრო ფრთხილად მიდიოდნენ. ერთი ფარნის ძირში შეჩერდნენ და რესითმა მისკენ გამოწვდილი რალაც ქაღალდი დაინახა.

— რა არის? — იკითხა გაოცებულმა.

— აიღე, შენი წილია!

— რა წილი?

— აიღე, ბიჭო...

ათრთოლებული ხელი გაუწოდა და ქალაღდი ჩამოართვა.

— ახლა კი იქ წადი, სადაც მიდიოდი, უკან არ მოიხედო! მუქარით უთხრეს და გაშორდნენ.

ქალაღდს დახედა, ხელებში ორნახევარლირიანი ბანკნოტი ეჭირა.

• •

თითქოს სულში ამოვარდნილი ქარიშხალი ჩადგა და მანათობელი მზე ამოვიდა. ინანა კიდევ წელანდელი ნაფიქრი. წუთისოფელი არც ისე ავი ყოფილა, მას რომ ეგონა. ამქვეყნად თურმე ისეთი ადამიანებიც დადიან, რომელთაც საწყალი და საცოდავი კაცისა ესმით. სიკეთე, სათნოება და მოწყალება მხოლოდ ზმანება და ქიმერა როდის ყოფილა. ამის დასტურად აი, ეს ქალაღდი გამოდგება, რესითს ხელში რომ ეჭირა. გაიღიმა და ისე გახარებული შემოტრიალდა, თითქოს ცოდვიანს შერყეული რწმენა კვლავ დაუბრუნდათ, აღმა მიმავალ ქუჩას აუყვა. იქ ერთი დუქანი ეგულებოდა. ორი დღეა პირში ლუკმა არ ჩაედო. მუცლის წვამ სულ გადაავიწყა, რომ წელიც სტკიოდა, ფეხებიცა და ხელებიც...

მე მგონი, ამქვეყნად იმაზე დიდი სატანჯველი და სასჯელი სხვა არა უნდა იყოს რა, როცა კაცს საკუთარი თავი სძულს და ეზიზღება. სულ სხვაა, თუკი ერთ დღეს აღმოვაჩნეთ, რომ ჩვენი მეგობარი თუ ამხანაგი წლების განმავლობაში მოხერხებულად თამაშობდა გულდია, სათნო და უანგარო კაცის როლს, სინამდვილეში კი სულმოკლე, ცრუ და ზნედაცემული ყოფილა.

აღმოვაჩინეთ და უმალ განვმორღებთ!

სიყვარულიც ხომ ასეა... ადამიანს, რომელსაც სალოცავ ხატივით ვეთაყვანებით, საკმარისია რაიმე ლაქა შევაძინოთ, რომ ცეცხლი ტრფიალისა უეცრად ჩაგვიქრეს, გავცივდეთ, გავიყინოთ და მცირე ხანში, შესაძლოა, მტრადაც კი მოვეკიდოთ...

მაგრამ, როგორ მოვიქცეთ, რა მოვიმოქმედოთ მაშინ, როცა ის ლაქაცა და ზადიც თვითონ ჩვენა გვაქვს?

არცა რა!

რა უნდა ქნა, როცა სიკეთის, ჭეშმარიტებისა და მშვენიერების ამალღებული იდეალების ცეცხლი, რომელიც ჩვენ სულში მორალურმა და ეთიკურმა შეგნებამ ააბრიალა, თანდათან იფერფლება და ინავლება! როგორც კი ეს სამი მანათობელი ჩირაღდანი ჩაქრება, უმალ უკან უდაბნოში აღმოვჩნდებით, უმალ პირუტყვებად ვიქცევით და... იცხოვრო ცხოველის ცხოვრებით, იცხოვრო უშინაარსოდ, უმიზნოდ, უსიყვარულოდ... არავითარი წმინდა რამ არ გაგაჩნდეს, შენთვის არ არსებობდეს სიკეთე, ჭეშმარიტება, მშვენიერება... ამაზე დიდი სატანჯველი სხვა რა უნდა იყოს?!

აი, ახლა, მე ისეთი გრძნობა დამეუფლა, თითქოს ჩემში ის ღვთიური ჩირაღდანი ჩანაცრებულყოფს და გაქსუებული პირუტყვივით დაფანწალდება... ვინ უნდა იყოს იმაზე საცოდავი, ვისაც დაუკარგავს ფასი ადამიანობისა!

ამ უკუნეთში ჩემი სურვილით კი არ მოვხვედრილვარ. იმისი თქმაც კი შემიძლია, არც კი გამიგია, ამ წყვილიაღში როგორ აღმოვჩნდით.

ამ ათიოდე დღის წინ ღამე ბიძაჩემთან გავათენე. პოდა, იქ დამემართა ეს ამბავი... დავტოვე ყოველივე ადამიანური და სამოთხიდან

ჯოჯობეთში ამოყვავი თავი. სამწუხარო და სავალალოა ისიც, რომ ამ ადამიანურ სამყაროს კელარასოდეს დავუბრუნდები...

მას შემდეგ, რაც ჩემი ბიძაშვილი ნიჰათი გმირულად დაეცა ჩანაკალეში, ბაძაჩემმა მე მიშვილა და პირმშოსავით შემეყვარა. შარშან საცოდავი ძალუაჩემიც გარდაიცვალა — შვილზე დარღმა გადაიტანა! დარჩა საწყალი ბერიკაცი ეულად იმ ვეებერთელა სახლში, სასახლეს რომ წააგავს. ეულად დარჩა-მეთქი, იმიტომ ვამბობ, რომ, თუმცაღა მემკვიდრე ვახლავართ, მაგრამ ბიძაჩემის სანახავად ათასში ერთხელ თუ შევივლი და მოსამსახურის ამარა მყავს მიტოვებული.

უნდა გამოვტყდე, რომ ზნეობრივად ბიძაჩემზე უფრო სრულყოფილსა და კეთილ ადამიანს ჯერ არ შევხვედრივარ. მემკვიდრეობით დარჩენილი დიდი ქონება, თავისი ძმის მსგავსად, ფუქსავატურ ქეიფსა და დროსტარებაში არ გაუფლანგავს. იგი ბატიოსნად ემსახურა თავის ქვეყანას: ხან კაიმაკამად იყო, ხან მუთასარიფად მსახურობდა, ხან კი ვილაიეთის მმართველის პოსტი ეკავა. ჩვენთვის, თანამედროვე ადამიანებისათვის, იმისი გაგებაც კი ძნელია, თუ საზოგადოდ შეიძლება ისეთი სიყვარული პოეზიისა, როგორც იგი ბიძაჩემს უყვარდა. იმისი აზრით, პოეზიის კრებულები უბრალოდ ლექსთა ერთობლიობა კი არ იყო, არამედ მათში წმინდა აზრი იმალებოდა, ხოლო დაზელებსა და ყასიდების სტროფებსა და რითმებში ღვთაური, ფარული, იდუმალი რამ სიკეთე სუფევდა. ბიძაჩემმა ბაღის ბოლოს, ფიჭვნარში, ბიბლიოთეკა ააშენებინა, რომელიც იდუმალ ტაძარს უფრო წააგავდა და მთელ დღეებს იქ ატარებდა: წიგნებს მტკერს აცლიდა, გულმოდგინედ უკლიდა და ფარეზობდა. იმ დღესაც, მოსამსახურემ კარი რომ გამიღო, მითხრა:

— ეფენდი ბეი ბიბლიოთეკაშია, თუ გსურთ, იქ მიბრძანდით.

ბიბლიოთეკისკენ გავემართე.

ხეებს ფოთლები უკვე ჩამოსცვენოდა, ყვავილნარი კი ისევ მწვანედ გამოიყურებოდა, თუმცა ყვავილები კარგა ხანია დამტკნარიყო. ტყვიის ფურცლით გადახურული ბიბლიოთეკის გუმბათიანი სახურავი რაღაც უცხო და შეუცნობელ სევდას ამიშლის ხოლმე. ფანჯრის მწვანედ შეღებილი რკინის ვისოსი ღია იყო. კართან მივედი. კარზე ძველებური კვერი ეკიდა, კვერის ქვემოთ ჭუჭრუტანაში თითბრის ყვითელი გასაღები იყო გარჭობილი. კვერს ხელი არ ვახლე და თითებით ფრთხილად მივაკაკუნე. არავინ გამოთქმნაურა. უფრო ძლიერად დავაბრაგუნე.

— რა ამბავია, მეჭმედ? — გაისმა ბიძაჩემის ხმა, რომელსაც ვვინაცხვებო, მსახური მეძახისო.

— მეჭმედი კი არა, მე ვარ, ბიძაჩემო, მე!

— კარი გაიღო.

კარებში ბიძაჩემი გამოჩნდა, თავისი სპეტაკი წვერითა და ცისფერი, დაქანცული თვალებით, რომლებიც მსხვილი წარბებისა და თქროს სათვალის ქვეშ უფრო დიდად მომეჩვენა. იგი თავისსავე აკლდამაში გაცოცხლებულსა და წამომდგარ წმინდანს ჰგავდა.

ხელზე ვაკოცე.

— მოდი, შემოდი, ერთი ძვირფასი რამ უნდა გაჩვენო.

— ბატონი ბრძანდებით...

ფეხსაცმელები გავიხადე და ისე შევედი. ასე შედიან ხოლმე წმინდა ტაძარში... წითელი ტყავის წულები ჩავაცვი. ბიძაჩემს აქლემის ბეწვისგან მოქსოვილი საშინაო ხალათი ეცვა. მაგიდას შემოვუსხედით, რომელიც ისე იყო გასუფთავებულ-დამასმასებული, ზედ ერთ ბეწვსაც კი ვერ იბოვიდით.

გადაშლილი წიგნი ეჭირა, მე გამომიწოდა:

— ნამდვილი საგანძურია, საგანძური. მსგავსს ვერსად იპოვი!

ბიძაჩემის „საგანძური“ მედუქნის გაქონილ საანგარიშო წიგნსა ჰგავდა.

— ჭეშმარიტად ძვირფასია... — ნაძალადევად შევეცადე მლეღვარება გამომეჩინა.

— გუშინ მომიტანეს. აბა, თუ მიხვდები, რამდენად შევიძინე?

— ორ ლირად.

— სრულ ჭკუაზე არა ყოფილიხარ, შვილო, — მომახალა ბიძაჩემმა და ისე შემომხედა, რომ გამაცია...

— ყდა ძველი და შემოცვეთილი აქვს... მაგან შემაცდინა, ხუთ ლირას მისცემდით, — შევეცადე ჩემი შეცდომა გამომეწორებინა.

— რას ამბობ, შვილო, რის ხუთი ლირა, „დაფი ალ-გუმუშია“, დელი ბირადერის იგავების კრებულია, — წამოიყვირა ბიძაჩემმა, — მთელ სტამბოლში მეორე ხელნაწერს ვერ იპოვი. იქნება მთელ ქვეყანაზე ამის მსგავსი არც კი მოიძებნებოდეს! ეგ კი არა, შესაძლოა, თვით დაზულის ხელნაწერიც კი იყოს...

— რამდენი მიეცით?

— ასოთხმოცი ლირა...

— კარგია...

ხელნაწერი ბატისფეხური იყო; ყდა და ზურგი ისე ჰქონდა შემოც-
ვეთილ-შემოჭმული, თითქოს თავგებს შემოულრღნიათო, მოვარაყებუ-
ლი ნაყშობიც გასცრეცოდა.

სანამ მე ამ ძველმანს ვათვალიერებდი, ბიძაჩემმა ბოლო დროს
შეძენილი რამდენიმე „საგანბური“ კიდეც გადმოიღო და მაგიდაზე
ერთმანეთის მიყოლებით დამილაგა:

— ესენი შენთვის არ მიჩვენებია!

რას არ ნახავდით — ლექსთა კრებულებს, ისტორიული ხასიათის
თხზულებებს, თარგმანებს... მათ ნესტიანი საფლავის სუნი ასდიოდა...
ბიძაჩემმა, რაც მართლ დარჩა, თავისი ცხოვრება ამ ბიბლიოთეკას შეს-
წირა. ძალიან კმაყოფილი იყო, რომ მეც ვწყალობდი პოეზიასა და ხე-
ლოვნებას. მოსწონდა ჩემი ლექსები, მოთხრობები. ხშირად მეტყოდა
ხოლმე:

— ჩემო სიამაყე!

მაგრამ ბიძაჩემი ძველის მოყვარული კაცი იყო და თავის ბიბლი-
ოთეკაში არც ახალ, თანამედროვე ცხოვრების ამსახველ წიგნებს და
არც ხელნაწერებს არ გააჭაჭანებდა.

თვალეები დამელალა, კითხვას თავი მივანებე და ოთახში მივიხედ-
მოვიხედე. ბიბლიოთეკის კედლები მთლიანად ჭიქურით იყო მოპირ-
კეთებული. თქმა არ უნდა, წიგნებზე იაფი არც ეს ნახელავი დაჯდე-
ბოდა, თუმცა მათზე წარწერების ამოკითხვა შეუძლებელი იყო. გუმბა-
თის შუაში, ოქროსწყალში დაფერილ ჯაჭვზე, ბროლის ჭადი ეკიდა,
რომლის მდიდრული, გორბი შესახედაობა ბიბლიოთეკაში დასადგუ-
რებულ მყუდროებას არღვევდა.

ბიძაჩემმა ყასიდის კითხვას თავი დაანება და მე მომიბრუნდა:

— გაიგე, შვილო, ჩემი ბიბლიოთეკის ყიდვა უნდათ?!

— ვის?

— შენ არ იცნობ, აღმოსავლეთმცოდნეებს.

— რამდენს იძლევიან?

— ჯერ ათი ათასი ლირა შემომამიღიეს, მე უარი ვტკიცე. მერე
თხუთმეტი ათასი გაიმეტეს, მე მაინც ვიუარე, ოცი ათასზე ავიდნენ...

— რას ამბობთ?

— ოცდახუთსაც არ დაიშურებენ.

— ღმერთო ჩემო, ბიძაჩემო, ნულარ ევაჭრებით, გაყიდეთ!...

ბიძაჩემმა თვალეები წიგნს მოსწყვიტა და მე მომამაყრო... იმ თვა-
ლებში ისეთი საყვედური, ისეთი მუნათი დაგუბებულიყო, რომ...

— ბიბლიოთეკა გავყიდო? მერედა, მე რაღა ვაკეთო?

...
 თავი კვლავ წიგნებში ჩარგო. სახე შეჭმუხვნოდა. გულმტსულად, ნალვლიანი კილოთი დაუმატა:

— იმ ქვეყნად როცა გამისტუმრებთ, მაშინ გაყიდეთ.

ხმა არ ამომიღია. წიგნი ავიღე და ფასიდად კითხვა დავიწყე. არ ვიცი, რამდენ ხანს ვიყავით ასე ჩუმად. მე მომეჩვენა, რომ დიდხანს ვდუმდით. მალულად თვალი ბიბლიოთეკის თაროებს შევაველე და გუნებაში ის ოცდახუთი ათასი ლირა წარმომიდგა, აღმოსავლეთმცოდნეები რომ შეაძლევდნენ ბიძაჩემს. ოცდახუთი ათასი ლირა... ეს ხომ მთელი სიმდიდრეა! ადრე თუ გვიან ეს სიმდიდრე ჩემი იქნება, ბიძაჩემს ჩემ გარდა ვინ გააჩნია?!

ეს დღევ მალე დადგება! ბიძაჩემს ცალი ფეხი სამარეში უდგას... რამდენიმე წელიც, ბევრი-ბევრი ხუთი და მეორე ფეხსაც იქ ჩაითრევს...

ნეტავ, ვინ იყვნენ ის აღმოსავლეთმცოდნეები?

მინდოდა მეკითხა, მაგრამ ენას კბილი დროზე დავაჭირე!

ბიძაჩემის თვალებისა შემეშინდა, რომლებიც სათვალის იქიდან უფრო ცისფრად მოჩანდნენ, უფრო ჭკვიანურად გამოიციქობოდნენ. შემეშინდა, ვაითუ ჩემი ფიქრიც ამოიციხოს-მეთქი.

ამ მემკვიდრეობამ, რომელზეც აქამდე არასოდეს მიფიქრია, ახლა მთელი ჩემი არსება შეიპყრო. თითქოს თავი გამებურა და გამისივდა, თითქოს მთლად გამოვყეყენდი, ბიბლიოთეკიდან გამოვედით და სახლში შევედით. მხოლოდ ის მახსოვს, ბიძაჩემი რომ მეუბნებოდა:

— შვილო, დღეს შენ რაღაც დაბნეული ხარ, რა დაგემართა?!

როდესაც მაგიდას ვუსხედით და ვსადილობდით, ჩემი გონება ჩემივე სხეულის, სულისა და ნების გარეშე რაღაც უცხო და უცნობ მექანიზმივით მუშაობდა, ფიქრობდა, გეგმებს აწყობდა. მოძალებული ფიქრებისათვის ვერაფერი მომეხერხებინა. წინააღმდეგობის გაწევა არ შემეძლო და ჩუმად ვიჯექი...

ასეა... ეს საცოდავი ბერიკაცი ამ მოკლე ხანში უეჭველად საიქიოს გზას გაუდგება... მერე, ბიბლიოთეკა 25 ათას ლირად გაიყიდება, სახლი, ბაღი, ფაიქფაშას აღმართზე კიდევ ერთი ბინა... ესეც შენი 70—80 ათასი ლირა... ერთად აღებული ასი ათასი ლირა იქნება!

მთელი სიმდიდრეა!...

აქ რაღა მაცხოვრებს!

მაშინვე ევროპაში მოვუსვამ და მთელ ჩემს სიცოცხლეს განცხრომაში გავატარებ...

მაგრამ, ამ ბერიკაცმა ცოლის მოყვანა რომ მოინდომებს?

— მოინდომებს?..

— რატომაც არ მოინდომებს, — მოისმა გულის გამგვირავი ხმა ეშმაკისა, — მოინდომებს!

— არა, კაცო, არ მოინდომებს, — იმ ხმას უხმოდ შევეპასუხე და კბილები გავაღრჭიალე.

— შეუძლებელი არაფერია! შეიძლება ხვალვე გაიგო, რომ ბიძაშენი ცოლს ირთავს!..

— საშინელებაა...

— რა თქმა უნდა, საშინელებაა...

— არა, მართლაც და, ბერიკაცმა ცოლი რომ ითხოვოს...

— ეჭვიც ნუ გეპარება. მაშინ იმ შენ ასი ათას ლირას სიზმარშიღა ნახავ.

— მაშ?

— გზა უნდა მოუჭრა, — კვლავ ჩამორეკა ეშმაკის ხმამ ჩემს გონებაში.

ბრძანება დაუნდობელი და მუხანათური იყო... როგორ გადამეჭრა გზა და როგორ ამეცილებინა თავიდან ეს უბედურება?

დიახ უბედურება იქნებოდა, თუკი, თითქმის ჩემ ხელთ არსებულ ასი ათას ლირას დაუდევრობით ხელიდან გაუშვებდი...

გონება კვლავ ჩემი ნებისა და შემეცნების მიღმა მაგიური საათივით ამიმუშავდა.

ბიძაჩემს შევხედე. იგი პატარა კოვზით ფლავს მიირთმევდა. სპეტაკი წვერის შიგნით თეთრი, გამხდარი ყელი უჩანდა... იმ თეთრ ყელს ორი-სამი წუთით ხელები მოუჭირე და... ასი ათასი ლირა შენი იქნება...

— მაგრამ?...

— ყეფებო, რისი გეშინია? — კვლავ ჩამესმა ეშმაკის მაცდური ხმა.

— მეშინია.

— ნუ გეშინია... შენ ბიძაშენს უბრალო, ჩვეულებრივი ავაზაკივით კი არ წაუჭერ ყელში და არ დაახრჩობს!..

— მაშ?

— ისე უნდა, მოიქცე, რომ კანონმა ვერაფერში დაგადანაშაულოს!..

— როგორ?

— ერთი ამხანაგი გყავს ბაქტერიოლოგი, საბითი ჰქვია...

ჰოდა, ცოტაოდენი ტიფის მიკრობები მოჰპარე...

— რას ამბობ?

— ის მიკრობები წყალში ჩაუყარე. როცა დაავადდება, ექიმს მოუყარე ვანე. ექიმი რომ წამლებს მოგკემს, იმ წამლების მაგიერ მიკრობებით მოწამლული წყალი ასვი. ერთ კვირაში ფეხებს გაფშეკს. მერე შენ ყველას დასანახად იტირებ და თავში ხელებს იცემ!.. მიცვალე ბუღალა წინ გაუძღვები. აბა, ვის მოუვა აზრად, რომ შენი საყვარელი ბიძია შენვე გაუყენე საიქიოს გზას, ვინ იეჭვიანებს?

ბირიქით, შეეცდებიან დარდი გაგიქარვონ:

— რას იზამთ, წუთისოფელი ასე ყოფილა, თქვენ კარგად იყავით და!...

— ოჰ!

უეცრად გამოვფხიზლდი. თითქოს მზრებიდან მძიმე ტვირთი მოვიშორე. თვალი გავახილე. ბიძაჩემი ვაშლს ფცქვნიდა. ჯერ კიდევ არ მესმოდა, რას მელაპარაკებოდა, მხოლოდ ეს გავიგონე:

— ჩემო სიამაყევ!

გვიან ღამით საწოლ ოთახში ავედი. ჩემს გონებაში ჩასახული ბოროტი გვეკმა თანდათან მწიფდებოდა.

საწოლზე ჩამოვჯექი. მაგიდაზე სანთელი ენთო. კედლებზე რაღაც უფორმო და უსახო ჩრდილები დაფარფატებდნენ.

ასი ათასი ლირა!...

თვალი კარადის სარკისკენ გამექცა. სარკეში ჩემი გამოსახულება დავინახე, როგორ ჯიუტად მომჩერებოდა. იმ გამოსახულებას თმა ყალყზე ჰქონდა ამდგარი, თვალები კი ჩასისხლიანებოდა...

შეხედვა შემეზარა და თვალი მოვარიდე.

მთელ ღამეს არ დამიძინია.

სარკეს არ ვეკარებოდი, საკუთარი თავისა მეშინოდა. დიახ, მე დამნაშავე ვიყავი, მე მკვლელი ვიყავი. მთელი მორალური და ეთიკური შეხედულებანი ჩემთვის სიცრუედ და სიყალბედ იქცა.

ჩემს გონებას ეშმაკეული ხმა დილაამდე მბრძანებლობდა:

— ნუ ყოყმანობ!

— არა, არა, ამას არ ჩავიდენ.

— ჩაიდენ!

— არა-მეთქი!

— ასი ათასი ლირა ხელიდან გაგიფრინდება!

— გამიფრინდეს.

— შენ გიჟი ხომ არა ხარ?!

დილაადრიან ბიძაჩემთან ჩავვედი. საწყალი ბერიკაცი აივანზე იჯდა და რბეს სვამდა. საწყალი თავის სიამაყეს ღიმილით შეხვდა...

— რა დაგემართა, ცუდად ხომ არა ხარ? ფერი დაგკარგვია!..

— არაფერია.

— მშვიდად გეძინა?

— კი.

უცრად ვეცი და ხელებზე კონცა დაუწყვე. თვალთაგან ცრემლი მდიოდა. იმ ავაზაკს ვგავდი, რომელიც ეს-ეს არის თვისგანვე მოკლულ წმინდანის გვამის წინაშე ცოდვას ინანიებდა.

მე ადამიანისა უკვე აღარაფერი გამაჩნდა.

— თქვენთან ერთი სათხოვარი მაქვს!

ბიძაჩემმა აღარ იცოდა რა ექნა, ასეთ გულწრფელს პირველად მხედავდა. საცოდავი, იმის ბაიბურშიც არ იყო თუ ეშმაკმა ჩემი სული, არსება, გონება რა დღეში ჩააგდო, როგორ გათელა...

— რა მოხდა, შვილო?

— არაფერი. ჯერ დამპირდით, რომ უეჭველად შემისრულებთ.

— კარგი, თქვი, გპირდები.

— მე ხომ თქვენი ერთადერთი მემკვიდრე ვარ?

— უეჭველად.

— ჰოდა, მსურს, რომ მთელი თქვენი უძრავ-მოძრავი ქონება, თქვენსავე სიცოცხლეში, ეროვნულ ორგანიზაციებს უანდერძოთ...

— მაგრამ, რატომ?

— მე ასე მინდა...

— რისთვის?

მინდოდა ყველაფერი შეამზნა, მინდოდა მეთქვა, თუ რას ვფიქრობდი წუხელ, უხილავი და ვერაგული იარაღით რომ ვაპირებდი მომესწრაფებინა მისთვის სიცოცხლე... მინდოდა მეთქვა, იგი უეჭველად მიმიხვდებოდა. შესაძლოა, ტვირთი სინდისის ქენჯნისა შემმსუბუქებოდა კიდევ. მაგრამ ვერ გავბედე და ჩემს ჭუჭყიან, საძაგელსა და ბილწ მორალს სათნოების ის ფარდა ჩამოვაფარე, რომელიც საერთოდ არც კი გამაჩნდა და სიმართლის თქმის ნაცვლად სიცრუე დავიწყვე:

— ჯერ ახალგაზრდა ვარ. შესაძლოა, ეს ძვირად ღირებული ბიბლიოთეკა ისეთ პირზე გავყიდო, რომელიც მას სამშობლოდან გაიტანს. მე კი მინდა, რომ ეს ფასდაუდებელი მემკვიდრეობა ჩემს ერს დარჩეს!

— ძალიან კარგი! ბიბლიოთეკა ჩვენ ერს მივცეთ, მაგრამ მთელი ჩემი უძრავი ქონება?

— ბიძაჩემო, მე არც ის მინდა... რამდენი ავადმყოფი, რამდენი ობოლს სჭირდება თავშესაფარი... რამდენს ცრემლის მოწმენდა ესაჭიროება, რამდენს ჭრილობის შეხვევა... რამდენი ნუგეშსაცემი ქვრივია და რამდენი უმწეო ობოლი!..

— ამას რომ ვამბობდი, ბიძაჩემი დიდი ყურადღებით მისმენდა და გაოცებული, მოხიბლული შემომცქეროდა.

საცოდავი... აბა, რა იცოდა, რაოდენ მდაბალი ქმნილება იდგა მის წინაშე, რა იცოდა...

გასწორდა, გულში ჩამიკრა და შუბლზე მაკოცა:

— ჩემო სიამაყევ!..

* *

დიახ, ჩემს სულში სამუდამოდ ჩაქრა და ჩაიფერფლა ადამიანობის იდეალი და ის სამი ზნეობრივი ჩირაღდანი სამარადისოდ ჩაინავლა! ერთ ღამეში საშინელ და საზარელ მკვლელად გადავიქცევი.

ახლა წყვილია დიოტო მთელს უდაბნოში ვიმყოფები. პირუტყვივით, ცხოველივით იმედდაკარგული დავიარები. ამიერიდან ველარასოდეს დავუბრუნდები ადამიანურ სამოთხეს — სიკეთის, ჭეშმარიტებისა და მშვენიერების სამოთხეს.

ეს საცოდავი მოხუცი კი, რომელიც უსინდისოდ მოვატყუე, ჩემთ მსგავსთ მხდალ, მდაბალ არსებათ კვლავ ადამიანებად მიიჩნევს და ეტყვის:

— ჩემო სიამაყევ!

ამ რამდენიმე დღის წინ თოქათლიანში სერმეთმა ერთი ევროპელი ჭაბუკი გამაცნო, სორბონის ამხანაგები ვართო. ქერთიანი, ცისფერთვალეა, ლამაზი და სუსტი ყმაწვილი გახლდათ. აღმოსავლეთის შმაგი ტრფიალი აღმოჩნდა. ერთმანეთი გავიცანით თუ არა, მაშინვე ეს მითხრა:

— ძვირფასო, საკუთარ თავს ვერ იცნობთ! ევროპას ეთაყვანებით და საკუთარ მშვენიერებას ვერ ჭვრეტთ, საკუთარი მიწიდანველი იდუმალებით არ ცხოვრობთ...

უცებ პასუხი ვერ მოვახერხე, ვერც აღვიქვი, მის საყვედურში რა იყო მართალი და ჭეშმარიტი და რა არა, მხოლოდ გამეღიმა:

— თქვენ საიდან იცით, რომ ვერ ვცხოვრობთ და ვერ ვჭვრეტთ?

— საიდან ვიცი და, ჩემი თვალით ვხედავ, — გაცხარდა იგი, — სამი წელია სერმეთის ბინაზე ვარ. ბინაზე ყველაფერი ევროპულად აქვთ მოწყობილი, სასადილო, საწოლი თთახი, ტუალეტი, ძმებსაც ევროპულად აცვიათ, ევროპული ზნე-ჩვეულებები შეუთვისებიათ და ასე განსაჯეთ, ევროპულადაც აზროვნებენ! ეჰ, სადღაა პიერ ლოტის თურქეთი?!

— პიერ ლოტის თურქეთი მეორე მხარესაა, — ავუსხენი სტუმარს.

— დიახ, ასე ამბობენ, მაგრამ ევროპელთათვის შეუღწეველი სამყაროა! სამწუხაროდ, თქვენ ეს წარმტაცი სამყარო არ გიყვართ!..

— რატომ? ჩვენშიც ბევრია ისეთი, ვისაც უყვარს პიერ ლოტის თურქეთი.

— თქვენც გიყვართ?

მე გადაჭარბებული გულმოდგინებით დავუქნიე თავი.

არა, ეს ევროპელები რა გულუბრყვილონი არიან!.. ვერ გადაულახავთ მოძველებული შეხედულებანი აღმოსავლეთზე! ეს ჭაბუკი ევროპელიც სომ ერთი იმათგანია!

საუბარი თურქეთზე დავიწყეთ. იგი ჯიუტი კაცის ენერგიით კვლავ იმას ამტკიცებდა, რომ ჩვენ საკუთარი თავი ვერ შეგვიცვნია... თურმე ჩვენი ქალაქის მშვენიერი, ლამაზი და ეგზოტიკური ქუჩები აკვითვალწუნებია და ევროპულ არქიტექტურას ვემონებით, რომლის კომპეტრული ხაზები აგრერიგად ღუპავს და ახრჩობს ბუნებრივ ლაზათს. მას საშინლად სძულდა ანტიკური ხელოვნება.

— ღმერთო ჩემო, რა საშინელი კარიკატურაა ეს თქვენი ბეილი-
ლუ, — ამბობდა ზიზლით.

თავი პიერ ლოტისეული ფანტაზიითა და ეგზოტიკით ჰქონდა გამო-
ტენილი. ჩვენი სიდატაკე, უმეცრება და ველურობა რაღაც საოცარ
ზებუნებრივ სიკეთედ მიაჩნდა. გაცეხული იყო იმით, რომ ჩვენ ვერ
გვაღელვებდა ეს უსაზღვრო ნაგვის გროვა, განადგურებულ-გაპარტა-
ხებული უბნები, ნანგრევები... ბოლოს მოხოვა, წამყვანა იქ, სადაც
ევროპას თავისი ცივილიზაციით არ შეურყვანია ბუნების ლაზათი.

ჩემი მოხუცი გადია გამახსენდა, რომელიც კარაკუმრუკში ცხოვ-
რობდა. იგი მორწმუნე და ძველ ადათ-წესებზე აღზრდილი ქალი იყო,
მოსამსახურედ ერთი მოხუცი არაბი ჰყავდა და ქმრისაგან დანატოვარი
მცირე შემოსავლით ირჩენდა თავს.

— კარგი, მე წაგიყვანთ ტიპიური თურქის ოჯახში.

მადლობა გადამიხანდა და გახარებულმა მკითხა:

— როდის?

— დღეს, თუ გინდათ ახლავე...

— თუკი შეიძლება?..

— შეიძლება, მხოლოდ თქვენთვის ფესის ყიდვა დაგვჭირდება.

მე მსურდა, რომ აღმოსავლეთზე გადარეული ევროპელისათვის წი-
ნასწარ, მოუშზადებლად, უცერემონიოდ მეჩვენებინა, თუ როგორი
იყო თურქი კაცის ოჯახი ბუნებრივ, შინაურულ გარემოცვაში. ევრო-
პელის აცუნდრუკებაზე სერმეთი სიცილით იგუდებოდა. ჩემს მეგო-
ბარს დავემშვიდობეთ და ეტლში ჩავსხედით. ბეიაზიადთან ერთ პატარა
დუქანს მივადექით და ჯიგრისფერი ფესი ვიყიდეთ, რომელიც მედუქ-
ნეს ყალიბზე მოვარგებინეთ. ჩემმა სტუმარმა ტრამვაიში ჩაჯდომაზე
უარი განაცხადა:

— აქედან ხომ თურქული კვარტალი იწყება?

— დიას, მთლიანად თურქული უბანია.

— მაშინ, ძალიან ვთხოვთ, ფეხით წავიდეთ.

— წავიდეთ.

ხანძრისგან გადაბუგული, ქოხებისა და მინგრეულ-მონგრეულ, გა-
ვერანებულ ქუჩებისაკენ დავეშვით, რომლებსაც მეღანქოლიასავით
დასწოლოდა ნისლი, ლეგა ცა და ღრუბელი. გზაში ყოველივეს დაწვ-
რილებით ვუხსნიდი, მერე პატარა ინტრიგაც გავანდე, ჩემს გამ-
ზრდელს ვეტყვი, რომ შენ ევროპელი კი არა, ჩერქეზი ხარ-მეთქი.

კაცმა რომ თქვას, ჩემი გამზრდელი ზოგიერთი ძველი რწმენის
დედაპერივით მამაკაცებს არ უფრთხოდა, მაგრამ ვიფიქრე, ვაითუ

ქრისტიანი კაცის სტუმრობა დიდად არ ეპიტნაოს და არ ვეჩვენოს-მეთქი. ამ პატარა ინტრიგამ ახალგაზრდა ევროპელის წარმოსახვა და ფანტაზია უფრო აღაგზნო და ალესა. დაშლილი ფიცრულების, დანგრეული კედლებისა და გაცრეცილი სახურავების წინ წარამარა შედგებოდა და აღტაცებას ვერ მალავდა:

— ეჰ, რა პეიზაჟებია, რა უშუალობა და სილამაზეა?!

ორი საათის ხეტიალის შემდეგ, როგორც იქნა, სახლს მივალწიეთ. კარი მოხუცმა არაბმა გაგვიღო.

— ჩემი გადია სახლშია?

— მეზობელთან გადავიდა, შემობრძანდით!

— აბა, გაიქეცი და უთხარი, რომ მე მოვედი. თან სტუმარი მოვიყვანი, ამაღამ აქ დარჩებიან-თქო!

შინ შევედიო. სუფთა, ფილაქნებიანი ბნელი დერეფანი გავიარეთ და უზარმაზარ კიბეს ავუყვევით. სტუმარს სასტუმრო ოთახი ისე მოეწონა, რომ აღარ იცოდა, რა ექნა და როგორ გამოეხატა აღტაცება... იატაკი ლამაზი სპარსული ხალებით იყო მოფარდაგული, კედლებზე სურათები მოჩანდა, რომლებიც ჩემს გადიას განსვენებულ ქმრისაგან დარჩა სახსოვრად. იგი კარგი კალიგრაფი იყო და მხატვრობაც ენერხებოდა. ფესისფერი მუთაქებით მოფენილ ტახტებზე წითელი ვალანსური საფენები ეფინა. პირისპირ დავსხედით. ყაფაზებმა სულ თავგზა აუბნია:

— თავი სიზმარში მგონია, — მითხრა სტუმარმა.

ამ დროს ჩემი გადიაც დაბრუნდა. გადიას სტუმარმა ჩემსავით ხელზე აკოცა. ევროპელს ზოგჯერ ავიწყდებოდა, რომ ჩერქეზის როლი უნდა ეთამაშა და რევერანსს აკეთებდა. გადიას ეჭვი შეეპარა და იკითხა — ამ ყმაწვილის ლაპარაკი რაღაც ჩერქეზულს არ ჰგავსო.

— დედიკო, ეს ისეთ ჩერქეზულზე კი არ ლაპარაკობს, შენ რომ იცი... ეს ახალი ჩერქეზულია, რუსულსა და ჩეჩნურ ენებშია არეული, — დამარწმუნებელი ტონით განვუცხადე გადიას.

მერე ისიც ვთქვი, რომ ჩვენი ჩერქეზი სტუმარი საპაჯოდ მიდიოდა და გზად სტამბოლს შემოიარა-მეთქი, მაგრამ მოხუცმა აქაც დამიჭირა ტყუილში, შვილო, რა დროს საპაჯოდ წასვლაა, მაგასაც ზომ თავისი დრო აქვსო. მაგრამ მე არ დავიბენი და ჩემს ტყუილს ფეხები დავუგრძელე:

— ჰოდა, ჯერ სტამბოლში დარჩება, თურქულს შეისწავლის და მერე წავა...

— ჰოო... ამის ასაკში საპაჯოდ წასვლა დიდი ბედნიერებაა, —

მერე მას მიუბრუნდა და დალოცა, — დმერთმა ხელი მოგიმართოს, შვილო!

— ამინ, ამინ!...

ევროპელი ჩვენ ნალაპარაკებს გუმანით სვდებოდა და თავისი ცოდნა რომ გამოემჟღავნებინა, აქცენტით კვერს გვიკრავდა.

— ამენ, ამენ!

ჩემმა გადიამ აიჩემა, ვინდა თუ არა, ამ ჩერქეზთან ერთად საპაჯოდ შენც გაემგზავრეთ. ერთი სიტყვით, სადილობამდე პაჯობასა და ნოჯებზე ვიმასლაათეთ. გადიას ნალაპარაკებს მე ჩერქეზულად ძლივ-ძლივობით ვთარგმნიდი. სადილად სუფრას რომ მივუსხედით, ჩვენმა ევროპელმა თვალები ჭყიტა! ვერცხლის სერვიზმა ლამის ჭკუიდან შეშალა (ის კი არ იცოდა, რომ ჩემს გადიას ძვირფასი ჭურჭელი მხოლოდ სტუმრებთან მოჰქონდა). მან ჩანგალი მიაგდო და ჩემი გადიასავით ხელით შეუდგა ჭამას. მე შევაჩერე და ძლივს დავარწმუნე, რომ ხელით მხოლოდ მოხუცი ქალები ჭამენ-მეთქი. ის იყო, იმის მტკიცება დაიწყო, რომ ამქვეყნად ყველაზე სასიამოვნო და თავისუფალი პოზა ფესმორთხმით ჯდომა არისო, რომ სუფრიდან ავდექით კიდევ.

სადილის შემდეგ ყავა დავლიეთ. ამის მერე სტუმარს ჩემი გადიის ქმრის სამუშაო თთახისკენ გავუძეხი, დავათვალიერებინე მისი ბიბლიოთეკა, ძველი ხელნაწერები. მეტად კმაყოფილი და ნასიამოვნები ათვალიერებდა. აღტაცებული იყო მინიატურებით და წიგნის ამკინძველის ოსტატობით. ამასობაში ძილიც მოგვერია. სტუმარს საწოლი თთახი სულ ზემო სართულზე გაუმზადეს; თთახის ფანჯარა ბაღს გადაჰყურებდა.

სტუმარს ღამე მშვიდობისა ვუსურვე და მეორე სართულს მივაშურე.

ღამით ქარი ამოვარდა და შხაპუნა წვიმამ დაუშვა. დილით კი გამოიდარა და მშვენიერი ამინდი დადგა. სტუმარი უკვე გაღვიძებული და ჩაცმული დამსვდა, საწოლზე ჩამომჯდარიყო და რალაცას გაფაციცებით წერდა.

— ბონჟურ!

— ბონჟურ, მონ ამი!

— რას წერთ?

— ოჰ, შთაბეჭდილებებს.

— ამდენად აღტაცებული ხართ, რომ?..

— გადმოცემა არ ძალმიძს, გადმოცემა არ ძალმიძს.

—

ქვევით, სასადილო ოთახში ჩამოვედით და ყავა დავლიეთ. ჩემს კადიას კვლავ ხელები დაუკოცნეთ. მერე კი, ჩვენი ევროპელი აღმოსავლურ იდუმალებაში უფრო ღრმად რომ ჩამეძირა, ჩვენი ხუროთმოძღვრების საუკეთესო ნიმუშის ფათიქას ტაძრის სანახავად წავიყვანე. ტაძრის პირდაპირ ყავახანა იყო, საიდანაც ხელისგულივით მოჩანდა მეჩეთი. ყავახანაში შევედით და ნარგილე მოვითხოვე. ვიფიქრე, ჯერ ამ ნარგილეთი გავაბრუნებ და მერე გავახედებ-მეთქი ჯამესკენ. როცა რამდენჯერმე დავარტყით ნაფაზი, შევაპარე:

— ძვირფასო, ერთი შეხედე იმ ტაძარს, რა დიდებულია და რა კოროზია, არა?

—

ევროპელი ილიმებოდა, აღტაცება კი არ გამოუმჟღავნებია. მისმა გულგრილობამ ცოტა არ იყოს, გამაოცა — გუშინ მონგრეულ-მინგრეული წყაროებისა და კედლების დანახვაზე ბავშვივით ცმუკავდა, ახლა კი...

— როგორც ჩანს, ეს ტაძარი არ მოგწონთ, არა?

ჩან ცისფერი თვალები მოჭუტა და კვლავ კაილიმა:

— ზეს, ეს რა ტაძარია!..

— როგორ თუ რა ტაძარია, იგი სტამბოლის მშვენება და ჩვენი სიამაყეა.

— ეგ დიდი არაფერია!

— რას ამბობთ!?

— მე მაგაზე უკეთესი ვიხილე.

— შეუძლებელია როდის, სად?

— ამ დილას.

— სიზმარში?

— არა, ცხადში!

— მაშ სად?

— სახლში!

— ვის სახლში?

— თქვენს სახლში!

— რა ნახეთ, ჯანიმ, — ვკითხე გაოცებულმა.

— მე ის ვნახე, რაც არ უნახავს თვით პიერ ლოტის, რომლის საიდუმლოება არც ერთმა ევროპელმა არ უწყის...

გამეცინა:

— დიახ, მე თქვენი ოჯახის საიდუმლო ტაძარი ვიხილე.
 — რა საიდუმლო ტაძარი, ჯანიმ?
 — ამოდ მალავთ, მე იგი უკვე ვნახე. მე ვნახე ის საიდუმლო ტაძარი, რომელსაც საუკუნეთა განმავლობაში უმაღავდით ევროპას.

— მაგრამ დამშვიდებული ბრძანდებოდეთ, რომ არ ვაგცემთ. პარიზს დაბრუნებული გაზეთებში არ გამოვაქვეყნებ. იგი ჩემს რვეულში იქნება აღბეჭდილი, როგორც უწმინდესი რამ...

— თქვენი ნალაპარაკვიდან ვერაფერს მივხვდი...
 — ნუ ჯიუტობთ, მე ვნახე, ვნახე!..
 — რა ნახე, ჯანიმ?
 — თქვენი საიდუმლო ტაძარი!
 — ასეთი რამ ჩვენ არ გვაქვს!..

— ტყუილურალოდ ჯიუტობთ, მე ვნახე იდუმალებით მოცული თქვენი ტაძარი და თუ საბუთი გნებავთ, აი ისიც, — მან ჯიბიდან ტარსიკონისყდიანი რვეული ამოათრია და ბოლო გვერდის კითხვას შეუდგა:

„...დილაა, მღელვარებითა და სიხარულით ვწერ ამ სტრიქონებს. გუშინ სერმეთმა ერთი აქაური თურქი გამაცნო, მან კი სტამბოლის ერთ-ერთ მიგდებულ უბანში წამიყვანა. სხვათა შორის, და კაზანოვასა და პიერ ლოტის რომ იქით, ზღვისპირა რომელიმე ფეშებენელურ ბინის მამაკაცთა ოთახში ერთი ფინჯანი ყავა შეესვათ, უეჭველად დაიქადნებდნენ, აღმოსავლეთი შევიგრძენითო. მაშინ, როდესაც ჭეშმარიტი აღმოსავლეთი ამ მიგდებულ უბნებშია შემონახული. დიახ, მე ვიხილე ის, რაიც არცერთ ევროპელს არ უხილავს და არც დასიზმრებია. მე მოვხვდი უაღრესად ღვთისსიერი მოხუცი ქვრივი ქალის ოჯახში. ყველაფერს წმინდა თურქული ლაზათი აძევს. სახლის მოწყობილობა, ზნე-ჩვეულებანი, სუფრის სერვიზი, ყოველივეს ძველი დროის სურნელი შემორჩენია.

დამე სულ ზემო სართულში გამათევინეს. დილით ადრე გამეღვიძა, წამოვდექი. რაღაც საოცარმა, მანამდე ჩემთვის უცნობმა ცნობისმოყვარეობამ შემიპყრო. ფეხის წვერებზე შემდგარი ოთახიდან გამოვედი. სწოლი ოთახის პირდაპირ ოთახის კარი შეღებული იყო. ვერ მოვითმინე და ფრთხილად შევიხედე... და რას ვხედავ?.. საიდუმლო ტაძარი ოჯახისა!

ფანჯრებზე ჩამოშვებულ თეთრ ფარდებში მკრთალი სინათლე ძლივს აღწევდა. კედლებზე აუარებული სურათი ჰკიდია. კუთხეებში

მომე, კაკლის ხისგან გაკეთებული, რკინის საკეტებით შეჭდილი სარკოფაგები დგას. ამ სარკოფაგებში უჭველად წინაპართა მუმიები განისვენებენ! ერთი მათგანის ახდა განვიზრახე, მაგრამ ვერ შევძელი. იქვე, იატაკზე გამწკრივებული იყო დიდი და მცირე ზომის ჭურჭელი — ზოგი სპილენძისა, ზოგი ფაიფურისა. ბევრი მათგანი ძალზე ძვირფასი ხარისხისაა. ვინ იცის, რომელი მიწისაგან არის გამომწვარი? ტაძრის შიგნით, კუთხიდან კუთხეში სხვადასხვა ზომის აბრეშუმის თოკები ისეა გაბზული, რომ რაღაც გეომეტრიულ ფიგურებს ქმნიან. მათი მნიშვნელობა ვერაფრით ვერ ამოვიცან. თოკებზე სხვადასხვა სიდიდისა და ზომის რელიქვიები ჰკიდია, რომლებსაც ამ მუმიებთან რაღაც კავშირი უნდა ჰქონდეთ. ჭურჭელი სავსე იყო წმინდა წყლით, ზოგი მათგანი — პირთამდე. მე გემო გაკუსინჯე იმ წყალს... ეჰ, ვინ იცის საიდან, მექადან თუ მედინადან მოტანილს... ოდნავ მწკლარტე გემო ჰქონდა! ჭურჭლის ძირზე მცირე დანალექი მოჩანდა... გულმა ჩიტვიით დამიწყო ფართხალი... რაღაც საშინელი განცდით გამოვვარდი გარეთ... ამ წმიდა ადგილას თავს ისე ვგრძნობდი, თითქოს მე, მწვალებელსა და ურჯულოს, შემეხილწოს ეს უჩვეულო იდუმალეობა... ისე მომეჩვენა, რომ აი, ახლა სარკოფაგებიდან წამოიშლებიან ხელიატაგნიანი, საუკუნეთა წინ გარდაცვლილი ჩაღმბიანი თურქები და ჩემკენ გამოემშურებიან, თითქოს შეინძრნენ და ახმაურდნენ კედელზე ჩამოკიდებული სურათები, ხოლო წმინდა სითხე კი ზღვად იქცა, აბობოქრდა და მზად იყო წაველეკე და გავესრისე... ამ წმინდა სითხის მრისხანება და დიდებულეობა ახლაც კი მალეღვებს... რაღაც იდუმალმა და შეუცნობმა ბურუსმა სასიამოვნო სითბოსავით დამიარა ძარღვებში. გონებაში ახლაც მიდგას ბნელი და უცნობი კამარის ყრუ გამოძახილი... ისეთ აუხსნელ და გადმოუცემ მღელვარებას ვგრძნობ რომ...“

თავი ველარ შევიკავე და ისეთი ხარხარი ამიტყდა, რომ საცოდავ ვეროპელს ნარგილეს მუნდშტუკი ხელიდან გაუვარდა და ნარგილე ლამის მაგიდიდანაც გადაუგორდა. ამ დილას თრიაქის მოსაწევად მოსულ მუშტრებს ქვიფი წავუხდინე. ისინი თვალეზდაჭვეტილნი მომჩერებოდნენ.

— რატომ იცინით? — შემეკითხა ჩემი სტუმარი.

— ჩემო კარგო, — როგორც იყო სული მოვითქვი, — თქვენ საიდუმლო ტაძარში არ ყოფილხართ.

— მაშ სად?

— ჩემი გადიის საკუჭნაოში...

— ?

— ჩვენ აღმოსავლეთის ხალხი კამოდებსა და სარკიან კარდებს არ ვხმარობთ... ნივთებს ზანდუკებში ვინახავთ... პოდა, იმ ზანდუკებისთვის ცალკე ოთახიც გვაქვს... ეს ის ზანდუკებია, თქვენ რომ სარკოფაგები ვეგონათ, ხოლო ამ „სარკოფაგებში“ მუმიების ნაცვლად თეთრული აწყვია...

— მაგრამ, იმ სურათების შესახებ რას იტყვიან?

— ის სურათები ჩემი გადიას ქმრის ნახატებია... აქათ და სახსოვარიანო, ჩემი გადია ვერ ელევა და ვერ ყიდის...

ევროპელი ეჭვის თვალთ შემომცქეროდა, ჩემი ნათქვამი არ სჯეროდა.

— მაშ, აბრეშუმისგან შექმნილი სხვადასხვა გეომეტრიული ფიგურები და რელიქვიები?

— იმ თოკებზე წვიმიან ამინდში სარეცხს ფენენ ხოლმე. გეომეტრიული ფიგურები შემთხვევით გამოსულა, როცა თოკები კუთხიდან კუთხეში გაუბ-გამოუბიათ. რელიქვიები კი ძველი და გამოუსადეგი ტანსაცმელი ვახლავს...

ჩემს სტუმარს ცისფერი თვალები თანდათან მოეღრუბლა და თავს ისე აქნევდა, თითქოს ტყუილში დავეჭირე:

— კარგი და, ის წმინდა წყალი? იმაზე რას მიბრძანებ, ჩემო ძვირფასო?

— წუხელის წვიმა წამოვიდა. რაც თავი მახსოვს, იმ საკუჭნაოში წვიმა ჩამოდის და როგორც ჩანს ის ჭურჭელი მოსამსახურემ დაუდგა...

მე გამახსენდა მისი ერთი ცნობილი თანამემამულე, რომელსაც ჩვენ სახლებზე გაკრული ფირნიში „მაშალლაჰ“ სადაზღვევო კომპანიის რეკლამა ეგონა, ხოლო ავი თვალისგან დასაცავად სახურავის კიდეზე გაკრული ფესხაცმელი, ქურდის დაკარგულ ფესხაცმლად ჩასთვალა.

წინწამხდარმა ევროპელმა ნარგილე გაასწორა და რამდენჯერმე ნაფაზი დაარტყა. მერე რვეული, რომელიც აქამდე ხელში ეკავა, ისევ ჯიბეში ჩაიხარა.

მე სიცილს მაინც ვერ ვიკავებდი.

— ნუ იცინი, ძვირფასო... თქვენ საკუჭნაოშიც კი ისეთი შეუცნობი იდუმალებაა განგებისა, რომ...

მაინც როგორი?

— ისეთი, რომელსაც თქვენ, ბრმანი, ვერც ხედავთ და ვერც ვერ-
სოდეს დაინახავთ, მორჩა და გათავდა!..

ჩემმა სტუმარმა მაინც ვერ ამიხსნა, რა იყო ჩვენში ისე-
თი, რასაც ხედავდნენ ევროპელები, ხოლო ჩვენ აღმოსავლელი ვერ
ვხედავთ...

მინდოდა მეთქვა, რომ ჩვენ კი ბრმანი და უხედველები ვართ, მაგ-
რამ თქვენ უტყვნი და უნთონი ბრძანდებით-მეთქი, მაგრამ ხომ კარგად
მოგეხსენებათ, თურქები თავიანთ ქვეყანაში რა დელიკატურნი არიან.
მეც ენაზე მომდგარი სიტყვა უკან ჩავაბრუნე და გაჩუმება ვარჩიე.

სულში ღვთიური ცეცხლი არ მენტო, თუ ბავშვობი-დანვე მშრალი და უგულო, ზუსტი მეცნიერებით ვიყავი გატაცებული, არ ვიცი, ეს კია სიყვარულს რომ უწოდებენ, იმ გრძობას არასოდეს შევუპყრია. თუმცა, სიმართლე უნდა ითქვას, რომ არც იმის თქმა შემეძლო — სიყვარული არ არსებობს-მეთქი. ეგ კი არა, სონეტის სტრიქონებიც კი მახსენდება, რომელიც ამ ათი-თხუთმეტი წლის წინათ შევთხზი და რომლებშიც სიყვარულს პათეტურად მივმართავდი:

მხოლოდ პოეტთა ოცნებასა და სიმღერებში

შენ გიხილე და განვიცადე, ტრფობავ ზვიადო!

ეს იყო და ეს.

მაგრამ ლეილი და მაჯუნუნი, ასლი და ქერემი, აშიკ ყარიბი, რომელ და ჯულიეტა, მანონ ლესკო, რაფაელი, მარგარიტა გოტიე, პოლი და ვირჟინი. ვინ იცის, ჩემს ვონებაში კიდევ რამდენი თვალცრემლიანი, დამწუხრებული, ბუდნიერი და უბედური გმირის სახე ცოცხლობდა.

ჩემში რაღაც რომანტიკული, დაუოკებელი მისწრაფება ბორგავდა... მსურდა დამემსხვრია და დამეჭუცმაცებინა მშრალი ლოგიკის ეს უსუსლო ჩარჩოები... როცა მარტო ვრჩებოდი, წარმოვიდგენდი ხოლმე მთვარის შუქზე აჩრდილებივით მოხეტიალე წყვილებს, უღრან ტყეებში და თეთრ, იდუმალ კოშკებში შეყუჟულ მიჯნურთ.

დიდი სურვილი მქონდა დამეწერა რომანი ნაზსა და გულწრფელ სიყვარულზე. ამ ათი წლის მანძილზე რამდენჯერმე დავიწყე, მაგრამ ერთი თავი დავწერე და მეტი სტრიქონიც ვერ მივუმატე. შინაგანი, კრიტიკული ხმა უხილავი მოძღვარივით დამტრიალებდა და მეტუზლუნებოდა — „ჰეი, ყვეეჩო! ერთი მითხარი, განა აშიკ ქერემის ეპოქაში ვცხოვრობო“.

მართალია, აშიკ ქერემის საუკუნე უკან მოვიტოვეთ, მაგრამ განა არ მოიძებნებიან ადამიანები, სულიერად იმ დროის ცხოვრებით რომ ცხოვრობენ?

მერე რა, რომ ისეთი სკეპტიკოსები და ურწმუნონიც ბოგინობენ ამ-ქვეყნად, რომლებიც გამუდმებით თავს დაგვჩხავიან — „ქორწინება სიყვარულის საფლავია“, „სიყვარული სიზმარია მხოლოდ“, „შეყვარებული ხარ, ვიდრე გამოიღვიძებდე“!.. და რამდენ ამგვარ სისულელეს

თხზავენ. ცხოვრებას მათი ცრუ მოსაზრებანი მრავალჯერ უარუყვია! რალა შორს მივდივარ, მე თვითონ ვიცნობ ერთ წყვილს, რომელიც ჩემი ყმაწვილკაცობის ჟამს არაერთხელ დამინახავს კერცხლისფერი მთვარის შუქით გაბრწყინებულ კუნძულ მოდაზე; ნავზე მსხდარნი, გატაცებით ჰკოცნიდნენ ერთმანეთს... მაშინ ჯერ ისევ მთლად ახალგაზრდები იყვნენ, განსაკუთრებით ქალი. იგი სულ ბავშვი იყო. . . ღმერთო ჩემო, როგორ მიქრიან წლები!

ისინი, რომელთა ვინაობაც კი არ ვიცი, დასრულდნენ, შეიცვალნენ... ქალი ახლა 30 წლის მაინც იქნება. ქმარს ჭაღარა შეერია. როცა კი მათ გადავეყრებოდი, ყოველთვის მწერლის თვალით ვუყურებდი და ვაკვირდებოდი ხოლმე. უცვლელი და უბერებელი მხოლოდ სიყვარული მეგონა! საოცარია, როგორც თხუთმეტი წლის წინათ, ახლაც ისეთივე გატაცებით ჩურჩულებენ და სალაპარაკო არ გამოლევიათ. ერთმანეთის გვერდით მიდიან და ისეთი ცხოველი ლტოლვა გამოსჭვივის მათ გამოხედვაში, რომ...

ბოლოს მაინც ასე გადავწყვიტე — შემესწავლა მათი ცხოვრება და დამეწერა რომანი, თხზულება ღრმასა და შმაგ ტრფიალზე. ამ ზაფხულს მათთვის თვალი არ დამიკრავს; სტამბოლში არ ვიყავი...

გუშინ სადილად ჩემი მეგობარი ჯამსაფი მეწვია. სადილზე კარგა ბლომად გადავკართ, მერე კი გამოსაფხიზლებლად გარეთ გამოვედით და ფენერბაღჩესკენ გავემართეთ. მშვენიერი ამინდი იდგა, ოღონდ ოდნავ გრილოდა. ეს ბალი თავისი კვიპაროსის ხეებით ისეთ გრძნობას აღმიძრავს ხოლმე, თითქოს სასაფლაოზე ვიმყოფებოდე, იმ სასაფლაოზე, რომელიც თვით გარდაცვლილთა სულებსაც კი მიუტოვებიათ. ბაღში არავინ ჩანდა. შუქურისკენ მიმავალ ხეივანს გავყევით. უცერად, თითქოს მიწიდან ამოძვრნენო, ჩემი რომანის გმირები შემომეყარნენ. ქალს მზრებზე თეთრი შალის მანტო ჰქონდა მოსხმული და ქმარს, ქმარს-მეთქი, სატრფოსთან მიხუტებული რალაცას გაცხოველებით და მიმიკით საუბრობდა. ჩვენკენ მოდიოდნენ.

- აჰა, მაშ ასე!..
- რა მოხდა?
- ესეც შენი თემა...

ჩვენსკენ მომავალი წყვილი დავანახვე და აღფრთოვანებით მოვუყვი, თუ აგერ თხუთმეტი წლის მანძილზე როგორ ვადევნებ მათ თვალს. იქორწინეს, უკვე სიბერის დაღმართს ჩაუყვინენ და მაინც არ დაუკარგავთ სიყვარულის მარადიული ცხოველმყოფელობა. მათ მეოცე საუკუნის შუა წლებში, ძველი დროის ხალასი გულწრფელობა გაუ-

ცოცხლები და თავიანთი მგზნებარე სიყვარულით ამტკიცებენ, რომ სკეპტიკოსთა ფორმულა „ქორწინება სიყვარულის საფლავია“, მონაწილე მასია და სხვა არაფერი... როცა გვერდით ჩაგვიარეს, გავჩუმდებით. თმა მთლად გასთეთრებოდა. სუფთა, მუქი მწვანე პალტო ეცვა. სახე დაქანცული მოუჩანდა, მაგრამ თვალები... თ, რა ჯანმრთელი და მბრწყინავი თვალები ჰქონდა.

— იცნობ იმათ? — ღიმილით შემეკითხა ჯამსაფი.

— რომანის დაწერას ვაპირებ, თემად კი მათი სიყვარული უნდა ავიღო. ამიტომ ჯერ კარგად შევისწავლი მათ ყოფას და შემდეგ...

— მაშინ, მეც დაგესმარები, ზოგ რამეს ვიამბობ მაგათზე.

— რაო, კანა შენ იმათ იცნობ?

— ქალის მამა ჩემი მეზობელია.

ისეთი მღელვარება დამეუფლა, თითქოს ეს-ეს არის, სანეტარო ლექსი უნდა მომესმინა.

— აბა მამბე, ვნახოთ ერთი, ქორწინება მართლა სიყვარულის მესაფლავია, თუ არა?

— ისინი ჯერ კიდევ არ დაქორწინებულან, — ღიმილით მომიბრუნდა ჯამსაფი.

— რა?!

— ჰო, ჯერ კიდევ დანიშნულები არიან!

— თხუთმეტი წელი დანიშნულები?

— არა, მხოლოდ ათი წელია...

— რატომ არ შეუღლებულან?

— ჰოთ... სიყვარული ასე იმიტომ ვაუგრძელებდათ, რომ სასიამომოს...

— ვერაფერი გავიგე, გარკვევით მითხარი, რაც იცი!

— მაგ კაცს მუჰსინ ბეი ჰქვია. ძალზე ღარიბი და საცოდავია. თხუთმეტი წლის წინათ ეგ გოგო შეუყვარდა, დაინიშნენ კიდევ, მაგრამ სასიამომო ძველი რწმენის კაცი გამოდგა: ააგდო ქვა და შეუსვირა თავი — ჩემს ქალს ღარიბ-ღატაკს ვერ გავატან, როცა სამუშაოს იშოვი, ფულს მოაგროვებ და ოჯახს მოაწყობ, მაშინ დამილოცინხართო, — ასე გაისტუმრა სასიძო. მუჰსინ ბეის გახვრეტილი ფარაც კი არ უგდია ჯიბეში. ბუნებრივია, სასიამომოს პირობას ვერ შეუსრულებს. ვოგოც თავნებობს. იქნება სხვა რამ მიზეზიც იყოს. ყოველ შემთხვევაში, დანიშნულზე ხელი არ აუღია.

— მუჰსინ ბეის რომ რაიმე საქმე ეპოვა..

ჩემმა მეგობარმა კვლავ გაიცინა:

— იშოვა, როგორ არ იშოვა... გოგო იშოვა... მთელი მისი იმედები ამ ქორწინებაზეა დამყარებული! განათლება არა აქვს, რა სარფიან საქმეს მოჰკიდოს ხელი? არც დიდი და გამჭრიახი გონების კაცი ვახლავს, რომ სხვა გზით შეძლოს სასიამოროს მოთხოვნის შესრულება. იმის მერე კი, რაც დაინიშნა, ჯიბის ფული მაინც არ გამოლევიან!..

— მაინც როდის შეუძლებელია?

— ღმერთმა იცის! სასიამორო ისევ მუხასავით მაგრად დგას. როგორც ჩანს ჯერ კიდევ დიდხანს იქნება ამ წუთისოფელში. მუჰსინ ბეი, აი, უკვე თხუთმეტი წელია იმის სიკვდილს უცდის...

— ეჰ, რას უცდის, როგორ უცდის... ეს რა ცხოვრებაა, — თავი ვაგაქანე დანანებით...

— რა ჩერჩეტი ხარ, ბიჭო! ასი ათასი ლირის საქმეა, გესმის. მე რომ ასეთ რაიმეს წავაწყებოდე, ოც წელიწადს ვიფარისევლებდი, ოცდაათ წელიწადს დანიშნულად გავძლებდი, ლაყბობითა და ლაქლაქით როგორმე თავს გავიტანდი, ვიდრე მემკვიდრეობას ხელთ არ ვიგდებდი...

უკან მოვბრუნდი, ჩემი რომანის გმირები მოვძებნე. ისინი ზღვის პირას ხის ქვეშ დამსხდარიყვნენ და ქვის ქანდაკებებით გარინდულიყვნენ... — დავბრუნდეთ, შემცივდა, — მოვიმიზეზე ნირწამხდარმა.

ამ ამბის გამგონე ისეთმა სევდამ მომიცვა, თითქოს რაღაც საყვარელი, ძვირფასი ნივთი დამეკარგა და იმის პოვნის იმედიც გადამეწყვიტა.

ჯამსაფი დამეთანხმა.

გულამღრეული მოვდიოდი და ვფიქრობდი, რომ სატრფიალო ობზულების დაწერას თუ აპირებ, გმირებად ნამდვილი პიროვნებები არ უნდა გამოიყვანო-მეთქი...

ეჰ სიყვარულო, „ტრფობავ ზვიადო“, შენ მხოლოდ მელექსეთა ოცნებაში ცოცხლობ და სუნთქავ...

— ესეც კიდევ ერთი თავისუფალი აგარაკი, — მიუბრუნდა სერმეთ ბეი დარაჯს.

თეთრი, მშვენიერი აგარაკი, რომელიც ფიჭვის პატარა ტყის პირას იდგა, ისე თვალისმომჭრელად ლაპლაპებდა, თითქოს მარმარილოთი ყოფილიყო მოპირკეთებული. მიდამო სახლის გარშემო ბალახბულახით იყო დაფარული. ბაღის რკინის კარზე დიდი აბრა ეკიდა, აბრაზე ეწერა — „ქირავდება“.

— წავიდეთ აქედან, წავიდეთ, ეფენდი... ეს აგარაკი თქვენ არ გამოგადგებათ! — თავი გააქნია დარაჯმა.

— რატომ, ჯანიმ?

— ამის წინ რომ გაჩვენეთ, ის დაიქირავეთ. მართალია, პატარაა, მაგრამ ილბლიანია. ვინც კი იქირავა, ერთ წელიწადში ბიჭი გაუჩნდა...

— რას ამბობ, თორმეტი სული ხუთ ოთახში როგორ მოვთავსდებით!... ეს ბინა ვნახთ, ზუსტად ჩვენზეა გამოჭრილი...

— აქ ვერ იცხოვრებთ, ეფენდი, — ჯიუტობდა დარაჯი.

სერმეთ ბეის აგარაკისთვის თვალი ვერ მოეწყვიტა. სახლს გარშემო ფართო აივანი ერტყა, რომელიც საძირკველზე ავსტრიული ქათმის კრუნცივით გადაფარულიყო. სერმეთი ოცი წელია რაც დათჯახდა და ამ ოცი წლის განმავლობაში ასეთ ბუდეზე ოცნებობდა, ახლა კი ეუბნებოდა, აქ ვერ იცხოვრებთ...

— რატომ? — ნერვიულად და აჩქარებით მიუბრუნდა დარაჯს.

— ამ ბინას ალი ჰყავს შემოჩვეული, ეფენდი!...

— რა ალი?

— ჩვეულებრივი. ღამღამობით გამოდის და მდგმურებს ძილსა და მოსვენებას უკარგავს...

სერმეთ ბეი ისეთი კაცი არ გახლდათ, რომ თვალთ ნანახი და ყურით მოსმენილი ყოველივე ბრმად ერწმუნა. არა, სანამ ხელით არ შეეჩებოდა და არ შეიგრძნობდა, ისე ყველაფერს ეჭვის თვალთ უყურებდა. სერმეთისათვის რომ გეკითხათ, თვალ-ყური სიცრუის ბუდე იყო და სხვა არაფერი. ყოველი ცთომილება და ირეალური ამბავი ჩვენში ამ ოთხი კარიდან შემოდისოდა... ყოველი მონაგონი, ცრურწმენა, ჭორი და ათასი სხვა უსარგებლო რამ, რომელიც ადამიანის ტვი-

ნის უფრედებში პოულობს საყრდენს, სწორედ თვალისა და ყურის გზით აღწევდა მიზანს... ხოლო ხელი... სულ სხვაა. ხელით შეეხები და შეიგრძნობ. ხელს ვერ მოატყუებ!

— ალი ჩვენ ვერაფერს დაგვაკლებს! — თავი გააქნია სერმეთ ბეიმ.

დარაჯი სერმეთ ბეის ისეთი თვალეებით მიაჩერდა, თითქოს რაიმე ცოდვიანი და ურწმუნო სიტყვა წამოსცდენოდას, თითქოს მკრეხელთბაში დაეჭიროს!..

— პირველად ყველანი ასე ამბობენ, ეფენდი, მერე ბინაში ერთ თვესაც ვერ ძლებენ და კუდამოტუებულნი გარბიან.

— როდის გავიქცევი, შენ არ გეკითხება. შენ აქაურობა დამათვალეირებინე.

— გასაღები სახლის პატრონსა აქვს.

— სახლის პატრონი ვინ არის?

— ჰაჯი ნიაზ ეფენდი. აი, აქვე, გვერდით ბინაში ცხოვრობს.

— აბა, მაშ, წავიდეთ და გასაღები გამოვართვათ!

— კეთილი, მაგრამ...

უკან დაბრუნდნენ და წითლადშეღებილი ძველი სახლისაკენ გაემართნენ, რომელსაც ხშირ ხეებს შორის მხოლოდ სახურავი მოუჩანდა.

გზაში მოხუცმა მსახურმა სერმეთ ბეის მოკლედ უამბო თეთრი აგარაკის ისტორია.

უკვე ათი წელი იქნება, რაც ამ სახლში დაბინავებული კაცი ერთ თვეზე მეტ ხანს ვერა ძლებს. ალი პირველად, ვითომცდა აქ არაფერიათ, ისე მოეჩვენება, მერე სახლს მოზრდილ ქვებს დაუშენს, ბოლოს კი ერთ ფანჯარასაც აღარ დატოვებს მთელს. მობინადრეებს ღამით ძილსა და მოსვენებას უკარგავს. შიშისგან თურმე ორ მათგანს გულის შეტევა მოსვლია, ერთს შვილის გაჩენის უნარი წართმევია, ხოლო ერთ დიასახლისს ექვსი თვის მუცელი მოშლია...

მათ გაიარეს აყვავებული ნუშის ხეებქვეშ, რომლის ჩრდილებშიც ცხვრები ბალახობდნენ და წითელი სახლის მწვანე კარს მიადგნენ.

დარეკეს.

* * *

ჰაჯი ნიაზ ეფენდი ეკვავში ნამსახურები კაცი იყო. კონსტიტუციის შემდეგ პენსიაში გავიდა და ბინებით ვაჭრობას მიჰყო ხელი. ვაჭარი ვაჭარია, მაგრამ ნიაზ ეფენდი ერთობ გულმართალი და პატიოსანი კაცის სახელს ატარებდა და ამის წყალობით აღებ-მიცემობის საქმეც

კარგად მიუდიოდა. წელიწადში სულ ცოტა ასი ბინის ყიდვა-გაყიდვას მაინც ახერხებდა. მხოლოდ ეგ იყო, ამ თეთრმა აგარაკმა აზარალმა. მაგრამ თავის სახელს იმდენად უფრთხილდებოდა, რომ არ ნამუსობდა, ვინმე ბელა — ყრუ კაცისთვის შეეჩვენებინა და ამდენი უსიამოვნებისაგან თავი დაეხსნა.

— რაში მჭირდება, ან ალაპი რისთვის განვარისხო? — იტყოდა ხოლმე ხშირად.

ეგ კი არა, არც იმას მალავდა, რომ აგარაკს ალი ჰყავდა შემოჩვეული...

კარი თავად ნიაზ ეფენდიმ გააღო. დარაჯმა მოახსენა, რომ სერმეთ ბეის გასაქირავებელი ბინის დათვალიერება სურდა.

— კეთილი, წამობრძანდით.

წინ გაუძღვა. ბალისკენ გაემართინენ. ჰაჯი ნიაზ ეფენდიმ გზაში ყვითელი, უხეში ქსოვილისაგან შეკერილი ჯუბის ჯიბიდან თითბრის გასაღები ამოიღო, ბაღის კარი გააღო და სერმეთ ბეის მიუბრუნდა:

— ეს გასაღები ბინის კარსაც აღებს...

ბაღი თავმინებებული და მოუვლელი აღმოჩნდა. იქაურობა გაუვალ შამხნარად ქცეულიყო. აგარაკის უკანა მხარეს ისეთი სიჩუმე ჩამოწოლილიყო, კაცს ეგონებოდა უღრანსა და უკაცრიელ ტყეში ამოყვავი თავით.

დარაჯმა კართან დარჩენა ირჩია, სერმეთ ბეი კი სახლის პატრონს გაჰყვა. ბინას აუცი არ ეთქმოდა. პირველი სართული თავისი სათავსოებით მოლიანად მარმარილოთი იყო მოპირკეთებული. წყალსატევი, აბაზანა, ჭა, საქათმე, საჯინიბო თუ სხვა რამ, ყველაფერი კონტად და ლაზათიანად იყო გაწყობილი.

— ბინის ქირას რამდენს თხოულობთ?

— ძვირს არ ვიღებ, წელიწადში 180 ლირას, მაგრამ სამი წლის საფასური წინასწარ უნდა გადამიხადოთ.

— რატომ?

— რატომ ბატონო და, მტრები გადაიქვიდნენ და ბინა რომ ვერ გავაქირათ, ხმა დამიგდეს, ვითომ აქაურობას ალი ჰყავდეს შემოჩვეული. ამ ანკესზე მდგმურებიც წამოეგებიან ხოლმე, ზოგიერთი აგარაკს შუა ზამთარში მიატოვებს და გარბის... ზამთარში ვიღა იქირავებს. პოდა, ბინა ზაფხულამდე გამოკეტილია და ზარალის მეტი არაფერი მოაქვს... ზოგი მათგანი ნებით თუ უნებლიეთ მტრად მომიკიდა და ამ ჭორებს კვერს უკრავს. ერთი-ორი წელიც თუ ასე გაგრძელდა, ალბათ ვეღარც გავყიდი და ვეღარც გავაქირავებ...

— რამდენი ხანი იქნება, რაც თქვენი ბინა ცარიელია?

— მართალი რომ ითქვას, დღემდე თითქმის არც მოცდენილა, ეფენდი, მაგრამ მდგმურები მეზობლების ჭორებს აყვებიან ხოლმე, დიდხანს ვერ ჩერდებიან და გარბიან, ეფენდი.

— მე არ მეშინია!

— ინშალაჰ!

— მაგრამ სამი წლის გადასახადის ერთბაშად მოცემა ძნელია...

— რა ვქნა, როგორ მოვიქცე, ეფენდი, თუ გსურთ...

სერმეთ ბეის აგარაკზე გული მეტისმეტად შეუვარდა. ქირაც ხელმისაწვდომი ჰქონდა. ახლა სამოთახიან ქოხმაჩებში წელიწადში 150 ლირას მაინც ახსოვლობენ.

ხელშეკრულება იმავე დღეს გააფორმეს. მდგმურმა აგარაკის პატრონს სამი წლის ქირა 540 ლირა ჩაუნხრიალა. როცა სერმეთ ბეი ჰაჯი ნიაზ ეფენდის სახლიდან გამოვიდა, დარაჯისკენ გაემართა და საჩუქრად ოცდახუთლირიანი გაუწოდა.

— თქვენი ფული წყალში გადაყრილია, ეფენდი. სამ წელს კი არა, სამ თვესაც კი ვერ გაძლებთ მაგ აგარაკზე, — უთხრა დარაჯმა.

— ნახავ, თუ ვერ გავძლებ!

— ვნახავ. ჰაჯი ნიაზი ეფენდი ყველა მდგმურს სამი წლის ქირას წინასწარ ართმევს, მაგრამ არცერთ მათგანს აქ სამი თვეც კი არ გაუტარებია. გადახდილი ფულები კი ფაა-ფუ!..

* * *

ერთი კვირის შემდეგ სერმეთ ბეი თავისი ხალხმრავალი და ხმაურიანი ოჯახით ბინაში ჩასახლდა. ჭეშმარიტად, განცხრომის მოყვარული ოჯახი გახლდათ. ყოველ ღამე მათი ბინიდან მუსიკის ხმა ისმოდა, ნათესავები მიდი-მოდიოდნენ, ჭამდნენ-სვამდნენ და დროს მხიარულად ატარებდნენ. მათ ოჯახში გამუდმებით ტრიალებდა ოთხი-ხუთი სტუმარი. სერმეთ ბეი სულითა და ხორცით აღმოსავლელი კაცი გახლდათ, მაგრამ მეტისმეტად მოსწონდა ვერობელების ერთი ნათქვამი — „დღისით გარჯა, ღამით ხარჯვა“; ხშირად თვითონაც იმეორებდა ხოლმე. წელმაგარი ოჯახი ხელგამლილი ცხოვრების საშუალებას აძლევდა კიდევ. ანდა, თავის გუნებაზე რატომ არ უნდა ეცხოვრა? ბავშვები სკოლაში დადიოდნენ, ქალიშვილები დიდ-დიდ სავაჭრო სახლებში ჰყავდა მდივნებად მოწყობილი, ცოლი მუსიკას ასწავლიდა ქალთა პანსიონებში. ოჯახში ერთადერთი უმუშევარი 75 წლის დედა

პყავდა და ისიც უსაქმოდ რომ ვერა ძლებდა, დღენიადაგ სამზარეულოში მოსამსახურეებს თავს დასტრიალებდა. მთელი ოჯახი შუალამედე ფეხზე იდგა, შუალამისას ივახშმებდნენ და მაშინვე თავს ძილს მისცემდნენ ხოლმე.

სერმეთ ბეის ოჯახი რაც აგარაკზე დაბინავდა ორი კვირაც კი არ იქნებოდა გასული, რომ ერთ ღამეს დაბლა სართულიდან საშინელი კვილი მოისმა. იმავე წამს დაფეთებული შინამოსამსახურე, ართემისია, ზემოთ ავარდა და სერმეთ ბეის ძლივძლივობით გააგებინა — სახლის უკან ნაძვნარში რაღაც თეთრი დადისო...

— მოგზვენებია, — აგდებით უთხრა სერმეთ ბეიმ.

ართემისიას ნათქვამი სხვა შინამოსამსახურეებმაც დაადასტურეს, მაგრამ სერმეთ ბეიმ არც მათ დაუჯერა. მაშინ მთელი ოჯახი სახლის უკანა აივანზე გაეფინა. ართემისიამ თითი გაიშვირა ნაძვნარის ერთი კუთხისაკენ და ყველამ ცხადად დაინახა თეთრი ლანდი, რომელიც ხის ქვეშ იდგა და თითქოს სახლისკენ იყურებოდა. სერმეთ ბეიმ თვალეში მოიფშვნიტა:

— ხედავ, რა ძალა ჰქონია შთაგონებას?!..

ცოლი, ბავშვები, ქალიშვილები ფერდაკარგული ცახცახებდნენ.

— რომელ შთაგონებაზე ლაპარაკობ, მამა, ვერა ხედავ, ჩვენ თვალწინა დგას? — შეეპასუხა უფროსი ქალიშვილი მამას.

— მაშ რასა ჰქვია შთაგონება? რაც ამ ბინაში ვადმოვსახლდით, ყველას ალი აკერია პირზე, სხვა აღარაფერზეა ლაპარაკი. ამიტომაც ახლა არარსებული რაღაც ცხადად გვეჩვენება.

— შეუძლებელია!

— რატომ?

სერმეთ ბეიმ შეშინებულ ოჯახს შეახსენა, რომ ილუზიონისტი კანოვი მთელი თეატრის თვალწინ ვილაცას ჯიბიდან საათს აცლის, მაგრამ სინამდვილეში ხომ არ აცლის? წინასწარ შემუშავებულ ილუზიას ჩვენი თვალყური იმეორებს და მეტი არაფერი! ამ მოქმედებას მხოლოდ ვხედავთ და გვესმის, ხომ არ ვეხებით? მაგრამ თუკი ხელს შევავლებთ, ილუზიაც გაქრება...

უცებ სერმეთ ბეიმ კიბე ჩაირბინა და ბაღში გავარდა, იფიქრა, ერთი იმ ლანდს ხელს შევავლებო, მაგრამ ლანდმა სერმეთ ბეი შეამჩნია თუ არა, უცებ ადგილს მოსწყდა და გაქრა. იმ ღამით სახლში სერმეთ ბეის გარდა არავის სძინებია.

...ეს იყო და ეს. ამის შემდეგ თეთრ მოჩვენებას ყოველ ღამე ხედავდნენ. სერმეთ ბეი რამდენჯერაც გამოეკიდა, მოჩვენება იმდენჯერ

გაქცა და თვალსა და ხელს შუა გაქრა. ამ ამბავს ცოტა შეეწვივნენ კიდევ, მაგრამ ერთ ღამეს, როცა ყველას ღრმა ძილით ეძინა, რაღაცამ ბინა საშინლად შეარყია. ყველანი, დიდ-პატარიანად, აივანზე გამოიშალნენ, მაგრამ ვერაფერი შენიშნეს. დილით კი ბაღჩაში სასადილო თათხის ძირას ვეებერთელა ქვა იბოვეს.

— თუ ამ სახლიდან არ გადაგვიყვან, ჩემი ამაგი არამად ჩავთვლებო, შვილო, — გაუცხარდა მოხუცი სერმეთ ბეის.

სერმეთ ბეი დიდ გასაჭირში ჩავარდა. როგორ უნდა გადაეყარა ხუთას ორმოცი ლირა სულ ორი თვისთვის? არადა, სახლის კედლებს ყოველ ღამით რახარუხი გაუდიოდა. ძილს ვილა ჩიოდა, ნერვიულობისგან სიგიჟემდე იყვნენ მისული. სერმეთ ბეი იმ ლანდს ყოველ ღამე მისდევდა, მაგრამ ერთხელაც ვერ მოახერხა რომ ხელი შეეველო და დარწმუნებულიყო, მოჩვენება სულიერი იყო თუ უსული. მეზობლები, რომლებსაც ღამლამობით თეთრი აგარაკიდან ატეხილი ხმაური აღვიძებდა, ეუბნებოდნენ, თუ დროზე გუდა-ნაბადს არ აიკრავ, ალი კარფანჯრებსაც სულ ერთიანად ჩაგიმტკრევსო. როცა სერმეთ ბეის ხელმოწერილი კონტაქტის ერთი პუნქტი გაახსენდებოდა — „თუ დამქირავებელი ბინას ვაღამდე მიატოვებს, რემონტის ხარჯებს თვითონ გადაიხდისო“ — ტანში გასცრიდა ხოლმე. თუმცა, ვიდრე ჩამსხვრეული ფანჯრების საქმეს მოაგვარებდა, ერთი სხვა რამ ჰქონდა ჩაფიქრებული, მაგრამ გამძლეობა აღარ ეყო და გადაწყვიტა ბინა დაეცალა. მაგრამ ახალი და შესაფერი ბინის შოვნა არც ისე იოლი აღმოჩნდა. იმათ აგარაკზე კი ათასგვარი ჭთრი და ლეგენდა დადიოდა — თითქოს, იმ არემარეზე, სადაც აგარაკი იდგა, ადრე სასაფლაო ყოფილიყო, ხოლო სამზარეულოს ქვეშ ხუთასი წლის წმინდანი განისვენებდა.

მაგრამ სერმეთ ბეის მაინც არ სჯეროდა, რომ ის თეთრი ლანდი ხორციელი არ იყო. ის აღია თუ რაღაც სხვა, რაღა ყოველთვის ნაძვნარს აფარებდა თავს და იქ უზინარდებოდა?

ბოლოს სერმეთ ბეიმ გადაწყვიტა ნაძვნარში დამალულიყო, მიჰპარვოდა და ხელით მოესინჯა თეთრი მოჩვენება. მაგრამ თჯახის წევრებმა ხელები გაასავსავეს, — რას ამბობ, ადგილზე გაგათავებსო.

სერმეთ ბეიმ თავისი არ დაიშალა, მეორე საღამოს ბუნქნარს მიაშურა, ერთ დიდ ნაძვზე აცოცდა, ტოტზე მოხერხებულად ჩამოჯდა და შუალამემდე სულგატრუნული უცდიდა. არც სახლში ემინა ვინმეს. შიშითა და ცნობისმოყვარეობით ატანილნი, გასუსულები ელოდნენ, რა მოხდებოდა. სერმეთ ბეი ხიდან კარგად ხედავდა, თუ რა საცოდა-

ვად მიდი-მოდიოდნენ მისიანები აივანზე. უეცრად გული ლამის ბუ-
დიდან ამოუვარდა — ალი გამოჩნდა!..

სერმეთ ბეი ღრმად იყო დარწმუნებული, რომ ეს ყოველივე ან
შთაგონების შედეგიაო და როგორც კი აჩრდილს ხელს შეახებდა,
მაშინვე გაქრებოდა ან... მაგრამ, ახლა იგრძნო, რომ მუხლებმა კანკა-
ლი დაუწყო.

შიშმა თუ ამიტანა, მერე რაღას დავაკლებ იმ მოჩვენებასო, გაუ-
ელვა გუნებაში და თავი გაიმხნევა — მე კი არ მეშინია, სხეულს, მხო-
ლოდ ჩემს სხეულს ეშინიაო.

სერმეთ ბეი ფრთხილად ჩამოხტა ხიდან და ფეხაკრეფით ალს გაპ-
ყვა. იგი გარკვევით ხედავდა თეთრ მოჩვენებას. სერმეთ ბეი ისე წაად-
გა თავს, რომ მას არაფერი გაუგია. მერე ფრთხილად შეახო ხელი.
მოჩვენება შეკრთა, მაგრამ არ გამქრალა... მობრუნდა და როცა სერ-
მეთ ბეი დაინახა, იშვირა ფეხი და მოკურცხლა.

რაკი მოჩვენება არ გაუჩინარდა, სერმეთ ბეი მაშინვე მიხვდა, რომ
ავ სულთან არ ჰქონდა საქმე და უმალ დაედევნა. ნაძვნარს ბოლოში
დაბალი ღობე გასდევდა, ღობეზე კი ფიცარი იყო აყუდებული. როცა
მოჩვენება იმ ფიცარზე გადადიოდა, სერმეთ ბეი სწვდა და დაითრია.
ლანდი ძალზე ღონიერი აღმოჩნდა, მაგრამ სერმეთ ბეიმ მაინც დაი-
მორჩილა. იმან ჩათრევას ჩაყოლა ამჯობინა და ფაფხურს თავი და-
ანება.

— ახლა კი ვიჩვენებ სეირს, ყველას წინაშე უნდა გაგაპამბულო, —
დაემუქრა სერმეთ ბეი, ლანდი გუდურასავით ზურგზე მოიგდო და
სახლისაკენ ძუნძულით გამოემურა, თან თავისიანებს გასძახოდა, არი-
ქა, ლამპა მოიტანეთ, ერთი ვნახოთ, ვინა ბრძანდებაო.

სახლეული ბაღის კარს მოაწყდა.

— კაცი ყოფილა! მე ხომ გეუბნებოდით, ქვეყნად ავი სულები არ
არსებობენ-მეთქი, არც ახლა დაიჯერებთ? — გაჰყვიროდა სერმეთ
ბეი.

მოჩვენებას არადა არ უნდოდა, რომ თავზე მოხვეული ზეწარი გა-
დაეძროთ. სერმეთ ბეიმ ძალით მოგლიჯა და... როცა წვერ-ულვაშგა-
ბანჯგვლული ჰაჯი ნიაზი ეფენდი დაინახეს, დაბნეულები ადგილზე
კაშემდნენ. საცოდავი სახეს ხელებით მაღავდა. ზურგზე ლამის პერან-
კი გადაახოდა.

სერმეთ ბეიმ ხარხარი ატეხა.

ქალები, ბავშვები, მოსამსახურეები პირდაღებულნი შესცქეროდ-
ნენ.

— ეფენდი, რატომ ამინებდი და აგიჟებდი მუჰამედის სამწყსოს? — წარამარა ეკითხებოდა დიდი ქალბატონი.

— მე კარგად ვიცი, რატომაც, — ჩაილაპარაკა სერმეთ ბეიმ და უფროს ქალს უბრძანა, საწერ-კალამი, ქალაღლი და ჩვენი დადებული ხელწერილი ჩამოგვიტანეთ...

ჰაჯი ნიაზ ეფენდი გაშტერებული იდგა, პასუხს არ იძლეოდა და სახე ბნელისკენ მიჰქონდა.

— აბა, აიღე ეგ კალამი და ქალაღლი, რაც ვიკარნახო დაწერე და ხელი მოაწერე, თუ არ გინდა, შენი თვალით იხილო, თუ როგორ იტანჯებიან შენს მიერ საიქიოში უდროოდ გაგზავნილი ბავშვები, — მიუბრუნდა სერმეთ ბეი ჰაჯი ნიაზ ეფენდის.

ნიაზ ეფენდიმ კალამი კანკალით აიღო ხელში და ცოტაოდენი ყოყმანის შემდეგ დაწერა:

„მე, ჰაჯი ნიაზ ეფენდიმ, სერმეთ ბეისგან წინასწარ მივიღე ექვსი წლის ბინის ქირა 1080 ლირის ოდენობით“...

— ესეც ასევე!... აბა ახლა ხელიც მოაწერე!...

ჰაჯი ნიაზ ეფენდიმ ქალაღლს ხელი მოაწერა და მიუხედავად იმისა, რომ აღარც ზეწარი ესვია და აღარც მოჩვენება იყო, იქითკენ გაემართა, სადაც ყოველდამ იმალებოდა ხოლმე.

• •

ყველა გაოცებული იყო — სერმეთ ბეი უკვე ორი წელია ამ აგარაკზე ცხოვრობს და გადასვლა ფიქრადაც არ მოსდის.

— ეტყობა, შენს ბინას შემოჩვეული ავი სულეები სხვასთან გადასახლდნენ. იმ შენს მდგმურს აქედან წასვლის პირი არ უჩანს, — ეუბნებოდნენ ჰაჯი ნიაზ ეფენდის მეზობლები.

ამ სიტყვებზე ჰაჯი ნიაზი გაყვითლდებოდა, მერე აღმური გადაპკრავდა სახეზე და პასუხად თავისთვის ჩაიბურტყუნებდა ხოლმე:

— მაგათ არც აბდასტი სწამთ და არც მარხვა, არც ნიაზისა სჯერათ და არც ნამაზისა. მთელი ოჯახი — დიდი თუ პატარა, ბავშვი თუ მოზარდი, დილიდან საღამომდე თუ საღამოდან დილამდე ლოთობას არის გადაყოლილი. მაგათ ალი კი არა, ქაჯი და ეშმაკიც ვერაფერს დააკლებს.

პროვინციის სამყარო...

თუ რა მშვენიერია სტამბოლის გარეთ ცხოვრება, მხოლოდ მან იცის, ვისაც იქ უცხოვრია, ვისაც იქ წლები გაუტარებია.

ჯერ ხალხის სიჭრელე იხილეთ: ერთი მხრივ, ღვთისმეტყველთა და კეთილშობილთა საზოგადოება...

მეორეს მხრივ, ჩინოვნიკობა, ოფიცრობა, პედაგოგები...

შემდეგ? შემდეგ, ადგილობრივი მოსახლეობა, მიწისა და მამულის მეპატრონენი.

ყველა ფენას, ყოველ წრეს თავისი კაფე აქვს, თავისი გასართობა და გემოვნება გააჩნია.

ერთადერთი, ვისაც „შინაური კაცი“ შეიძლება ეწოდოს, მუნიციპალიტეტის ექიმი. ის ყველასთან ერთნაირად საუბრობს, ყველასთან ურთიერთობა აქვს, კაფეში ყველასთან შედის, მასწავლებლებთანაც, ჩინოვნიკებთანაც, ოფიცრებთანაც.

ყველაზე კეთილშობილთ კლუბად აფთიაქი ამოურჩევიათ. დიდი ჩინოვნიკებიც აფთიაქს ეტანებიან. ადვოკატთა კანტორებიც აფთიაქს დამსგავსებია...

ერთი სიტყვით, პროვინცია მეტად თავისებური, ძალზე სასიამოვნო სამყაროა.

შვიდი-რვა, იქნებ ცხრა წელიც კი იყოს, რაც სტამბოლის მახლობელ ერთ პატარა დაბაში მასწავლებლად ვმუშაობდი.

პროვინციაში, ამ თავისებურ, სრულიად განსხვავებულ სამყაროში, სკოლა სრულიად სხვა, დამოუკიდებელი ქვეყანა გახლავთ. უფრო ზუსტად თუ ვიტყვით — სამყაროა სამყაროში!..

პროგრამები, ურთიერთსაწინააღმდეგო მიზნები და მისწრაფებანი, ხნიერი და ახალგაზრდა, ჭკვიანი და ჩერჩეტი, წყნარი და თავქარიანი, ათასგვარი ხასიათის კაცი, რომელთაც ოთხი-ხუთი სახის სასწავლებელი დაუმთავრებიათ: დირექტორი, მთადგილე, პედაგოგები, ადმინისტრაციის წარმომადგენლები...

სკოლის მოსწავლეები მოსული იყვნენ ჩვენი, ოდესღაც უზარმაზარი სახელმწიფოს ყოველი კუთხიდან, იმ სახელმწიფოსი, რომლის ერთ მხარეზე მზე რომ ჩადიოდა და მეორე მხარეს უკვე ამოსვლას

იწყებდა. სხვადასხვა რასისა და ეროვნების ბავშვებს მხოლოდ სასწავლებელი აერთიანებდა... მაგრამ მიუხედავად ამგვარი შესამჩნევი და ნათელი კონტრასტებისა, რა გულწრფელი, რა შესაშური ჰარმონია სუფევდა. ფანტიკოსები, რეაქციონერები, ლიბერალები, რომელთაც არ გააჩნდათ არავითარი განსაზღვრული და მკვეთრი პრინციპები, ძმობივით ცხოვრობდნენ ერთმანეთის გვერდით.

მათემატიკის მასწავლებელი გვყავდა, რომელიც უაღრესად თავისუფალი აზრების მქონე კაცი იყო. ბუნებისმეტყველების პედაგოგს, ძალზე სერიოზულ ახალგაზრდას, ჩვენ ყველანი უვიც, გაუნათლებელ ბრიყვებად მივაჩნდით და ვეცოდებოდით კიდევ. ლიტერატურას მე ვასწავლიდი. ფრანგული ენის მასწავლებელი ერთი ებრაელი იყო, რომელმაც თურქული კარგად არ იცოდა. საღამოთბით, მისი მორიგეობის დროს, მეცადინეობისას თუ ბავშვები რაიმე კითხვას მისცემდნენ, მისთვის უცნობ თურქულ სიტყვებს რვეულში ლათინური შრიფტით იწერდა და მათ მნიშვნელობას მეორე დღეს მე მეკითხებოდა სოლმე.

ერთხელ იმ საცოდავისთვის უკითხავთ „ჯეზები რაჰმანის“ მნიშვნელობა. მას კარგად ვერ გაუგია და რვეულში „ჯეზები რაჰმანი“ ჩაუწერია. მეორე დღეს სასწავლებელში დამიჭირა: — რას ნიშნავს „ჯეზები რაჰმანი“?

ასეთი რამ არ არსებობს—მეთქი, ვუთხარ და უნებლიეთ გამეცინა.

არ დამიჯერა და ჩამაცივდა. მერე ის მოსწავლეც მოაყვანინა, რომელმაც ამგვარი კითხვა მისცა. წიგნი გადაშალეს და როცა გაირკვა, რომ მას შეცდომით ჩაუწერია, სასაცილოდ აიგდეს და საწყალს ზედმეტ სახელად „ღვთიური ყავადანი“ შეარქვეს...

ახლა დირექტორი... მე ქვეყნად იმნაირი წესრიგის მოყვარული, კანონებისა და პრინციპების მიმდევარი არ მინახავს. არავისთან არ პქონდა პირადი ურთიერთობა და მეგობრული დამოკიდებულება, სასწავლებლის ცხოვრებას გაურბოდა და განმარტობული ცხოვრობდა, ვითარცა მითოლოგიური კერპი. ჩვენს შორის საუბარი მხოლოდ რაიმე ოფიციალური საქმის გამო თუ გაიმართებოდა. პედაგოგიური საბჭოს სხდომებზე, რომლებსაც ის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა, არც ერთ ჩვენთაგანს ხმის ამოღების უფლებას არ აძლევდა, ყველას მხოლოდ ოფიციალურ მოხსენებებს აწერინებდა და როგორი საკითხიც არ უნდა წამოჭრილიყო, იმავე სიტყვით, იმავე ფრაზით უკვე ცნობილი ოფიციალურობით დაუსვამდა რეზოლუციას:

„შესრულდეს“. ამის შემდეგ ქალღმერთი კანცელარიაში იგზავნებოდა და საკითხიც გადაწყვეტილად ითვლებოდა.

ჩემს ამხანაგებს შორის, ყველაზე მეტად ღვთისმეტყველების მასწავლებელი ბაპირ ეფენდი მიყვარდა. ბაპირ ეფენდის მედრესეს შემდეგ უნივერსიტეტიც დაემთავრებინა. უკვე შუახანს მიახლოებული, მაგრამ მხნე, მოხერხებული, მედგარი, უცნაური და მხიარული ხასიათის კაცი გახლდათ. ჩვენს მეგობრობას საფუძვლად აღზრდა-განათლების სისტემაზე ერთნაირი შეხედულების ქონა დაედო. საქმე ის არის, რომ საზოგადოდ პატრიოტი და ლიბერალი კაცი კი ვარ, მაგრამ პედაგოგიკაში მუდამ კონსერვატული მიმართულება მქამდა და მწამს. ჩემი აზრით, სასწავლებელი არ არის სოციალური რევოლუციის აზრების გავლევებისა და რევოლუციის მოსახდენი ადგილი. ამისთვის საზოგადოებრივი ცხოვრება არსებობს და ყოველივე შემოხსენებული იქ უნდა განდგეს. პედაგოგიკის მოვალეობაა, ბავშვს ტრადიციული აღზრდა და განათლება მისცეს. ბაპირ ეფენდიც ასეთი მრწამსისა იყო და ჩვენ ორნი ერთად უკვე გარკვეულ ძალას წარმოვადგენდით, რის წყალობითაც კრებებზე ლიბერალებსა და ახალი ეპოქის პედაგოგიური თეორიებით აღზრდის მომხრეებს პირში ბურთს ვჩრიდით.

ამის გარდა, მოჯადოებული ვიყავი ბაპირ ეფენდის მეტყველებითაც. როდესაც ის ამბობდა, „მეზნი ალეიჰ“, „მეზნი ბიჰ“, „მეზნი ლეჰ“, პირდაპირ აღტაცებული შევეყურებდი. ისეთი ლაპარაკი იცოდა, თითქოს გამუდმებით ჩხუბობს და ილანძღუბათ. ლაპარაკის დროს ყარაგიოზივით მოხერხებულად იქნევდა მუშტს, თითქოს თავის სიტყვას მეტი დამაჯერებლობა უნდა მისცესო. ერთი ნაკლი ჰქონდა, ნარგილე გაგიჟებით უყვარდა და დღე ისე არ ღამდებოდა, რომ ათჯერ მაინც არ მოეწია, სულ ერთია, ყავახანაში იყო, სკოლაში თუ სხვაგან. მერე და ნარგილე პაპიროსი ხომ არ არის?.. ეს ვეებერთელა დანადგარი უნდა დაემალა დირექტორისთვისაც, ინსპექტორებისთვისაც და...

ერთხელ კაფეში ვისხედით და ვფიქრობდით, თუ როგორ შეგვექმნა პორტატული ნარგილე... ან ისეთი, რომლის დაშლაც შესაძლებელი იქნებოდა... კაცი მოსწევ და დაშლი. ჭურჭელი სურას უნდა ჰგვანებოდა და ვინ რას მიხვდებოდა? სატუნეს კი ჯიბეშიც შეინახავ...

- მარფუნს რაღას უზამ? — მკითხა მან.
- ჯუბის შიგნით წელზე შემოცრტყამ...
- დაიმტვრევა...
- მაშ, ფესის შინამოში ჩაახვიე...

— არ ჩაეტევა...

ამგვარ ტვინის ჭყლეტაში რომ ვიყავით, დავინახეთ, რომ კაფეში ექიმი შემოვიდა. იგი ჩვენკენ წამოვიდა, მოგვესალმა და ჩამოჯდა. მერე გვიამბო, რომ საზოგადოების ერთ ნაწილს უქმე დღეს ბექთაშების თექეში წასვლა გადაუწყვეტია. თან ბატკანი მიჰყავთ, ცოტათენი სასმელი მიაქვთ და საკრავებიც ექნებათ.

ექიმმა ჩვენც მიგვიწვია.

— ჩვენ ვერ წამოვალთ, — ვუთხარი მე.

— ჩვენ პედაგოგები ვართ. იქ, სადაც სასმელი და საზია, ჩვენი წასვლა არ შეიძლება, — კვერი დამიკრა ბაპირ ხოჯამაც.

ექიმმა დაიჟინა, კაცო, თქვენც ნუ დალევთ, ყურები დაინშეთ, თვალები დაივსეთ და ეგ იქნებაო. ეგვეც არ იყოს, რამდენიმე თქვენმა ამხანაგმა და კოლეგამ თანხმობა განაცხადაო.

— თუ ნარგილეს წამომიღებთ, წამოვალ, — უცებ მოლბა ბაპირ ეფენდი.

— წამოვიღებ, ღმერთმანი, მე თვითონ წამოვიღებ, ჩემი ხელით ვატარებ, — ფიცსა და რწმუნებას მოჰყვა ექიმი.

რა მხიარული ახალგაზრდა იყო. მთელ დაბას უყვარდა, თვალშია რომ ჩავარდნოდით, ხელს არ ამოისვამდნენ. ავადმყოფები წამალზე მეტად იმისი სიტყვისგან პოულობდნენ შვებასა და ნუგეშს.

• •

უქმე დღეს ერთი ხმაურითა და სორსოცით მივადექით ბექთაშების თექეს. აქაურობა უძველეს, ბედნიერ დროთაგან ხელუხლებლად შემორჩენილ სამოთხეს ჰგავდა. თითქოს ისტორიის მღელვარე ქარიშხალს საუკუნოვანი ჩინარის ხეებს შორის გამომზირალი, განმარტოებით მდგარი მყუდრო თეთრი სახლის სახურავზე არც კი გადაუქროლიათ... თავიანთი სენაკის ახლოს ბექთაშებს ისეთი დიდი აუზი გაემართათ, რომ გარშემო ხელოვნური ჯებირები რომ არ დაგენახათ, იტყოდით, ბუნებრივი ტბააო. აუზის ზურმუხტოვან ტალღებში თეთრი დუმფარები თვლემდნენ.

დერვიშებმა ჭილობები გაგვიშალეს და ჩვენც მაშინვე წამოვკორდით. ტელეგრაფისტიმა უთი მოიმარჯვა, სოლო ნოტარიუსმა — სანთური; მექამანჩე აქ იყო. გაისმა მუსიკის ხმა...

ექიმმა აიხირა, ვინდა თუ არა, მერიქიფე მე უნდა ვიყო. არაყი

ჩამოასხა და ყველას ჩამოუარა. როცა ბაპირ ეფენდის მიადგა, იმან
ოუარა, მე ჩემი ნარგილე მაქვსო...

- კაცო, ერთი ყლუპი...
- ჩემს სიცოცხლეში პირში ერთი წვეთიც კი არ ჩამიშვია.
- კაცო, ერთი ყლუპი პირში გამოივლე და გადააქციე, ნუ ჩაყლაპავ.
- რა ფასი აქვს?
- ვალაპ, შესანიშნავი დეზინფექციური საშუალებაა...

ბაპირ ხოჯას სულაც არ სურდა, რომ ფანატიკოსად ჩაეთვალათ. აიღო კათხა და არაყი პირში ჩაიგუბა... მაგრამ ჩვენი ექიმი რა ექიმი იქნებოდა, რაიმე რომ არ ეხიმანდრა... მაშინვე ეცა ბაპირ ხოჯას და ღიტიანი დაუწყო. ბაპირ ხოჯას სიცილი აუტყდა და... არაყი გადაეყლაპა. მოუხედავად იმისა, რომ ხოჯა დიდ უარზე იდგა, იმ რამდენიმე ყლუპმა არაყმა შეუჩვეველ კაცზე მალე იმოქმედა და გაამხიარულა.

ყველა ვიცინოდით, ვმხიარულობდით, ვსუმრობდით, მაგრამ თავი გასკდომაზე გვექონდა. ამ მწვანე, ხასხასა სამოთხეში ჯოჯოხეთური ხმაური იდგა. ერთმანეთისა არა გვესმოდა, რადგან აუზში მილიონ ბაყაყს მოეყარა თავი და ხმამაღლა გაუთავებულად ყიფინებდნენ.

- ვაი, დედა, - ამოიკვნესა ექიმმა, - კაცო, როგორ გავაჩეროთ ეს თხრები, არადა, წაიღეს ყურები...
- ვერაფერს გააწყობთ, ვერ გააჩუმებთ, - გვითხრეს დერვიშებმა.

ბაპირ ხოჯას გარდა ყველანი წამოვდექით. რაც კი რამ მოგვხვდა ხელთ, ყველაფერი აუზს დავაყარეთ. ამ ჩვენმა თავდასხმამ ბაყაყები თითქოს გააბრაზაო, უფრო მოუხშირეს ყიფინს. ექიმმა რამდენიმე გაზეთს ცეცხლი მოუკიდა და აუზში ისროლა, მაგრამ თქვენც არ მომიკვდეთ, ვერაფერმა გაჭრა. აღარც საზის ხმა ისმოდა და აღარც სანთურისა.

- მეტი რაღა დაგვრჩენია, უნდა გავიქცეთ.
 - სად წავიდეთ?
 - სადაც უნდა იყოს, მხოლოდ რაც შეიძლება შორს ამ აუზიდან.
- ჩვენ რომ ამგვარ ბჭობასა და ფაციფუცში ვიყავით, ამ დროს ბაპირ ხოჯას ხმა მოგვესმა:

- მე რომ მოვისურვო, ერთ წუთში გავაჩუმებ.
- ბაპირ ხოჯა და თავისი ნარგილე აღარც კი გვახსოვდა.
- როგორ?
- ერთს შევულოცავ და...

— კარგი ერთი...

— მაშინვე გაჩუმდებიან.

ამ ყოყინისგან ყველას გუნება გვქონდა წამხდარი, მაგრამ ბაპირ ხოჯას ნათქვამზე მაინც გავიციინეთ.

— ეს ბაყაყები არიან, შაკიკი ხომ არ არის, შეულოცო და გაჩერდეს, — ბურტყუნებდა ექიმი, — უბედურებაა, დიდი უბედურება...

ბაპირ ეფენდი ექიმის სიტყვაზე გაცეცხლდა, თავისებურად მუშტის ქნევა დაიწყო და ყველას ურწმუნო და გზასაცდენილი გვიწოდა. ბაპირ ეფენდის ყვირილმა და ბაყაყების ყოყინმა მხიარულების ნასახი აღარ დავიკლოვა. ყველამ ყურები ჩამოვყარეთ.

— ყველა თავის ადგილზე დაჯდეს, — ბრძანა ხოჯამ, — მე აუზთან მივალ, შევულოცავ, თუ არ გაჩერდნენ, სახეში შემაფურთხეთ!..

— ასე იყოს, მიდი, ხოჯა, მიდი...

ხოჯას ამას როგორ დავუჯერებდით, მაგრამ იმის იმედით, რომ რაღაც სეირის მოწმენი გავხდებოდით, ყველამ ჩვენ-ჩვენ ადგილს მივაშურეთ.

ხოჯამ თავის ნარგილეს ხელი წამოავლო, აუზთან მივიდა და ზურგი შემოგვაქცია, ის კი შევნიშნეთ, რომ უბერავდა და უბერავდა. ერთ წუთსაც არ გაუვლია, რომ ბაყაყები უცებ ჩაჩუმდნენ. ხოჯა მუშტმე-მართული, გამარჯვებული იერით დაბრუნდა.

— ღვთის გულისათვის, თქვი რა გავაკეთე, — ვეცით ხოჯას აქეთ-იქიდან.

— ვერ დაინახეთ, რაც გავაკეთე? როგორ, საკუთარი თვალებისაც აღარ გჯერათ? რა გავაკეთე და შევულოცე!..

ნახევარმა საათმა განვლო. ბაყაყებმა კვლავ ყოყინი გააბეს. ახლა უკვე შიში არაფრისა გვქონდა. ყოველ ნახევარ საათში ბაპირ ხოჯა დგებოდა, თავის ნარგილეს ხელს წამთავლებდა ხოლმე, მთვრალეები ხართ და გამიტენავთო, აუზთან მიდიოდა, ერთს შეულოცავდა და... ბაყაყები იმწამს ხმას ჩაიწყვეტდნენ ხოლმე. ბაპირ ხოჯას შელოცვა მექამანჩე ალექომაც კი ირწმუნა.

ექიმს არა სჯეროდა არც შელოცვისა და არც სხვა რამისა, მაგრამ თავისი თვალთ იხილა და რაღა უნდა ეთქვა?!

ამ ამბით გაოცებულმა ჩინოვნიკებმა არყის სმასაც ანებეს თავი. ბექთაში დერვიშები მდუმარედ უყურებდნენ ბაპირ ხოჯას. ვინ იცის, გონებაში რა აზრები უტრიალებდათ.

მეორე საღამოს მე და ბაპირ ეფენდი კაფეში ვისხედით და გაზე-
თებს ვკითხულობდით. მე გაზეთებს კი ვათვალისწინებდი, მაგრამ წვილი
თხულისა არაფერი მესმოდა, სულ იმაზე ვფიქრობდი, თუ რით და
როგორ გააჩერა ბაპირ ხოჯამ ბაყაყები. მე კარგად ვიცოდი, რომ, თუ
ვკითხავდი, როგორ გააჩუმე-მეთქი, ის გუშინდელივით მიპასუხებდა —
რა, საკუთარ თვალებსაც აღარ უჯერებ, ბრმა ხომ არა ხარ, შევულო-
ცე და გავაჩერეთ, მიპასუხებდა და მეც ხმას იმ ბაყაყივით ჩამაკმენ-
დინებდა. მაგრამ მე არც ისე ტუტუცი ვიყავი, რომ ან დამეჯერებინა
და ან არ მეთქმევინებინა... მე მას სხვაგვარი მახე დავუგე, კამათში
ჩავიტყუე. ჯერ გაზეთების კითხვა მივატოვებინე, შემდეგ ძალზე საინ-
ტერესო თემა წამოვჭერი. მე ვუხსნიდი, რომ ცხოველებს დიდთა და
მცირეთ სული არ გააჩნიათ, ისინი ისევე ცხოვრობენ, როგორც,
ვთქვათ, მცენარეები...

— მეც მაგ აზრისა გახლავარ, — დამეთანხმა ჩემი მეგობარი.

— ცრუობ, — ვეცი მაშინვე.

— ღმერთმანი...

— ტყუილს ამბობ.

— შენ რა იცი?

— რა ვიცი და შელოცვა მხოლოდ სულიერ არსებებზე ახდენს
ზემოქმედებას. შენ კი ბაყაყებს შეულოცე... მაშასადამე, შენ არ ვცოდ-
ნია, რომ ცხოველები სულიერი ცხოვრებით ცხოვრობენ. ახლა კი
მეუბნები, რომ შენი აზრისა გახლავარო...

ხელები მაგიდიდან ჩამოუცვივდა. საოცრად შეწუხდა. სკამის ზურგს
მიეყრდნო და გაჩუმდა. თან თვალი თვალში გამიყარა.

რა უნდა ექნა? — დავაფურხე, წვერებს მოხვდა, ავაფურთხე — ულ-
ვაშსაო... მსხვილი წარბები შეჭმუხნა:

— მე ბაყაყებისთვის არ შემილოცავს!...

— მაშ, როგორ გააჩუმე.

კრიჭა შეეკრა, მოიღუშა, გამოუვალ მდგომარეობაში აღმოჩნდა —
თუ ჭკუა ჰქონდა, ან უნდა ეღიარებინა, რომ უვიცი და რეგვენი იყო,
ან სიმართლე დაეფქვა...

— თქვი, თქვი, როგორ გააჩუმე ბაყაყები?

— იცი, ჯანუმი... შენც ხომ ტუტუცი არა ხარ?! შელოცვა შეიძლე-
ბა? მე...

— ჰო, შენ რა გააკეთე?

— ნარგილეს მარფუნი აუზში ჩავუშვი...

— მერე?

— ბაყაყებს გველი ეგონათ, მაშინვე აუზის ძირში ჩაცვივდნენ.

...მაგრამ პროვინციის ცხოვრების ერთი თავისებურება საიდუმლოების შენახვაა...

— პატიოსან ადამიანებს რწმენა არ უნდა მოუსპო. მათ მეცნიერების ჭეშმარიტება არა სჭირდებათ. იცი, არავისთან წამოგცდეს, რომ ბაყაყები მარფუნით გავაჩუმე. დაე, სწამდეთ, რომ შელოცვამ გააჩუმა, — მითხრა ბოლოს ბაპირ ხოჯამ.

ეს საიდუმლოება არსად და არავისთან წამომცდენია.

ხოჯას შელოცვის სასწაულთმოქმედება მთელმა დაბამ შეიტყო. მითუმეტეს, რომ ამისი მოწმენი ბექთაშებიც იყვნენ. ექიმსაც ეჭვები ნელ-ნელა გაეფანტა და როცა საუბარი ბაპირ ხოჯას შელოცვაზე ჩამოვარდებოდა, საწყალი თავს ჩაქინდრავდა და სრულიად სერიოზულად იტყოდა ხოლმე:

— ეჰ, ვინ იცის ამქვეყნად რამდენი რამ არის ამოუცნობი. ჩვენმა მეცნიერებამ ასი მილიონიდან ერთიც რომ ამოიცნოს, ესეც დიდი ამბავია...

აღარ ისმოდა მუნიციპალიტეტის ექიმის მხიარული, ვიქმაჟური ხარხარი..

„და არა რაი არს ყოველივე ახალ მზესა ქუეშე“... ეს ძველთაძველი სიბრძნე კვლავ გამახსენდა, როდესაც გუშინდელმა დადლილ-დაქანცულმა, წუხანდელმა ლამენატეხმა, უძილომ, დილით, სასიამოვნო აბაზანის შემდეგ სარკეში ჩავიხედე, თმა გადავივარცხნე და მოულოდნელად საფეთქელზე თეთრი ბეწვი შევნიშნე...

ჭაღარა!..

დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ კაცი ჭაღარის გამოჩენამ შეიძლება ისე შეაშფოთოს და დაანაღვლიანოს, თითქოს დიდი უბედურება დასტეხოდეს თავს. იმისთვის, ვინც პირველად საკუთარი ჭაღარა აღმოაჩინა, უფრო დიდი საშინელება ამა ქვეყნად შეიძლება არც კი არსებობდეს, მისთვის ამ სიტყვაზე შემადრწუნებელი სხვა სიტყვა შეიძლება, არც კი მოიძებნებოდეს. მე ამ ნაღველსა და მწუხარებაზე ასი რომანი მაინც წამიკითხავს. დიან, წამიკითხავს იმ ცივი ჭირხლის შესახებ, რომელსაც წუთისოფელი ადამიანის ცხოვრების გვიან შემოდგომაზე ჩამოჰყრის ხოლმე და რომელიც დაზამთრების ერთ-ერთი უეჭველი ნიშანია.

უზრუნველი ახალგაზრდა, რომელსაც არც კი ახსოვს სიკვდილის არსებობა, ჭაღარის აღმოჩენაზე ერთს წამოიფვირებს და უეცრად გამოფხიზლდება ცხოვრების ტკბილი ძილისაგან.

ეს აღმოჩენა მდედრობითი სქესის წარმომადგენელთათვის გაცილებით მტკივნეულია.

მართალი რომ ვთქვა, მე ასეთი მწვავე ტკივილი არ მიგრძენია, მაგრამ ამ აღმოჩენამ ღრმად კი ჩამაფიქრა... იქნებ იმიტომაც არ მიგრძენია, რომ, რაც თავი მახსოვს, მიბაძვის საშინელი სიძულვილი მდევს. არ მინდოდა აქაც ჩვეულებრივი და ბანალური ვყოფილიყავი.

ბავშვობა კანლიჯაში ერთ დაფახფახებულ სახლში გავატარე. ჩვენს მეზობელს გასაოცარი მაიმუნი ჰყავდა. იაკუთს ეძახდნენ. უკანალი ისე ჰქონდა მოშისვლებული, ზედ ერთი ბეწვიც კი არ გააჩნდა. დილიდან საღამომდე ამ მაიმუნთან თამაშით ვერთობოდი. რასაც გავაკეთებდი, ისიც უკლებლივ იმეორებდა. თავს დავუკრავდი და მივესალმებოდი, ისიც მესალმებოდა, ტაშს შემოვკრავდი, ისიც შემოჰკრავდა, „ულვაშს“ გადავიგრეხდი, ისიც გადაიგრეხდა, მუშტს მოვუღერებდი, ისიც მომი-

ღერებდა... ის კი არადა, ცდილობდა, რომ გამოხედვაც ჩემი გადაე-
ლო. თვალებს ხუჭავდა, ახამხამებდა... ახლა, თუ ვინმეს რამეში წაუბა-
ძავ, ის მასხარა ცხოველი წარმომიდგება თვალწინ და ხაკუთარ თავს
ვეუბნები:

— მაიმუნი ხარ და ევ არი!..

ჯავრისი მივაგდე, ის ჭალარა ამოვიძრე და გულდასმით შევათვა-
ლიერე. გულზე სევდა შემომაწვა, უმიზეზო სევდა... ნესტიანი, ცივი
ნისლივით შემომეხვია... „ცხოვრება არარაობაა, იმედები — უიმედო,
მიზნები ფუჭი და უაზრო“...

ენაზე რუზმონდის სტრიქონები მომადგა. სარკიდან მოპასანის მო-
თხრობების ვიწრო მიმზერდა.

— კაცო, ამ ლიტერატურასა და მის გმირებს დაეხსენ! აი, ეს ჭალა-
რა!.. მერე, უჩვეულო რა მოხდა? კაცი ოცდაათი წლისა ხარ...

ჰო, უკვე ოცდაათი წლისა ვარ.

ფანჯრიდან შემოჭრილი დილის მზის სხივები სარკეს ეცემოდა,
ირეკლებოდა და თვალს მჭრიდა. შემოვბრუნდი და ფართო ფანჯრის
რაფას დავეყრდნე. ფანჯრიდან სტამბოლის მშვენიერი სანახაობა გა-
დაიშალა. კანდილლისა და კაბათაშის სახურავები, ვერცხლისფერი
ზღვა, უსკუდარი, კუზგუნჯუკი და ჩანლიჯა მზის შარავანდედით იყო
მოსილი. მარჯვნივ, ქალაქის დასასრულს, კარაჯა აჰმედის კვიპაროსები
მწვანედ გამოიციქრებოდა.

ჩემს გულში ჩამოწოლილი ის ცივი და ნესტიანი ნისლი თანდათან
გაიფანტა. კაცმა რომ თქვას, განა ღირს მწუხარებად ჭალარა, რომელიც
კაცს ცხოვრების ოცდამეთერთმეტე წელს გაუჩნდა?

ესეც არ იყოს, ეს მწუხარება, პირველი ჭალარის აღმოჩენით გა-
მოწვეული, უკვე ტრადიციულია, უკვე გაცვეთილია და ლიტერატურა-
ში ათასობით მაგალითის პოვნა შეიძლება. მითუმეტეს, როგორც
მოგახსენეთ, წაბაძვის სასტიკი მტერი გახლავართ და ხელმეორედ
იმის კანცდა და შეგრძნება, რაც ჩემამდე უკვე შეუგრძნიათ და გა-
ნუცდიათ, გუნებას მიმღვრევს.

— ნეტავ, კიდევ ოცდაათ წელს თუ იცოცხლებ? — ვეკითხები საკუ-
თარ თავს, რათა ჩემი ფიქრების მდინარე სხვა კალაპოტში ჩავა-
ყენო.

— შეიძლება იცოცხლო!..

—

— შეიძლება ვერც იცოცხლოს!

—

მერედა, არის რაიმე განსხვავება განვილი ოცდაათ წელსა და ოცდაათ წამს შორის?

თვალწინ ჩემი სოფელი წარმომიდგა, სადაც ბავშვობა გავატარე, გამახსენდა, როგორ ჩამოვედი სტამბოლს... გამახსენდა სკოლა, გამახსენდა ევროპა...

საწყალი დედაჩემი, რომელიც ამ ხუთი წლის წინ გარდაიცვალა, ხშირად მეტყვოდა ხოლმე:

— დაიცა, ჯერ ოცდაათი წლის გახდი. იმის შემდეგ ცხოვრება ისე გაირბენს, დარდის დროსაც კი ვეღარ იპოვი!..

მართალი რომ ითქვას, აქამომდე არც საფიქრალი და არც საწუხარი არაფერი მქონია.

ბედმა ჩემმა წარმატების გზაზე მატარა, მაგრამ იმ წარმატებებს ყოველთვის რაღაც გულსატკენი და ჩემთვის უსიამო გრძნობა სდევდა თან.

მაგალითად, სასწავლებელში ყველაზე მეტ დროს ლიტერატურას ვანდომებდი, პირველი მოწაფე კი მათემატიკურ საგნებში ვიყავი. სულთა და გულით მინდოდა ხელოვნებათმცოდნეობის სასწავლებლის ფილოლოგიის ფაკულტეტზე შევსულიყავი, მსურდა თავისუფალი, ბედნიერი, უზრუნველი ხელოვანი ვყოფილიყავი (უნებურად მეცინება), მაგრამ საინჟინრო სასწავლებელში ამოვყავი თავი და ინჟინერ-არქიტექტორი გამოვედი... სასწავლებელი აქაც წარჩინებით დავამთავრე. მეცნიერება, რომელმაც მე შემეფარა, ჩემთვის სხვა არა იყო რა, თუ არა მარადიულად არსებულის განმეორება.

ქვეყანა კი იცვლება, მაგრამ აქსიომები უცვლელი რჩება. ცალკეულ გეომეტრიულ ფიგურებს მარტოოდენ ასეთა მნიშვნელობანი თუ შეიძლება შეეცვალოს.

ტექნიკურ სასწავლებელში კი ვსწავლობდი, მაგრამ ლიტერატურა არ მიმიტოვებია!.. ყოველ წელიწადს ჩემსისქე რომანებს ვკითხულობდი. გათრებული კაცი ვიყავი. ერთ ნახევარს ვატაცებოდა უყვარდა ხელოვნება, ლიტერატურა, წერდა ლექსებს... მეორე ნახევარი მექანიკოსი ვახლდათ, ცივი, გამომშრალი და უგრძობელი კაცი. ეს მეორე ნახევარი მეტად ძლიერი და მიზანსწრაფული პიროვნება აღმოჩნდა. თავის მომავალ პროფესიას არავითარ მნიშვნელობას არ ანიჭებდა; ათასში ერთხელ თუ წაიმეცადინებდა, მაგრამ იმის გამო, რომ კარგად ეთვისებდა და საგნებს სანიშნოდ აბარებდა, სახელმწიფო ხარჯით გაგზავნეს ევროპაში სწავლის დასასრულებლად. ევროპაშიც „პოეტი“

სულდგმულობდა — „ინჟინერ-არქიტექტორი“ კი ერთხელაც არ დაინტერესებულა ენახა თალი თუ კამარა, გუმბათი თუ მონუმენტი.

როცა ევროპიდან სტამბოლში პირველი ხარისხის დიპლომი ჩამოვიტანე, მაშინვე სამუშაოდ გამამწესეს და ახალბედა ინჟინერ-არქიტექტორისთვის შეუფერებელი ხელფასი — ორმოცი ლირა დამინიშნეს.

ჩემი დაწესებულების კანცელარიის სიმყუდროვეში კვლავ განვავარძობდი მხატვრული ლიტერატურის კითხვას. ამავე დროს, ჩემი სახელი, როგორც ინჟინერ-არქიტექტორისა, დღითი დღე იზრდებოდა. მე ჯერ ერთი ნახაზიც კი არ მქონდა შესრულებული, გაზეთები კი „ცნობილ არქიტექტორად“ მახსენებდნენ.

მაინც რა მევალებოდა? (კვლავ მეცინება). ყოველდღე, სადილობამდე ორი საათით ადრე, შევდიოდი დიდ კაბინეტში, რომელშიც ჩემ გარდა არავინ იყო და მაგიდაზე წინასწარ გამზადებულ რაღაც ქაღალდებს წაუკითხავად ვაწერდი ხელს...

სამსახური ახლად რომ დავიწყე, იმ ქაღალდებს კეთილსინდისიერად ჩავაბუღებულბედი ხოლმე, მაგრამ როცა დავრწმუნდი, რომ ყველა მათგანი ერთმანეთს ტყუბის ცალივით გავდა, მაშინ ამ უსიამოვნო მოვალეობაზე უარი ვთქვი. ჩემმა შრომამ და თავდადებას მინისტრის ყურამდე მიაღწია. მაშინ საინჟინრო სასწავლებელში ლექციები მომცეს — მატერიალურად უფრო მომაგრდება, თანაც მის ცოდნას გამოვიყენებთო. კვირაში სამ საათს ვკითხულობდი, თვეში ოც ლირას ვიღებდი...

არ ვსვამ, ბანქოს არ ვთამაშობ, გართობა და დროსტარება არ მიყვარს. ხმაურიან და აურზაურიან ცხოვრებას გავურბივარ. ჩემი საყვარელი საქმე კითხვაა, მხოლოდ მხატვრული ლიტერატურის კითხვა. მიყვარს ფიქრი, ოცნება. ამგვარ ყოფაში თვეში 60 ლირა თავს გადამიდიოდა. ჩემი საყვარელი კლასიკოსი მწერლების უძვირფასესი დუნიკალური გამოცემანი შევიძინე. აიასფაშაზე ერთ ფეშენებელურ სახლში ბინა ვიქირავე. თითქოს ყველაფერი მაქვს, არა მაკლია რა, მაგრამ... ეული ვარ, უთვისტომო... სტამბოლში არც ახლობელი და არც შორეული ნათესავი არ გამაჩნია.

უბედური არ მეთქმის, მაგრამ ვერც იმას ვიტყვი, რომ ბედნიერი კაცი ვიყო. შარშანდლიდან ნაღველი შემომეპარა. გავილიე, ჩამოვხში. ნამდვილად ნევრასტენია დამეწყო-მეთქი, ამ ეჭვმა ექიმთან მიმიყვანა.

— გადატირთული ხართ! ნაკლები წერეთ და იკითხეთ. სამხიარულსა და თავშესაქცევს მიეთანეთ... ადრე დაწეით, გვიან ადექით...

ისეირნეთ სუფთა ჰაერზე, ზღვის სანაპიროსა და მინდორ-ველზე... მოწყენილობა თქვენი ჯანმრთელობის მტერია!

— მაგრამ, ექიმო, წერა-კითხვას იმიტომ ვეტანები, რომ მოწყენილობას გავექცე. ესეც თუ ავიკრძალე?..

— კარგი, კარგი, მაგრამ, წერით მაინც ნუ წერთ...

— რას ვწერ, ექიმო, მხოლოდ დოკუმენტებს ვაწერ ხელს, — ვუთხარი მკურნალს.

— აჰ, ეს არ გავნებთ!

— მაგრამ, ჩემს გულს მხიარულება მაინც არ ეკარება...

— რატომ?

— აი, სწორედ მაგის გასაგებად გაახელით...

ექიმო ძონძროსა, მხიარული და ხალისიანი კაცი იყო. ტარსიკონის დივანის კიდეს ხელი დაჰკრა და მითხრა:

— კარგი, მაგისტვის მოხვედით და გეტყვით.

მერე დიდხანს მეკითხებოდა, ცოლიანი ვარ თუ უცოლო, რამდენი წლისა ვარ, რას ვსაქმიანობ, ხელფასი რამდენი მაქვს, ერთი სიტყვით, ათასგვარი კითხვა მომცა. მე კონკრეტულად, მოკლედ ვპასუხობდი. ბოლოს სიცილი აუტყდა:

— კარგი, კარგი, ყველაფერი ნათელია. თქვენი ავადმყოფობაც დადგენილია!

— ?

პირდაპირ შემომხედა და სიცილით მითხრა:

— თქვენ დაავადებას სინეკურა ეწოდება!

— სინეკურა?

— დიახ...

უცებ ვერაფერს მივხვდი. ასეთი ავადმყოფობა არ გამეგონა.

— ეს რა დაავადებაა, რისგან ჩნდება?

— ბედნიერებისგან ან უსაქმურობისგან.

მაინც ვერაფერს მივხვდი:

— უსაქმურობა ბედნიერებაა?

— ძველ ენებში უსაქმურობასა და ბედნიერებას ერთი სიტყვით გამოხატავდნენ. მაგრამ თუ ადამიანს ბედნიერება მოსჭარბდა და გაუხანგრძლივდა, არსი გაუფუჭდება. — ამან კი მოწყენილობა და ნაღვლიანობა იცის...

—

ექიმმა, თითქოს სკოლის მოწაფე ვყოფილიყავ, იმის ახსნა-განმარტება დამიწყო, თუ რა არის ბედნიერება და სიამოვნება, რა — უბე-

დურება და მწუხარება. წრესგადასული და ხანგრძლივი ბედნიერება ბოლოს და ბოლოს უბედურებაში გადადის და მას კაცი მალე ეგუება, ჩემი ექიმის განმარტებით გამოდის, რომ უსაქმურობა ანუ „თავისუფლება იძულებითი მუშაობისგან“ ბედნიერება ყოფილა. ამ ბედნიერებას ზოგჯერ შავი ღრუბლები გადაეფარება ხოლმე. უსაზღვრო და უსამნო ბედნიერება ჭირია და განსაცდელი.

— თუ გსურთ, რომ ამ ნაღველსა და მოწყენილობას თავი დააღწიოთ, თქვენს უზრუნველ სამსახურს გამოეთხოვეთ, — მითხრა ბოლოს.

— მერე, რა ვაკეთო? მე სხვა შემოსავალი არაფერი გამაჩნია, — გამეცინა მე.

— ეგ უკეთესი. თქვენ იძულებული იქნებით ფული იშოვოთ. ხელმოკლეობა გაიძულებთ იმუშაოთ.

— შემდეგ?

— ახლა ყოველი თვის ბოლოს თქვენს მაგიდაზე 60 ლირა ხვადება ხოლმე, არც კი იცით, საიდან და როგორ მოვიდა ეს ფული. სამსახურს რომ თავს დაანებებთ, მაშინ მისი შეგროვება შრომითა და გარჯით მოგიწევთ. თქვენი ნერვული სისტემა, ტვინი, გონება, თვალები, ხელები, შეუსვენებლივ იშრომებს, თქვენც ბევრი სირბილი მოგიწევთ.

— არა, ექიმო, ეს რჩევა ხელს არ მაძლევს...

— ხელს არ გაძლევთ და შეურიგდით მაგ თქვენს ავადმყოფობას, იყავით სიწყნარესა და სიმშვიდეში, უცადეთ, როდის დაგლუპავთ ეგ თქვენი „ბედნიერება“...

თავდახრილი ვიღიმებოდი. მართლაც, ახალგაზრდა კაცი სინეკურისტად ვიქცე. ფაქტია, ჩემი სნეულება ჩემივე უზრუნველი ცხოვრების შედეგი იყო. ერთი კი ცხადია — მოხუცებულ კაცს ახალგაზრდის საქმე არ შეეფერება, ახალგაზრდას — მოხუცებული კაცისა. მაგალითად, ლამაზი და მოხდენილი ქალი, ბევრი ძილი, უხვი და მსუყე საჭმელი, რა მოხუცის საქმა?...

ასე იყო თუ ისე, ჩემი ექიმის დასკვნით, კეთილი ცხოვრება მღუპავდა.

ამ ფიქრებში რომ ვიყავი გართული, ჩემი ენამოუღლეელი ექიმი საუბარს განაგრძობდა და იმ ავადმყოფობებს მისახელებდა, რომლის გამომწვევ მიზეზად უსაქმურობა ითვლებოდა. ასეთი ყოფილა შაქრის დაავადება, ნეკრესის ქარი და კიდევ ბევრი სხვა.

— ბატონო ექიმო, იქნებ გიმნასტიკას მოგკიდოთ ხელი? — ვკითხე მე.

— გიმნასტიკა თქვენს მუსკულატურასა და ნერვულ სისტემას უფ-

რო გადალღის. მაგრამ, მართლ ნერვები კი არა, თვით თქვენი სულიც, გრძნობაც, აზროვნებაც მოითხოვს ფიზიკურ შრომასა და დატვირთვას.

— მაშასადამე, სულიერ გიმნასტიკას.

— დიახ...

— მაგრამ როგორ?

ექიმი ეს ვერ ამხსნა. კვლავ შემომხედა და ამ შემოხედვაში აწკარად იგრძნობოდა შური... აშკარად ჩანდა, რომ ექიმს ჩემი პედისა შურდა... მე ამას ისე ნათლად ვხედავდი, როგორც მზესა ვხედავ სოლმე!..

— თქვენ თქვით, რომ ინჟინერ-არქიტექტორი ხართ?

— დიახ.

— მაშინ, რადგანაც დრო ბევრი გაქვთ, ინკოვნიტოდ კი არა, პირდაპირ, სხვისგან დაუფარავად მიჰყევით თქვენ საყვარელ საქმეს. ის თქვენ ბევრ ენერჯიასა და დროს წაგართმევთ.

— მე მოსამსახურე გახლავართ, სხვაგან მუშაობა არ შეიძლება!..

— მე ამას კი არ გეუბნებით, რომ მატერიალური დაინტერესებით იშრომოთ!..

— მაშ?

— იშრომეთ შრომისთვის... მაშასადამე, მიზანი არა მატერიალური ინტერესი, არამედ შრომა!

— ?

— თქვენ თურქი ხართ?

— დიახ.

— ნაციონალისტიც ხართ?

პასუხი დროზე ვერ გავეცი. ასეთ კითხვაზე პირველად უნდა მე-პასუხა. ჩემ სინდისს ჩავეძიე, რა პასუხი უნდა გამეცა; არც მან იცოდა. კაცმა რომ თქვას, ყური კი მომიკრავს, რომ თურქეთში არსებობს ერთი წყება ხალხისა, რომელსაც ნაციონალისტებს ეძახიან, მაგრამ ამის მეტი არაფერი ვიცოდი. თურქული ჟურნალ-გაზეთები რომ მე-კითხა, ჩემთვის ყველაფერი ნათელი იქნებოდა და არც პასუხი გამოჭირდებოდა, მაგრამ მე მათ არასოდეს არ ვათვალთვლებ.

ხმა არ ამომიღია. ექიმი უხერხულად შეიშმუშნა:

— იქნებ კოსმოპოლიტი ხართ?

— არა.

— თქვენი ავადმყოფობის ერთ-ერთი მიზეზი ესეც გახლავთ.

არც ნაციონალისტი ხართ და არც კოსმოპოლიტი. ჩემო კარგო, თქვენ სალხინებელში ყოფილხართ. სალხინებელი კი ადამიანთათვის არ არის განკუთვნილი. იქ მხოლოდ ცხოველები იმყოფებიან. ადამიანები ან სამოთხეში ნეტარებენ, ან ჯოჯოხეთში იტანჯებიან!

ამ უცნაურმა ექიმმა განმიმარტა, რომ მე ისევე მესაჭიროება იდეალი, როგორც გული, ღვიძლი ან თირკმელები. ადამიანს იდეის გარეშე სიცოცხლე არ შეუძლია. იდეურად გაკოტრებული კაცი ან გიჟდება, ან ტყვიას იხლის შუბლში. თუ კაცს იდეა ერთბაშად კი არა, თანდათანობით, ნელ-ნელა ჩაუქრა, შაქრის ავადმყოფობა, ნევროს-ტენია, ფსიქიკური დეპრესია ან ისტერია ეწყება ხოლმე...

— ასე რომ, თქვენ რაიმე განსაზღვრული იდეა არა გაქვთ!

— შესაძლებელია!

— მაშინ, ჩემო კარგო, ეცადეთ და რაც შეიძლება სწრაფად შეიძინეთ იგი. თუ არა და...

— ?

ვინ უწყის, ჩვენზე ამ ცხოვრების რამდენი წვრილმანი და უმნიშვნელო მოვლენა ტოვებს ღრმა კვალს. ხშირად ეს „უბრალო“ რამ შეგვაცვლევინებს ხოლმე წლობით გაკვალულ გზას და ახალი მიმართულებით გავგამგზავრებს. ჩემზე, ყოველგვარი იდეისგან დაცლილ კაცზე, ღრმა შთაბეჭდილება დატოვა ექიმის პარადოქსულმა რჩევადარიგებამ. ჩემი პათოლოგიური შთაბეჭდილებების წყალობით ექიმის ნებას დავემორჩილე...

ჩემი ექიმი ცამდე მართალი იყო — მე არც ნაციონალისტი ვიყავი და არც კოსმოპოლიტი. არა და, ჩემთვის ჰაერივით იყო საჭირო იდეა, იდეალი. მაგრამ იდეას კაცი ტანსაცმელივით ხომ ვერ შეიძენს.

ლიტერატურა მიყვარს. ექიმის რჩევა-დარიგება შეიძლება გამოზადგეს. რომანის დაწერა ჩავიფიქრე, წერაც კი დავიწყე, მაგრამ დროზე მოვედი გონს... თუკი გამოვაქვეყნებდი, დიდი სკანდალი და უსიამოვნება მელოდა... ასე იტყვიან — ცნობილს, არა, რატომ „ცნობილს“? ცნობილს კი არა, ვიღაც ბატონ ინჟინერს რომანი შეუთხზავს და დაუბეჭდავს კიდეცო!

ზუსტად ის ამბავი გადამხდებოდა, რაც ერთ ყოფილ მინისტრს გადახდა თავს, როცა მან ასეთი წიგნი გამოსცა:

„მუსულმანთა ვალდებულებანი რელიგიური მოძღვრების მიხედვით“...

არა, რატომ უნდა ავიგდო თავი? ჯღაბნას ხელი შევუშვი და ნაცი-

ონალისტური მიმდინარეობის შესწავლა დავიწყე. ორი თვის შემდეგ წაკითხულსა და შესწავლილს თავი მოვუყარე და ასე ჩამოვაყალიბე:

1. ადამიანები, რომელთაც აქვთ ერთი ენა და ერთი რწმენა, ერთიან ერს შეადგენენ; თურქებიც ერთი ენაა, ერთი ნაცია. მაგრამ იმის გამო, რომ აქამდე სხვა ერის შვილებთან ერთად ცხოვრობენ, თავიანთ ერს, ნაციას, კულტურას უარყოფენ და ცდილობენ მიბაძონ სპარსელებსა და არაბებს;
2. ხალხი ერად რომ ჩამოყალიბდეს, საჭიროა მოდერნიზირება, გარდაქმნა შეგვეძლოს, ამიტომ უნდა ცდილობდე უცხოელს მიბაძო, უცხოელად გარდაიქმნე;
3. სხვათა შორის, როგორც ყველა სხვა ერს, თურქებსაც უნდა ჰქონდეთ თავიანთი ინდივიდუალური და სპეციფიკური ფიზიონომია კულტურის სხვადასხვა სფეროში. როცა ასეთი ინდივიდუალური ფიზიონომიის მიღებას შეძლებ, მაშინ იწყებ პროგრესს და განვითარებას.

ამ რეზიუმეს შემდეგ ქვეყანას გადავხედე და იგი ახალი თვალსაზრისითა და საზომით გავზომე. რა დავინახე? მწერლები სალაპარაკო, ხალხური, ბუნებრივი ენით წერას ცდილობენ, პოეტები ეროვნული ლიტერატურის, ეროვნული ლექსისა და ვერსიფიკაციის ფორმების შექმნას ლაშობენ, სამართალმცოდნეთ ეროვნული სამართალმცოდნეობა სურთ დაამკვიდრონ, ეთიკოსებს ეროვნული ეთიკის დაფუძნება გადაუწყვეტიათ, პედაგოგები ეროვნული პედაგოგიკის აყვავებისათვის ცოდვილობენ. მეც, როგორც ხელოვნების მოყვარული და მცოდნე, ეროვნული, ნაციონალური ხელოვნების ფესვების ძიებას შევუდექი. ამ მიზნით ბურსასა და კონიაში გავემგზავრე და იქიდან იმდენი ძველი წიგნი და ხელნაწერი ჩამოვათრიე, რომ რამდენიც არ ვეცადე, ნახევრის წაკითხვაც კი ვერ შევძელი. სამაგიეროდ ჯანმრთელობა გამომისწორდა.

ახლა აღარც თავზე ვფიქრობდი და აღარც ავადმყოფობისა მეშინოდა. ჩემი შრომისა და გამოკვლევის ერთი სტრიქონიც კი არ მქონდა დაბეჭდილი, რომ სრულიად უსაფუძვლოდ სახელი გამივარდა. რაც უფრო გულმოდგინებით ვეძიებდი თურქული ხელოვნების ძირებს, მით უფრო აშკარად ვატყობდი, რომ მძვინვარე ნაციონალისტი ვხდებოდი.

ეროვნულს და ინდივიდუალურს, რომელსაც ადრე ფანჯრებსა და თაღ-კამარებში, საფლავის ქვებსა და აკლდამებში, ფაიფურსა და მინიატურაში ვეძებდი, ახლა ყოველგვარ წვრილმანში ვპოულობდი.

ადრე რომ ლექსები მიყვარდა, ახლა შევიჯავრე... შევიჯავრე იმიტომ, რომ თურქული ეროვნული ლიტერატურის კანონ-კოდექსებით არ იყო შექმნილი და უხამსი მიმბაძველობის დაღი ესვა. ნელ-ნელა ნაცნობ მეგობრები შემომეცალნენ, აღარც მე მომდიოდნენ თვალში — ისინი უიდეონი, ნიჰილისტები და კოსმოპოლიტები იყვნენ, მათ კლუბების, ბანქოსა და გართობა-დროსტარების მეტი არაფერი იცოდნენ!

წინა კვირას ჩემი წიგნის წინასიტყვაობა დავამთავრე. წიგნს ასე უნდა დავარქვა: „ძველი თურქული ხელოვნების კვალი ანატოლიაში“. ამ შრომამ ისე დამქანცა და გადამღალა, რომ მთელი კვირაა აღარაფერს ვაკვარებივარ. მაგრამ რა? ჩემმა ჩვეულებრივმა მოწყენილობამ თავი კვლავ წამოჰყო. კვლავ ყველა წვრილმანს დაუწყე თვალთვალში... ამ დილით ნაპოვნმა ერთმა ჭაღარამ კი ლამის ისე დამანადვლიანა, რომ...

* *

პირველ ყოვლისა, ჩემი დადარდიანება ათასი ჩემისთანა კაცის მწუხარების გამეორება რომ არ ყოფილიყო, იმ კაცისა, რომელმაც ჩემსავით პირველი ჭაღარა იპოვა და ცხვირი ჩამოუშვა, შევეცადე ფიქრი შემეცვალა. მაშინვე მაგიდას მივუჯექი და ჩემი თხზულების გადასათეთრებლად გადადებულ რვეულში ეს ყველაფერი ჩავაწიკნიკე.

ამ ადგილზე უნებურად შევჩერდი. კალამი ხელში შემაცივდა და დიდხანს, დიდხანს ვფიქრობდი. ძალიანაც არ მინდა, ძალიანაც ვერიდები, მაგრამ მაინც ეპიგონი ვარ, მაინც წამბაძველი გახლავართ. ეს სტრიქონები პირველი ჭაღარით გამოწვეული შთაბეჭდილებებია და განა მე პირველი ვწერ ამ საგანზე?

პირველი ჭაღარა!...

ქვეყანა დაინგრა?.. არც ვიფიქრებ და არც ვიღარდებ!

— მაშ, სიბერის დაღმართს ჩავუყევი და ეგ არი?

—

— რა უნდა ვქნა?

— არაფერი, რა შეგიძლია?

— მაგრამ, იქნებ ცოლი შეგერთო?

— შეირთე, რაღას უცდი?

—

— არა, მაინც რას ვუცდი?

იქნებ ამ საკითხზე არც მიფიქრია? არა, როგორ არ მიფიქრია...

გულში რამდენი გრძნობა და მღელვარება ჩამიმარხავს. მეგონა, რა დღესაც ცოლს მოვიყვან, ჩემი ცხოვრებაც იმ დღეს დასრულდება მეთქი.

მაგრამ, რა იქნება, ერთ მშვენიერ დღეს დავქორწინდე? არანვეულებრივი არაფერი მოხდება, როგორც სხვა, მეც ისე. აჰა, ისევ „როგორც სხვა“... რა ძნელია სხვების მიბაძვა. რა თქმა უნდა, იმათ დავემსგავსები, ვინც ჩემამდე ცხოვრობდა.

იმათსავით დავინიშნები, იმათსავით ახალგაზრდა სიძე-კაცი ვიქნები, იმათსავით დავწვრილშვილდები, იმათსავით მეოჯახე კაცი დავდგები; იმათსავით დავბერდები, იმათსავით... ღმერთო ჩემო, იმათსავით იმ ქვეყნის გზას ვა ვაუდგები!..

მაშ, რა არის ახალი იმ მზისა ქვეშ, რომლის სხივები პირდაპირი კუთხით ირეკლება თეთრი ფურცლიდან, რომელზედაც ამ სტრიქონებს ვწერ!

რა არის ახალი?!

— არაა...

დიახ, დიახ, მეც ისევე დავქორწინდები, როგორც ათასი ჩემი მსგავსი დაქორწინდა...

ერთი ფინური ანდაზა გამახსენდა, რომელიც ამ მზის „ქუეშე“ აკერ მთელი ხუთი ათასი წელია მეორდება — ეული კაცის ცხოვრება ამ ქვეყნად მეტისმეტად მწუხარე და ნაღვლიანია, წყვილის ცხოვრება — სასიამოვნოა, ხოლო თუ სამნი იქნებიან, მაშინ ცხოვრება ტკბილზე ტკბილიაო.

ჰოდა, ამ ეულობას როგორმე თავი უნდა დავაღწიო.

33. 9. ნაპიე — ადმინისტრაციული ერთეული თურქეთში.
33. 10. ქათანე — ეს უნდა იყოს სტამბოლის სიანლოვს ჩამომავალი მდინარე ქალით-პანი, რომლის მშენებელი სანაპიროებიც გასული საუკუნის თურქეთში წარმოადგენდა სტამბოლელთა დასასვენებელსა და დროს სატარებელ ადგილებს.
33. 11. ნედიმი — XVIII საუკუნის თურქული კლასიკური ლიტერატურის წარმომადგენელი. მას მფარველობდა დიდგვირი დამათ იბრაჰიმ ფაშა.
33. 11. იბრაჰიმ ფაშა — სულთან აჰმედ III-ის (1673—1736) დიდგვირი, სახელმწიფო მოღვაწე, რომელიც დაიღუპა 1730 წელს სახალხო აჯანყების დროს.
 მოთხრობაში აღნიშნულია ის ფაქტი, რომ სტამბოლში მომხდარი აჯანყების შესახებ სულთანმა და დიდგვირმა გაიგეს მხოლოდ საღამო ხანს. აჯანყებულებმა სულთანი აიძულეს სიკვდილით დაესაჯა რამდენიმე დიდი მონღე და მათ შორის დიდგვირი იბრაჰიმ ფაშაც.
33. 16. მუფთი — სასულიერო პირი, რომელიც უფლებამოსილია გასცეს ფეტვა ან წერილობითი იურიდიული გადაწყვეტილება.
ფეტვა — პასუხი, განაჩენი ან გადაწყვეტილება შარიათის მიხედვით.
33. 17. ინშალაჰ — თუ ღმერთმა ინება, თუ ღმერთმა ქნა, იმედია ღმერთმა ინებოს.
33. 18. ეივალაჰ — ნიშნავს „მადლობა“, „დაე, ასე იყოს“.
33. 20. ალი ჯანიზი — თურქი პოეტი და კრიტიკოსი.
33. 21. კრეტა — კუნძული ჩმელთაშუა ზღვაში.
სალონიკი — ქალაქი საბერძნეთში.
ბელგონესი — ბალკანეთის ნახევარკუნძულის სამხრეთი ნაწილი.
33. 22. მუჰარემის დღესასწაული — მუჰარემი მუსულმანთა მთავრის კალენდრის პირველი თვეა. ამ თვეში (680 წ.) ქალაქ ქერბალასთან მოწამებრივი სიკვდილით დაეცნენ მუჰამედ წინასწარმეტყველის ქალი ფატიმა და ხალიფა ალის ვაჟი ჰუსეინი. ამ დღის აღსანიშნავად შიიტები მართავენ რელიგიურ დღესასწაულს, რომელსაც ახლავს ქართული სინამდვილისთვისაც ცნობილი ცერემონიალი „შაჰსენი“ — „ვაჰსენი“, რაც ნიშნავს „შაჰ — ჰუსეინ“ — ვაჰ — ჰუსეინ“.
33. 29. ნაშაზი და ნიაზი — საწესწვეულებო ლოცვა, რიტუალი.
ზეკათი — სხვადასხვა მნიშვნელობა აქვს:
 1. რელ. ერთგვარი გადასახადი ღარიბ-ღატაკ მუსულმანთა დასახმარებლად,
 2. მოწყალება
 3. განწმენდა, სიწმინდე, უცოდველობა,
 მოთხრობაში კონტექსტის მიხედვით ეს უკანასკნელი უნდა იგულისხმებოდეს.
- ყაზი** — იგივე ყადი — მუსლიმთა სასულიერო მოსამართლე, რომელიც მოქმედებს სასულიერო-საყოფაცხოვრებო კანონების კრებული — შარიათის მიხედვით.
33. 29. ურუქი — თურქული მომთაბარე ტომი; იმ ტომის წარმომადგენელი.
33. 33. სელიმ შრისხანე — თურქეთის სულთანი (1467—1520).
33. 35. ბათალაზი — თურქული დასთანის ლეგენდარული გმირი.
სელიმ სირი თარჯანი — (დ. 1847) — ფიზიკური აღზრდის ახალი სკოლის დამაარსებელი თურქეთში.
33. 38. ჰესთო — (ბერძნ.) ნიშნავს „ჯანდაბას“.

გვ. 42. აქსარაი — უბანი სტამბოლში.
სამათია — რაიონი სტამბოლში.

23 ივლისის ამბები — ივლისისმება თურქეთის ბურჟუაზიულ-რევოლუციური მოძრაობის „ახალგაზრდა თურქთა“ აჯანყება, როდესაც 1908 წლის 23 ივლისს სულთან აბდულ-ჰამიდ II აიძულეს კონსტიტუციებზე ხელი მოეწერა.

სემაის ფავახანები — პირველ მსოფლიო ომამდე სტამბოლის უბნებში იყო ფავახანები, სადაც ზამთრის გრძელ დამეებსა თუ რამაზანის (მუსლიმთა ახალი წელი) დღეებში ხალხის წინაშე სახალხო პოეტი-ამულები გამოდიოდნენ.

მეხანძრეების საკრებულოები — 1923 წლამდე თურქეთში, ვიდრე თანამედროვე ტიპით აღჭურვილი სახანძრო ორგანიზაციები შეიქმნებოდა, არსებობდა მოხალისეთა რაზმები, რომლებიც ხანძარს აქრობდნენ ტიკებით — „თულუმბებით“ მიზიდული წყლით. მათ მეტიკები, თურქულად „თულუმბაჯიები“ ეწოდებოდათ. მოთხრობაში ლაპარაკია მათს თავშესაყარ ადგილებზე.

გალათა — ბეიოღლუს სამხრეთი ნაწილი, ქალაქის საპორტო უბანი.

ქულხანები — მაწანწალა, სულიგანი, უსახლკარო.

გვ. 43. სანდრიკ ბურუნი — თმერ სეიფედინის თხზულებათა რუსულ თარგმანში (მოსკოვი, 1957, გვ. 241) — განმარტებულია, როგორც დუქნის სახელწოდება. ჩვენ სხვა რამ დამატებითი ცნობა არ გავაგანია, ამიტომ ვვერდნობით აღნიშნულ გამოცემის განმარტებას.

გვ. 44. თათაულა — უბანი სტამბოლში.

ბოლახტესენი — ზუსტ განმარტებას ვერ ვიძლევი, მაგრამ მოთხრობის მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, აღნიშნული ადგილი სადაც ვალათას ხიდის (იხ.) ახლოს უნდა იყოს.

ხიდზე გადასასვლელი გროში — ვალათას ხიდზე გასასვლელად მოქალაქეს უნდა გადაეხადა დაწესებული მცირე ბაგი.

ვალათას ხიდი — საკუთრივ სტამბოლელი ვალათასთან შეერთებულია ორი ტკინა — პონტონის ხიდით. ერთს ეწოდება ვალათას, ხოლო მეორეს — ათათურქის ხიდი.

ტრიპოლი — ლივიის დედაქალაქი.

გვ. 46. ბე — შორისდებული, რომელიც გამოხატავს უკმაყოფილებას, ვაკვირებას, მოუთმენლობას, ანალოგიურია ქრთული „ვა“ — შორისდებულისა.

გვ. 47. ეიუფი — ეიუფი 1955 წლის მონაცემებით ითვლება სტამბოლის ღარბ-ლატაკია კვარტალად. მოთხრობის მიხედვით უნდა ვიგულისხმოთ, რომ იქნებოდა სტამბოლის გარეუბანი (მთარგმნელი).

უსკუდარი — სტამბოლის აზიური ნაწილი.

სივასი — ქალაქი ცენტრალურ ანატოლიაში.

ბალკანეთის ომი — 1912–13 წწ. თურქეთის ომი მეკავშირეთა — ბულგარეთის, სერბიის, ჩერნივოთისა და საბერძნეთის წინააღმდეგ.

არნაუტი — არნაუტქი — სოფელი ბოსფორის ევროპულ ნაწილში. ახლა სტამბოლის შემადგენლობაში შედის, როგორც იმავე დასახელების რაიონი.

გვ. 49. ხალიფაზარი — სტამბოლის ერთ-ერთი რაიონი.

ქულბასთი — ტაფაზე შემწვარი ხორცი.

გვ. 51. ბაკლავა — ერთგვარი ნამცხვარი, რომელსაც გულში აქვს ნივთი ან ნუში.

გვ. 57. პიგმალიონი — უნივერსალური მღაზია, რომელიც ვალათას ხიდის სიახლოვეს მდგარა...

33. 59. ფლოტის ლატარიის ბილეთი — ფლოტის ვაჟობებსების მიზნით თურქეთში 1917 წელს გამოშვებულ იქნა ლატარიის ბილეთები — „ფლოტის ლატარიის“ სახელწოდებით. როგორც მოთხრობიდან ჩანს, ბილეთის ღირებულება ერთ ლირას (ას ყურუში) შეადგენდა, ხოლო მოგების შემთხვევაში ბილეთის პარონი დიდ თანხას ღებულობდა.
33. 61. წიფთაპაკუზი — ადგილი სტამბოლის აზიურ ნაწილში.
 ფენერბაღე — კონცხი და რაიონი მარმარილოს ზღვაზე, სტამბოლის აზიურ ნაწილში.
 კალიმი — ყურე მარმარილოს ზღვაზე, სადაც ზაფხულობით სტამბოლელები თავი აფარებენ და ღროს ატარებენ.
 კადიქოი — რაიონი სტამბოლის აზიურ ნაწილში.
 კუშდილი — ადგილი კადიქოისთან.
 ბეიოღლუ — სტამბოლის ევროპული ნაწილის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი, თანამედროვე ცივილიზირებული და საქმიანი კვარტალი, სადაც დასახლებულია სტამბოლის არისტოკრატია.
33. 69. თაქსიმი — სტამბოლის ევროპული ნაწილის, კერძოდ ბეიოღლუს ცენტრალური კვარტალი, მოთხრობაში აღნიშნულია როგორც მოედანი.
 ნიშანთაში — სტამბოლის ერთ-ერთი რაიონი.
 პარზიე — სამხედრო სკოლა და მოედანი.
 შიშილი — კვარტალი ბეიოღლუზე.
33. 64. პაიდარფაშა — რაიონი სტამბოლის აზიურ ნაწილში.
 33. 75. იაქაჯიქი — სტამბოლს მოშორებული სოფელი, განთქმული ბუნების სიმშვენიერით. დასვენების დღეებს ბევრი სტამბოლელი იქ ატარებდა.
 33. 77. როსტო — ჯერ მოხარშული, ხოლო შემდეგ ნაჭრებად დაჭრილი და შებრაწული ხორცი.
33. 82. ყურუში — უწყრილესი ფულის ერთეული თურქეთში — ლირის ერთი მეასედი.
 33. 83. თაიორი — ქალის კოსტუმი, რომელიც შეკერილია კაცის პიჯაკის მოდაზე და აქვს ვრძელი კალთები.
33. 85. პირკა — პიჯაკის მაგვარი მოკლე და დაბამბული ნასაცმელი.
 33. 87. შაბუთი — ღმერთი, ღვთაება, სალოცავი კერპი.
 ჯუმბა — ფანჯრის ფაფაზა, რომელიც კედლიდან გამოწეულია, კედელს დაშორებული მცირედ.
33. 89. მაშალაპ — არაბული — მა-შა-აღლაპ, ნიშნავს — ის, რაც ღმერთს სურს. გამოხატავს ქებას, წაქეზებას, აღტაცებას, გაკვირვებას: შესანიშნავია, ვოჩაღ, აი, ასე და სხვა.
 ეს ფორმულა გამოიყენება აგრეთვე ავი თვალისგან დასაცავად.
33. 90. შეჯღიე — ფულის ერთეული, კერცხლის მონეტა ოცი ყურუშის ღირებულება.
 33. 91. რუმელია — თურქეთის ევროპული ნაწილის სახელწოდება.
 33. 93. დოღანჯილარი — კვარტალი უსკუდარში, სტამბოლის აზიურ ნაწილში.
 33. 94. აბდესტი — სარიტუალო განბანვა ლოცვის წინ.
 33. 97. გემის მეოთხე რეისი — სტამბოლის ევროპულსა და აზიურ ნაწილს, რომელსაც პეოფს ბოსფორის სრუტე, აკავშირებს სპეციალური გემები ან ბორნები, რომლებსაც გადააყვას მგზავრები, გადააქვს ტვირთი და სხვა.
33. 104. თოქალთიანი — თმერ სეიფედინის თხზულებათა რუსული თარგმანის (მოს-

კოვი, 1957, გვ. 93) კომენტარებში თქალთიანი მოხსენებულა როგორც რუს-ტორანი. ჩვენ სხვა რამ ცნობა არ გავკანია და ვვერდნობით აღნიშნულ გამოცემის განმარტებას.

გვ. 106. ტიში — ლონდონში გამოშავალი ვაზეთი.

თან — ფრანგული ვაზეთი, რომელიც გამაჟიოდა პარიზში მეორე მსოფლიო ომამდე ლევიტანელი — ევროპელი, რომლებიც დამკვიდრდნენ და ბინადრობდნენ ახლო და შუა აღმოსავლეთში.

გვ. 109. რამზანი — მუსლიმური მთვარის კალენდრის მეცხრე თვე, რომლის განმავლობაშიც მუსლიმები მარხულობენ.

ჰადისე — მუჰამედ წინასწარმეტყველის ცხოვრებასა და ქადაგებასთან დაკავშირებული ამბები, რომლებიც მისი სიკვდილის შემდეგ ვრცელდებოდა.

გვ. 112. დარულბედი — სტამბოლის დრამატული თეატრის სახელი.

ვალაჰ — შორისდებული, რომელსაც შეესატყვისება ქართული „დემეტრანი“.

გვ. 113. ხიდზე გადასვლა — აქ იგულისხმება ვალათას ცნობილი ხიდი.

გვ. 117. ბუიკადა — კუნძული და საკურორტო ადგილი მარმარილოს ზღვაში.

გვ. 119. ბეიკოზი — 1955 წლის მონაცემებით (თურქეთი. მოსკოვი, 1955, რუსულ ენაზე). ბეიკოზი ქალაქია, რომელშიც 29 ათასი კაცი ცხოვრობს. მოთხრობის მიხედვით უნდა იყოს სტამბოლის განაპირა, მიგდებული პროვინცია, რამდენადაც მოთხრობის გმირი გარბის ქალაქიდან და თავს აფარებს მისგან შორეულ კუთხეს.

გვ. 123. ფაზლი — მუჰამედების აღმოსავლეთის უდიდესი პოეტის მუჰამედ ფაზლის ვაჟი, ისიც პოეტი.

გვ. 126. თოფკაფი — სულთნების სასახლე-რეზიდენცია, რომელიც მდებარეობს სტამბოლის ევროპულ ნაწილში. იგი ამუშავებულია სულთან მეჰმედ II-ის მიითითებით.

ახლა თოფკაფი მუზეუმად არის გადაკეთებული.

გვ. 128. გოზთოფე — ადგილის სახელწოდება სტამბოლის აზიურ ნაწილში.

გვ. 130. სულუკულე — რაიონი სტამბოლში. როგორც ჩანს აქ მდინარეც ჩამოედინება ამავე სახელწოდებისა.

გვ. 137. კისეირი — ქალაქი თურქეთის ცენტრალურ ნაწილში.

გვ. 145. ბონჟური — შავი ქსოვილისგან შეკერილი ვრძელი და ერთ ღილაზე შესაკრავი პიჯაკი, რომელსაც კალთები წინ მომრგვალებული, უკან კი შეჭრილი აქვს.

გვ. 150. ნანაკალე — ქალაქი დარდანელის სრუტეში.

კაიმაკამი — მუთასარიფი — ვალი — სულთნის თურქეთი დაცოფილი იყო ადმინისტრაციულ ერთეულებად. ყველაზე დიდი ერთეული იყო ვილაიეთი, რომელსაც მართავდა ვალი. ვილაიეთი შედგებოდა რამდენიმე სანჯაყისაგან. სანჯაყს მუთასარიფი განაგებდა. ეს უკანასკნელი კი რამდენიმე კაზას აერთიანებდა, რომელსაც სათავეში კაიმაკამი ედგა.

გვ. 151. დელი ბირადერი — XVI საუკუნის ცნობილი პოეტის მუჰამედ ღაზელის ერთერთი გავრცელებული სახელი. „დაფიულ გუმუში“ იგულისხმება მისი თხზულება „დაფი-ალ-გუმუში-ვე რაფი ალ-ჰუმუში“.

გვ. 158. პიერ ლოტი (1850—1923) — ფრანგი მწერალი, რომელიც თავის სატრფიალო რომანებში, თურქეთს ასახავდა ტრადიციულ — ეგზოტიკურ აღმოსავლურ მხარედ, სადაც სუფევდა ბედნიერება და სიკეთე.

პიერ ლოტის თურქეთი მეორე მხარესა — იგულისხმება სტამბოლის აზიური ნაწილი,

ფრანგი შწერლის მიერ ევროპული ცივილიზაციით შეურყვნელი, რომელსაც შეურჩენია აღმოსავლური რომანტიკა და ეგზოტიკა.

- გვ. 159. კარაკუმრუკი — რაიონი სტამბოლში.
- გვ. 160. საპაჯოდ წასვლა — პაჯი იმ მუსულმანთა საპატიო წოდებაა, რომელთაც მეტა მოულოციათ. საპაჯოდ წასვლა მეტაში სალოცავად წასვლას გულისხმობს.
- გვ. 162. ფათიას ტაძარი — თურქული არქიტექტურის მნიშვნელოვანი ნიმუში. იგი აგებულ იქნა სულთან მეჰმედ II (1430—148) ბრძანებით. სულთანი კონსტანტინეპოლის აღების გამო ატარებდა „ფათიას“ — „დამპყრობის“ სახელს. ტაძარსაც ეწოდება „ფათიას“ სახელი.

გვ. 167. აშიკ ყარაბი, ასლი და ქერემი — თურქულენოვანი ხალხების რომანტიკული დასთანების მთავარი პერსონაჟები.

- გვ. 171. ჯანიმ — მოყვრებით მიმართვა — სული, სულიკო.
- გვ. 172. ევაჟი — ნიშნავს ვაკუფის სამმართველოს, ხოლო ვაკუფი — ის ქონებაა, რომელსაც მუსულმანთა რელიგიური თემი შეწირულებით აგროვებს.
- გვ. 180. ჯეზები — ნიშნავს რელიგიურ ეგზალტაციას, ექსტაზს; „ჯეზე“ კი — აღმოსავლური ყაიდის სპილენძის ან თუნუკის გრძელფურანი ვაეადანია. აღნიშნული შეცდომის შედეგად მიღებულია უაზრო ფრაზა — „ღვთიური ვაეადანი“, ნაცვლად „ღვთიური ექსტაზისა“.

გვ. 181. მეზნი ალეიკ, მეზნი ბიკ, მეზნი ლეკ — არაბული ენის თანდებულები, რომლებიც იხმარებიან თურქულ ენაშიც და რომლებიც მოთხრობის გმირის აზრით ენას აძლევენ არქაულ, პათეტურ სურნელს. უფრო ნათელი რომ იყოს, იგივეა, რომ გვეხმარა ძველი ქართული ენის თანდებულები, — „თვინიერ“, „შიდა“, „შინა“, კავშირები — „ვინა“ „გარნა“ და სხვა.

ყარაგიოზი — ჩრდილების სახალხო თეატრის კომიკური პერსონაჟი.

მარფუნი — ნარგილეს გრძელი მილი.

გვ. 182. ბეჟააშების თექე — ბეჟააშები — დერვიშთა მშობა, ორდენი. თექე ეწოდება დერვიშთა სამყოფელ, საცხოვრებელ განმარტობულ სენაკს.

უთი-უდი — სიმებიანი მუსიკალური საკრავი.

სანთური — აღმოსავლური სიმებიანი საკრავი.

გვ. 187. კანლიჯა — რაიონი სტამბოლში.

გვ. 188. როზმონდი — აქ უნდა იგულისხმებოდეს XIX საუკუნის ინგლისელი პოეტის ჩარლზ სუინბერნის დრამა „როზა მონდი“ (1860).

კაბათაში — რაიონი სტამბოლში.

კარაჯა აჰმედი — რუსულ თარგმანში (მოსკოვი, 1957, გვ. 186) — ნახსენებია როგორც სასაფლაო. ჩვენ ვყვრდნობთ აღნიშნული გამოცემის განმარტებას.

კუზგუნჯუკი — რაიონი სტამბოლში.

გვ. 190. აიასფაშა — კვარტალი სტამბოლში.

გვ. 195. კონია და ბურსა — კონია — ქალაქი თურქეთის ცენტრალურ ნაწილში. კონია იყო სელჯუკთა სახელმწიფოს დედაქალაქი და მისი საფუძველი. ბურსა — ქალაქი თურქეთის ჩრდილო-დასავლეთის ნაწილში. ბურსა აკვანია ოსმანთა სახელმწიფოსა.

ავტორი ამ ქალაქებზე როცა ღაპარაკობს, მხედველობაში აქვს თურქ-სელჯუკთა სახელმწიფოს ერთვულ-ნაციონალური საწყისები, რომელსაც ხელოვნების სფეროში იგი ეძიებდა.

ს ა რ ჩ ი შ ი

პირველი ცოდვა	5
ყოვლისმცოდნე	9
აღაღ-მართალი	16
ეშვი	20
როგორ გადაარჩინა	28
გულადი	32
წერტეზული ჭამარი	39
აი, ახლა მოიფიქრე	42
სანუქარი	53
გაზაფხულის პრაღია	60
ანტიეპტიკა	71
რესტორნის საიდუმლოება	75
უფსკრულის პირას	82
ზეთისხილი და პური	87
კოლექცია	104
პროგრესი	109
სიყვარული და ფეხის თითები	113
სიმანინჯის საიდუმლოება	117
მოპარსული უღვაშები	124
გამომგონებელი	128
მალალი ქუსლები	141
სიბრალულის ნდობა	145
მემკვიდრეობა	149
საიდუმლო ტაძარი	158
დანიშნულები	167
ალი	171
ბაფაფების შელოცვა	179
პირველი ჭაღარა	187
შენიშვნები	198

240/11

Омэр Сейфедин

РАССКАЗЫ

(На грузинском языке)

Издательство «Сабчота Сакартвело»,
Тбилиси, ул. Марджанишвили, 5, 1979

რედაქტორი მ. რუბაძე
მხატვარი ზ. აფანასიევი
მხატვრული რედაქტორი ო. გორალევიჩი
ტექნიკური რედაქტორი ნ. აფხაზავა
კორექტორები ლ. არნუაძე, ქ. ქავთარაძე
ვამომშვები მ. წივწივაძე

ს. ბ. № 1096

გადაეცა წარმოებას 30/III-79 წ. ხელმოწერილია და-
საბეჭდად 25/X-79 წ. საბეჭდი ქაღალდი № 3.
60×84¹/₁₆. პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 11,86. სააღრი-
ცხვო-საგამომცემლო თაბახი 10,47. ტირაჟი 5.000
შეკვეთა № 1860
ფასი 1 მან. 10 კაპ.

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“
თბილისი, მარჯანიშვილის, 5.

საქართველოს სსრ გამომცემლობათა, პოლიგრაფიისა და
წიგნის ვაჭრობის საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის თბი-
ლისის ო. ქავევაძის სახ. წიგნის ფაბრიკა, მეგობრობის
ვაშხირი № 7.

Тбилисская книжная фабрика им. И. Чавчавадзе Госу-
дарственного комитета Грузинской ССР по делам
издательств, полиграфии и книжной торговли, пр.
Дружбы № 7.

